

Ο παγκόσμιος
ανταγωνισμός για τις
επενδύσεις αυξάνεται.
Τι θα κάνει την Ελλάδα
πιο ελκυστική;

EY Attractiveness Survey

Ελλάδα

Ιούλιος 2024

The better the question.
The better the answer.
The better the world works.

EY

Building a better
working world

Περιεχόμενα

	Εισαγωγικό σημείωμα	3
	Σύνοψη	6
1	Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Ευρώπη	10
2	Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	22
3	Η εικόνα των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα	54
4	Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την Ελλάδα	66
5	Συμπεράσματα και προτάσεις	100
	Ταυτότητα της έρευνας	124
	Μεθοδολογία	126
	Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness	127

Εισαγωγικό σημείωμα

Γεώργιος Παπαδημητρίου

Διευθύνων Σύμβουλος
EY Ελλάδος

Η έρευνά μας για την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού, που βρίσκεται ήδη στην έκτη έκδοσή της, αποτελεί ένα μέτρο της προόδου που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια. Οι greenfield επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν την τελευταία τριετία, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθούμε, αντιπροσωπεύουν το 33% των επενδύσεων που κατέγραψε η έρευνα από το 2000 έως σήμερα. Η ποιοτική σύνθεση των επενδύσεων έχει βελτιωθεί σημαντικά, με ένα μεγάλο ποσοστό να κατευθύνεται σε δραστηριότητες και τομείς έντασης γνώσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας. Η πρόθεση για επενδύσεις κατά τον επόμενο χρόνο μεταξύ των ερωτώμενων αυξήθηκε από 30% το 2019, σε 51% σήμερα. Η πρόοδος αυτή δεν ήρθε από μόνη της: Ένα εντυπωσιακό 79% από 50% πριν έξι χρόνια, χαρακτηρίζει την πολιτική ελκυστικότητας της Ελλάδας στην προσέλκυση διεθνών επενδυτών ως αποτελεσματική.

Η ίδια έρευνα, ωστόσο, αναδεικνύει και μία αναμφισβήτητη πραγματικότητα. Μετά από μία βαθιά οικονομική κρίση και δεκαετίες στρεβλής και εσωστρεφούς ανάπτυξης, στη μάχη για την προσέλκυση επενδύσεων η Ελλάδα ξεκινά από ένα χαμηλό σημείο εκκίνησης. Και καλείται να ανταγωνιστεί ισχυρές και καθιερωμένες ευρωπαϊκές δυνάμεις, αλλά και μία σειρά από περιφερειακές οικονομίες, που διαθέτουν και αυτές συγκριτικά πλεονεκτήματα και αντίστοιχη ανάγκη και διάθεση να στηρίξουν την ανάπτυξή τους σε ξένες επενδύσεις.

Η έρευνά μας αναδεικνύει, επίσης, ορισμένες πάγιες αδυναμίες της χώρας, όπως οι αργοί ρυθμοί απονομής της δικαιοσύνης και τομείς όπου, παρά τα αναμφισβήτητα βήματα προόδου, εξακολουθούν να χρειάζονται βαθιές τομές, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα και η σύνδεσή του με την αγορά εργασίας, ή η μεγέθυνση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.

Η EY, σταθερή στη δέσμευσή της να δημιουργήσει έναν καλύτερο εργασιακό κόσμο, καταθέτει και φέτος μία σειρά προτάσεων για παρεμβάσεις σε εννέα κρίσιμους τομείς πολιτικής που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα της χώρας, και θα της επιτρέψουν να διεκδικήσει το μερίδιο των επενδύσεων που της αναλογεί.

Σήμερα, όλοι αναγνωρίζουμε ότι η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων είναι προϋπόθεση για τον δραστικό μετασχηματισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη της οικονομίας μας. Η ομοφωνία αυτή αποτελεί από μόνη της μία κατάκτηση που οφείλουμε να διαφυλάξουμε. Ωστόσο, η διαπίστωση μίας πραγματικότητας δεν αρκεί. Ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων των τελευταίων ετών πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω. Και αυτό απαιτεί μία ουσιαστική κινητοποίηση όλων των πολιτικών δυνάμεων, του κρατικού μηχανισμού, αλλά και του ιδιωτικού τομέα, για να καταστεί η χώρα ένας κορυφαίος ευρωπαϊκός προορισμός επενδύσεων.

Άποψη

Τάκης Θεοδωρικάκος
Υπουργός Ανάπτυξης

Ποιες είναι οι επόμενες κινήσεις που θα κάνει το Υπουργείο για να διατηρήσει η Ελλάδα τη θετική δυναμική των τελευταίων ετών και πώς η χώρα μπορεί να πάει ένα βήμα παραπέρα ως επενδυτικός προορισμός;

Η ασφάλεια και η βιώσιμη προοπτική της Ελλάδας απαιτούν ένα νέο παραγωγικό μοντέλο για τη χώρα. Βασικό συστατικό του είναι η ανασυγκρότηση και η επαναβιομηχάνιση της οικονομίας μας, ενισχύοντας τη θέση της βιομηχανίας τόσο στο ΑΕΠ, όσο και στην απασχόληση. Ασφαλώς την τελευταία πενταετία η Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, αλλά και ολόκληρη η ελληνική κοινωνία έχουν πετύχει ένα ασφαλές πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον για το επιχειρείν. Στόχος μας είναι μέσα από την αναπτυξιακή πορεία να δημιουργηθούν νέες, ασφαλείς και καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας και να αυξηθεί το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών. Κεντρική κατεύθυνση της πολιτικής μας είναι η βιωσιμότητα και η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, καθώς και η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Θέλουμε μία βιομηχανία σύγχρονη, ανταγωνιστική, πολλαπλασιάζοντας τις εξαγωγές μας. Μία βιομηχανία με ανάπτυξη στο σύνολο της επικράτειας. Γιατί στόχος μας είναι η οικονομική ανάπτυξη να είναι βιώσιμη και ισόρροπη σε όλη τη χώρα. Εφαρμόζουμε, επίσης, μια φιλόδοξη στρατηγική για την καινοτομία, εισάγοντας μεταρρυθμίσεις και κίνητρα, προκειμένου να συνδέσουμε καλύτερα την έρευνα με την αγορά και να έχουμε άμεσα αποτελέσματα. Οι δράσεις που υλοποιούμε για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας εστιάζουν στην ενίσχυση της εξωστρέφειας και τη μεγέθυνση των επιχειρήσεων, στην επιτάχυνση της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, στην επένδυση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στον περιορισμό των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων, βελτιώνοντας συνολικά το επενδυτικό περιβάλλον στην Ελλάδα.

Σύνοψη

Μετά από δύο χρονιές αναιμικής αύξησης των επενδύσεων στην Ευρώπη, το 2023 σημειώθηκε κάμψη κατά 4%, με τη σωρευτική μείωση από το 2017 να φθάνει το 14%.

Ισχυρότερη επίδοση της χώρας στις ΑΞΕ για δεύτερη συνεχή χρονιά

Στο αρνητικό αυτό περιβάλλον, η Ελλάδα προσέλκυσε μεγαλύτερο αριθμό επενδύσεων, με το EY European Investment Monitor να καταγράφει 50 επενδυτικά έργα για το 2023, που αποτελεί την ισχυρότερη επίδοση της χώρας από την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της έρευνας, το 2000, και την κατατάσσει στη 19η θέση μεταξύ των 45 χωρών της έρευνας.

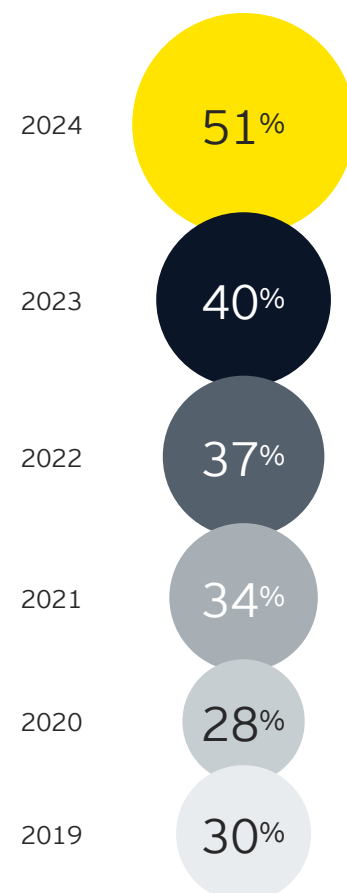
Αθροιστικά, οι επενδύσεις των τελευταίων δύο και τριών ετών αντιπροσωπεύουν, αντίστοιχα, το 25% και το 33% των επενδύσεων που έχει καταγράψει η έρευνα από την έναρξή της το 2000, ενώ οι επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 2019, που ξεκίνησε η διεξαγωγή της έρευνας για την Ελλάδα, μέχρι σήμερα αντιπροσωπεύουν το 49% του συνόλου.

Αθροιστικά, οι επενδύσεις των τελευταίων δύο και τριών ετών αντιπροσωπεύουν, αντίστοιχα, το 25% και το 33% των επενδύσεων που έχει καταγράψει η έρευνα από την έναρξή της το 2000.

Συνεχίζεται, επίσης, η βελτίωση της ποιοτικής σύνθεσης των επενδύσεων, με σημαντικό ποσοστό να κατευθύνεται σε δραστηριότητες έντασης γνώσης και υψηλής προστιθέμενης αξίας, και τομείς κρίσιμους για την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας, όπως το λογισμικό και οι υπηρεσίες πληροφορικής (στην πρώτη θέση, αλλά με μειωμένο ποσοστό αναφορών 24%, από 40% πέρσι), οι επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (16%) και οι μεταφορές και τα logistics (16%).

Σε ιστορικό υψηλό η διάθεση για επενδύσεις

Ένας στους δύο ερωτώμενους (51%) δήλωσε ότι η επιχειρήσή του σχεδιάζει να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα, στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Πρόκειται για την υψηλότερη επίδοση της χώρας στον κρίσιμο αυτόν δείκτη, ο οποίος την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της έρευνας για την Ελλάδα, το 2019, βρισκόταν στο 30%. Μεταξύ των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων (έσοδα >€1,5 δισ.) το ποσοστό είναι ακόμη μεγαλύτερο (65%), ενώ μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων φτάνει το 70%.

Τα επενδυτικά σχέδια των επιχειρήσεων αυτών καλύπτουν, κυρίως, τις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (66%), τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (55%), και την έρευνα και ανάπτυξη (51%). Ως βασικός λόγος για τη δημιουργία νέων ή την επέκταση υφιστάμενων δραστηριοτήτων από τις επιχειρήσεις αυτές αναδεικνύεται η πρόσβαση σε δεξιότητες (41%).

Βασικότερος λόγος δημιουργίας νέων ή επέκτασης υφιστάμενων δραστηριοτήτων

Ως **βασικοί κίνδυνοι** για την ελκυστικότητα της χώρας τα επόμενα τρία χρόνια αναδεικνύονται τα υψηλά επιτόκια και οι περιοριστικές χρηματοοικονομικές συνθήκες (44%), το ύψος του δημόσιου χρέους και οι επιπτώσεις του στη φορολογία (34%), και ο υψηλός πληθωρισμός (32%).

Υψηλά επιτόκια και περιοριστικές χρηματοοικονομικές συνθήκες

Ύψος δημόσιου χρέους και οι επιπτώσεις του στη φορολογία

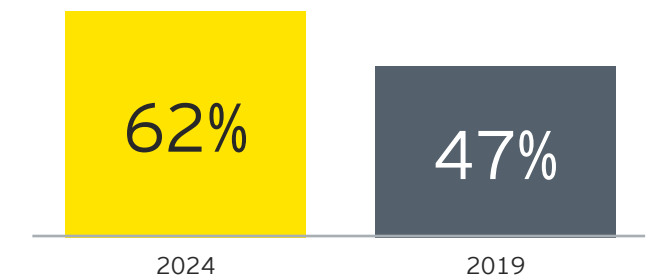

Υψηλός πληθωρισμός

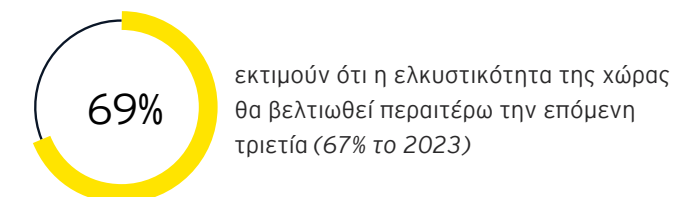

Εξακολουθεί να βελτιώνεται η άποψη των επενδυτών για την Ελλάδα και εντείνεται η αισιοδοξία για τις προοπτικές την επόμενη τριετία

Το 62% των ερωτώμενων, από 60% πέρσι και 47% το 2019, δήλωσαν ότι η άποψή τους για την Ελλάδα, ως ένα μέρος όπου η επιχειρήσή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της έχει βελτιωθεί τον τελευταίο χρόνο.

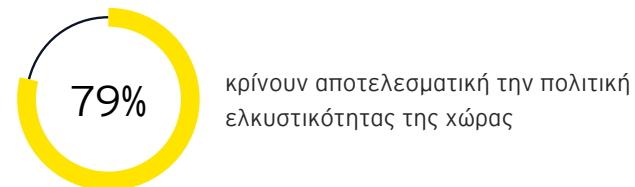

Ένα ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό (69%, από 67% πέρσι) εκτιμά ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί περαιτέρω την επόμενη τριετία. Η αισιοδοξία αυτή συνδέεται, κυρίως, με την ποιότητα των υποδομών (42%), τη στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας (35%) και την ύπαρξη μίας ισχυρής ατζέντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη (34%). Αντίθετα, το 13% των ερωτώμενων που αναμένουν επιδείνωση της ελκυστικότητας το αποδίδουν στην αβεβαιότητα για το πολιτικό και ρυθμιστικό περιβάλλον (48%), την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού με δεξιότητες (45%), και τη συρρίκνωση της αγοράς (39%).

Αποτελεσματική η πολιτική ελκυστικότητας της χώρας με διαχρονική βελτίωση σε επιμέρους πτυχές

Είναι σημαντικό, ότι η βελτίωση της εικόνας της χώρας ως δυνητικού επενδυτικού προορισμού συνδέεται, κατά την άποψη των ερωτώμενων, με την άσκηση μίας αποτελεσματικής πολιτικής για την προσέλκυση διεθνών επενδυτών. Συνολικά, 79% των συμμετεχόντων χαρακτήρισαν την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας ως αποτελεσματική, έναντι 76% το 2023.

Ως προς τις επιμέρους πτυχές της πολιτικής της χώρας για την ενίσχυση της ελκυστικότητάς της, οι καλύτερες επιδόσεις καταγράφονται στην προσέλκυση επιχειρήσεων (72%), την προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων (71%) και την προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου (68%). Χαμηλότερα κατατάσσονται η προσέλκυση κεφαλαίου (63%) και η προσέλκυση κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (58%), και η δημιουργία κέντρων ανταγωνιστικότητας και κόμβων παγκόσμιας εμβέλειας (52%). Σημειώνεται ότι, τρεις από τους δείκτες αυτούς έχουν υποχωρήσει ελαφρώς σε σχέση με πέρσι, ωστόσο όλοι είναι σημαντικά βελτιωμένοι σε σύγκριση με την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της έρευνας, το 2019, όταν κανείς δεν ξεπερνούσε το 50%.

Προσέλκυση επιχειρήσεων

72%

Προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων

71%

Προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου

68%

Καλές οι επιδόσεις της χώρας σε κρίσιμους επιμέρους τομείς, με εξαίρεση τη φορολογία

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αξιολόγησαν, επίσης, την Ελλάδα με βάση μία σειρά από κριτήρια που συνδέονται με τους κρίσιμότερους παράγοντες που επηρεάζουν σήμερα τις επενδυτικές αποφάσεις: τη βιώσιμη ανάπτυξη, την ηλεκτρική ενέργεια, την τεχνολογία, το ανθρώπινο δυναμικό και τη φορολογία.

Για τις τέσσερις από τις πέντε αυτές θεματικές ενότητες, η γενική εικόνα που προκύπτει για τη χώρα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητική, με περισσότερους από τους μισούς ερωτώμενους να αξιολογούν ως «καλές» ή «πολύ καλές» τις επιδόσεις σε όλες τις επιμέρους πτυχές κάθε ενότητας, και τον μέσο όρο των θετικών απαντήσεων να διαμορφώνεται μεταξύ 61% και 63%. Εξαίρεση αποτελεί η ενότητα της φορολογίας, όπου ο μέσος όρος των θετικών απαντήσεων διαμορφώνεται στο 53%.

Ανάγκη για ταχύτερο βηματισμό

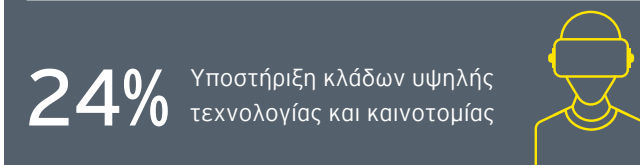
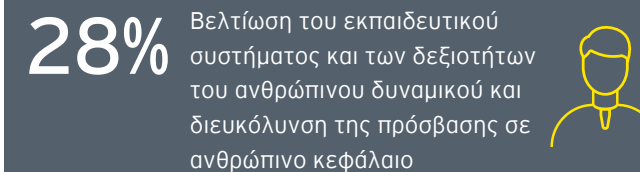
Σε ένα αντίξοο περιβάλλον για την Ευρώπη, η Ελλάδα κατόρθωσε να βελτιώσει τις επιδόσεις της, τόσο ως προς τον αριθμό των επενδύσεων που προσέλκυσε, όσο και ως προς την εικόνα της στην επενδυτική κοινότητα. Συγχρόνως, όμως, η έρευνα αναδεικνύει και σημεία υστέρησης έναντι των ανταγωνιστριών χωρών, πολλές από τις οποίες κινούνται με ακόμη ταχύτερους ρυθμούς, την ώρα που στη μάχη για την προσέλκυση επενδύσεων, η Ελλάδα ξεκινά από ένα χαμηλότερο σημείο εκκίνησης.

Για παράδειγμα, η πρόθεση για επενδύσεις στην Ελλάδα, παράτι διαμορφώθηκε φέτος στο υψηλότερο επίπεδο από το 2019, εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με τις περισσότερες από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες διεξήχθη η έρευνα. Αντίστοιχα, ενώ πέρσι το ποσοστό των ερωτώμενων που ανέμεναν βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας την επόμενη τριετία, ήταν το υψηλότερο μεταξύ των υπό σύγκριση χωρών, φέτος υστερεί σε σχέση με τη Γαλλία, την Πορτογαλία και το σύνολο της Ευρώπης.

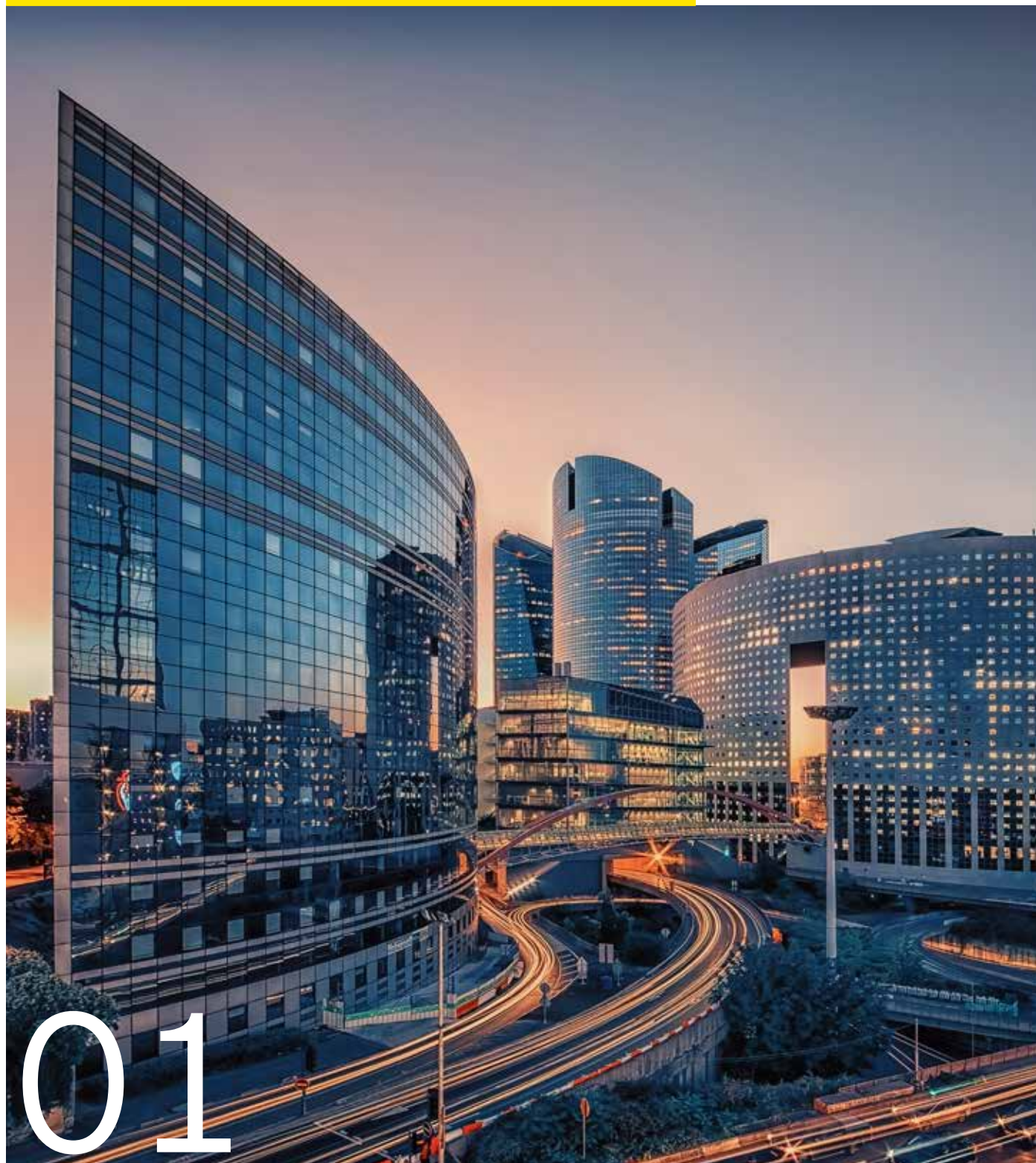
Συνεπώς, για να καλύψει η Ελλάδα το επενδυτικό κενό των προηγούμενων δεκαετιών, και να διεκδικήσει επάξια το μερίδιο των επενδύσεων που της αναλογεί, θα πρέπει να επιταχύνει τον βηματισμό της και να προχωρήσει με πιο θαρραλέα βήματα τις παρεμβάσεις σε κρίσιμους τομείς που επηρεάζουν καθοριστικά τις επενδυτικές αποφάσεις.

Για τέταρτη χρονιά, ανθρώπινες δεξιότητες, φορολογία, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία, βασικές προτεραιότητες για την Ελλάδα

Για να διατηρήσει η Ελλάδα την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία, οι ερωτώμενοι εξακολουθούν να προκρίνουν τρεις βασικές προτεραιότητες: τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο (28%), τη μείωση της φορολογίας (27%) και την υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας, όπως οι καθαρές τεχνολογίες, κ.ά. (24%). Οι τρεις αυτές παράμετροι βρίσκονται σταθερά στην κορυφή της κατάταξης των προτεραιοτήτων τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Ευρώπη

01

Κάμψη των ΑΞΕ στην Ευρώπη μετά από δύο χρόνια ισχνής ανάκαμψης

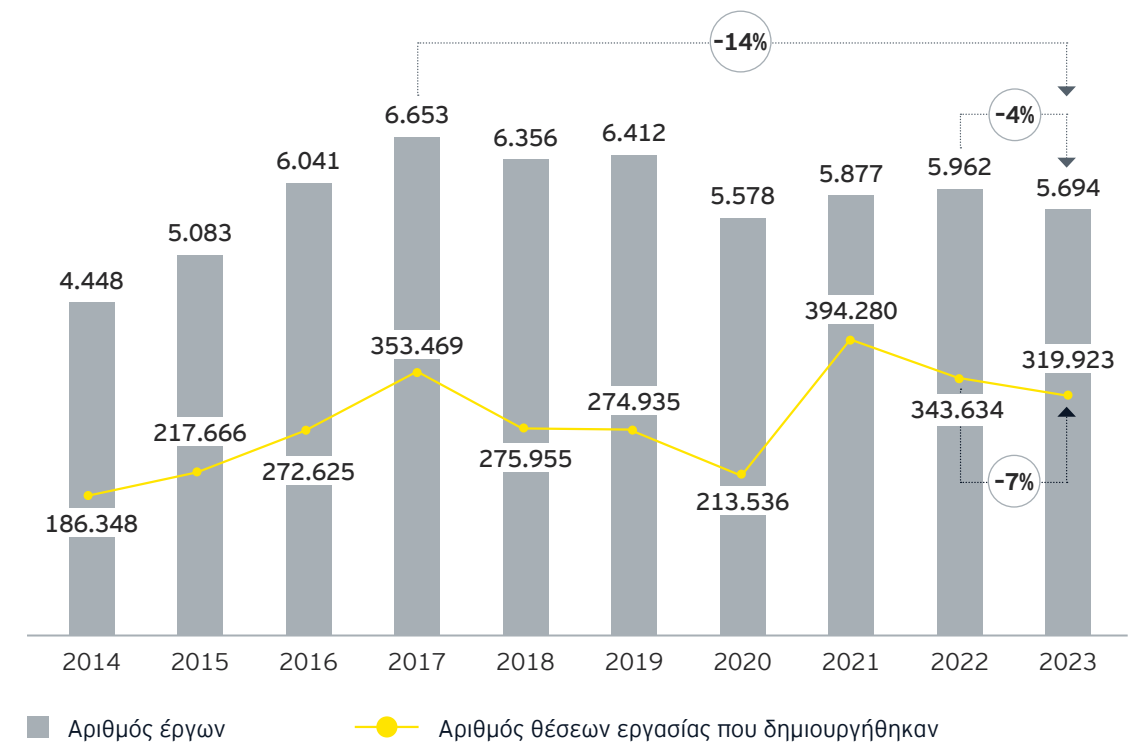
Εξακολουθεί να δυσκολεύεται να βρει τον βηματισμό της ως προς την προσέλκυση ξένων επενδύσεων η Ευρώπη, καθώς, μετά από δύο χρόνια ισχνής ανάκαμψης, ο αριθμός των ΑΞΕ το 2023 μειώθηκε κατά 4% με 5.694 έργα, οριακά περισσότερα από τη χρονιά της πανδημίας (2020) και 14% λιγότερα από το ιστορικό υψηλό του 2017. Ο αριθμός των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν από έργα ΑΞΕ (319.923) μειώθηκε, επίσης, κατά 7%, σε σχέση με το 2022.

Είναι σαφές ότι τα τελευταία χρόνια, ακόμη και πριν την πανδημία, στη θέση της συνεχούς ενίσχυσης των επενδύσε-

ων στην Ευρώπη που οδήγησε σε τριπλασιασμό τους από τη χρονιά που ξεκίνησε η έρευνα, το 2000 και μέχρι το 2017, βλέπουμε μία στασιμότητα με ελαφρώς πτωτική τάση. Η ελκυστικότητα της Ευρώπης ως επενδυτικού προορισμού, δεν μπορεί να θεωρείται πλέον δεδομένη.

Η υποχώρηση του 2023 έρχεται τη στιγμή που, σύμφωνα με το ΔΝΤ, η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρωζώνη μειώθηκε από 3,4% το 2022 σε μόλις 0,4%, αισθητά χαμηλότερα από τις ΗΠΑ (2,5%) και την Ασία (5,6%)¹.

Αριθμός των έργων ΑΞΕ που ανακοινώθηκαν και των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη, από το 2014 μέχρι το 2023

Πηγή: EY European Investment Monitor 2024.

1. World Economic Outlook: Steady but Slow: Resilience amid Divergence, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, 2024

Η Γαλλία διατηρεί τη θέση της στην κορυφή της κατάταξης, ενώ ανακάμπτουν οι επενδύσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, την ώρα που η Γερμανία σημειώνει αισθητή μείωση

Οι τρεις μεγαλύτερες οικονομίες της Ευρώπης, η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία εξακολουθούν να διατηρούν την κυρίαρχη θέση τους προσελκύοντας συνολικά πάνω από τα μισά έργα ΑΞΕ (51%).

Η Γαλλία διατηρεί την πρώτη θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών επενδυτικών προορισμών με το μερίδιό της αμείωτο στο 21%, παρά την κάμψη των ΑΞΕ στο έδαφός της κατά 5% έναντι του 2022, και παραμένει ο κορυφαίος προορισμός για ΑΞΕ στην Ευρώπη. Η Γαλλία κεφαλαιοποιεί τον αντίκτυπο ενός συγκριτικά θετικού οικονομικού κλίματος, μίας σειράς μεταρρυθμίσεων και ενός πιο φιλικού επιχειρηματικού κλίματος, σε συνδυασμό με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κύριοι ανταγωνιστές της. Οι πολιτικές εξελίξεις των τελευταίων μηνών στη Γαλλία δημιουργούν, βέβαια, ανησυχίες για το κατά πόσον οι επιδόσεις αυτές θα συνεχιστούν στο επόμενο διάστημα.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, που βρισκόταν στην κορυφή της κατάταξης μέχρι το 2018, σημείωσε αύξηση των ΑΞΕ το 2023

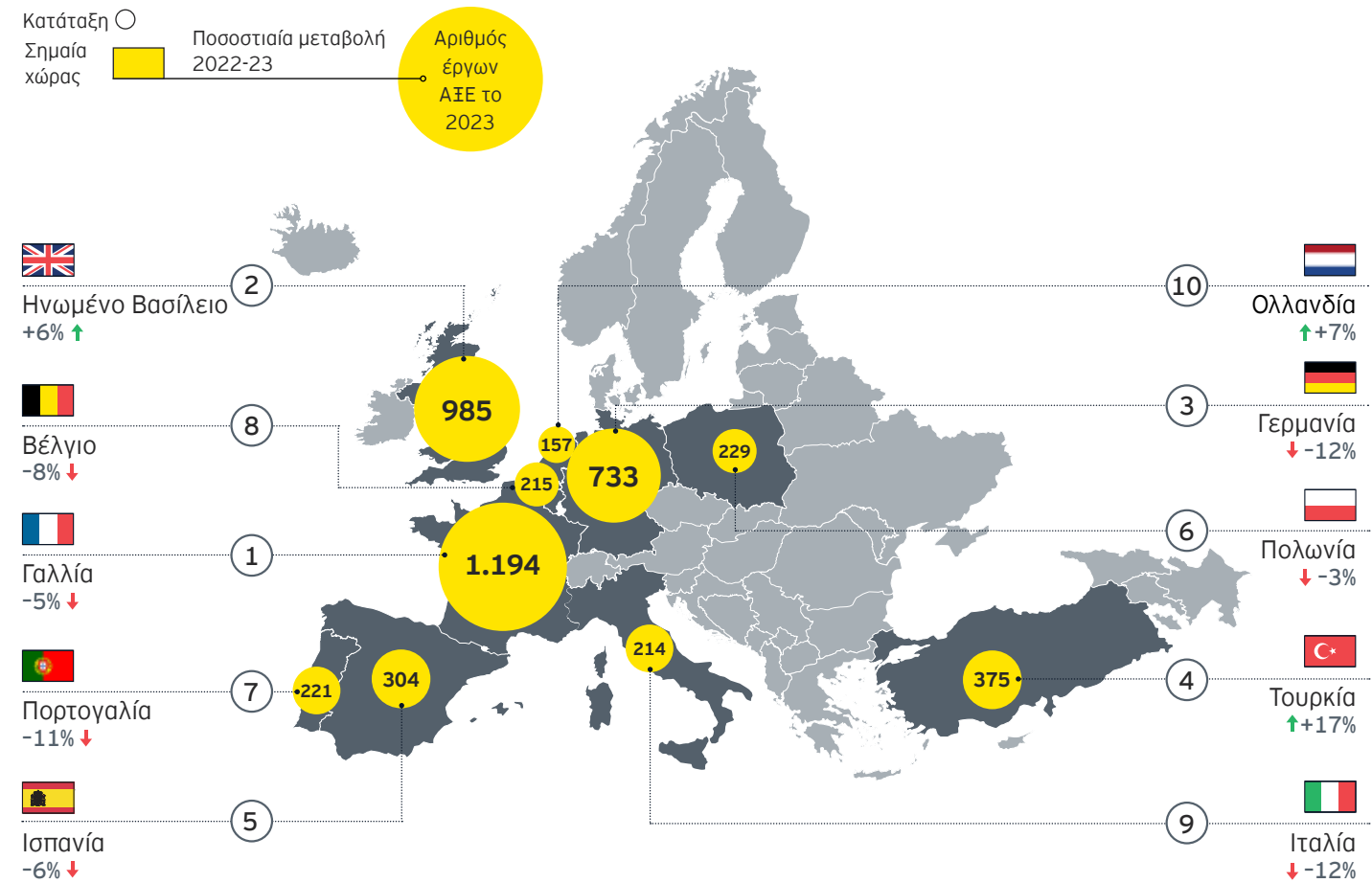
κατά 6%, μετά από μία αντίστοιχη μείωση το 2022. Η επίδοση αυτή οφείλεται, εν μέρει, στην ανθεκτικότητα της ευρύτερης περιοχής του Λονδίνου, ιδιαίτερα στον χρηματοπιστωτικό τομέα και την πληροφορική. Παρότι ο αριθμός των ΑΞΕ στο Ηνωμένο Βασίλειο εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με τις επιδόσεις πριν το Βρεξίτ, παραμένει ο κορυφαίος προορισμός για εταιρείες που θέλουν να εγκαταστήσουν την έδρα τους στην Ευρώπη.

Η Γερμανία είναι ο μεγάλος χαμένος της τελευταίας τριετίας, με τις ΑΞΕ να μειώνονται κατά 12% το 2023, και σωρευτικά, από το 2020 κατά 21%. Ο συνδυασμός της έντονης οικονομικής επιβράδυνσης, του υψηλού κόστους ενέργειας και της μεγάλης εξάρτησης από τον άνθρακα, της χαμηλής ανεργίας, του υψηλού κόστους εργασίας και της περίπλοκης γραφειοκρατίας φαίνεται να αποθαρρύνουν τους επενδυτές, ιδιαίτερα στον τομέα της βιομηχανίας.

Οι κορυφαίες 20 χώρες σε έργα ΑΞΕ στην Ευρώπη το 2023

Κατάταξη		2023	2022	2021	Μεταβολή 2022-23	Μερίδιο 2023
1	Γαλλία	1.194	1.259	1.223	-5% ↓	21%
2	Ηνωμένο Βασίλειο	985	929	993	6% ↑	17,3%
3	Γερμανία	733	832	841	-12% ↓	12,9%
4	Τουρκία	375	321	264	17% ↑	6,6%
5	Ισπανία	304	324	361	-6% ↓	5,3%
6	Πολωνία	229	237	193	-3% ↓	4%
7	Πορτογαλία	221	248	200	-11% ↓	3,9%
8	Βέλγιο	215	234	245	-8% ↓	3,8%
9	Ιταλία	214	243	207	-12% ↓	3,8%
10	Ολλανδία	157	147	151	7% ↑	2,8%
11	Ιρλανδία	100	184	152	-46% ↓	1,8%
12	Ελβετία	89	58	75	53% ↑	1,6%
13	Αυστρία	80	101	103	-21% ↓	1,4%
14	Ουγγαρία	77	50	76	54% ↑	1,4%
15	Σερβία	76	74	73	3% ↑	1,3%
16	Φινλανδία	71	104	124	-32% ↓	1,2%
17	Ρουμανία	60	69	37	-13% ↓	1,1%
18	Σουηδία	55	68	48	-19% ↓	1%
19	Ελλάδα	50	47	30	6% ↑	0,9%
20	Δανία	44	43	54	2% ↑	0,8%

10 κορυφαίες χώρες σε ΑΞΕ για το 2023 - κατάταξη, αριθμός έργων και μεταβολή για το 2022-23

Πηγή: EY European Investment Monitor 2024.

Ο επανασχεδιασμός των αλυσίδων εφοδιασμού και η τάση του reshoring έχει οδηγήσει σε ενίσχυση των επενδύσεων στη βιομηχανία, με αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων στον κλάδο, σε μία σειρά από χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Τσεχία (+70%), η Ουγγαρία (+70%), η Σερβία (+30%), η Ιταλία (+18%), η Πολωνία (+17%), η Τουρκία (+12%) και η Ισπανία (+7%). Την ίδια ώρα, ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας συνεχίζει να επηρεάζει τις επενδύσεις σε αγορές που συνορεύουν με τις δύο χώρες, συμπεριλαμβανομένης

της Ρουμανίας (-13%), της Φινλανδίας (-32%), και των χωρών της Βαλτικής, όπως η Λετονία (-31%) και η Λιθουανία (-40%).

Η επιβράδυνση των επενδύσεων στον τομέα της ψηφιακής οικονομίας και σε αυτόν των υπηρεσιών προς επιχειρήσεις επηρέασε τις ΑΠΕ σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης με παραδοσιακά ισχυρή συμμετοχή των τομέων αυτών στις επενδύσεις, όπως το Βέλγιο (-8%) και η Ιρλανδία (-46%).

Σε υποχώρηση οι επενδύσεις στους τομείς λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, και επαγγελματικών υπηρεσιών και υπηρεσιών προς επιχειρήσεις - ανθεκτική η βιομηχανία

Οι τομείς λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής, και επαγγελματικών υπηρεσιών και υπηρεσιών προς επιχειρήσεις που, τα τελευταία χρόνια, αποσπούν σταθερά τη μερίδα του λέοντος των ΑΞΕ, διατηρούν τις δύο πρώτες θέσεις ως προς τον αριθμό των επενδύσεων. Σημείωσαν, ωστόσο, σημαντική μείωση, 19% και 27% αντίστοιχα, υπό την επήρεια των προσπαθειών μείωσης του κόστους και του περιορισμού του outsourcing.

Αντίθετα, διψήφιους ρυθμούς αύξησης κατέγραψαν πιο παραδοσιακοί τομείς, όπως ο μηχανολογικός εξοπλισμός (+15%), τα μέταλλα και ορυκτά (+15%), ο χρηματοπιστωτικός κλάδος (+13%), οι κατασκευές (+11%), και οι μεταφορές και τα logistics (+10%).

Οι 15 κορυφαίοι κλάδοι ΑΞΕ το 2023 - σε αριθμό έργων και θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν, και μεταβολή για το 2022-23

Κατάταξη	Κλάδος	Αριθμός έργων το 2023	Αριθμός έργων το 2022	Μεταβολή 2022-23	Αριθμός θέσεων εργασίας το 2023
1	Λογισμικό και υπηρεσίες πληροφορικής	954	1.182	-19% ↓	42.214
2	Επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	556	765	-27% ↓	24.028
3	Μεταφορές και logistics	457	417	10% ↑	26.414
4	Εξοπλισμός μεταφορών	445	470	-5% ↓	51.472
5	Μηχανολογικός εξοπλισμός	424	368	15% ↑	23.090
6	Χρηματοπιστωτικός κλάδος	329	292	13% ↑	12.675
7	Ηλεκτρονικά	316	276	-9% ↓	30.332
8	Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	302	277	9% ↑	16.597
9	Αγροδιατροφικός κλάδος	266	291	-9% ↓	12.654
10	Χημικά, πλαστικά και ελαστικά	255	249	2% ↑	13.379
11	Φαρμακευτικά	226	234	-3% ↓	13.064
12	Μέταλλα και ορυκτά	160	139	15% ↑	6.165
13	Κατασκευές	157	142	11% ↑	3.799
14	Έπιπλα, ξυλεία, κεραμικά και γυαλί	137	133	3% ↑	4.234
15	Ιατρικός εξοπλισμός	123	122	1% ↑	6.196
	Άλλα	587	605	-3% ↓	33.610
	Σύνολο	5.694	5.962	-4% ↓	319.923

Πηγή: EY European Investment Monitor 2024.

Ως προς το είδος της δραστηριότητας, οι επενδύσεις στη βιομηχανία εμφανίζονται ανθεκτικές, υποχωρώντας κατά μόλις 1%, καθώς οι επιχειρήσεις αναμένουν ανάκαμψη της καταναλωτικής ζήτησης ενώ, παράλληλα, επανασχεδιάζουν τις εφοδιαστικές αλυσίδες και την παραγωγική τους βάση. Σχεδόν οι μισές νέες θέσεις εργασίας το 2023 προήλθαν από επενδύσεις στη βιομηχανία. Στη δεύτερη θέση παραμένουν οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, με ισχυρή ανάπτυξη κατά 12%.

Αυξημένος κατά 6% είναι και ο αριθμός των επενδύσεων σε γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ, ενώ τη μεγαλύτερη μείωση εμφανίζουν η δημιουργία κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (-51%), καθώς οι επιχειρήσεις στρέφονται ολοένα και περισσότερο προς την απομακρυσμένη εργασία και εντείνουν τις προσπάθειες συμπίεσης του κόστους, και, τέλος, τα Shared Services Centers (-46%).

Οι κορυφαίες δραστηριότητες από έργα ΑΞΕ το 2023 - κατάταξη, αριθμός έργων και θέσεων εργασίας, μεταβολή για το 2022-23

Κατάταξη	Δραστηριότητα	Αριθμός έργων το 2023	Αριθμός έργων το 2022	Μεταβολή 2022-23	Αριθμός θέσεων εργασίας το 2023
1	Βιομηχανία	1.743	1.756	-1% ↓	150.817
2	Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	1.586	1.415	12% ↑	52.328
3	Γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ	856	805	6% ↑	14.241
4	Logistics	532	570	-7% ↓	49.737
5	Έρευνα και ανάπτυξη	484	573	-16% ↓	24.377
6	Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	223	455	-51% ↓	6.620
7	Shared Services Centers	83	155	-46% ↓	6.365
	Σύνολο	5.694	5.962	-4% ↓	319.923

Πηγή: EY European Investment Monitor 2024.

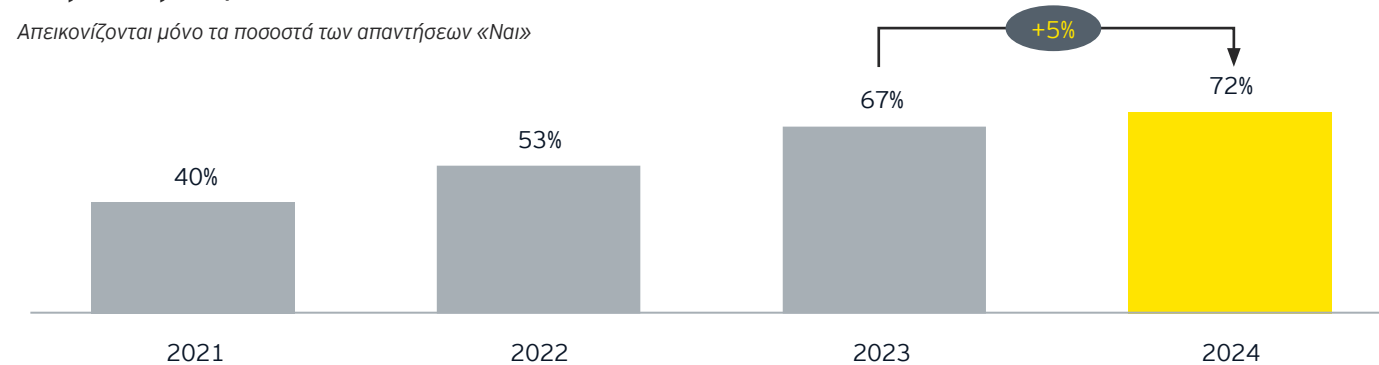
Ενισχύεται η πρόθεση για επενδύσεις...

Παρά την κάμψη που παρουσίασε ο αριθμός των επενδύσεων το 2023, η έρευνα μεταξύ των στελεχών δείχνει ότι το ποσοστό των συμμετεχόντων των οποίων οι επιχειρήσεις σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ευρώπη αυξήθηκε, για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, φτάνοντας το 72%, από 67% πέρσι και 40% το 2021. Παρότι οι

προκλήσεις που αντιμετώπισε η Ευρώπη την τελευταία τριετία, όπως ο πόλεμος στην Ουκρανία, ο πληθωρισμός και το υψηλό κόστος δανεισμού, συνεχίζονται, οι επιχειρήσεις φαίνονται πλέον διατεθειμένες να προχωρήσουν με ορισμένα από τα επενδυτικά σχέδια που πάγωσαν αυτό το διάστημα.

Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ευρώπη τον επόμενο χρόνο;

Απεικονίζονται μόνο τα ποσοστά των απαντήσεων «Ναι»

+	-
Μεγάλες επιχειρήσεις: 88%	Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: 72%
Με έδρα στην Ευρώπη: 75%	Με έδρα εκτός Ευρώπης: 67%
Με δραστηριότητες στην Ευρώπη: 77%	Με δραστηριότητες εκτός Ευρώπης: 67%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος: 93%	Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις: 71%
Χημικά και φαρμακευτικά: 90%	Βιομηχανικές επιχειρήσεις: 66%

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

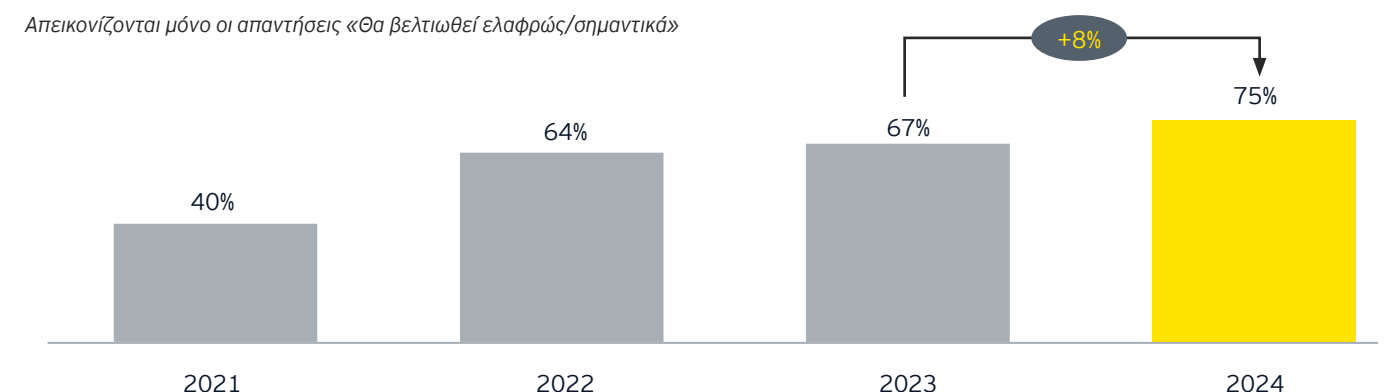
...και η αισιοδοξία για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της Ευρώπης

Η αυξημένη αυτή πρόθεση για επενδύσεις συνδυάζεται με ενίσχυση της αισιοδοξίας των ερωτώμενων για την εξέλιξη του επενδυτικού κλίματος στην Ευρώπη μεσοπρόθεσμα. Το 75%

των συμμετεχόντων από 67% πέρσι, και 40% το 2021, εκτιμά ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης ως επενδυτικού προορισμού θα βελτιωθεί κατά την επόμενη τριετία.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

Απεικονίζονται μόνο οι απαντήσεις «Θα βελτιωθεί ελαφρώς/σημαντικά»

+	-
Μεγάλες επιχειρήσεις: 83%	Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις: 72%
Με έδρα στην Ευρώπη: 78%	Με έδρα εκτός Ευρώπης: 70%
Με δραστηριότητες στην Ευρώπη: 78%	Με δραστηριότητες εκτός Ευρώπης: 52%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος: 80%	Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις: 74%
Χημικά και φαρμακευτικά: 80%	Βιομηχανικές επιχειρήσεις: 71%
Καταναλωτικά προϊόντα: 80%	

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

Πιο έτοιμοι να επενδύσουν, αλλά και πιο αισιόδοξοι για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της Ευρώπης τα επόμενα χρόνια, δηλώνουν οι εκπρόσωποι μεγαλύτερων επιχειρήσεων, αυτών που διαθέτουν κεντρικά γραφεία ή δραστηριοποιούνται στην Ευρώπη, καθώς και αυτών που δραστηριοποιούνται στον χρηματοπιστωτικό κλάδο, στα χημικά και τα φάρμακα, σε αντίθεση με τους ερωτηθέντες από τις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και τις βιομηχανικές επιχειρήσεις.

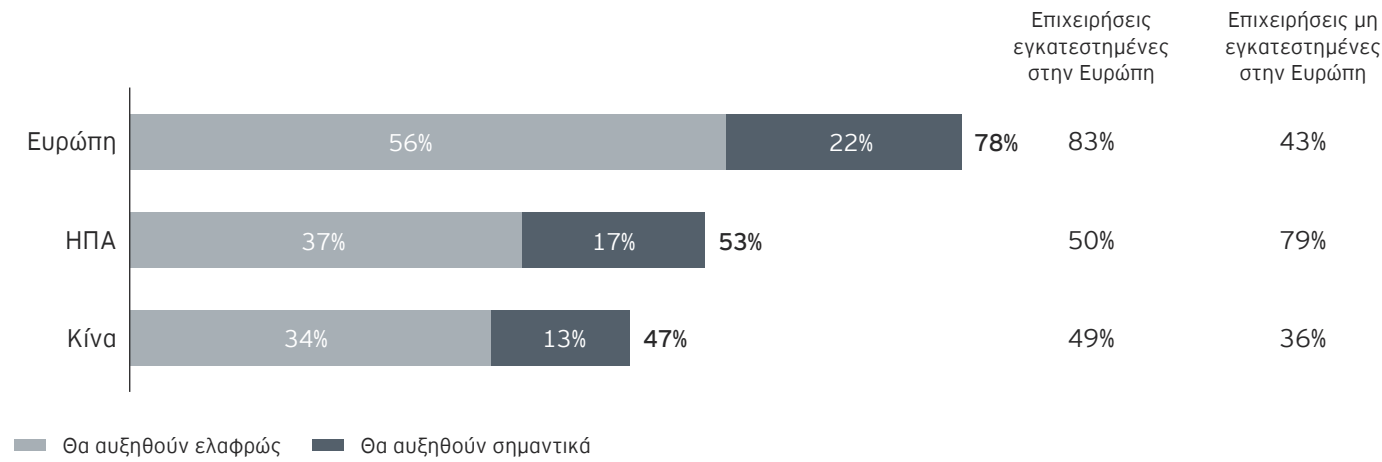
Σημαντικός ο αντίκτυπος των μέτρων τόνωσης της οικονομίας, αλλά κυρίως για τις ήδη εγκατεστημένες στην Ευρώπη επιχειρήσεις

Σε ερώτηση για το πώς επηρέασαν τις επενδυτικές τους αποφάσεις, συνδυαστικά, τα μέτρα τόνωσης της οικονομίας στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ και την Κίνα, ο αντίκτυπος των μέτρων στην Ευρώπη εμφανίζεται μεγαλύτερος με τρεις στους τέσσερις ερωτηθέντες να δηλώνουν ότι τα επενδυτικά τους σχέδια στην περιοχή ενισχύθηκαν ελαφρώς (56%) ή σημαντικά (22%). Τα μέτρα τόνωσης στις ΗΠΑ (53%) και την Κίνα (47%) δε φαίνεται να είχαν το ίδιο αποτέλεσμα. Ωστόσο, οι θετικές

αξιολογήσεις για τα μέτρα στην Ευρώπη προέρχονται, κυρίως, από εκπροσώπους επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή (83%) και, σε πολύ μικρότερο βαθμό, από όσους δεν έχουν ήδη παρουσία (43%). Οι θετικές επιπτώσεις του νόμου για τη μείωση του πληθωρισμού (Inflation Reduction Act - IRA) στις ΗΠΑ φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι επενδύσεις αμερικανικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη μειώθηκαν κατά 15% το 2023.

Πώς, εάν υφίσταται, έχει αλλάξει τα επενδυτικά σας σχέδια στις αντίστοιχες περιοχές, ο αντίκτυπος από τα μέτρα τόνωσης της οικονομίας στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ και την Κίνα;

Παρουσιάζονται μόνο οι απαντήσεις «Θα αυξηθούν σημαντικά/ελαφρώς»

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

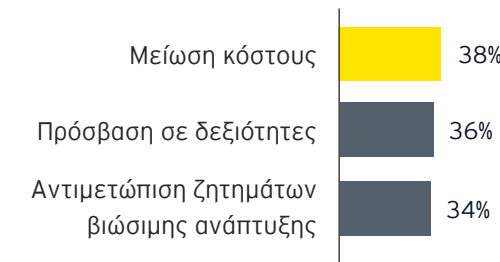

Μείωση κόστους, πρόσβαση σε δεξιότητες και ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης ενισχύουν τις επενδύσεις στην Ευρώπη

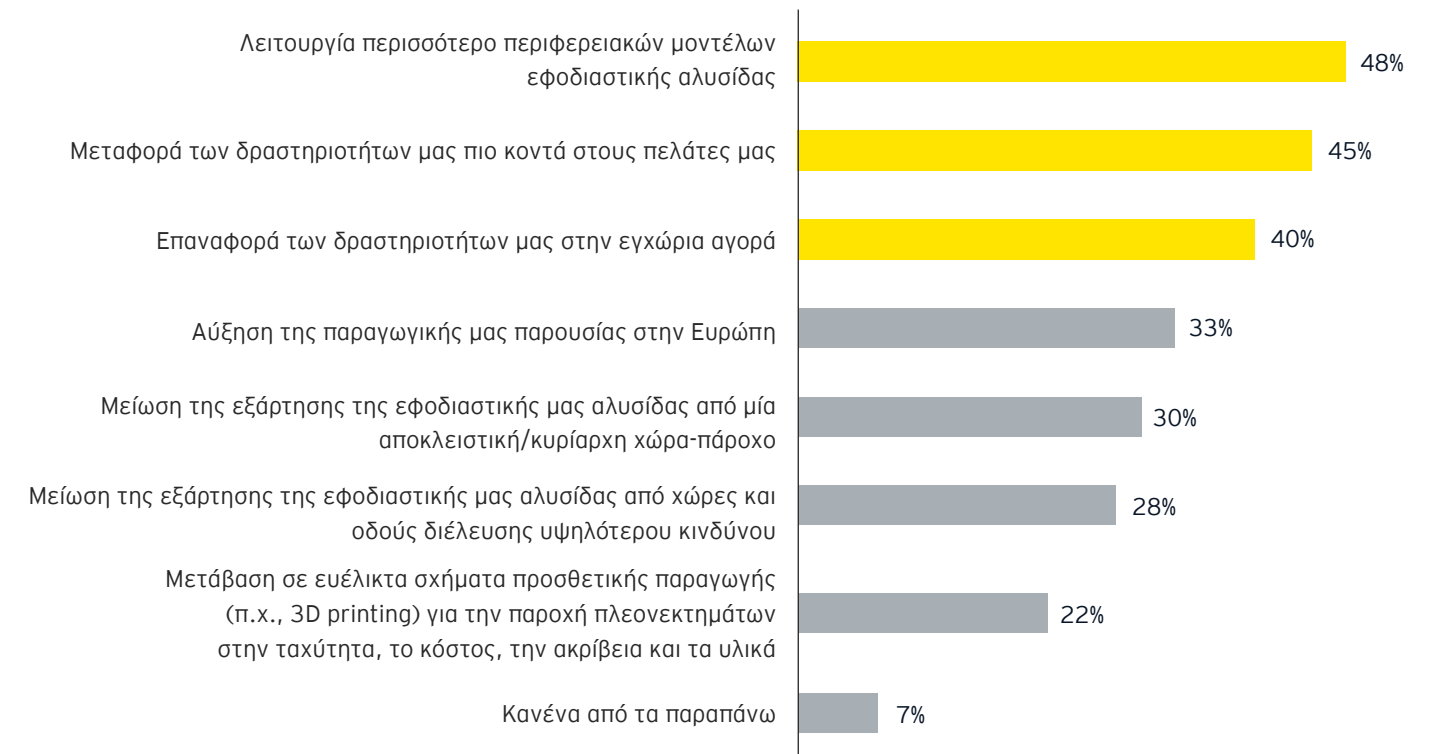
Ως οι τρεις βασικοί παράγοντες που οδηγούν τις επιχειρήσεις να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ευρώπη αναδεικνύονται η μείωση του κόστους (38%), η πρόσβαση σε δεξιότητες (36%) και η αντιμετώπιση ζητημάτων που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη (34%). Η ανάγκη μείωσης του κόστους πιθανότατα συνδέεται με την αύξηση του κόστους των logistics στη μεταπανδημική εποχή. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε ερώτηση σχετικά με τα μέτρα που υιοθετούν για τον μετασχηματισμό των εφοδιαστικών τους αλυσίδων, ένας στους δύο ερωτηθέντες (48%) ανέφερε τη λειτουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας, 45% τη μεταφορά δραστηριοτήτων πιο κοντά στους πελάτες (nearshoring), και 40% την επαναφορά δραστηριοτήτων στις εγχώριες αγορές τους (reshoring).

κτηριστικό ότι, σε ερώτηση σχετικά με τα μέτρα που υιοθετούν για τον μετασχηματισμό των εφοδιαστικών τους αλυσίδων, ένας στους δύο ερωτηθέντες (48%) ανέφερε τη λειτουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας, 45% τη μεταφορά δραστηριοτήτων πιο κοντά στους πελάτες (nearshoring), και 40% την επαναφορά δραστηριοτήτων στις εγχώριες αγορές τους (reshoring).

Κύριοι λόγοι για την ανάπτυξη ή την επέκταση των δραστηριοτήτων

Πώς μετασχηματίζετε το μοντέλο της εφοδιαστικής αλυσίδας σας παγκοσμίως;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

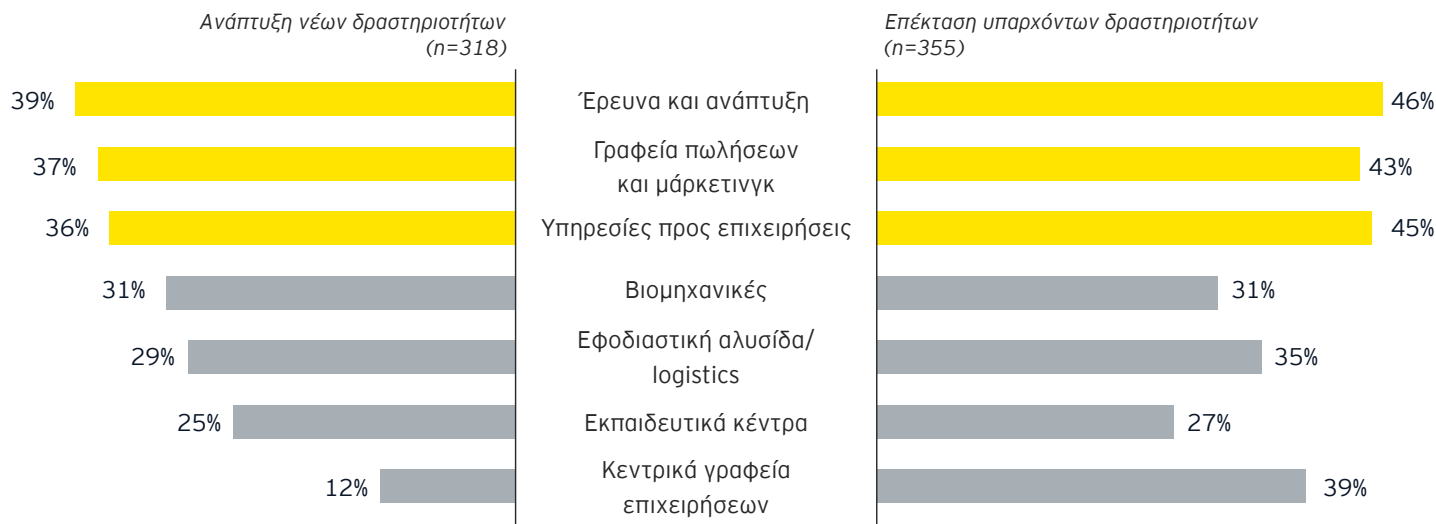
Προτεραιότητα στην επέκταση δραστηριοτήτων, και στην έρευνα και ανάπτυξη

Το 2024, στο πλαίσιο μίας γενικότερα συγκρατημένης προσέγγισης, οι επιχειρήσεις εμφανίζονται πιο πρόθυμες να επεκτείνουν υπάρχουσες δραστηριότητες, παρά να επενδύσουν σε νέες.

Μεταξύ όσων περιορίζονται στην επέκταση υφισταμένων δραστηριοτήτων, οι περισσότερες σχεδιάζουν να επικεντρωθούν σε κέντρα έρευνας και ανάπτυξης (46%), υπηρεσίες προς επι-

χειρήσεις (45%), γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (43%), και, σε μικρότερο βαθμό κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων (39%). Για τις επιχειρήσεις που θα επενδύσουν σε νέες δραστηριότητες, προτεραιότητες αποτελούν και πάλι η έρευνα και ανάπτυξη (39%), τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (37%) και οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (36%), ενώ μόλις 12% σχεδιάζουν να δημιουργήσουν κεντρικά γραφεία.

Τι είδους δραστηριότητες σκοπεύετε να αναπτύξετε ή να επεκτείνετε;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

Αυστηρό ρυθμιστικό περιβάλλον, τιμές ενέργειας και πολιτική αστάθεια οι βασικοί κίνδυνοι

Καθώς το μακροοικονομικό περιβάλλον βελτιώνεται, ζητήματα όπως ο υψηλός πληθωρισμός και τα επιτόκια που αποτελούσαν κυρίαρχες ανησυχίες πριν έναν χρόνο, υποβαθμίζονται και βρίσκονται, πλέον, στην τέταρτη και την έκτη θέση της κατάταξης των σημαντικών κινδύνων για την ελκυστικότητα της Ευρώπης. Φέτος, σε κορυφαίο κίνδυνο (41%) αναδεικνύεται η αυξημένη επιβάρυνση από το ρυθμιστικό περιβάλλον. Είναι σαφές ότι πολλές επιχειρήσεις ανησυχούν ότι οι νέες ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες σε θέματα όπως οι αναφορές για τις εκπομπές άνθρακα, η προστασία των δεδομένων και η ασφαλής χρήση της τεχνητής νοημοσύνης θα έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξή τους. Τρία χρόνια μετά την εκδήλωση της ενεργειακής κρίσης, οι ευμετάβλητες τιμές ενέργειας ή/και ζητήματα ενεργειακού εφοδιασμού (33%) εξακολουθούν να ανησυχούν τις επιχειρήσεις, όπως και ο κίνδυνος της πολιτικής αστάθειας (33%), ενόψει των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την περίοδο που πραγματοποιήθηκε η έρευνα, αλλά και εθνικών εκλογών σε πολλές χώρες της Ευρώπης, και της ενίσχυσης του λαϊκισμού και της ακραίας πόλωσης.

Ποιοι είναι οι κύριοι λόγοι που επιδρούν στην ελκυστικότητα της Ευρώπης για τα επόμενα τρία χρόνια; (επιλογή των τριών κορυφαίων επιλογών)

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Μακροοικονομικό περιβάλλον

Η ελληνική οικονομία έχει επιτύχει αξιοσημείωτη ανάκαμψη σε σχέση με πριν από μία δεκαετία.

1η θέση στη λίστα 35 χωρών του ΟΟΣΑ, με την καλύτερη επίδοση στην οικονομία για το 2023².

Βασικές συνιστώσες της ανάπτυξης:

- ▶ Η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία ενισχύθηκε από την αύξηση των πραγματικών εισοδημάτων
- ▶ Οι επενδύσεις και η ενίσχυση των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων
- ▶ Η μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)³

↑2% αύξηση του ΑΕΠ το 2023 (0,4% στη ζώνη του Ευρώ)

Θετικές παρουσιάζονται οι επιδόσεις της οικονομίας κατά το πρώτο τρίμηνο του 2024, με το ΑΕΠ να καταγράφει αύξηση

↑2,1% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2023.

Εκτιμώμενη ανάπτυξη:

↑2,2%

το 2024 και

↑2,3%

το 2025

Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0»⁴

Συνολικός προϋπολογισμός

€36 δισ.

εκ των οποίων €18,2 δισ. αφορούν σε επιχορηγήσεις και €17,7 δισ. σε δάνεια, συμπολογίζοντας και τους επιπρόσθετους πόρους του

REPowerEU (€5,5 δισ.)

Έως τον Μάιο του 2024 έχουν εισρεύσει στη χώρα περισσότερα από

€14,7 δισ.

Παράλληλα, εκκρεμεί η απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πληρωμή της τέταρτης δόσης ύψους €3,3 δισ. (€2,3 δισ. σε δάνεια και €1 δισ. σε επιχορηγήσεις).

Ανεργία^{5,6}

↓11,1% το 2023

Στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2010.

10,6%

τον Μάιο του 2024

Εκτίμηση για το 2025:

9,7%

Αποκλιμάκωση

2. Which economy did best in 2023, Economist, 17 Δεκεμβρίου 2023

3. European Spring Economic Forecast 2024, European Commission, Μάιος 2024

4. Υποβολή στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή 4ου αιτήματος πληρωμής, ύψους 2,3 δισ. ευρώ, για το δανειακό σκέλος του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, Ελλάδα 2.0, gov.gr, 17 Απριλίου 2024 | Υποβολή του 4ου αιτήματος εκταμίευσης από το Ταμείο Ανάκαμψης για επιχορηγήσεις ύψους 1 δισ. ευρώ, Ελλάδα 2.0, gov.gr, 6 Ιουνίου 2024

5. Τριμηνιαίοι εθνικοί λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, πρόσβαση 19 Ιουνίου 2024

6. European Spring Economic Forecast 2024, European Commission, Μάιος 2024

Οι επενδύσεις ενισχύονται σημαντικά με τον Ακαθάριστο Σχηματισμό Πάγιου Κεφαλαίου να παρουσιάζει αύξηση κατά

↑ **2,9%**

σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2023, και κατά

↑ **7,1%**

σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2023⁷.

Ο ρυθμός αύξησης του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) μειώθηκε στο 4,2% το 2023, από 9,3% το 2022. Ωστόσο, η ακρίβεια, ιδίως σε βασικά είδη διατροφής, παραμένει μία από τις βασικές προκλήσεις της οικονομίας.

Πληθωρισμός^{8,9}

Επιβράδυνση του πληθωρισμού τους πρώτους μήνες του 2024

2,3%
τον Ιούνιο του 2024

Ετήσιες
εκτιμήσεις:

2,8%
το 2024

2,1%
το 2025

Με τάσεις σταθεροποίησης η απόδοση του δεκαετούς ομολόγου κατά τους πρώτους μήνες του 2024

Κυμαινόμενες μεταξύ 3,29% και 3,54% κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2024, έναντι 3,28% τον Δεκέμβριο του 2023 και 4,3% τον Οκτώβριο του 2023, όπου καταγράφηκε η υψηλότερη απόδοση, ως απόρροια της συστατικής νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και των γεωπολιτικών αναταράξεων¹⁰.

Θετικά είναι και τα μηνύματα από την Ευρώπη, με την ΕΚΤ να πραγματοποιεί την πρώτη μείωση των βασικών επιτοκίων κατά 25 μονάδες βάσης στις 6 Ιουνίου 2024, έπειτα από δέκα συνεχείς αυξήσεις μεταξύ Ιουλίου 2022 και Σεπτεμβρίου 2023¹¹.

7. Τριμηνιαίοι εθνικοί λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, πρόσβαση 19 Ιουνίου 2024
8. Εθνικοί λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, πρόσβαση 11 Ιουνίου 2024
9. European Spring Economic Forecast 2024, European Commission, Μάιος 2024
10. Τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου, Τράπεζα της Ελλάδος, 30 Μαΐου 2024
11. Αποφάσεις νομισματικής πολιτικής, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 6 Ιουνίου 2024

Άποψη

Γιάννης Στουρνάρας
Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος

Μπορεί η Ελλάδα να αξιοποιήσει τις παγκόσμιες προκλήσεις ως ευκαιρίες ανάπτυξης της οικονομίας της;

Οι προοπτικές για την ελληνική οικονομία είναι θετικές καθώς η ανάπτυξη στηρίζεται όλο και περισσότερο σε εγχώριες και ξένες επενδύσεις και στις εξαγωγές, υποδηλώνοντας μια στροφή προς ένα εξωστρεφές παραγωγικό πρότυπο. Ωστόσο, σε ένα διεθνές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από εμπορικές και γεωπολιτικές εντάσεις και παγκόσμιες προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, η ψηφιοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη, δεν υπάρχει περιθώριο εφησυχασμού.

του κράτους, στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας του τραπεζικού τομέα, στην έγκαιρη απορρόφηση και εκταμίευση των πόρων του RRF και της δημοσιονομικής ευθύνης. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στις επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και στις ψηφιακές δεξιότητες των εργαζομένων, καθώς θα υποβοηθήσουν στην πράσινη και ψηφιακή μετάβαση και στη διαδικασία σύγκλισης του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ με τα μέσα επίπεδα της Ε.Ε. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε περαιτέρω αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου.

Η οικονομική πολιτική θα πρέπει να συνεχίσει στον ίδιο δρόμο των μεταρρυθμίσεων στη λειτουργία

| Δημόσιο χρέος¹²

161,9% ετήσια μείωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2023, η υψηλότερη ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε.Ε.-27 (172,7% το 2022).

Μείωση κατά 45 μονάδες βάσης σε σχέση με το 2020 (207%), χάρη στο πρωτογενές πλεόνασμα (1,4% ως ποσοστό του ΑΕΠ, σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος) και στην αύξηση του ΑΕΠ.

Εκτίμηση για το 2025: Αποκλιμάκωση στο **149%**

Το 2022, η Ελλάδα επέστρεψε

€2,6 δισ.

στους εταίρους και μηδένισε τις υποχρεώσεις της στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) με πρόωρη αποπληρωμή

€1,86 δισ.

Σύμφωνα με αναλυτές, φαίνεται να σχεδιάζεται η πρόωρη αποπληρωμή έως και €5,34 δισ. από τα δάνεια διάσωσης προς τις χώρες της Ευρωζώνης εντός του 2024¹³.

| Αγορά εργασίας

Η αγορά εργασίας συνέχισε τη δυναμική της πορεία και το 2023¹⁵.

↑1,3% αύξηση στη συνολική απασχόληση (έναντι αύξησης 5,4% το 2022)

Ανεργία στους νέους ηλικίας 20-29 ετών

21,1%

Ανεργία στους μακροχρόνια άνεργους

6,2%

Το ποσοστό μερικής απασχόλησης μειώθηκε στο **7,5%** του συνόλου των απασχολούμενων το 2023 (από 8,2% το 2022)

Οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές της αγοράς εργασίας παραμένουν θετικές. Αναμένεται περαιτέρω αύξηση της απασχόλησης και υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας (κοντά στο 10%) το 2024, αντανακλώντας τη συνεχιζόμενη ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας.

Μία εκ των βασικότερων προκλήσεων για την ελληνική οικονομία είναι η στενότητα που παρουσιάζεται στην αγορά εργασίας, όπως φαίνεται από την ετήσια ποσοστιαία αύξηση

των κενών θέσεων εργασίας το 2023 κατά **62,6%**, ιδιαίτερα στους κλάδους των κατασκευών, της μεταποίησης, του εμπορίου, του τουρισμού και του αγροτικού τομέα.

12. European Spring Economic Forecast 2024, European Commission, Μάιος 2024

13. Greece plans early repayment of eurozone bailout loans this year - sources, Reuters, 23 Απριλίου 2024

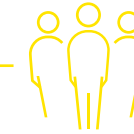
14. Εκλογές 2023: Στην τετραετία 2023 - 2027 το πρώτο και πραγματικό τεστ της κυβέρνησης της ΝΔ, ot.gr, 25 Ιουνίου 2023

15. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2024

Κατώτατος μισθός:

↑9,4%

τον Απρίλιο του 2023, μετά από δύο διαδοχικές αυξήσεις, ενώ αναμένονται νέες αυξήσεις^{16, 17}.

Νέα προγράμματα για την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας και την επανένταξη στην αγορά εργασίας 115.500 ανέργων θέτει σε εφαρμογή η ΔΥΠΑ¹⁸, και εγκαινιάζει την πλατφόρμα JOBmatch για άμεση διασύνδεση επιχειρήσεων τουρισμού και εστίασης με υποψήφιους εργαζόμενους, έχοντας πάνω από 11.400 εγγραφές και 12.300 αντιστοιχίσεις σε μόλις τρεις εβδομάδες λειτουργίας¹⁹. Ταυτόχρονα, το νέο πρόγραμμα "Hot Jobs" έχει αναρτημένες πάνω από 3.000 θέσεις εργασίας σε ευρύ φάσμα ειδικοτήτων από περισσότερες από 100 μεγάλες και μεσαίες επιχειρήσεις. Η πλατφόρμα έχει ήδη συγκεντρώσει περισσότερες από 3.500 αιτήσεις, παρέχοντας ευκαιρίες απασχόλησης σε όλη την Ελλάδα²⁰.

Από την 1η Ιουλίου 2024, η Ψηφιακή Κάρτα Εργασίας άρχισε να εφαρμόζεται στη βιομηχανία και το λιανεμπόριο, ενώ, η επόμενη φάση εφαρμογής αφορά στον τουρισμό και την εστίαση, ξεκινώντας πιλοτικά τον Σεπτέμβριο 2024 και καθιστώντας τη

χρήση της υποχρεωτική από το τέλος του έτους (σημειώνεται πως έχει ήδη εφαρμοστεί σε τράπεζες, σούπερ μάρκετ, ασφαλιστικές εταιρείες, εταιρείες security και ΔΕΚΟ)²¹.

| Εξωτερικό εμπόριο^{22,23}

Η αξία του παγκόσμιου εμπορίου μειώθηκε κατά **↓3%** το 2023, με τις εμπορευματικές συναλλαγές να καταγράφουν μείωση κατά **↓5%**

Το παγκόσμιο εμπόριο **αναμένεται να ανακάμψει το 2024**, αντιστρέφοντας την πτωτική τάση του 2023.

Συνολική αξία των εξαγωγών για το 2023

↓8,7% (-3% χωρίς τα πετρελαιοειδή) σε σχέση με το 2022.

Συνολική αξία των εισαγωγών το 2023

↓13,3% (-4,1% χωρίς τα πετρελαιοειδή) σε σχέση με το 2022.

Μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά **20%**

Ιανουάριος-Απρίλιος 2024

↓1,4% των εισαγωγών

↓6% των εξαγωγών

Αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 15,1% (από €9,56 δισ. σε €10,99 δισ., σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2023).

16. Βλ. και το άρθρο 39 του ν. 5013/2023

17. Κατώτατος μισθός: Πόσο θα αυξηθεί το 2024, ot.gr, Μάιος 2023

18. ΔΥΠΑ: 9 νέα προγράμματα μέσα στο 2024, healthweb.gr, Δεκέμβριος 2023

19. Ξεπέρασαν τις 11.400 οι εγγραφές στο JOBmatch της ΔΥΠΑ, cnn.gr, Ιούνιος 2024

20. ΔΥΠΑ: Πάνω από 3.000 θέσεις εργασίας στην πλατφόρμα «Hot Jobs», ertnews.gr, Ιούνιος 2024

21. Μιχαηλίδου: 1η Ιουλίου η ψηφιακή κάρτα εργασίας και στο λιανεμπόριο - Υπάρχει έλλειψη δυναμικού σε τουρισμό-εστίαση, iefimerida.gr, Ιούνιος 2024

22. Global Trade Update (March 2024), UN trade & development

23. Δελτίο Τύπου - Εμπορευματικές Συναλλαγές της Ελλάδας: Απρίλιος 2024, ΕΛΣΤΑΤ, 7 Ιουνίου 2024

Ενέργεια

Σταδιακή άμβλυση των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης παρουσιάστηκε το 2023, με τις τιμές ενέργειας να ακολου-

θούν καθοδική πορεία, παραμένοντας, ωστόσο, υψηλότερες σε σχέση με τα προ-κρίσης επίπεδα.

Μέση ετήσια τιμή ηλεκτρικής ενέργειας στην αγορά επόμενης ημέρας: 119 €/MWh το 2023, έναντι 279 €/MWh το 2022 - 75 €/MWh, για την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2024²⁴.

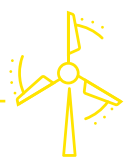
Μέση τιμή εισαγωγής φυσικού αερίου: 24 €/MWh τον Μάρτιο του 2024, κατόπιν σημαντικής αποκλιμάκωσης από την υψηλότερη τιμή που καταγράφηκε τον Σεπτέμβριο του 2022 (175 €/MWh)²⁵.

Αναμένεται να τεθεί σε εμπορική λειτουργία ο πρώτος πλωτός τερματικός σταθμός αποθήκευσης και αεριοποίησης (FSRU) υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στα ανοικτά της Αλεξανδρούπολης, ο οποίος βρίσκεται στο τελικό στάδιο ολοκλήρωσης, ενισχύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ασφάλεια εφοδιασμού, τη διαφοροποίηση των πηγών τροφοδοσίας και των προμηθευτών φυσικού αερίου²⁶.

Η ηλεκτρική διασύνδεση μεταξύ Κρήτης-Αττικής («Αριάδνη Interconnection»), αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το τέλος

του 2024, ενώ η ηλεκτρίση της γραμμής αναμένεται να ξεκινήσει δοκιμαστικά στις αρχές του 2025²⁷.

Πρόδος παρουσιάζεται και όσον αφορά στην ηλεκτρική διασύνδεση μεταξύ Κρήτης και Κύπρου (μέρος του "Great Seas Interconnector"), με τις εργασίες για την παραγωγή των καλωδίων να έχει ήδη ξεκινήσει. Ωστόσο, μένει να ολοκληρωθεί η αξιολόγηση της βιωσιμότητας του έργου και η ανεύρεση πηγών χρηματοδότησης²⁸.

Η διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) συνεχίστηκε για ακόμα μία χρονιά, με τη συνολική ισχύ των ενεργών σταθμών παραγωγής ΑΠΕ να ανέρχεται στα 11,5 GW το 2023 από περίπου 10 GW το 2022, και 6,4 GW το 2019, ενώ άλλα έργα παραγωγής ΑΠΕ συνολικής ισχύος 82 GW, καθώς και αποθήκευσης ενέργειας συνολικής ισχύος 44 GW, βρίσκονται σε στάδιο αδειοδότησης²⁹.

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) βρίσκεται σε φάση αναθεώρησης, στόχος του οποίου φαίνεται να είναι η διατήρηση των βασικών στόχων του προηγούμενου ΕΣΕΚ, ενσωματώνοντας αποτελεσματικότερες πολιτικές για την επίτευξη αυτών, αποσκοπώντας στη μείωση της συνολικής δαπάνης³⁰.

24. Μέση τιμή αγοράς επόμενης ημέρας, Χρηματιστήριο Ενέργειας, πρόσβαση 30 Μαΐου 2024

25. Μεσοσταθμικές τιμές εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα, ΡΑΑΕΥ, 29 Μαΐου 2024

26. Γιατί μετατίθεται για Φθινόπωρο η εμπορική λειτουργία του FSRU Αλεξανδρούπολης, yrodomes.com, 8 Ιουλίου 2024

27. Έως τις 12 Ιουλίου ο διαγωνισμός για το 20% της Αριάδνη Interconnection, businessdaily.gr, 28 Μαΐου 2024

28. ΑΔΜΗΕ: Ακόμη ένα σημαντικό βήμα για τον Great Sea Interconnector, naftemporiki.gr, 14 Μαΐου 2024

29. Έρχεται στις αρχές του καλοκαιριού ο τρίτος διαγωνισμός για έργα ΑΠΕ με μπαταρία - Όλοι οι όροι και η προβλεπόμενη ενίσχυση, energymag.gr, 8 Μαρτίου 2024

30. ΕΣΕΚ: «Μαχαίρι» 100 δισ. ευρώ στις πράσινες επενδύσεις, energypress.gr, 11 Ιουλίου 2024

Άποψη

Θεόδωρος Σκυλακάκης

Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Η ελκυστικότητα της Ελλάδας ως προς τις επενδύσεις σε ΑΠΕ, βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε υψηλά επίπεδα, όπως δείχνει και ο δείκτης RECAI της ΕΥ. Πώς αξιοποιούμε αυτή τη δυναμική για την πράσινη μετάβαση της χώρας;

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας αποτελούν ένα από τα πολυτιμότερα εργαλεία για την επίτευξη της ενεργειακής μετάβασης. Στην Ελλάδα, επενδύουμε πολιτικά σε αυτές και τα αποτελέσματα είναι εντυπωσιακά. Είναι ενδεικτικό πως το 2023 αποτέλεσε χρονιά ρεκόρ από πλευράς συνδέσεων νέων φωτοβολταϊκών σταθμών και νέων σταθμών ΑΠΕ συνολικά. Το ενδιαφέρον από εγχώριους και διεθνείς επενδυτές αυξάνεται διαρκώς και τα έργα ΑΠΕ που ωριμάζουν προς σύνδεση υπερκαλύπτουν τους εθνικούς στόχους. Η περαιτέρω, όμως, διείσδυση της «καθαρής/πράσινης» ενέργειας ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ενίσχυση των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας εντός της ελληνικής επικράτειας, αλλά και με την επέκταση και ενίσχυση των ηλεκτρικών διασυνδέσεων με τις γειτονικές χώρες, όπως και με την προώθηση της εγκατάστασης των συστημάτων αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας.

Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα μας την τελευταία πενταετία έχει σχεδόν υπερτριπλασιάσει τις επενδύσεις σε δίκτυα μεταφοράς και διανομής, ενώ παράλληλα, επεκτείνει

τις διεθνείς ηλεκτρικές διασυνδέσεις και προχωρά στην υιοθέτηση πολιτικών που θα δώσουν ώθηση στην εγκατάσταση νέων σταθμών αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας, τόσο μεμονωμένων, όσο και σε συνδυασμό με σταθμούς ΑΠΕ. Επιπρόσθετα, ενθαρρύνουμε την αυτοπαραγωγή και την αυτοκατανάλωση που στηρίζεται σε έργα ΑΠΕ και στο πλαίσιο αυτό θεσπίσαμε το πρόγραμμα «Απόλλων», που έχει ως στόχο τη μείωση του ενεργειακού κόστους των ευάλωτων νοικοκυριών, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, των Τοπικών και Γενικών Οργανισμών Εγγείων Βελτιώσεων και των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης και Αποχέτευσης ανά την Επικράτεια.

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι η περαιτέρω αύξηση των επενδύσεων στις ΑΠΕ αποτελεί στρατηγική επιλογή, καθώς θα ενισχύσει την ενεργειακή ασφάλεια και ενεργειακή ανεξαρτησία της χώρας μας, και χάρη στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που έχει η Ελλάδα, δηλαδή τους πολύ σημαντικούς φυσικούς πόρους (ήλιος, άνεμος, κ.ά.), θα μπορέσει να καταστεί εξαγωγέας «πράσινης» ενέργειας.

Υποδομές, μεταφορές και logistics

Ο ευρύτερος κλάδος της εφοδιαστικής αλυσίδας και των μεταφορών αποτελεί έναν βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας και ο ρόλος του είναι σημαντικός:

- στην αύξηση των εξαγωγών
- στην υποστήριξη των επενδύσεων
- στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας

Οι βασικές υποδομές του κλάδου των μεταφορών και logistics στην Ελλάδα περιλαμβάνουν λιμάνια, αεροδρόμια, οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, τελωνεία, υποδομές logistics της ενδοχώρας, παρόχους υπηρεσιών 3PL/4PL, καθώς και τις αναδυόμενες υποδομές agrilogistics και αποθήκευσης LNG.

Λιμένας Πειραιά^{31,32}:

8η θέση παγκοσμίως, μεταξύ των κορυφαίων ναυτιλιακών κέντρων σύμφωνα με την Έκθεση Xinhua-Baltic ISCDI, και αναμένεται να βελτιώσει περαιτέρω τη θέση του τα επόμενα χρόνια.

- Αύξηση Όγκου Εμπορευματοκιβωτίων:** 2% το 2023, η μεγαλύτερη μεταξύ των 10 κορυφαίων ευρωπαϊκών λιμένων από το 2007 (+271,4%).
- Οικονομικά Αποτελέσματα Piraeus Container Terminal (PCT):**
 - Αύξηση εσόδων και κερδών για το 2023
 - Κέρδη ύψους \$47,165 εκατ.
- Διάρκεια Παραχώρησης:** 35 έτη (έως το 2044)
- Συνολικό Αντάλλαγμα Παραχώρησης:** €831,2 εκατ.

Συνολική διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων σε 1.000 TEU

Κατάταξη 2023	Κατάταξη 2022	Λιμάνι	Κίνηση Εμπορευματοκιβωτίων 2023 σε 1.000 TEU	Ανάπτυξη 2022-23	Ανάπτυξη 2021-22	Ανάπτυξη 2007-23
1	1	Ρότερνταμ (NL)	13.447	-7,0%	-5,5%	24,6%
2	2	Αμβέρσα-Μπριζ (BE)	12.515	-7,2%	-5,2%	22,7%
3	3	Αμβούργο (DE)	7.700	-6,9%	-5,1%	-22,1%
4	5	Πειραιάς (EL)	5.100	2,0%	-6,0%	271,4%
5	4	Βαλένθια (ES)	4.804	-4,9%	-9,4%	57,9%
6	6	Αλχεσίρας (ES)	4.733	-0,7%	-0,8%	38,4%
7	7	Μπρέμερχαβεν (DE)	4.181	-8,6%	-8,9%	-14,5%
8	9	Τζόια Τάουρο (IT)	3.549	5,0%	7,1%	3,0%
9	8	Βαρκελώνη (ES)	3.280	-6,9%	-0,2%	25,7%
10	11	Μαρσαξλόκ (MT)	2.800	-3,1%	-2,7%	47,4%
11	12	Λιμάνια της Γένοβας (IT)	2.741	-2,1%	0,6%	30,7%
12	10	Χαρόπα (FR)	2.630	-15,2%	1,0%	-6,6%
13	13	Γκντανσκ (PL)	2.051	-1,1%	-2,1%	2016,4%
14	14	Σίνες (PT)	1.665	0,2%	-8,9%	1010,2%
15	15	Μασσαλία (FR)	1.331	-13,0%	3,4%	32,7%
Κορυφαία 15			72.527	-5,3%	-4,2%	17,5%
Κορυφαία 3			33.662	-7,0%	-5,3%	16,6%

Πηγή: Top 15 container ports in the European Union in 2023, Port Economics, Management and policy

31. COSCO Shipping Ports Limited, 2023 Annual Report
32. Xinhua-Baltic ISCDI Report, China Economic Information Service, 2023

Παρά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει το ευρωπαϊκό θαλάσσιο εμπόριο λόγω της επιβράδυνσης της οικονομίας και των γεωπολιτικών εξελίξεων, το λιμάνι του Πειραιά ξεχώρισε ως το

μοναδικό από τα πέντε μεγαλύτερα ευρωπαϊκά λιμάνια που κατέγραψε άνοδο στη διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων το πρώτο εξάμηνο του 2023³³.

Σημαντική άνοδος της ακτοπολοϊκής δραστηριότητας το 2023 για το λιμάνι του Πειραιά³⁴:

↑ 7,9% Αύξηση διακίνησης επιβατών εσωτερικών γραμμών

Συνολική διακίνηση επιβατών εσωτερικών γραμμών

16,1 εκατ. άτομα

↑ 3,8% Αύξηση διακίνησης οχημάτων

Συνολική διακίνηση οχημάτων

2,9 εκατ. οχήματα

↑ 6,1% Αύξηση κατάπλων πλοίων

14.534 Συνολικοί κατάπλοι πλοίων

33. Λιμάνια: Πώς εξελίχθηκε η εμπορευματική κίνηση στο α' εξάμηνο, ot.gr, 25 Αυγούστου 2023
34. Ετήσια Χρηματοοικονομική Έκθεση 2023, Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς, 2023

Λιμένας Θεσσαλονίκης³⁵:

● Διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων 2023

520.048 TEUs
(ιστορικό ρεκόρ)

● Άνω των **€71 εκατ.**
επενδύσεις από το 2018

● **€9,2 εκατ.**
επενδύσεις το 2023

● **Στρατηγική θέση:** Πύλη εισόδου για τα Βαλκάνια και την Ευρώπη.

Η ανάπτυξη του λιμανιού της Θεσσαλονίκης αποτελεί βασικό πυλώνα της αναπτυξιακής στρατηγικής των τοπικών φορέων³⁶.

Προσδοκώμενα οφέλη:

● Έσοδα

Πάνω από **€230 εκατ.**
για το ευρύτερο οικοσύστημα

● Θέσεις εργασίας

Δημιουργία περισσότερων από

3.000 νέων θέσεων εργασίας

Λιμένας Αλεξανδρούπολης³⁷:

● Κύκλος εργασιών 2023

€2,5 εκατ.

● Κέρδη 2023

€1,5 εκατ.

● Επενδύσεις ΤΑΙΠΕΔ (επόμενη πενταετία)

€91,7 εκατ.

● **Στόχος:** Ανάδειξη σε σημαντικό κόμβο διακίνησης σιτηρών (7-10% των φορτίων της περιοχής).

● **Προτεραιότητες:**

- Οδική σύνδεση με την περιφερειακή οδό και την εκβάθυνση λιμενολεκάνης.
- Κατασκευή νέων υποδομών και πιθανή δημιουργία νέου τερματικού σταθμού.

Παράλληλα, εξετάζονται συνεργασίες για την υποστήριξη της ενεργειακής μετάβασης και της ανάπτυξης υπεράκτιων αιολικών πάρκων. Η στρατηγική σημασία του λιμανιού αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω, αποτελώντας νέα πύλη για τις αγορές της Ευρώπης και της Ασίας, ενισχύοντας την τοπική οικονομία και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας.

35. Αυξήθηκαν έσοδα και κέρδη για το Λιμάνι της Θεσσαλονίκης το 2023, grodomes.com, 22 Απριλίου 2024

36. MarePort 2023: Σπουδαίες προοπτικές για το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, thessnews.gr, 2 Ιουνίου 2023

37. Λιμάνι Αλεξανδρούπολης: Η διακίνηση σιτηρών στο επίκεντρο του αναπτυξιακού πλάνου του ΤΑΙΠΕΔ, Η ΓΝΩΜΗ (gnomionline.gr), 17 Μαΐου 2024

Το οδικό δίκτυο της Ελλάδας, με 2.145 χλμ. αυτοκινητοδρόμων, αποτελεί το πιο αναπτυγμένο στα Βαλκάνια, βελτιώνοντας σημαντικά τις μεταφορές και την καθημερινότητα των πολιτών. Η ολοκλήρωση του τμήματος Τρίκαλα-Καλαμπάκα του Αυτοκινητόδρομου Ε65 εντός του 2023 ενισχύει τη σύνδεση της Κεντρικής Ελλάδας με τη Δυτική Μακεδονία και το εξωτερικό μέσω της Εγνατίας Οδού³⁸.

Οδικό δίκτυο Ελλάδας:

● Έκταση αυτοκινητοδρόμων

2.145 χλμ.

● Ολοκλήρωση τμήματος Τρίκαλα-Καλαμπάκα του Αυτοκινητόδρομου Ε65 εντός του 2023.

● **Σύνδεση:** Κεντρική Ελλάδα με Δυτική Μακεδονία και εξωτερικό μέσω της Εγνατίας Οδού.

Επιπλέον, η επέκταση της Ιόνιας Οδού από τα Ιωάννινα έως την Κακαβιά, ένα έργο ύψους €310 εκατ., το οποίο βρίσκεται στην τελική φάση δημοπράτησης και αναμένεται να ξεκινήσει σύντομα, θα ολοκληρώσει τον άξονα της Ιόνιας Οδού, συνδέοντας το Αντίρριο με την Κακαβιά σε μόλις 2 ώρες και 15 λεπτά. Η επέκταση αυτή αναμένεται να δώσει σημαντική αναπτυξιακή ώθηση στην περιοχή των Ιωαννίνων, συνδέοντας το αεροδρόμιο, τη ΒΙ.ΠΕ., τουριστικούς προορισμούς και το βόρειο τμήμα του νομού με την Ιόνια Οδό³⁹. Παράλληλα, θα ενισχύσει τις διεθνείς μεταφορές, βελτιώνοντας τη σύνδεση Ελλάδας-Αλβανίας, μειώνοντας τον χρόνο ταξιδιού από την Αθήνα σε 4 ώρες και 20 λεπτά, και ενισχύοντας τις εμπορευματικές μεταφορές.

Η ολοκλήρωση του έργου θα συμβάλει δραστικά στη μείωση των τροχαίων ατυχημάτων και θα βελτιώσει την οδηγική εμπειρία. Επιπλέον, εντάσσεται στον ευρωπαϊκό άξονα της Αδριατικής Οδού, ενισχύοντας τη θέση της Ελλάδας, και ειδικά των Ιωαννίνων, ως σημαντικού συγκοινωνιακού κόμβου. Αναμένεται να προσφέρει σημαντικές αναπτυξιακές ευκαιρίες στην περιοχή μέσω του εμπορίου, των μεταφορών, του τουρισμού και του πολιτισμού⁴⁰.

Ο Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (ΒΟΑΚ), με προϋπολογισμό που αγγίζει τα €2 δισ., αποτελεί τη μεγαλύτερη επένδυση σε οδικό δίκτυο στη χώρα^{41,42}.

Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (ΒΟΑΚ)

● Προϋπολογισμός

€2 δισ.

● **3** Τμήματα

● **Σημαντικότερο τμήμα:**

Χανιά-Ηράκλειο (157,5 χλμ.)

○ Εξυπηρετεί τη μεγαλύτερη επιβατική κίνηση.

○ Περιλαμβάνει 34 χλμ. σηράγγων (17 χλμ. ανά κατεύθυνση).

38. Ε65: Γιατί είναι η ραχοκοκαλιά της Ελλάδας - Ο χάρτης του δρόμου, το κόστος και οι ώρες των αποστάσεων, reader.gr, 23 Απριλίου 2024

39. Ιόνια Οδός: Στις 22 Ιουνίου ο νέος διαγωνισμός για το Ιωάννινα-Κακαβιά, grodomes.com, 12 Μαΐου 2023

40. Προχωρά ο διαγωνισμός για την επέκταση της Ιόνιας Οδού από Ιωάννινα έως Κακαβιά, grodomes.com, 11 Μαΐου 2024

41. ΒΟΑΚ: 3 προσφορές για το έργο παραχώρησης μαμούθ 1,75 δισ. στο τμήμα Χανιά - Ηράκλειο, grodomes.com, 8 Μαΐου 2023

42. ΒΟΑΚ: Η ακτινογραφία των τριών τμημάτων - Το 2023 έργα από Χανιά μέχρι Άγιο Νικόλαο, grodomes.com, 15 Νοεμβρίου 2022

Ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ), ως διαχειριστής της κρίσιμης σιδηροδρομικής υποδομής της χώρας, υπέστη τεράστιο πλήγμα από την κακοκαιρία Daniel, επιδεινώνοντας τις ήδη υπάρχουσες παθολογίες του οργανισμού⁴³.

Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ)

Ζημιές από κακοκαιρία Daniel

- 180 χλμ. δικτύου
- 50 χλμ. διπλής γραμμής στον άξονα Αθήνα-Θεσσαλονίκη
- 2 κέντρα ελέγχου κυκλοφορίας

Αποκατάσταση δικτύου

- Μακροχρόνια και δαπανηρή διαδικασία
- Εκτιμώμενη διάρκεια: 2 έτη

Προτεραιότητα: Επαναφορά της εύρυθμης και ασφαλούς λειτουργίας των σιδηροδρομικών μεταφορών (επιβατικών και εμπορευματικών).

Ελληνική Αγορά 3PL⁴⁴⁻⁴⁸:

Παρότι η πανδημία προκάλεσε συρρίκνωση της αγοράς κατά 5,4% το 2020, η προηγούμενη ανοδική πορεία της περιόδου 2014-19, με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 2%, υποδηλώνει την ανθεκτικότητα του κλάδου.

- Προοπτικές:** Θετικές, παρά τις δυσκολίες μετά το 2009 και την πανδημία του 2019
- Αίτια αύξησης χρήσης υπηρεσιών 3PL:** Μείωση κόστους και βελτίωση απόδοσης επιχειρήσεων
- Επιτυχημένοι πάροχοι:** Επενδύουν σε ποιότητα και καινοτομία
- 5,4%** συρρίκνωση αγοράς, λόγω πανδημίας
- 2%** μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης (2014-19)
- Βασικές δραστηριότητες:** Αποθήκευση και διανομή (93% της αξίας της αγοράς)

Οι αποδόσεις των logistics στην Ελλάδα συγκαταλέγονται, πλέον, στις πιο ανταγωνιστικές σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

- Ανταγωνιστικές σε ευρωπαϊκό επίπεδο:** 7%-7,5% αποδόσεις για prime ακίνητα σε καθιερωμένες περιοχές.
- Ώριμες αγορές Ευρώπης:** 3% - 3,5%
- Αυξανόμενη τάση:** Ανάπτυξη «πράσινων» αποθηκευτικών χώρων (πιστοποιημένων κατά LEED/BREEAM).
- Στόχος:** Μείωση περιβαλλοντικού αποτυπώματος εφοδιαστικής αλυσίδας (στόχοι E.E.).

Η αγορά 3PL στην Ελλάδα παρουσιάζει έντονη δυναμική, με σημαντικές επενδύσεις να πραγματοποιούνται σε όλη τη χώρα. Οι κύριες αγορές logistics αναπτύσσονται γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, με επίκεντρο τα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης.

- Δυναμική ανάπτυξη:** Σημαντικές επενδύσεις σε όλη τη χώρα
- Κύριες αγορές:** Αθήνα και Θεσσαλονίκη (λιμάνια Πειραιά και Θεσσαλονίκης)

Επένδυση «Θριάσιο II»:

€561 εκατ.

για Εμπορευματικό Σιδηροδρομικό Σταθμό και Σταθμό Διαλογής (30 έτη παραχώρηση)

Επένδυση Θεσσαλονίκη:

€160 εκατ.

για συγκρότημα logistics στο 15ο χλμ. Θεσσαλονίκης-Έδεσσας

- Αύξηση μισθωτικών αξιών:** Λόγω υψηλής ζήτησης για μεγάλους και σύγχρονους αποθηκευτικούς χώρους (π.χ., Θριάσιο: 5+ ευρώ/τ.μ./μήνα).
- Προτεραιότητα:** Επενδύσεις σε υποδομές agrilogistics λόγω γεωπολιτικής συγκυρίας και κρισιμότητας αγροδιατροφικού τομέα.

44. Μελέτη της ICAP CRIF για τον κλάδο των Third Party Logistics (3PL), ICAP CRIF, 17 Μαρτίου 2022

45. Πώς μπορεί ο Αγροδιατροφικός τομέας να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις του αύριο, σήμερα;, EY Ελλάδα, Απρίλιος 2022

46. «Θριάσιο II» - Logistics: Με τη «βούλα» ανάδοχος της mega παραχώρησης το σχήμα Hellenic Train (πρώην ΤΡΑΙΝΟΣΕ) - Damco (Κοπελούζος), insider.gr, 19 Μαΐου 2023

47. Θριάσιο II: Νέες επενδύσεις φέρνει ο ανάδοχος - Δημιουργία logistics center, moneyreview.gr, 22 Ιανουαρίου 2023

48. Logistics: Οι υψηλές αποδόσεις και οι ξένες επενδύσεις, powergame.gr, 25 Μαΐου 2023

43. Κακοκαιρία Daniel: Σε 2 χρόνια η πλήρης αποκατάσταση του σιδηροδρομικού δικτύου, protothema.gr, 19 Σεπτεμβρίου 2023

Η Ελλάδα ενισχύει δυναμικά τη θέση της ως ενεργειακός κόμβος στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, με σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές φυσικού αερίου⁴⁹. Ειδικότερα, το έργο του FSRU στην Αλεξανδρούπολη, προγραμματισμένο να λειτουργήσει εντός του 2024, αναδεικνύεται σε πρότυπο περιφερειακής συνεργασίας και ενεργειακής ασφάλειας. Με την υποστήριξη της DNV, η Gastrade, ως φορέας υλοποίησης του έργου, κατάφερε να ξεπεράσει τις προκλήσεις της αδειοδότησης και της ανάπτυξης ενός πρωτοποριακού έργου για τα ελληνικά δεδομένα. Η πλωτή μονάδα, με ετήσια δυναμικότητα επαναεριοποίησης περίπου 5,5 δισ. κυβικών μέτρων, θα προμηθεύει φυσικό αέριο όχι μόνο την Ελλάδα, αλλά και γειτονικές χώρες, όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία⁵⁰.

Παράλληλα, η χώρα εξετάζει την ανάπτυξη πρόσθετων υποδομών, όπως νέοι αγωγοί και σταθμοί LNG, ενισχύοντας τον ρόλο της στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, μέσω της διαφοροποίησης των πηγών και των οδών εφοδιασμού⁵¹.

Συνολικά, οι επενδύσεις σε υποδομές, μεταφορές και logistics, σε συνδυασμό με τον ανασχεδιασμό των εφοδιαστικών αλυσίδων, ενισχύουν τη θέση της Ελλάδας ως σημαντικού κόμβου, προσφέροντας ευκαιρίες για ανάπτυξη, απασχόληση και ένα βιώσιμο μέλλον.

Επόμενα βήματα για το μέλλον των υποδομών LNG

- **Επενδύσεις σε υποδομές φυσικού αερίου:** Πλωτές μονάδες αποθήκευσης LNG (FSRU) σε Αλεξανδρούπολη, Αγίους Θεοδώρους, Θρακικό Πέλαγος και Θεσσαλονίκη.
- **Αύξηση δυναμικότητας αποθήκευσης και διασύνδεσης:** Μέσω ολοκλήρωσης αγωγού IGB και προγραμματισμού αγωγού Ελλάδα-Βόρειας Μακεδονίας.
- **Επιτυχημένο market test για FSRU στον Βόλο:** Επιβεβαιώνει το αυξημένο επενδυτικό ενδιαφέρον.
- **FSRU Αλεξανδρούπολης:**
 - Έναρξη λειτουργίας εντός του 2024
 - Πρότυπο περιφερειακής συνεργασίας και ενεργειακής ασφάλειας
 - Ετήσια δυναμικότητα επαναεριοποίησης: 5,5 δισ. κυβικά μέτρα
 - Προμήθεια φυσικού αερίου σε Ελλάδα, Βουλγαρία και Ρουμανία
- **Πρόσθετες υποδομές:** Ανάπτυξη νέων αγωγών και σταθμών LNG για ενίσχυση ενεργειακής ασφάλειας της Ευρώπης.

49. Φυσικό αέριο: Εντός του 2023 τα πρώτα FSRU στην Ελλάδα, ot.gr, 31 Δεκεμβρίου 2022

50. Greece's Alexandroupolis FSRU to Receive First LNG Cargo, greekreporter.com, 17 Φεβρουαρίου 2024

51. A Greek offshore FSRU project with a European dimension, dnv.com, 8 Ιουνίου 2023

Τουρισμός

Επίδοση τουρισμού 2023 (ποσοστά σε σύγκριση με το 2022)

€18,2 δισ.

πλεόνασμα ταξιδιωτικού ισοζυγίου (+15,3%)

36,1 εκατ. ταξιδιώτες (+20,8%)

+12,7% ταξιδιωτική κίνηση μέσω αεροδρομίων

+34,9% ταξιδιωτική κίνηση μέσω οδικών συνοριακών σταθμών

+15,6% από ταξιδιώτες από την Ε.Ε.-27

+20,8% από ταξιδιώτες εκτός της Ε.Ε.-27

€20,6 δισ. ταξιδιωτικές εισπράξεις (+16,5%)

+11,6% εισπράξεις από ταξιδιώτες από την Ε.Ε.-27

+18,3% εισπράξεις από ταξιδιώτες εκτός της Ε.Ε.-27

-3,5% μέση δαπάνη ανά ταξίδι μη κατοίκων στην Ελλάδα (σε ευρώ)

Πηγή: Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών: 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, 30 Απριλίου 2024

9η

(από 13η το 2019)

Θέση της Ελλάδας στις διεθνείς τουριστικές αφίξεις World Tourism Barometer 2023, UN Tourism
50 χώρες το 2023

Σύμφωνα με τον στρατηγικό του σχεδιασμό, οι δράσεις του Υπουργείου Τουρισμού για το 2024 επικεντρώνονται στην τουριστική προβολή της χώρας, με σκοπό την ανάδειξη και προώθηση των προϊόντων και των εμπειριών που προσφέρονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, στην προώθηση της ψηφιακής μετάβασης του κλάδου, στην αναβάθμιση των επαγγελματικών δεξιοτήτων και, συνολικά, στην ενίσχυση του ανταγωνιστικού προφίλ του ελληνικού τουρισμού.

Παράλληλα, δράσεις πραγματοποιούνται για την επέκταση σε νέες αγορές, με στόχο την αύξηση τουριστικών αφίξεων από χώρες όπως η Νότια Κορέα, η Ιαπωνία, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, τα

Οι θετικές επιδόσεις του τουρισμού αναμένεται να διατηρηθούν το 2024^{52,53}.

Ταξιδιωτικές εισπράξεις κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2024:

↑ 28,2%

(έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2023)

↑ 24,5%

εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση

Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Σαουδική Αραβία και η Αυστραλία, καθώς και η ενίσχυση των σχέσεων με την ινδική αγορά⁵⁴.

Ο ελληνικός τουρισμός βρίσκεται σε φάση σημαντικών επενδύσεων, με πάνω από 60 ξενοδοχειακά projects να αναπτύσσονται τα επόμενα χρόνια, εκ των οποίων τα τέσσερα στα δέκα υπό διεθνή brands. Σημαντικές επενδύσεις έχουν γίνει στην κατηγορία των πέντε αστέρων, με το συνολικό ποσό να ξεπερνά τα €12 δισ. τα τελευταία τρία χρόνια. Οι στρατηγικοί επενδυτές του κλάδου σχεδιάζουν επενδύσεις εκατομμυρίων σε περιοχές όπως Αθήνα, Κέρκυρα, Ρόδος, Κρήτη και Χαλκιδική, ενισχύοντας την ανάπτυξη του ελληνικού τουρισμού⁵⁵.

Η Ελλάδα αναμένεται να σημειώσει νέα ρεκόρ στον τουρισμό τα επόμενα χρόνια, με τις αφίξεις τουριστών να φτάνουν τα

40 εκατ.

έως το 2028, με μέσο ρυθμό αύξησης

↑ 3,7%

κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Υπογραμμίζεται, έτσι, η ανάγκη εφαρμογής βιώσιμων πρακτικών και υλοποίησης επενδύσεων για την πράσινη μετάβαση, τον εκσυγχρονισμό των επιχειρηματικών μοντέλων και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζόμενων του κλάδου⁵⁶.

Ιδιωτικοποιήσεις

Σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα, σε σχέση με το 2021 και το 2022 κινήθηκαν οι εισπράξεις του Ταμείου Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) κατά το 2023, πλησιάζοντας τα €500 εκατ., έναντι €660 εκατ. και €586 εκατ. το 2021 και 2022, αντίστοιχα. Κατά τη λειτουργία του Ταμείου, από το 2011 έως και το 2023, υλοποιήθηκαν 59 έργα, με την υποβολή δεσμευτικών προσφορών συνολικής αξίας €14,9 δισ., εκ των οποίων έχουν εισπραχθεί €8,5 δισ.⁵⁷.

Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό της κυβέρνησης, σημαντική αύξηση των εσόδων του ΤΑΙΠΕΔ προβλέπεται κατά το 2024, τα οποία δύναται να ανέλθουν περί των €5,8 δισ., από μία σειρά έργων όπως η παραχώρηση της Εγνατίας και Αττικής Οδού, η πώληση του 30% του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, και η πώληση του 67% των λιμένων Ηρακλείου και Βόλου⁵⁸.

Έργα στρατηγικής σημασίας συνολικού ύψους περίπου

€3,5 δισ.

έχει αναλάβει να ωριμάσει και να δημοπρατήσει η Μονάδα Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας (PPF) του ΤΑΙΠΕΔ.

Τα έργα αυτά χρηματοδοτούνται, κυρίως, από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και σχετίζονται με την αντιπυρική

θωράκιση της χώρας, με τη δημιουργία μηχανισμού πολιτικής προστασίας, με κτηριακά projects και χώρους logistics, μονάδες υγείας, κ.ά. όπως, για παράδειγμα, τα προγράμματα ΑΙΓΙΣ ή Antinego, η μετεγκατάσταση των Φυλακών Κορυδαλλού στον Ασπρόπυργο, το Πρωτοδικείο και η Εισαγγελία Πρωτοδικών Αθηνών, το logistics center/επιχειρηματικό πάρκο στη Φυλή, κ.ά.⁵⁹.

52. Βέττας (IOBE): Ανάπτυξη 2,1% για την ελληνική οικονομία το 2024 - Θετική η τάση για την Ελλάδα, σημαντικές οι διεθνείς προκλήσεις, Insider.gr, 23 Απριλίου 2024

53. Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών: Μάρτιος 2024, Τράπεζα της Ελλάδος, 22 Μαΐου 2024

54. Τουρισμός: Οι νέες αγορές στόχοι και τα στοιχεία του 2024, Insider.gr, Ιανουάριος 2024

55. Τα μεγάλα ονόματα που δρομολογούν νέες επενδύσεις στον ελληνικό τουρισμό, capital.gr, Ιούνιος 2024

56. Fitch Solutions: Προς νέο ρεκόρ ο τουρισμός στην Ελλάδα φέτος - Οι αφίξεις θα αγγίξουν τα 40 εκατ. έως το 2028, πρόκληση ο υπερτουρισμός, capital.gr, Μάιος 2024

57. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2024, Υπουργείο Οικονομικών, 20 Νοεμβρίου 2023

58. Ibid.

59. Σταμπουλίδης (ΤΑΙΠΕΔ): «Τρέχουμε» 400 διαγωνισμούς άνω των 3,5 δισ. ευρώ, ot.gr, 25 Απριλίου 2024

Καινοτομία και νεοφυής επιχειρηματικότητα

Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, το ελληνικό οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων, πλέον, αριθμεί

2.100-2.500 επιχειρήσεις⁶⁰,

με τη συνολική του αξία να ανέρχεται άνω των⁶¹:

€8,2 δισ. το 2022, από €1.1 δισ. το 2017

Η Ελλάδα μεταξύ των χωρών⁶⁵ που απέσπασαν το

84% (€1,56 δισ.)

των συνολικών επενδύσεων που κατευθύνθηκαν προς startups που δραστηριοποιούνται στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη. Από αυτά, η Ελλάδα συγκέντρωσε το

27% (€423 εκατ.)

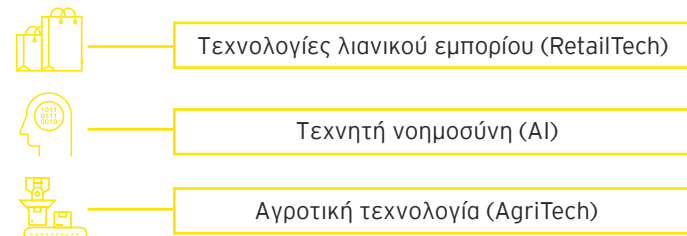
Πάνω από

70 νεοφυείς επιχειρήσεις χρηματοδοτήθηκαν με περισσότερα από **€485 εκατ.** το 2023⁶².

Η δυναμική του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας και επιχειρηματικότητας διαφαίνεται μέσα από τη συνεχή εισροή νέων επιχειρήσεων στο Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων (Elevate Greece). Μεταξύ Μαρτίου του 2023 και Απριλίου του 2024, το μητρώο εμπλουτίστηκε με 121 νέες επιχειρήσεις, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό σε 752, κατόπιν εξόδου 118 επιχειρήσεων, λόγω ολοκλήρωσης της οκταετούς λειτουργίας τους⁶³, ενώ περισσότερες από 4.000 είναι εγγεγραμμένες σε άλλες βάσεις⁶⁴.

Το 2023, οι ελληνικές startups κατέγραψαν εντυπωσιακή διεθνή αναγνώριση, με το 33% των επενδύσεων να προέρχεται από αμερικανικά σχήματα, ενώ το 78% των κεφαλαίων είχε διεθνή προέλευση. Αξιοσημείωτη είναι, ωστόσο, η συμμετοχή angel investors στο 42% των γύρων χρηματοδότησης, γεγονός που αναδεικνύει την ισχυρή επενδυτική εμπιστοσύνη στο ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας.

Στην Ελλάδα, το 2023, ακολουθώντας το διεθνές ρεύμα καινοτομίας και ανάπτυξης, ξεχώρισαν στον τομέα των επενδύσεων οι κλάδοι της τεχνολογίας που σχετίζονται με⁶⁶:

Το ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας αναμένεται να ενισχυθεί το 2024, με την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (EATE), καθώς και 24 venture capital και private equity funds να αναμένεται να συγκεντρώσουν συνολικά €1,5 δισ. για τη χρηματοδότηση νεοφυών επιχειρήσεων, προσβλέποντας σε περαιτέρω κεφάλαια από το εξωτερικό.

Επιπλέον, η EATE σχεδιάζει την προσθήκη τριών νέων funds για επενδύσεις σε startups αρχικών σταδίων, καθώς και συνε-

πενδύσεις σε funds με διεθνείς οργανισμούς για την υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης και της μεγέθυνσης (scale-up) των επιχειρήσεων.

Οι προσδοκίες για το 2024 είναι υψηλές, με επιτυχίες όπως η συμφωνία συνεπενδύσεων ύψους \$400 εκατ. με το κρατικό ταμείο του Άμπου Ντάμπι, Mubadala, και τη δέσμευση της ADQ για επενδύσεις €4 δισ. στην ελληνική οικονομία⁶⁷.

60. Η καινοτόμος/νεοφυής επιχειρηματικότητα: Από το διεθνές περιβάλλον στις ελληνικές Περιφέρειες, Ιωάννα Σαπφώ Πεπελάση, Ομότιμη Καθηγήτρια Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παρατηρητήριο Περιφερειακών Πολιτικών, Ιανουάριος 2023

61. EY: Στα 8 δισ. ευρώ η αξία των ελληνικών startups εταιρειών, imerisia.gr, 14 Ιουλίου 2023

62. Startups in Greece 2023-2024: Venture Financing Report, Found.ation and EIT Digital

63. Απόφαση σχετικά με τη συμπλήρωση 8-ετίας, Ελληνικό Οικοσύστημα Νεοφυών Επιχειρήσεων (Elevate Greece), 11 Απριλίου 2024

64. Startups in Greece 2023-2024: Venture Financing Report, Found.ation and EIT Digital

65. Πρωταθλήτριες οι ελληνικές startups στην Ανατολική Ευρώπη, moneyreview.gr, 15 Απριλίου 2024

66. Μείωση 25% στις χρηματοδοτήσεις startups στην Ελλάδα το 2023, moneyreview.gr, Δεκέμβριος 2023

67. Κεφάλαια άνω των 1,5 δισ. θα «πέσουν» το 2024 στις ελληνικές startups, businessdaily.gr, Απρίλιος 2024

Επενδυτικές ευκαιρίες στην Ελλάδα

Μειωμένες σε σχέση με το 2022 ανήλθαν οι εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) στην Ελλάδα

€4,6 δισ.

το 2023, από €7,5 δισ. το 2022

Η ελληνική αγορά ακινήτων συνέχισε να αποτελεί πόλο έλξης ΑΞΕ και το 2023, συμβάλλοντας κοντά στο

40% των συνολικών ροών ΑΞΕ του έτους.

Σημαντική συνεισφορά είχε το πρόγραμμα **Golden Visa**, για το οποίο, κατόπιν τροπολογίας, αυξάνονται τα ελάχιστα όρια επένδυσης, φθάνοντας έως και τις €800 χιλ. σε περιοχές υψηλής ζήτησης ακινήτων, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές το όριο αυξάνεται από €250 χιλ. σε €400 χιλ., με βασικό στόχο τον περιορισμό της επιβάρυνσης στο κόστος στέγασης των νοικοκυριών⁶⁹.

Διατηρήθηκαν, ωστόσο, σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα της περιόδου 2019-21⁶⁸.

68. Έκθεση του Διοικητή για το 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2024

69. Golden Visa: Τα δισ. από ξένους σε κατοικίες και η στεγαστική κρίση, businessdaily.gr, 6 Μαρτίου 2024

Σύμφωνα με το **Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)** της ΕΥ, η Ελλάδα αναδεικνύεται στη 16η θέση, τον Ιούνιο του 2024, μεταξύ 40 χωρών, όσον αφορά στην ελκυστικότητά της για επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) και στη 2η θέση, στον προσαρμοσμένο δείκτη βάσει του μεγέθους του ΑΕΠ των χωρών⁷⁰.

Το ενδιαφέρον των επενδυτών για έργα ΑΠΕ καταδεικνύεται και από τη μεγάλη συμμετοχή στους δύο πρώτους διαγωνισμούς για μονάδες αποθήκευσης ενέργειας (συνολικής ισχύος 700MW)⁷¹, που διεξήγαγε η Ρυθμιστική Αρχή Αποβλήτων Ενέργειας και Υδάτων (ΡΑΑΕΥ) κατά το 2023, ενώ κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου του 2024 αναμένεται ανακοίνωση της ΡΑΑΕΥ για τη διεξαγωγή τρίτου διαγωνισμού για μονάδες αποθήκευσης ενέργειας (ισχύος 300MW), καθώς και του πρώτου διαγωνισμού για έργα ΑΠΕ με ενσωματωμένες μπαταρίες αποθήκευσης ενέργειας, με την προσφερόμενη ισχύ να αναμένεται να οριστεί μεταξύ 200 - 300 MW⁷².

Επενδύσεις άνω των **€7 δισ.** για την ανάπτυξη υπερράκτιων αιολικών πάρκων, αναμένονται μέσα στην επόμενη επταετία, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος εγκατεστημένης ισχύος 1,9GW υπερράκτιων αιολικών

πάρκων ως το 2030, όπως προβλέπεται στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)⁷³.

Η Ελληνική Διαχειριστική Εταιρεία Υδρογονανθράκων και Ενεργειακών Πόρων (ΕΔΕΥΕΠ) έχει προχωρήσει στην αναγνώριση νέων περιοχών που είναι κατάλληλες για έργα δέσμευσης και αποθήκευσης άνθρακα (CCS), και μπορούν να αποτελέσουν clusters αποθηκευτικών έργων. Σε αυτό το πλαίσιο, σημειώνεται και η επένδυση στον Πρίνο Καβάλας που θα υπερβεί τα €900 εκατ. συνολικά, ενώ εντοπίστηκαν δύο επιπλέον περιοχές στη Μακεδονία για αντίστοιχα έργα, τα οποία, ωστόσο, φαίνεται να αντιμετωπίζουν εμπόδια όπως η γραφειοκρατία και η χρηματοδότηση⁷⁴.

Προχωρούν, ακόμη, και οι επενδύσεις σε data centers, με την Ελλάδα να έχει ήδη προσελκύσει το ενδιαφέρον πολυεθνικών κολοσσών στον χώρο της τεχνολογίας κατά την περασμένη διετία, για τη δημιουργία πολλαπλών data centers και τη δημιουργία υποδομών cloud σε κεντρικές τοποθεσίες, όπως η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και η Κρήτη. Κατά τους πρώτους μήνες του 2024, υπογράφηκαν νέα μνημόνια συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και επενδυτών από τη Γαλλία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, για την ανάπτυξη επιπρόσθετων κέντρων δεδομένων⁷⁵.

	2020	2021	2022	2023	2024*	2025*
ΑΕΠ (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-9,3	8,4	5,6	2,0	2,2	2,3
ΑΕΠ (δισ. €)	175,7	195,5	220,1	228,3	240,2	251,3
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ε.Ε.-27=100)	61,8	63,3	67,1	67,3	68,4	69,1
Ιδιωτική κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-7,4	5,8	7,4	1,8	1,7	1,6
Δημόσια κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	3,0	1,8	2,1	1,7	0,4	0,0
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	2,0	19,3	11,7	4,0	6,7	8,4
Εξαγωγές (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-21,5	24,2	6,2	3,7	4,2	4,0
Δημόσιο χρέος (σε σχέση με το ΑΕΠ, %)	207,0	195,0	172,7	161,9	153,9	149,3
Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-1,3	0,6	9,3	4,2	2,8	2,1
Ποσοστό ανεργίας (%)	17,6	14,7	12,5	11,1	10,3	9,7

Πηγή: *European Spring Economic Forecast 2024, European Commission, Μάιος 2024 | AMECO Online Database, European Commission, 15 Μαΐου 2024*
 * Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

70. Renewable Energy Country Attractiveness Index 63rd edition, ΕΥ, Ιούνιος 2024
 71. 3 μεγάλοι ενεργειακοί όμιλοι στο διαγωνισμό για τα νέα έργα αποθήκευσης ενέργειας - 55 αιτήσεις κατατέθηκαν συνολικά, yrodomes.com, 2 Ιανουαρίου 2024
 72. ΡΑΑΕΥ: Το καλοκαίρι ο νέος διαγωνισμός για έργα ΑΠΕ με μπαταρία, ot.gr, 8 Μαρτίου 2024
 73. WindEurope 2024: Επενδύσεις 7 δισ. ευρώ για υπερράκτια αιολικά πάρκα, businessdaily.gr, 1 Απριλίου 2024
 74. Άλλες δύο περιοχές μετά τον Πρίνο εξετάζονται για αποθήκευση CO2, businessdaily.gr, Απρίλιος 2024
 75. Γιατί επενδύουν εκατοντάδες εκατομμύρια για νέα data centers στην Ελλάδα, businessdaily.gr, 3 Φεβρουαρίου 2024

Άποψη

Πώς εκτιμάτε ότι θα επηρεάσει τις ξένες επενδύσεις μέσω του Χρηματιστηρίου η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας;

Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας της χώρας αποτελεί ένα ισχυρό μήνυμα σταθερότητας της ελληνικής οικονομίας και ανοίγει και τυπικά τον δρόμο για τη διαδικασία επιστροφής του Χρηματιστηρίου Αθηνών στις ανεπτυγμένες αγορές τους επόμενους μήνες. Οι νέες επενδυτικές δυνατότητες που θα διαμορφωθούν από την αναβάθμιση, θα ενισχύσουν το Χρηματιστήριο Αθηνών με αύξηση της ρευστότητας και των εισροών νέων κεφαλαίων. Επιπλέον, η αναβάθμιση θα αναδείξει τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο του Χρηματιστηρίου Αθηνών ως κεντρικού

πυλώνα ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, και θα ενδυναμώσει περαιτέρω την αγορά μας, προσελκύοντας νέους επενδυτές, αλλά και νέες εισαγωγές εταιρειών στο Χρηματιστήριο. Από την πλευρά μας, ολοκληρώνουμε την προετοιμασία μας για την επικείμενη μετάταξή μας στις ανεπτυγμένες αγορές, προωθώντας όλες τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις, ώστε το Χρηματιστήριο να είναι έτοιμο να επιτελέσει τον ρόλο που του αναλογεί, στη νέα εποχή που έχει ξεκινήσει για την ελληνική οικονομία.

Η βιώσιμη ανάπτυξη στο επίκεντρο των εξελίξεων ως κινητήριος μοχλός για τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας

Στον απόηχο της κακοκαιρίας Daniel και των ακραίων καταστροφών που προκάλεσε, η διασφάλιση της επιχειρησιακής συνέχειας και η δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας για όλους, καθιστά τη βιώσιμη ανάπτυξη περισσότερο ουσιώδη από ποτέ. Κατά τη διάρκεια του 2023, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές εξελίξεις στο παγκόσμιο και εθνικό κανονιστικό πλαίσιο με

Ευρωπαϊκή Ταξινόμια

Ο Κανονισμός για την Ταξινόμια συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό κομμάτι του σχεδίου δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ανακατεύθυνση των ροών κεφαλαίων προς μία πιο βιώσιμη οικονομία. Η Ταξινόμια της Ε.Ε. είναι ένα σύστημα ταξινόμησης δραστηριοτήτων που μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να θεωρηθούν περιβαλλοντικά βιώσιμες ή δραστηριότητες που διευκολύνουν τη μετάβαση στη βιωσιμότητα. Εντός του νομοθετικού πλαισίου, οι εταιρείες και οι οργανισμοί μπορούν να προσελκύσουν επενδύσεις, ώστε να επεκτείνουν περαιτέρω τις βιώσιμες δραστηριότητές τους, καθώς και να τις εξελίξουν, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Η ευθυγράμμιση με τα εν λόγω κριτήρια παρακολουθείται συνεχώς και τα σχετικά δεδομένα δημοσιεύονται σε ετήσια βάση, καθώς περιλαμβάνονται στο μη οικονομικό τμήμα των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων.

Ως βιώσιμες οικονομικές δραστηριότητες ορίζονται αυτές που, παράλληλα, είναι συμβατές με τα ακόλουθα κριτήρια:

- συμβάλλουν ουσιαστικά σε έναν τουλάχιστον από τους ακόλουθους **έξι (6) περιβαλλοντικούς στόχους**:
 - τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής
 - την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
 - τη μετάβαση σε μία κυκλική οικονομία
 - την πρόληψη και μείωση της ρύπανσης
 - τη βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων πόρων
 - την προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων

Οδηγία για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από εταιρείες (CSRD)

Τον Ιανουάριο του 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε σε ισχύ την Οδηγία για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας από εταιρείες (Corporate Sustainability Reporting Directive - CSRD). Σύμφωνα με την Οδηγία, τίθεται η υποχρέωση στις εταιρείες να υποβάλουν τις εκθέσεις βιωσιμότητας, με βάση τα Ευρωπαϊκά Πρότυπα Εκθέσεων Βιωσιμότητας (European Sustainability Reporting Standards - ESRS), η πρώτη δέσμη των οποίων εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2023. Στόχος είναι η διευκόλυνση της συγκρισιμότητας και η διασφάλιση της αξιοπιστίας των πληροφοριών ως προς τη βιώσιμη ανάπτυξη στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη.

νέες απαιτήσεις για τις επιχειρήσεις, αυξάνοντας τις προκλήσεις στις οποίες καλούνται να ανταποκριθούν οι επιχειρήσεις, με σκοπό να βελτιώσουν τον τρόπο λειτουργίας τους, προσαρμόζοντας τις δραστηριότητές τους και ενσωματώνοντας στο επίκεντρο της φιλοσοφίας τους το περιβάλλον, τον άνθρωπο και την οικονομία.

II. δεν έχουν αρνητικές συνέπειες στους άλλους πέντε περιβαλλοντικούς στόχους (DNSH: "Do No Significant Harm"- Μη Πρόκληση Σημαντικής Βλάβης)

III. τηρούν τις ελάχιστες κοινωνικές διασφαλίσεις.

Από τον Ιανουάριο του 2023, οι μεγάλες εταιρείες που υπόκεινται στην Οδηγία για τη μη χρηματοοικονομική πληροφόρηση (Non-Financial Reporting Directive - NFRD) κλήθηκαν να δημοσιεύσουν τις οικονομικές δραστηριότητές τους, που όχι μόνο είναι επιλέξιμες για την Ευρωπαϊκή Ταξινόμια, αλλά και που είναι ευθυγραμμισμένες με τους δύο περιβαλλοντικούς στόχους (μετριασμός της κλιματικής αλλαγής, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή), για τις οποίες έχουν οριστικοποιηθεί και εκδοθεί τα παραρτήματα για τα τεχνικά κριτήρια. Παράλληλα, από το 2024 και έως το 2026 θα πρέπει να επεκτείνουν προοδευτικά τις δημοσιεύσεις τους ως προς την επιλεξιμότητα και την ευθυγράμμιση με την Ευρωπαϊκή Ταξινόμια και στους υπόλοιπους τέσσερις περιβαλλοντικούς στόχους.

Οι βασικοί δείκτες επίδοσης του Κανονισμού Ταξινόμιας για τις μη χρηματοοικονομικές οντότητες, αφορούν τον **Κύκλο Εργασιών**, τις **Κεφαλαιουχικές δαπάνες (CapEx)** και τις **Λειτουργικές δαπάνες (OpEx)**.

Οι διατάξεις της Οδηγίας ισχύουν για οικονομικές χρήσεις που ξεκινούν από την 1η Ιανουαρίου 2024 για τις μεγάλες επιχειρήσεις δημοσίου συμφέροντος, καθώς και τράπεζες και ασφαλιστικές επιχειρήσεις που ήδη υπόκεινται στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας για τη μη χρηματοοικονομική αναφορά (NFRD), ενώ προοδευτικά τίθενται σε ισχύ τα επόμενα έτη και για μεγαλύτερο εύρος εταιρειών.

Οδηγία της Ε.Ε. για την Εταιρική Δέουσα Επιμέλεια όσον αφορά τη Βιωσιμότητα (CSDDD)

Στις 24 Απριλίου 2024, η Ε.Ε. ενέκρινε την Οδηγία για την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα (Corporate Sustainability Due Diligence Directive - CSDDD⁷⁷), η οποία στοχεύει στην προώθηση της βιώσιμης και υπεύθυνης εταιρικής συμπεριφοράς σε όλη την αλυσίδα αξίας και, πιο συγκεκριμένα, στην αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον από τις δραστηριότητες των εταιρειών, τις θυγατρικές τους και την αλυσίδα αξίας τους. Οι εταιρείες θα χρειαστεί να ενσωματώσουν τη δέουσα επιμέλεια στις πολιτικές τους, να παρακολουθούν την αποτελεσματικότητά της και να δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την εφαρμογή της. Οι χώρες έχουν προθεσμία δύο έτη για να εναρμονίσουν στο εθνικό δίκαιο την οδηγία.

Η Οδηγία CSRD αναμένεται να επηρεάσει περίπου

50.000 εταιρείες,

συμπεριλαμβανομένων μεγάλων επιχειρήσεων που δεν υπόκεινται στην υφιστάμενη Οδηγία NFRD, καθώς και εισηγμένων μικρομεσαίων επιχειρήσεων που εδρεύουν στην Ε.Ε., αλλά και επιχειρήσεις τρίτων χωρών που εδρεύουν εκτός Ε.Ε. με επιχειρήσεις εντός της Ε.Ε., δηλαδή θυγατρικές ή υποκαταστήματα⁷⁶, με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των

€150 εκατ.

Η Οδηγία αναμένεται να ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία του εκάστοτε κράτους μέλους της Ε.Ε. έως τον Ιούλιο του 2024.

Κλιματικός Νόμος

Το 2024 θα είναι η δεύτερη χρονιά που οι εταιρείες καλούνται να υποβάλουν έκθεση ανθρακικού αποτυπώματος στο πλαίσιο του εθνικού κλιματικού νόμου. Ο Κλιματικός Νόμος ψηφίστηκε στην Ελλάδα το 2022 και θέτει ως μακροπρόθεσμο στόχο την κλιματική ουδετερότητα της χώρας έως το 2050, το οποίο σημαίνει τον ισοσκελισμό των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου με τις απορροφήσεις αυτών.

Παράλληλα, θέτει ενδιάμεσους στόχους για το 2030 και το 2040, και συγκεκριμένα τη μείωση των καθαρών ανθρωπογενών εκπομπών κατά

55% και **80%** αντίστοιχα, σε σχέση με το 1990, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)⁷⁸.

Με στόχο τη μείωση των εκπομπών από τις επιχειρήσεις, τέθηκε ήδη από το 2023, η υποχρέωση για την εκπόνηση ετήσιας έκθεσης ανθρακικού αποτυπώματος με έτος αναφοράς το 2022. Η έκθεση θα πρέπει να επικαιροποιείται και να επαληθεύεται από κατάλληλα διαπιστευμένο ελεγκτή, ετησίως. Ιδιαίτερη προτεραιότητα δίνεται στην προώθηση της ηλεκτροκίνησης και την κατάργηση χρήσης στερεών ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 12, ανάμεσα στα μέτρα προώθησης για χρήση οχημάτων μηδενικών εκπομπών, το 2024 είναι η χρονιά κατά την οποία το

1/4 των νέων **εταιρικών οχημάτων** πρέπει να είναι **ηλεκτρικά ή υβριδικά** (δηλαδή οχήματα που εκπέμπουν έως 50 gr CO₂/km).

76. European Sustainability Reporting Standards (ESRS) adopted by EC, EY Issue 3, Αύγουστος 2023

77. Corporate sustainability due diligence, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 23 Φεβρουαρίου 2023

78. Κλιματικός νόμος - Τι περιλαμβάνει για επιχειρήσεις, κτίρια και μεταφορές, ot.gr, 18 Νοεμβρίου 2021

Παράλληλα, ενδυναμώνεται η διάσταση της κλιματικής αλλαγής στην περιβαλλοντική αδειοδότηση, με την υποχρέωση οι νέες Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) να συμπεριλαμβάνουν:

- Ποσοτική εκτίμηση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου κατά την κατασκευή/λειτουργία τους.
- Εκτίμηση της τρωτότητας απέναντι στην κλιματική αλλαγή, λαμβάνοντας υπόψη σχετικούς κλιματικούς κινδύνους, τις επιπτώσεις τους, καθώς και τη λήψη μέτρων προσαρμογής για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας.
- Έλεγχος της συμβατότητας έργων ή δραστηριοτήτων, με την επίτευξη των εθνικών στόχων μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και του ΕΣΕΚ.

Ακόμα, έμφαση δίνεται στη μείωση των εκπομπών από τις εγκαταστάσεις, είτε με αντιστάθμιση εκπομπών με την αγορά πράσινων πιστοποιητικών μέσω της εφαρμογής του Συστήματος Εγγυήσεων Προέλευσης, είτε με εθνική εθελοντική αγορά δικαιωμάτων εκπομπών, μέσω φυτεύσεων, συμπεριλαμβανομένων δασώσεων και αναδασώσεων, η οποία ακόμα δεν υφίσταται. Αξίζει να σημειωθεί ότι, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, έως την αρχή του 2025, εξετάζει τη δυνατότητα θέσπισης στόχων μείωσης των εκπομπών ανά κλάδο δραστηριότητας σε αντιστοιχία με τους εθνικούς στόχους, αφού λάβει υπόψη τους σχετικούς τομεακούς προϋπολογισμούς και τις προβλέψεις του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα.

Μηχανισμός Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (CBAM)

Ο Μηχανισμός Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (CBAM) αποτελεί ένα νέο βασικό εργαλείο της Ε.Ε. για την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το σύστημα CBAM, σχεδιασμένο σύμφωνα με τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) έχει σκοπό να εξασφαλίσει ισότιμους όρους ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων της Ε.Ε. και επιχειρήσεων εκτός Ε.Ε., διασφαλίζοντας ότι η παραγωγή αγαθών υψηλής έντασης άνθρακα δε μετατοπίζεται από την Ε.Ε. σε τρίτες χώρες για να επωφεληθεί από λιγότερο αυστηρές πολιτικές για το κλίμα. Το σύστημα CBAM επιβάλλει δαπάνη σχετική με τον άνθρακα στα εμπορεύματα που εισάγονται στην Ε.Ε., στους τομείς του τσιμέντου, αλουμινίου, σιδήρου και χάλυβα, λιπασμάτων, υδρογόνου και ηλεκτρικής ενέργειας.

Βάσει αυτού, οι επιχειρήσεις που εισάγουν αγαθά υψηλής έντασης εκπομπών στην Ε.Ε. θα υποχρεούνται να καταβάλουν τέλη με βάση τις ενσωματωμένες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Ο Κανονισμός Εφαρμογής σχετικά με τις απαιτήσεις αναφοράς και τη μεθοδολογία προβλέπει κάποια ευελιξία, όσον αφορά τις τιμές που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των ενσωματωμένων εκπομπών στις εισαγωγές, κατά τη μεταβατική φάση. Επί του παρόντος, οι εταιρείες έχουν την επιλογή να αναφέρουν με τρεις τρόπους:

- 1 Πλήρης αναφορά σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία (μέθοδος Ε.Ε.)
- 2 Αναφορά βάσει ισοδύναμης μεθόδου (τρεις επιλογές)
- 3 Αναφορά βάσει προεπιλεγμένων τιμών αναφοράς

Η μέτρηση των άμεσων εκπομπών σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ε.Ε., δίνει τη δυνατότητα επιλογής υπολογισμού μεταξύ δύο προσεγγίσεων. Η μία αφορά σε προσέγγιση «βασισμένη σε υπολογισμό» και η δεύτερη σε προσέγγιση «βασισμένη σε μέτρηση». Όσον αφορά στις έμμεσες εκπομπές για την ηλεκτρική ενέργεια από το δίκτυο, ο προεπιλεγμένος συντελεστής εκπομπών παρέχεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει του ΙΕΑ, ή οποιοσδήποτε άλλος συντελεστής εκπομπών του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας προέλευσης βάσει δημόσια διαθέσιμων δεδομένων.

Οι εισαγωγείς των προϊόντων θα πρέπει να υποβάλουν αίτηση για την ιδιότητα του αδειοδοτημένου διασαφιστή CBAM πριν την εισαγωγή αυτών εντός Ε.Ε., να ταυτοποιούνται από τις τελωνειακές αρχές κατά την εισαγωγή των αγαθών, να βρίσκονται στο εθνικό μητρώο διασαφιστών ως αδειοδοτημένοι διασαφιστές, να πληρούν αυξημένες απαιτήσεις συμμόρφωσης και να υποβάλουν ετησίως, έως την 31η Μαΐου κάθε έτους, στην αρμόδια αρχή δήλωση CBAM, για το ημερολογιακό έτος που προηγείται της δήλωσης.

Συνοπτικά, το χρονοδιάγραμμα της εφαρμογής του CBAM παρουσιάζεται ως ακολούθως:

- ▶ Η μεταβατική περίοδος αναφοράς ξεκίνησε την **1η Οκτωβρίου του 2023** και θα ολοκληρωθεί την **31η Δεκεμβρίου 2025**.
- ▶ Η υποβολή αιτήσεων για άδεια των αδειοδοτημένων διασαφιστών CBAM ορίζεται από την **1η Ιανουαρίου του 2025**.
- ▶ Οι απαιτήσεις σχετικά με τα οικονομικά κόστη και την αγορά πιστοποιητικών CBAM ξεκινούν την **1η Ιανουαρίου του 2026**.

Η μη παράδοση των πιστοποιητικών CBAM ή η υποβολή ψευδών στοιχείων θα συνεπάγεται την επιβολή κυρώσεων.

Ετήσια Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή (COP28)

Ένα από τα σημαντικότερα σημεία της 28ης παγκόσμιας Διάσκεψης (COP28) της Σύμβασης-Πλαίσιο του Ο.Η.Ε. για την κλιματική αλλαγή (United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC), η οποία πραγματοποιήθηκε από τις 30 Νοεμβρίου έως τις 13 Δεκεμβρίου του 2023 στο Ντουμπάι, ήταν ο πρώτος παγκόσμιος απολογισμός στο πλαίσιο της συμφωνίας του Παρισιού, με τον οποίο μετρήθηκε η πρόοδος προς την επίτευξη των στόχων για το κλίμα που καθορίζονται από τη συμφωνία.

Ο απολογισμός ανέδειξε την ανάγκη για κορύφωση των παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2025 και για **μείωσή** τους κατά

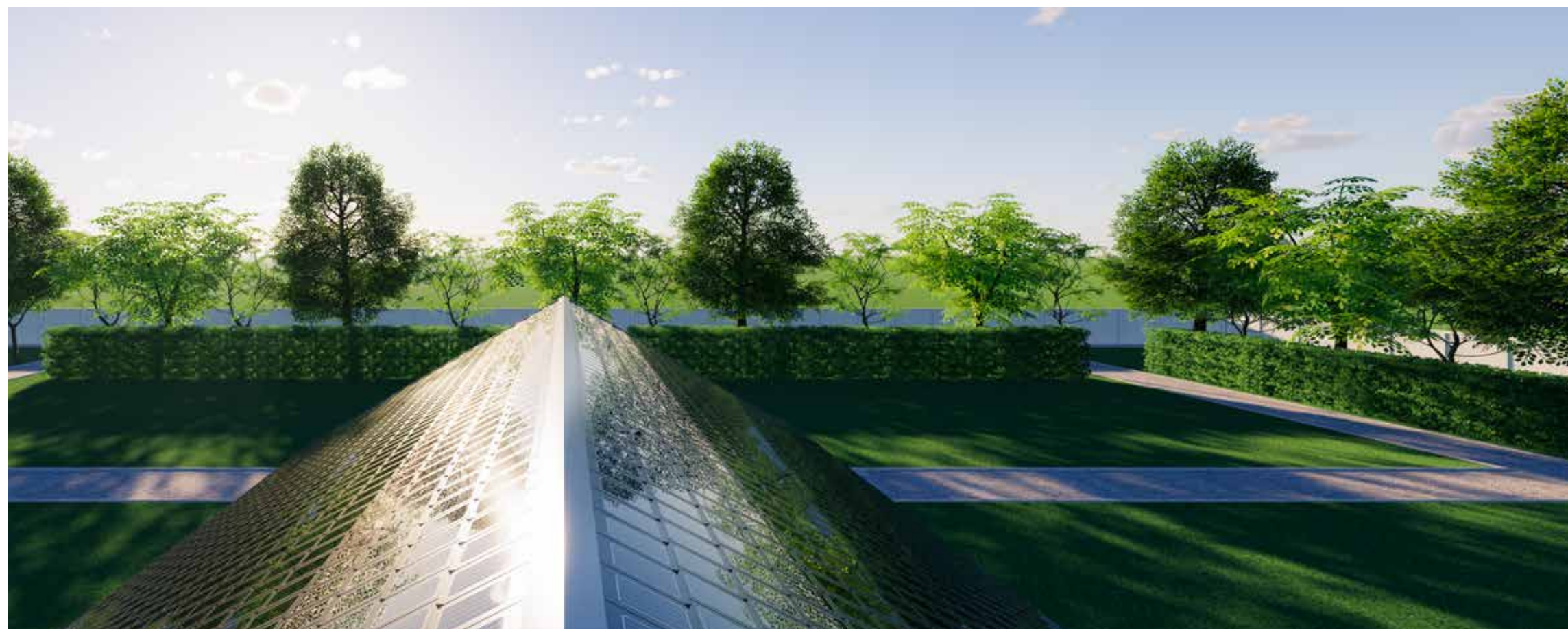
43% έως το 2030 και **60%** έως το 2035,

σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2019, προκειμένου να περιοριστεί η υπερθέρμανση του πλανήτη στον 1,5 °C. Επεσήμανε ότι ορισμένες χώρες απέχουν από την επίτευξη των στόχων τους στο πλαίσιο της συμφωνίας του Παρισιού.

Τα μέρη συμφώνησαν να υποβάλουν τα αναπροσαρμοσμένα σχέδιά τους για το κλίμα για το 2035 έως την COP30.

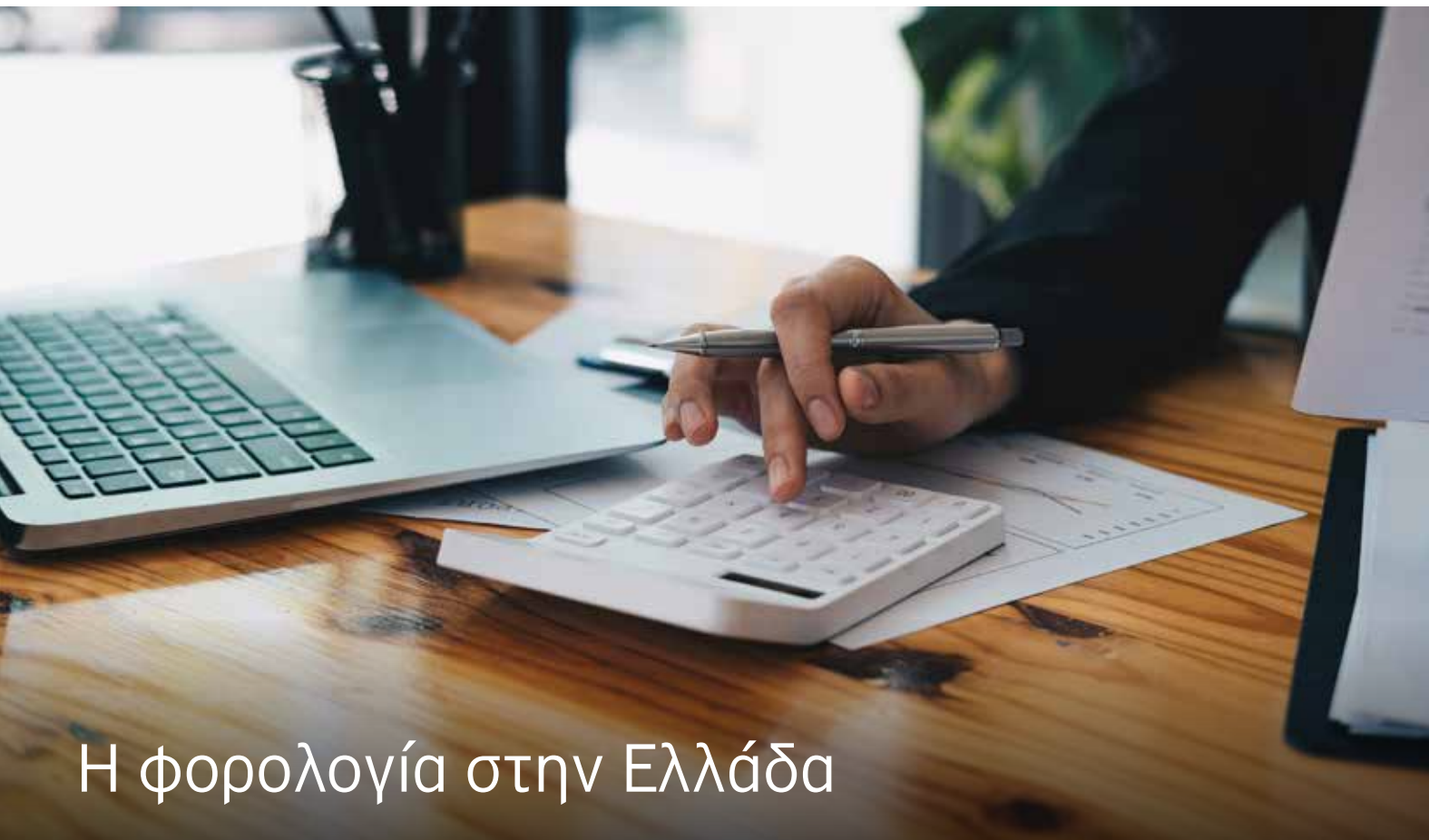
Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με το όριο του 1,5 °C, με βάση τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία και τα αποτελέσματα του παγκόσμιου απολογισμού του 2023⁷⁹.

Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, η Ελλάδα δύναται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια για τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου και στην ενεργειακή μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, διαθέτοντας ως βασικούς άξονες δράσης την εφαρμογή του Κλιματικού Νόμου, ο οποίος περιλαμβάνει πολιτικές και μέτρα που οδηγούν στην αποτελεσματικότερη προσαρμογή της χώρας στην κλιματική αλλαγή, καθώς και τη θεσμοθέτηση του ΕΣΕΚ⁸⁰, αν και το συγκεκριμένο βρίσκεται σε φάση αναθεώρησης και επικαιροποίησης. Η επικαιροποίηση του ΕΣΕΚ κρίθηκε σκόπιμη ως υποχρέωση προς την ευρωπαϊκή νομοθεσία, αλλά ίσως αποτελέσει και μία ευκαιρία για την αναπροσαρμογή της εθνικής στρατηγικής στα νέα δεδομένα που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια αφού, από το 2019, έχουν γίνει μεγάλες αλλαγές παγκοσμίως - αλλαγές που το νέο ΕΣΕΚ καλείται να ενσωματώσει.

79. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, COP 28

80. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Η φορολογία στην Ελλάδα

Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας είναι από τα πλέον σύγχρονα συστήματα μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών, παραμέ-

νει, δε, σταθερό και σε συνεχή τροχιά περαιτέρω εκσυγχρονισμού και ψηφιοποίησης.

Νομικά πρόσωπα

- **22%** συντελεστής φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων
- **80%** προκαταβολή φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων
- Μείωση φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίων κατά την αύξηση του κεφαλαίου εταιρειών στο **0,2%** (από 0,5%), ενώ δεν επιβάλλεται φόρος στο εισφερόμενο κεφάλαιο κατά τη σύσταση των εταιρειών.
- Εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας σχετικά με την εξασφάλιση παγκόσμιου ελάχιστου επιπέδου φορολογίας των ομίλων πολυεθνικών επιχειρήσεων και των εγχώριων ομίλων μεγάλης κλίμακας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Pillar II).
- Απαλλαγή από τον φόρο τόκων κρατικών ομολόγων για όλους τους επενδυτές, πλην των τραπεζών.
- Εν ισχύ ο αναπτυξιακός νόμος «Ελλάδα - Ισχυρή Ανάπτυξη», με βασικό του στόχο την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, μέσω της παροχής κινήτρων σε συγκεκριμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες και τομείς. Στα επενδυτικά σχέδια τα οποία υπάγονται στα καθεστάτα ενισχύσεων του νόμου αυτού, προβλέπεται, μεταξύ άλλων ενισχύσεων, και φορολογική απαλλαγή, συνιστάμενη στην απαλλαγή από τον φόρο εισοδήματος των κερδών της επιχείρησης.
- Εν ισχύ πλαίσιο φορολογικών κινήτρων για τον εταιρικό μετασχηματισμό επιχειρήσεων με έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), με σκοπό την προώθηση της μεταξύ τους συνεργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητάς τους και την επίτευξη οικονομικών κλίμακας.

Φυσικά πρόσωπα

- Φορολογικά κίνητρα στα φυσικά πρόσωπα «επενδυτικούς αγγέλους» (“angel investors”), που εισφέρουν κεφάλαια σε νεοφυείς κεφαλαιουχικές εταιρείες.
- Εν ισχύ φορολογικά κίνητρα που στοχεύουν στην αναστροφή του brain drain.
- Ευνοϊκός τρόπος φορολόγησης των παροχών που δίνονται από τις επιχειρήσεις στους εργαζόμενούς τους, με τη μορφή προγραμμάτων χορήγησης δικαιωμάτων προαίρεσης μετοχών και με τη μορφή εφαρμογής προγραμμάτων δωρεάν χορήγησης μετοχών.
- Αναδιאμόρφωση του φορολογικού πλαισίου που διέπει το ασφάλισμα που προκύπτει από ομαδικά ασφαλιστήρια συμβόλαια και Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης.

Ως σημείο προς βελτίωση: Μείωση του φορολογικού και κοινωνικοασφαλιστικού βάρους των μισθωτών και συνταξιούχων.

Σύγχρονη φορολογική διοίκηση

- Επιτυχής εφαρμογή της ηλεκτρονικής διαβίβασης των λογιστικών στοιχείων και βιβλίων των επιχειρήσεων στη Φορολογική Διοίκηση (myDATA) και προσυμπλήρωση φορολογικών δηλώσεων.
- Μη αναγνώριση έκπτωσης δαπανών και φόρων εάν δε διαβιβάστηκαν ηλεκτρονικά στο myDATA.
- Προαιρετική η έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων των επιχειρήσεων, με παράλληλη χορήγηση φορολογικών κινήτρων.
- Επίκειται η υποχρεωτική εφαρμογή της ψηφιακής έκδοσης και διαβίβασης στο myData των παραστατικών διακίνησης αγαθών (δελτίων αποστολής).
- Σε εφαρμογή η υποχρέωση διασύνδεσης των τερματικών POS με τους φορολογικούς ηλεκτρονικούς μηχανισμούς (Φ.Η.Μ.), με διαβίβαση των αποδείξεων στη Φορολογική Διοίκηση.
- Σε εφαρμογή η νέα ψηφιακή πύλη της ΑΑΔΕ (myAADE), μέσω της οποίας ο φορολογούμενος μπορεί να έχει πρόσβαση σε όλες τις ψηφιακές εφαρμογές της ΑΑΔΕ, βρίσκοντας γρήγορα την υπηρεσία που τον ενδιαφέρει.

ESG

- Εν ισχύ μέτρα περιβαλλοντικής φορολογικής πολιτικής, όπως η διενέργεια υπεραποσβέσεων και υπερεκπτώσεων των δαπανών εταιρικών οχημάτων με μηδενικούς ή χαμηλούς ρύπους, και δαπανών ΜμΕ που αφορούν σε πράσινη οικονομία.
- Αναμένεται η θεσμοθέτηση φορολογικών κινήτρων με γνώμονα την πράσινη οικονομία, την ενέργεια και την ψηφιοποίηση. Ειδικά ως προς την υλοποίηση των πολιτικών "ESG", ήτοι των περιβαλλοντικών (environmental) και κοινωνικών πολιτικών (social) και πολιτικών εταιρικής διακυβέρνησης (governance) των επιχειρήσεων, η φορολογία εξελίσσεται σε σημαντικό εργαλείο περιβαλλοντικής πολιτικής, είτε ως επιβάρυνση – αντικίνητρο σε ενέργειες που πρέπει να περιοριστούν, είτε ως ελάφρυνση – επιβράβευση για επιθυμητές συμπεριφορές.

Άλλες εξελίξεις

- Πρόσφατη αναδιάρθρωση του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας με σημαντικές αλλαγές στον τρόπο επικοινωνίας των φορολογούμενων με τη Φορολογική Διοίκηση, και στις διαδικασίες βεβαίωσης και είσπραξης των φόρων.
- Επίκειται η κατάργηση του τέλους χαρτοσήμου και η αντικατάστασή του με το «ψηφιακό τέλος συναλλαγών».
- Εναρμόνιση του φορολογικού πλαισίου με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, μέσω της ενσωμάτωσης και εφαρμογής πληθώρας ευρωπαϊκών οδηγιών όπως:

- Επίκειται η υιοθέτηση της ευρωπαϊκής οδηγίας για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών για τις συναλλαγές επί κρυπτοστοιχείων, η οποία θα συμβάλει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση ("DAC 8").
- Επίκεινται εξελίξεις όσον αφορά την απλοποίηση των διαδικασιών παρακράτησης και επιστροφής φόρου επί μερισμάτων και τόκων στις κεφαλαιαγορές, καθώς και των διαδικασιών έκδοσης πιστοποιητικών φορολογικής κατοικίας (Οδηγία "FASTER").

Ως σημείο προς βελτίωση: Θα πρέπει να επιταχυνθεί ο εκσυγχρονισμός των δικαστικών διαδικασιών, με σκοπό τον περιορισμό των χρονικών καθυστερήσεων στην απονομή της δικαιοσύνης και την εμπέδωση κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ των φορολογούμενων και του κράτους.

- Οι κανόνες φορολόγησης κατά την έξοδο ("exit tax"), δηλαδή, οι κανόνες που επιβάλλουν φόρο σε περίπτωση που ένα νομικό πρόσωπο μεταφέρει τη φορολογική του κατοικία, τα περιουσιακά του στοιχεία ή τη μόνιμη εγκατάστασή του εκτός Ελλάδας.
- Οι κανόνες για την καταπολέμηση των υβριδικών συμφωνιών (hybrid mismatches), οι οποίες, σε ένα διασυνοριακό περιβάλλον, οδηγούν σε αθέμιτα φορολογικά πλεονεκτήματα, όπως η διπλή έκπτωση (σε δύο χώρες) ή η διπλή μη φορολόγηση.
- Οι κανόνες για την υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας ("Mandatory Disclosure Regime" ή "DAC 6").
- Οι κανόνες για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της ψηφιακής οικονομίας και για την πραγματοποίηση κοινών φορολογικών ελέγχων επί διασυνοριακών υποθέσεων ("DAC 7").

Η θέση της Ελλάδας σε κρίσιμους δείκτες για το 2024

Παρά τον έντονο διεθνή ανταγωνισμό, η Ελλάδα έχει καταφέρει κατά κύριο λόγο να διατηρήσει και να βελτιώσει τη θέση της σε κρίσιμους δείκτες. Η επίδοση αυτή χρήζει αναγνώρισης,

ωστόσο η προσπάθεια οφείλει να συνεχιστεί, για την περαιτέρω ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας (Economic Freedom)
Heritage Foundation
184 χώρες το 2024 και 176 χώρες το 2023

Δείκτης World Competitiveness (Παγκόσμια ανταγωνιστικότητα)
Institute for Management and Development (IMD)
67 χώρες το 2024 και 64 χώρες το 2023

Καινοτομία

Ευρωπαϊκός Δείκτης Καινοτομίας
European Innovation Scoreboard (EIS)
27 χώρες το 2023 και το 2022

Δείκτης Παγκόσμιας Ψηφιακής Ανταγωνιστικότητας
IMD World Digital Competitiveness Ranking
64 χώρες το 2023 και 63 χώρες το 2022

Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)
Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
132 χώρες το 2023 και το 2022

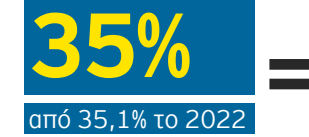

Ποιότητα και επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και έρευνα
Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)
Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
132 χώρες το 2023 και το 2022

Ανθρώπινο δυναμικό

High Proficiency in English
(Επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας)
English Proficiency Index
113 χώρες το 2023 και 111 χώρες το 2022

Ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, σε σύνολο πληθυσμού 25-64 ετών για το 2023

High Proficiency in English
(Επίπεδο γνώσης της αγγλικής γλώσσας)
English Proficiency Index
34 χώρες το 2023 και 35 χώρες το 2022 στην Ευρώπη

Global Talent Competitiveness Index 2023 (Ανταγωνιστικότητα του ανθρώπινου δυναμικού)
Institut Européen d'Administration des Affaires (INSEAD)
134 χώρες το 2023 και 133 χώρες το 2022

Βιώσιμη ανάπτυξη

Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)
EY
40 χώρες τον Ιούνιο του 2024, 40 χώρες τον Νοέμβριο και τον Μάιο του 2023

Προσαρμοσμένος δείκτης ως προς το ΑΕΠ
Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)
EY
40 χώρες τον Ιούνιο του 2024, 40 χώρες τον Νοέμβριο και τον Μάιο του 2023

Δείκτης Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG Index Score)
Sustainable Development Report 2024, Sustainable Development Solutions Network
167 χώρες το 2024 και 193 χώρες το 2022

Δείκτης Περιβαλλοντικής Επίδοσης (Environmental Performance Index)
Yale University
41 χώρες το 2024 και το 2022

Οικολογική Βιωσιμότητα (Ecological Sustainability)
Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)
Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization
132 χώρες το 2023 και το 2022

Η εικόνα των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα

03

Το 2023, οι παγκόσμιες ροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) αυξήθηκαν οριακά κατά 3%, συνολικά στα \$1,37 τρισ. (από \$1,33 τρισ. το 2022), και διατηρήθηκαν σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα επίπεδα του 2021 (\$1,59 τρισ.), ως αποτέλεσμα, κυρίως, των γεωπολιτικών αναταράξεων, της διεθνούς οικονομικής αβεβαιότητας και των αυστηρότερων συνθηκών χρηματοδότησης, λόγω της κλιμάκωσης των επιτοκίων. Η οριακή αύξηση το 2023 οφείλεται, κυρίως, στα υψηλότερα απόλυτα ποσά των επενδύσεων και όχι στο μεγαλύτερο πλήθος τους. Η διεθνής χρηματοδότηση για έργα και οι συναλλαγές συγχωνεύσεων και εξαγορών (Σ&Ε) επηρεάστηκαν σημαντικά από την αύξηση του κόστους δανεισμού και υπέστησαν τις μεγαλύτερες απώλειες καταγράφοντας μείωση κατά 21% και 16%, αντίστοιχα⁸¹.

Σε συνέχεια της εντυπωσιακής αύξησης που κατέγραψαν οι ροές ΑΞΕ στην Ελλάδα το 2022, αγγίζοντας τα €7,5 δισ., παρουσιάστηκε υποχώρηση το 2023 στα €4,6 δισ. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, βασικές συνιστώσες που συνέβαλαν στη μείωση αυτή αποτέλεσαν η παγκόσμια οικονομική αβεβαιότητα, τα υψηλά επιτόκια, το υψηλό ενεργειακό κόστος, η περιορισμένη συμμετοχή ξένων κεφαλαίων σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων στην Ελλάδα και η στασιμότητα που αποτυπώνεται στους δείκτες ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας⁸². Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι, η μεγάλη αύξηση των ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά το 2021-22 οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, και στην επιτάχυνση και ολοκλήρωση των ιδιωτικοποιήσεων που είχαν καθυστερήσει λόγω της πανδημίας⁸³.

Παρά τη μείωσή τους κατά το 2023, οι εισροές ΑΞΕ διατηρήθηκαν σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με την περίοδο πριν το 2021, με τις μέσες ετήσιες ροές ΑΞΕ κατά την τριετή περίοδο 2021-23 να ανέρχονται στα €5,9 δισ., έναντι €3,7 δισ. κατά την περίοδο 2017-19 (αύξηση κατά 62%). Όσον αφορά στο 2024, αυξημένες παρουσιάζονται οι εισροές ΑΞΕ κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους, έναντι του αντίστοιχου του 2023, από €1,05 δισ. σε €1,16 δισ., παραμένοντας, ωστόσο, σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τις εισροές ρεκόρ του 2022 (€2,94 δισ. το πρώτο τρίμηνο του 2022)⁸⁴.

Ιδιαίτερα ενισχυμένο παρουσιάστηκε το επενδυτικό ενδιαφέρον ξένων επενδυτών για ακίνητα στην Ελλάδα, όπως αποτυπώνεται από τον διπλασιασμό των ΑΞΕ στην Ελλάδα που κατευθύνθηκαν προς τη διαχείριση και την αγοροπωλησία ακινήτων το 2023 σε σχέση με το 2022, γεγονός που αποδίδεται, σε μεγάλο βαθμό, στη συμβολή του προγράμματος "Golden Visa", το οποίο παρέχει στους επενδυτές τη δυνατότητα να αποκτήσουν άδεια διαμονής στην Ελλάδα με την αγορά ακινήτων αξίας άνω των €250 χιλ.⁸⁵.

Σύμφωνα με τροποποιήσεις του προγράμματος από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, από τα τέλη Αυγούστου 2024 ορίζονται νέα κατώτερα όρια αξίας για τα ακίνητα που φθάνουν τα €800 χιλ. (έναντι €500 χιλ.) σε περιοχές υψηλότερης ζήτησης, όπως η Περιφέρεια Αττικής, οι Περιφερειακές Ενότητες Θεσσαλονίκης, Μυκόνου και Σαντορίνης, και τα νησιά με πληθυσμό πάνω από 3,1 χιλ. κατοίκους⁸⁶.

81. Investment Trends Monitor 2024, UNCTAD, Ιανουάριος 2024

82. Έκθεση του Διοικητή για το 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2024

83. Έκθεση του Διοικητή για το 2022, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2023

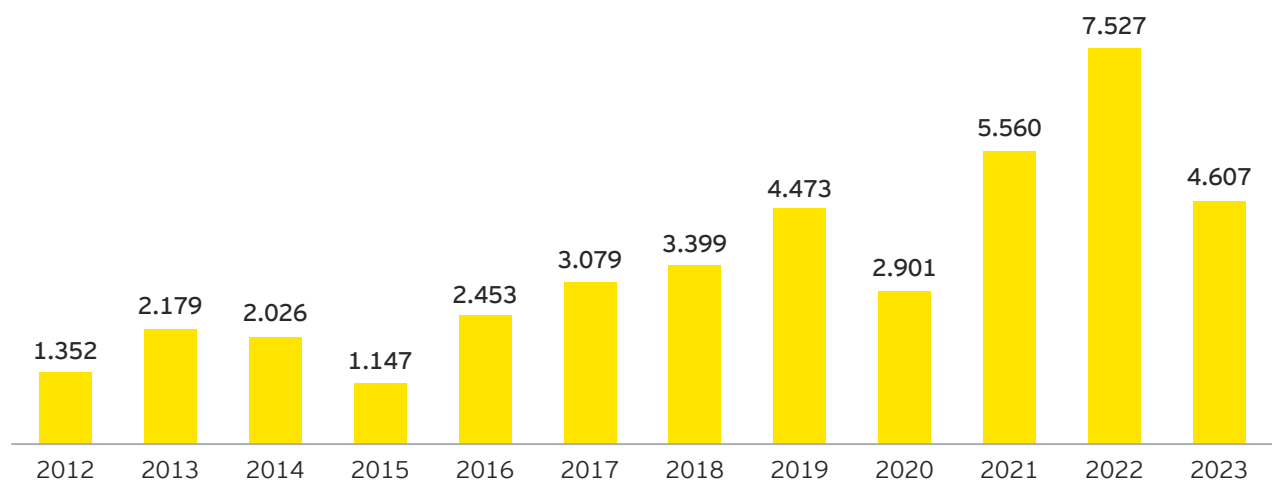
84. Ισοζύγιο Πληρωμών: Μάρτιος 2024, Τράπεζα της Ελλάδος, 21 Μαΐου 2024

85. Έκθεση του Διοικητή για το 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2024

86. Άρ. 64, Ν.5100/2024 (Α' 49)

Διατυπώνεται συχνά η άποψη ότι μεγάλο μέρος της αύξησης των επενδύσεων των τελευταίων ετών προέρχεται από τα ακίνητα, και ότι η αυξημένη αυτή συμμετοχή δεν είναι ικανή να στηρίξει το νέο αναπτυξιακό μοντέλο της χώρας. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι, κατά την τελευταία τριετία, οι καθαρές ΑΞΕ στη μεταποίηση έφτασαν τα €3,2 δισ., έναντι €2,5 δισ. κατά το διάστημα 2002-20, ενώ ως ποσοστό των συνολικών καθαρών ΑΞΕ έφτασαν το 17%, έναντι 19% των επενδύσεων σε ακίνητα. Επιπλέον, πρέπει να τονισθεί ότι η κατηγορία «ακίνητα» δεν περιλαμβάνει μόνο τις κατοικίες, αλλά όλες τις κατασκευές, και επενδύσεις (αγοραπωλησίες, κατασκευές και ανακαινίσεις), σε επαγγελματικά ακίνητα όπως, για παράδειγμα, σε data centers⁸⁷.

Οι καθαρές εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2012-23 (σε εκατ. €)

Πηγή: Ισοζύγιο πληρωμών, Τράπεζα της Ελλάδος, πρόσβαση 11 Ιουνίου 2024

Οι καθαρές εισροές ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα εστιάζουν, κυρίως, στον τριτογενή τομέα, ενώ, με σημαντική διαφορά, ακολουθεί ο δευτερογενής. Αυτή η τάση είναι παρόμοια με αυτή που παρατηρείται στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες. Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 2012-23, οι ξένες επενδύσεις επικεντρώθηκαν στις υπηρεσίες, ειδικότερα στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, στη διαχείριση ακινήτων και στις δραστηριότητες αποθήκευσης και μεταφορών, που αντιπροσώπευαν το 70% των καθαρών εισροών ΑΞΕ. Ο δευτερογενής τομέας στο σύνολό του αποτέλεσε, αντίστοιχα, το 14% των συνολικών ροών κατά την περίοδο 2012-23, με το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον να παρουσιάζεται στα τρόφιμα, τα ποτά και τον καπνό, τα φαρμακευτικά προϊόντα και, σε μικρότερο βαθμό, στα ηλεκτρονικά προϊόντα και τους υπολογιστές, τα μηχανήματα, τον εξοπλισμό και τα χημικά⁹⁰.

87. Δώδεκα μύθοι και μία αλήθεια για τις επενδύσεις, kathimerini.gr, 22 Απριλίου 2024

88. Καθαρές ξένες άμεσες επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, Τράπεζα της Ελλάδος, πρόσβαση 11 Ιουνίου 2024

89. Έκθεση του Διοικητή για το 2023, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2024

90. Ξένες Άμεσες Επενδύσεις, Enterprise Greece, 3 Απριλίου 2024

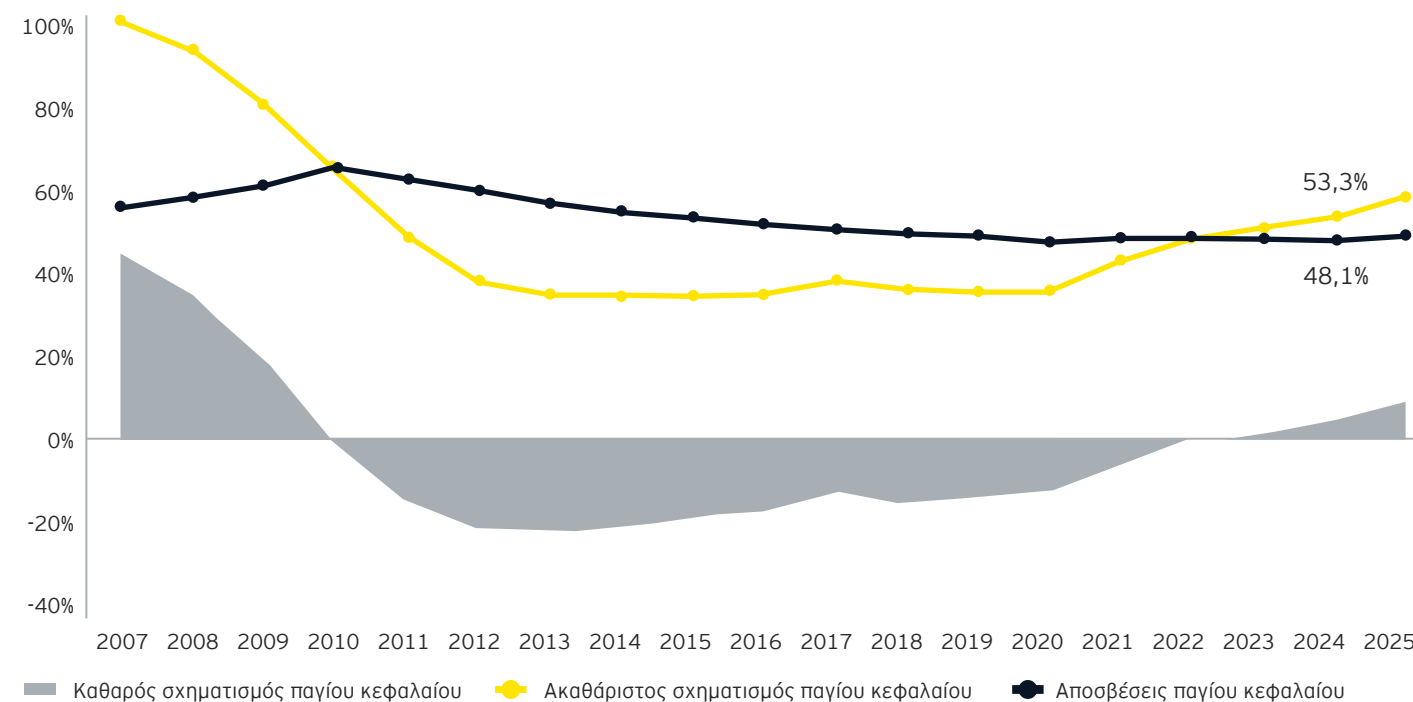
91. Εθνικοί λογαριασμοί, Eurostat, πρόσβαση 12 Ιουνίου 2024

92. Τριμηνιαίοι εθνικοί λογαριασμοί, ΕΛΣΤΑΤ, πρόσβαση 19 Ιουνίου 2024

93. Εθνικοί λογαριασμοί, Eurostat, πρόσβαση 12 Ιουνίου 2024

Κατά τη διάρκεια του 2023, το επενδυτικό ενδιαφέρον εξακολούθησε να εστιάζει σε δραστηριότητες όπως οι τηλεπικοινωνίες, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, η μεταποίηση, καθώς και σε καταλύματα και υπηρεσίες εστίασης, με τις τελευταίες να σημειώνουν σημαντική αύξηση στις εισροές ΑΞΕ, οι οποίες ανήλθαν σε €416 εκατ. το 2023, σε σύγκριση με τα €140 εκατ. το 2022⁸⁸. Με βάση την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2024, προβλέπεται ότι οι ΑΞΕ θα ενισχυθούν κατά τη διάρκεια του έτους 2024, με την υλοποίηση των σχεδίων αποκρτικοποίησης, των οποίων η εξέλιξη βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο⁸⁹.

Σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (ποσά σε σύγκριση με τον ΑΣΠΚ του 2007)

Πηγή: Eurostat & Ameco database, πρόσβαση 12 Ιουνίου 2024

Ο Καθαρός Σχηματισμός Παγίου Κεφαλαίου (ΚΣΠΚ) στην Ελλάδα παρέμεινε αρνητικός από το 2010 για περισσότερο από μία δεκαετία, κατόπιν σημαντικής μείωσης των επενδύσεων και διατήρησης αυτών σε χαμηλότερα επίπεδα από την απόσβεση παγίου κεφαλαίου, οδηγώντας σε σωρευτική απώλεια παγίου

κεφαλαίου άνω των €90 δισ., κατά την περίοδο 2010-21. Η πορεία αυτή αντιστράφηκε για πρώτη φορά το 2023, καθώς η σημαντική άνοδος των επενδύσεων κατά την τελευταία τριετία οδήγησε τον ΚΣΠΚ σε θετικά επίπεδα, τάση που αναμένεται να διατηρηθεί μεσοπρόθεσμα.

Τα στοιχεία του EY European Investment Monitor (EIM)

Επιδιώκοντας να εστιάσει στις επενδύσεις που οδηγούν στη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων και νέων θέσεων εργασίας (greenfield projects), η EY χρησιμοποιεί μία στοχευμένη μεθοδολογία για την παρακολούθηση και την καταγραφή των άμεσων ξένων επενδύσεων που πραγματοποιούνται στην Ευρώπη, μέσω της βάσης δεδομένων του EY European Investment Monitor (EIM).

Πρέπει να τονισθεί ότι η μεθοδολογία του EIM δε συμπίπτει με αυτήν της Τράπεζας της Ελλάδος και διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΟΣΑ, γεγονός που εξηγεί και διαφορές στα απόλυτα μεγέθη και τις τάσεις που καταγράφονται. Η καταγραφή του EIM δεν περιλαμβάνει επενδύσεις χαρτοφυλακίου, συγχωνεύσεις και εξαγορές, έργα κοινής ωφέλειας, ιδιωτικοποιήσεις, καθώς και επενδύσεις σε real estate και τουριστικές μονάδες. Το γεγονός αυτό, πιθανότατα υποτιμά τα απόλυτα μεγέθη των

ΑΞΕ στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι επενδύσεις που παρακολουθεί το EIM είναι ακριβώς αυτές που, κυρίως, χρειάζεται η Ελλάδα για να εξασφαλίσει υψηλούς και διατηρήσιμους ρυθμούς ανάπτυξης, να υλοποιήσει τον μετασχηματισμό της οικονομίας της, και να δημιουργήσει νέες, καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, και με δεδομένο ότι η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται διαχρονικά για όλες τις χώρες που καλύπτει η έρευνα, παραμένει ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο, τόσο για την παρακολούθηση και κατανόηση της εξέλιξης και των τάσεων των επενδύσεων σε βάθος χρόνου, όσο και των συγκριτικών επιδόσεων των ευρωπαϊκών χωρών.

Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται κάθε χρόνο στην ετήσια έρευνα Attractiveness Survey Europe της EY, και, από το 2019, στην αντίστοιχη έρευνα για την Ελλάδα.

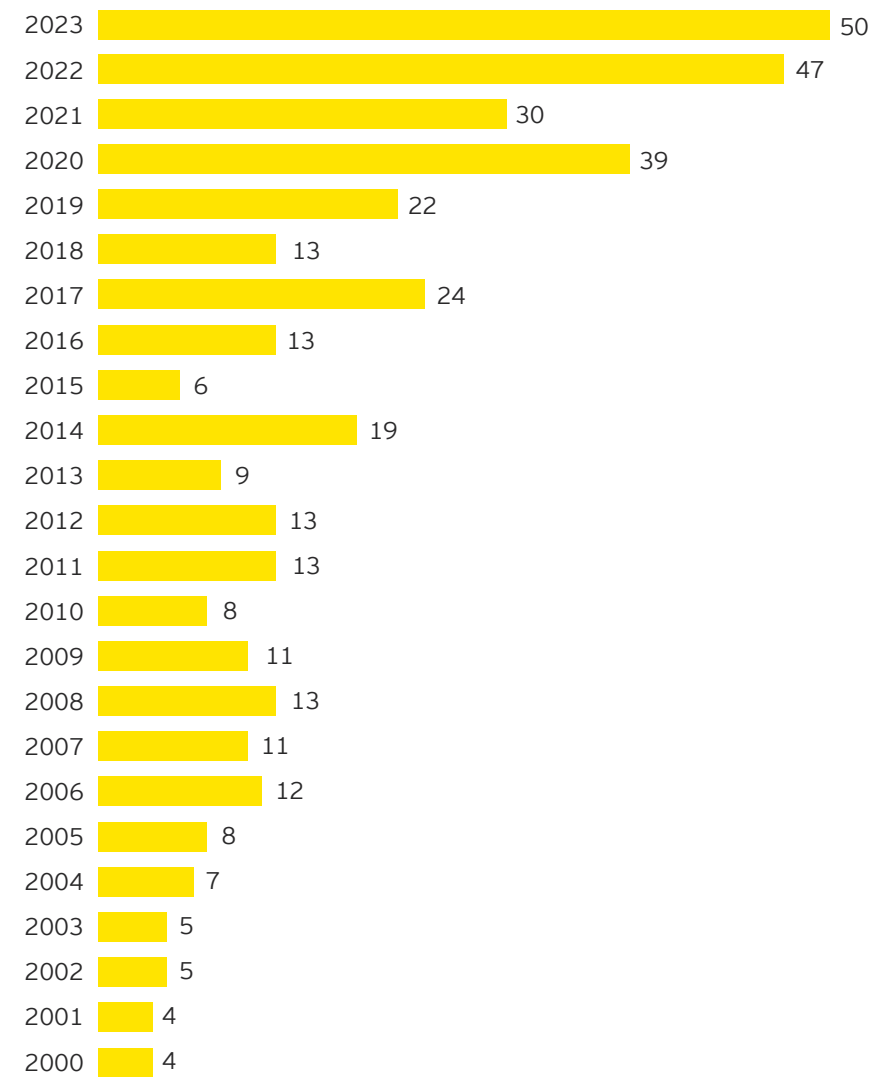

Νέα αύξηση των ΑΞΕ στην Ελλάδα το 2023

Την ώρα που τα στοιχεία του ΕΙΜ παρουσιάζουν μία μείωση των ΑΞΕ στην Ευρώπη κατά 4%, στην Ελλάδα καταγράφεται αύξηση των επενδύσεων κατά 6%, από 47 επενδύσεις το 2022, σε 50 το 2023. Πρόκειται για τον μεγαλύτερο αριθμό επενδυτικών έργων που έχουν ανακοινωθεί από τη χρονιά που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά η έρευνα, το 2000. Οι επενδύσεις αυτές αντιπροσωπεύουν το 0,88% του συνολικού αριθμού των επενδύσεων στην Ευρώπη, από 0,79% πέρσι και 0,51% το 2021, και τοποθετούν την Ελλάδα, όπως και πέρσι,

στη 19η θέση μεταξύ των 45 χωρών της έρευνας, από την 26η θέση το 2021. Αξίζει να σημειωθεί ότι, μέχρι το 2019, και εκτός από μία χρονιά, η Ελλάδα βρισκόταν σταθερά στις τελευταίες 15 θέσεις μεταξύ των υπό εξέταση χωρών. Σημειώνεται, επίσης, ότι αθροιστικά οι επενδύσεις των τελευταίων δύο και τριών ετών αντιπροσωπεύουν, αντίστοιχα, το 25% και το 33% των επενδύσεων που έχει καταγράψει η έρευνα από την έναρξή της το 2000.

Αριθμός επενδύσεων ανά έτος

Κατάταξη

19η
19η
26η
23η
29η
35η
32η
34η
34η
30η
34η
31η
34η
32η
30η
30η
31η
29η
30η
33η
29η
29η
31η
27η

Άποψη

Μαρίνος Γιαννόπουλος

Διευθύνων Σύμβουλος, Enterprise Greece

Τι χρειάζεται για να αναδειχθεί η Ελλάδα προορισμός προτίμησης για επενδύσεις στη ΝΑ Ευρώπη;

Η Ελλάδα βρίσκεται για μια ακόμη χρονιά στους κορυφαίους επενδυτικούς προορισμούς του κόσμου, όπως πιστοποιεί και η φετινή σχετική έρευνα της ΕΥ. Έχοντας καταγράψει €5 δισ. νέες ΑΞΕ το 2023, παράλληλα η χώρα πέτυχε μια άνοδο της τάξης του 10% σε αυτές τις επενδύσεις το 1ο τρίμηνο του 2024, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2023, ενώ οι εξαγορές και συγχωνεύσεις το 2023 σημείωσαν ρεκόρ αγγίζοντας τα €6 δισ. Επίσης, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η χώρα τους τελευταίους μήνες κατέκτησε την επενδυτική βαθμίδα, δίνοντας με αυτό τον τρόπο ένα πολύ ισχυρό σήμα των οικονομικών επιτευγμάτων της στις διεθνείς αγορές και την παγκόσμια επενδυτική κοινότητα. Γενικότερα, η σημαντική αναβάθμιση του οικονομικού προφίλ της ελληνικής οικονομίας, η εμπέδωση ενός σταθερού και ασφαλούς

επενδυτικού περιβάλλοντος, η γεωστρατηγική της θέση, το υψηλής στάθμης ανθρώπινο δυναμικό, οι εν λειτουργία πλέον σημαντικές υποδομές της, οι διαρκώς αναπτυσσόμενοι επενδυτικοί κλάδοι και τα αντίστοιχα κίνητρα που συγκεντρώνουν, μαζί με το εγκατεστημένο ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας, θεωρούμε ότι εύλογα καθιστούν την χώρα μας σήμερα τον προτιμητέο επενδυτικό προορισμό της ΝΑ Ευρώπης, ίσως και της ευρύτερης περιοχής, όπως και τα στοιχεία καταδεικνύουν. Προκειμένου η χώρα μας να ισχυροποιήσει τη θέση της αυτή, μεταξύ άλλων, εκτιμούμε ότι θα πρέπει να συνεχίσει την αναβάθμιση των πάσης φύσεως υποδομών, ιδιαίτερα τώρα που έχει στη διάθεσή της και αυξημένους πόρους, αλλά και να επιμείνει στις μεταρρυθμίσεις που θα βελτιώσουν περαιτέρω το επενδυτικό περιβάλλον.

Συνεχίζεται η βελτίωση της ποιοτικής σύνθεσης των επενδύσεων

Τα τελευταία χρόνια, παράλληλα με την αύξηση του αριθμού των επενδύσεων, η έρευνά μας καταγράφει και μία σαφή βελτίωση της ποιοτικής τους σύνθεσης, τόσο με βάση το είδος της δραστηριότητας, όσο και τους κλάδους της οικονομίας στους οποίους κατευθύνθηκαν. Συγκεκριμένα, σημαντικό μερίδιο των επενδύσεων προσελκύουν δραστηριότητες έντασης γνώσης με σχετικά υψηλή προστιθέμενη αξία, που μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της οικονομίας, καθώς και κλάδοι που συνδέονται με συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του 2023.

Αναλυτικότερα, ως προς το είδος της δραστηριότητας, στην πρώτη θέση βρίσκονται οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (48%,

από 26% πέρσι), ακολουθούμενες από τα logistics (14%, από 6% πέρσι) και τη βιομηχανία (12%, από 6% πέρσι, αλλά αισθητά κάτω από την υπόλοιπη Ευρώπη - 31%). Το ίδιο ποσοστό, 12% έναντι 44% την περίοδο 2000-22, συγκεντρώνουν και τα γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ, μία δραστηριότητα με σχετικά χαμηλή προστιθέμενη αξία, χαρακτηριστικό γνώρισμα των οικονομιών που βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξης. Αρνητική εξέλιξη αποτελεί η μείωση της συμμετοχής των κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων από 11% το 2022, στο 4% το 2023 (στο ίδιο ποσοστό, όμως, με την υπόλοιπη Ευρώπη), και της έρευνας και ανάπτυξης από 11% στο 2% (έναντι 9% πανευρωπαϊκά).

Επενδύσεις ανά είδος δραστηριότητας	Ελλάδα 2023	Ελλάδα 2022	Ελλάδα 2000-22	Ευρώπη 2023
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις*	48%	26%	8%	28%
Logistics	14%	6%	8%	9%
Βιομηχανία	12%	6%	18%	31%
Γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ	12%	13%	44%	15%
Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	4%	11%	6%	4%
Εκπαίδευση και κατάρτιση	4%	2%	1%	1%
Contact Centers	4%	-	2%	1%
Έρευνα και ανάπτυξη	2%	11%	7%	9%
Internet Data Centers	-	13%	3%	0,4%
Shared Services Centers	-	13%	2%	1%
Testing & Servicing	-	-	1%	1%

*Η κατηγορία προστέθηκε το 2020.

Μεταξύ των κλάδων που προσέλκυσαν τις περισσότερες επενδύσεις, ο κλάδος του λογισμικού και υπηρεσιών πληροφορικής παραμένει στην πρώτη θέση, συγκεντρώνοντας 24%, ποσοστό μειωμένο έναντι του 2022 (40%), αλλά υψηλότερο από την

Ευρώπη (17%). Σημαντική παρουσία είχαν, επίσης, οι επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (16%) και οι μεταφορές και τα logistics (16%).

Επενδύσεις ανά κλάδο	Ελλάδα 2023	Ελλάδα 2022	Ελλάδα 2000-22	Ευρώπη 2023
Λογισμικό και υπηρεσίες πληροφορικής	24%	40%	14%	17%
Επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	16%	19%	16%	10%
Μεταφορές και logistics	16%	6%	9%	8%
Αναψυχή, πολιτισμός και τουρισμός	8%	6%	2%	2%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος	6%	2%	8%	6%
Φαρμακευτικά	6%	-	3%	4%
Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	4%	9%	4%	5%
Αγροδιατροφικός κλάδος	4%	2%	10%	5%
Καταναλωτικά προϊόντα	4%	-	0,3%	2%
Μηχανολογικός εξοπλισμός	4%	-	3%	7%
Εξοπλισμός μεταφορών	2%	6%	4%	8%
Υγεία και κοινωνικές υπηρεσίες	2%	2%	1%	1%
Χημικά, πλαστικά και ελαστικά	2%	-	4%	4%
Χονδρική και λιανική διανομή	2%	-	2%	2%
Κατασκευές	-	2%	2%	3%
Ηλεκτρονικά	-	2%	1%	6%
Πετρέλαιο και φυσικό αέριο	-	2%	4%	-
Ψηφιακές υπηρεσίες και υπηρεσίες πληροφορικής	-	-	5%	-
Έπιπλα, ξυλεία, κεραμικά και γυαλί	-	-	-	2%
Ιατρικός εξοπλισμός	-	-	-	2%
Μέταλλα και ορυκτά	-	-	1%	3%
Τηλεπικοινωνίες	-	-	1%	2%
Υφάσματα, ρουχισμός και δέρματα	-	-	-	2%
Άλλο	-	-	5%	-

Η Ελλάδα προσελκύει επενδύσεις από περισσότερες χώρες

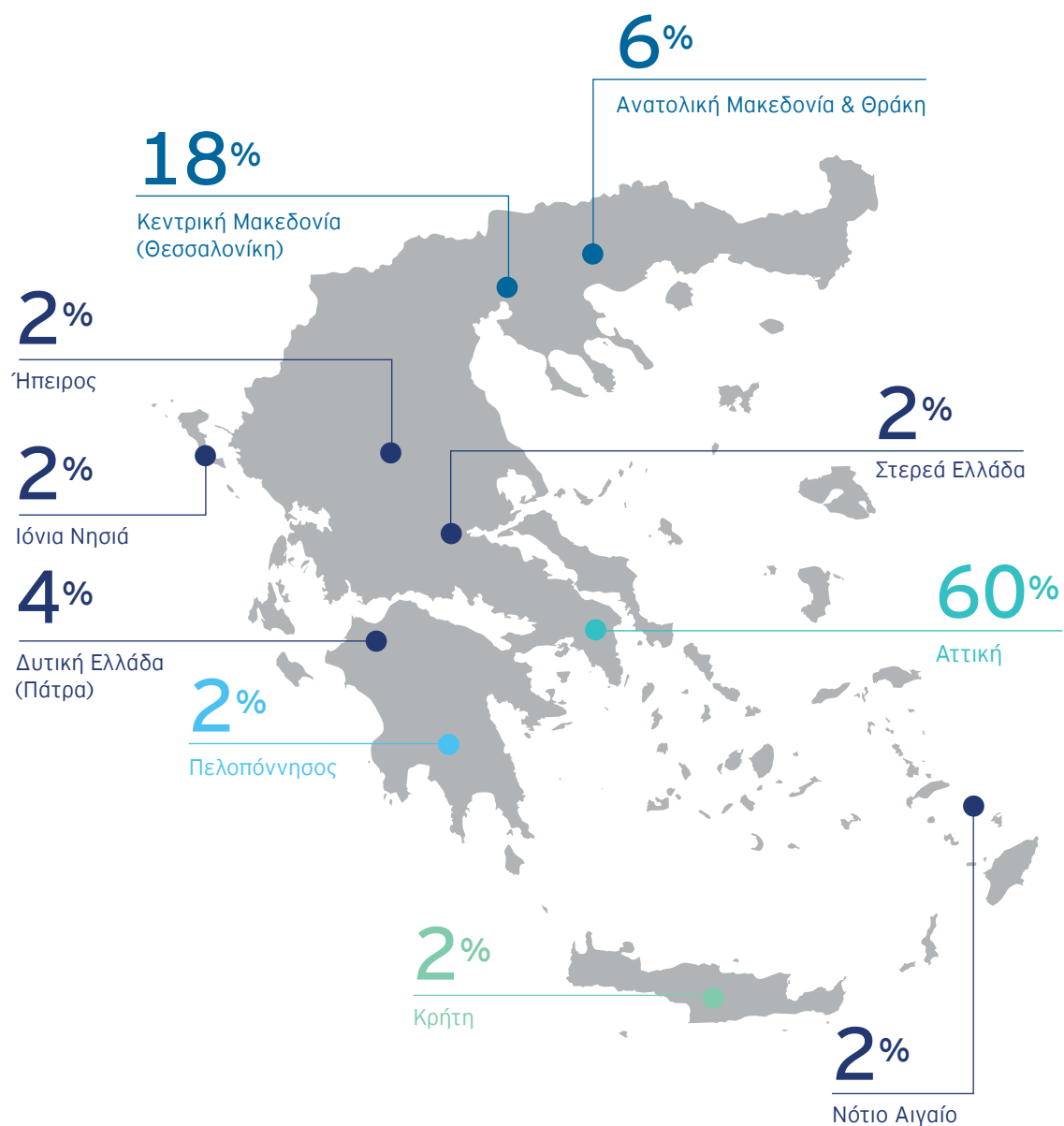
Με βάση τα στοιχεία του EIM, φαίνεται ότι διευρύνεται ο κύκλος των χωρών που έχουν θέσει την Ελλάδα στο στόχαστρο των επενδύσεων, εξέλιξη που είναι θετική. Συνολικά, το 2023, η Ελλάδα προσέλκυσε επενδύσεις από 22 χώρες, έναντι 16 το 2022 και 12 το 2021. Οι ΗΠΑ παραμένουν στην πρώτη θέση, με το 28% του συνόλου των ΑΞΕ, έναντι 40% πέρσι, ενώ ψηλά στην κατάταξη βρίσκονται και το Ηνωμένο Βασίλειο (8%), η Ιταλία (8%), η Γερμανία (6%) και το Βέλγιο (6%).

	Μερίδιο 2023	Μερίδιο 2022
ΗΠΑ	28%	40%
Ηνωμένο Βασίλειο	8%	11%
Ιταλία	8%	4%
Γερμανία	6%	13%
Βέλγιο	6%	2%
Γαλλία	4%	4%
Ολλανδία	4%	2%
Ελβετία	4%	2%
Νορβηγία	4%	-
Αυστρία	2%	2%
Ρουμανία	2%	2%
Ιαπωνία	2%	2%
Λουξεμβούργο	2%	2%
Δανία	2%	-
Βουλγαρία	2%	-
Καναδάς	2%	-
Γιβραλτάρ	2%	-
Ιορδανία	2%	-
Λίβανος	2%	-
Μάλτα	2%	-
Μονακό	2%	-
Πορτογαλία	2%	-
Άγνωστο	2%	-
Ισπανία	-	4%
Σαουδική Αραβία	-	4%
Κύπρος	-	2%
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	-	2%
Ινδία	-	-
Ισραήλ	-	-
Τουρκία	-	-

Μεγαλύτερη γεωγραφική διασπορά των επενδύσεων στην περιφέρεια

Θετική εξέλιξη αποτελεί και η μεγαλύτερη διασπορά των επενδύσεων σε περιοχές της περιφέρειας. Η συμμετοχή της Αττικής μειώθηκε στο 60%, από 62% το 2022 και 70% το 2021. Το 18% των επενδύσεων, από 19% και 10% αντίστοιχα,

κατευθύνθηκαν στην Κεντρική Μακεδονία, και συγκεκριμένα στη Θεσσαλονίκη, ενώ συνολικά άλλες οκτώ περιφέρειες προσέλκυαν επενδυτικά έργα το 2023, έναντι τεσσάρων τα δύο προηγούμενα χρόνια.

Άποψη

Λουκία Σαράντη
Πρόεδρος ΣΒΕ

Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της ελληνικής περιφέρειας που πρέπει να αναδείξουμε, ώστε να ενισχύσουμε περαιτέρω την εισροή ξένων επενδύσεων προς αυτή;

Διαχρονικά η βιομηχανία είναι ο τομέας της οικονομίας που δημιουργεί προστιθέμενη αξία, επενδύει συνεχώς και προσελκύει σημαντικές εισροές άμεσων ξένων επενδύσεων. Για το 2022 υπολογίζεται ότι στη μεταποίηση εισέρευσαν €1,5 δισ., καλύπτοντας σχεδόν το 19% των συνολικών εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων στη χώρα. Στην Περιφέρεια δραστηριοποιούνται πολλές κερδοφόρες επιχειρήσεις, ενώ η εγγύτητά τους με χώρες της Βαλκανικής, της Κεντρικής και ΝΑ Ευρώπης αποτελεί πλεονέκτημα για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Όμως, ενώ υπάρχουν δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης, έχουμε έλλειμμα στις υποδομές. Δυστυχώς, οι ανισότητες

μεταξύ κέντρου και περιφέρειας οδηγούν σε σοβαρή υστέρηση στον τομέα αυτό. Τα καλά στελεχωμένα λιμάνια, ένα ολοκληρωμένο σιδηροδρομικό δίκτυο με επιβατικά και εμπορικά τρένα, οι σύγχρονοι οδικοί άξονες και ένα αναβαθμισμένο δίκτυο ηλεκτροδότησης, καθώς και δίκτυο data αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για ενίσχυση της ανάπτυξης, άρα και ενίσχυση των ξένων επενδύσεων.

Η περιφερειακή ανάπτυξη και η μείωση της αναπτυξιακής μονομέρειας βρίσκονται ψηλά στην ατζέντα του ΣΒΕ και θα συνεχίσουμε να εργαζόμαστε έμπρακτα προς αυτή την κατεύθυνση.

Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την Ελλάδα

Η έρευνα EY Attractiveness Survey Ελλάδα διεξάγεται επί έξι συνεχή χρόνια, καταγράφοντας τις απόψεις της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού. Το πλήθος των ευρημάτων που έχουν συγκεντρωθεί σε αυτό το διάστημα επιτρέπει μία σε βάθος ανάλυση των επενδυτικών προθέσεων των επιχειρήσεων, των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της χώρας, και της προόδου που έχει επιτευχθεί τα τελευταία χρόνια. Η έρευνα αναδεικνύει, επίσης, τα σημεία όπου απαιτούνται περαιτέρω παρεμβάσεις για να διατηρηθεί και να ενισχυθεί η χώρα την ανταγωνιστικότητά της ως προς την προσέλκυση επενδύσεων. Η παράλληλη διεξαγωγή αντίστοιχων ερευνών με πολλές κοινές ερωτήσεις, σε μία σειρά από ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και για την Ευρώπη στο σύνολό της, επιτρέπουν πολύτιμες συγκρίσεις για τις επιδόσεις της Ελλάδας σε σχέση με οικονομίες που ανταγωνίζονται για την προσέλκυση των ίδιων επενδύσεων.

Στη φετινή, όπως και την περσινή έρευνα, παρατίθενται συγκριτικά στοιχεία, όπου υπάρχουν κοινές ερωτήσεις, με τα ευρήματα της πανευρωπαϊκής έρευνας, καθώς και των ερευνών χωρών με συγκρίσιμα μεγέθη με την Ελλάδα, όπως η Πορτογαλία και η Ρουμανία, αλλά και της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Βελγίου, της Ιταλίας και της Ιρλανδίας. Όλες αυτές οι χώρες, σύμφωνα με τα στοιχεία του EIM, προσέλκυσαν το 2023 περισσότερες επενδύσεις από την Ελλάδα, με τις δύο πρώτες να βρίσκονται στην κορυφή της κατάταξης, και την Πορτογαλία, το Βέλγιο και την Ιταλία στην πρώτη δεκάδα. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι, σε όλες αυτές τις χώρες, πλην του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελλάδας, ο αριθμός των επενδύσεων υποχώρησε το 2023 (βλέπε κεφάλαιο 1 και κεφάλαιο 3).

Σημειώνεται ότι η έρευνα για την Ελλάδα πραγματοποιήθηκε από τον ίδιο πάροχο και κατά το ίδιο χρονικό διάστημα με τις άλλες χώρες, χωρίς να μεσολαβούν σημαντικά γεγονότα ικανά να επηρεάσουν, ενδεχομένως, την ψυχολογία των ερωτώμενων, όπως συνέβη σε προηγούμενες χρονιές. Βέβαια, οι συγκρίσεις με άλλες χώρες πρέπει να γίνονται με ιδιαίτερη προσοχή, καθώς υπάρχουν διαφορές ως προς τα δημογραφικά στοιχεία, το μέγεθος του δείγματος, και σε ορισμένες περιπτώσεις, ως προς τη σειρά των ερωτήσεων. Για τον λόγο αυτό, τα συγκριτικά στοιχεία παρατίθενται προς ενημέρωση, αλλά συμπεράσματα αντλούνται μόνο αν οι διαφορές υπερβαίνουν τα όρια του στατιστικού λάθους.

Πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι σε όλες τις χώρες η έρευνα πραγματοποιήθηκε πριν τη διεξαγωγή των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τις ανατροπές που επέφεραν σε αρκετές χώρες, όπως η Γαλλία.

Στην έρευνα για την Ελλάδα συμμετείχαν και φέτος 250 εκπρόσωποι επιχειρήσεων, ένα από τα μεγαλύτερα δείγματα μεταξύ των εθνικών ερευνών. Από αυτούς, 151 (60%, όπως και πέρσι) είναι από επιχειρήσεις ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα, ενώ 99 από επιχειρήσεις που δεν έχουν σήμερα επενδυτική παρουσία στη χώρα.

Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, αλλά και στις έρευνες που διεξάγονται σε άλλες χώρες, οι εκπρόσωποι εγκατεστημένων στη χώρα επιχειρήσεων τείνουν να έχουν μία αισθητά πιο θετική και αισιόδοξη άποψη για την ελκυστικότητά της. Η απόκλιση αυτή αποδίδεται πιθανότατα στον μικρότερο βαθμό ενημέρωσης, ή και ενδιαφέροντος, για τις εξελίξεις στην Ελλάδα. Ωστόσο, δεν μπορεί να αποκλειστεί η αντίστροφη εκδοχή, το ενδεχόμενο, δηλαδή, οι επιχειρήσεις αυτές να μην έχουν επενδύσει στην Ελλάδα επειδή έχουν αρνητική άποψη για την ελκυστικότητα της χώρας. Τα τελευταία χρόνια καταγράφηκε μία σταδιακή σύγκλιση μεταξύ των απόψεων των δύο υποομάδων σε κρίσιμους δείκτες, με τις απόψεις των μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα να βελτιώνονται με ταχύτερο ρυθμό από όσες έχουν ήδη παρουσία στη χώρα. Ωστόσο, στη φετινή έρευνα, η τάση αυτή της σύγκλισης δεν είναι τόσο ορατή, καθώς, σε πολλούς δείκτες η βελτίωση που καταγράφεται προέρχεται, κυρίως, από τις εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις.

Μία δεύτερη σημαντική διαφοροποίηση καταγράφεται με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων, με τους εκπροσώπους των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων (έσοδα >€1,5 δισ.), να εμφανίζονται πιο θετικοί για την ελκυστικότητα και τις προοπτικές της χώρας σε σχέση εκείνους από τις μεγάλες (έσοδα μεταξύ €150 εκατ. και €1,5 δισ.), και τις μικρές και μεσαίες (έσοδα <€150 εκατ.). Η διαφοροποίηση αυτή έχει παρατηρηθεί και τα προηγούμενα χρόνια, τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και πιθανότατα αντανακλά το γεγονός ότι οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση ως προς την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών και, ειδικότερα, των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που αποτελεί βασικό εργαλείο για την προώθηση των επενδύσεων τα τελευταία τρία χρόνια.

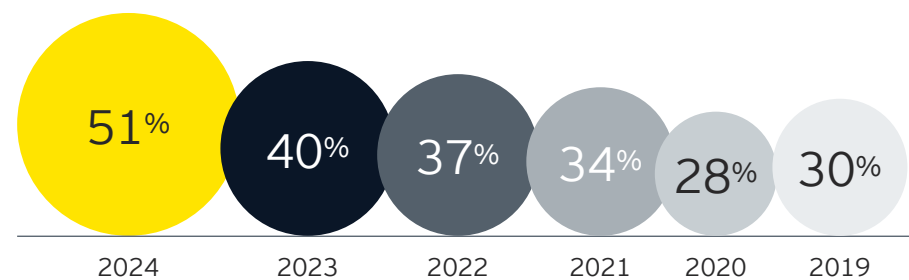
Σε ιστορικά υψηλό επίπεδο η διάθεση για επενδύσεις στην Ελλάδα

Ένας στους δύο ερωτηθέντες (51%) δήλωσε ότι η επιχείρησή του σχεδιάζει να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα, στη διάρκεια του επόμενου χρόνου. Πρόκειται για την υψηλότερη επίδοση της χώρας στον κρίσιμο αυτόν δείκτη, ο οποίος έχει αυξηθεί αισθητά από το 30% που καταγράφηκε την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της ελληνικής έρευνας, το 2019.

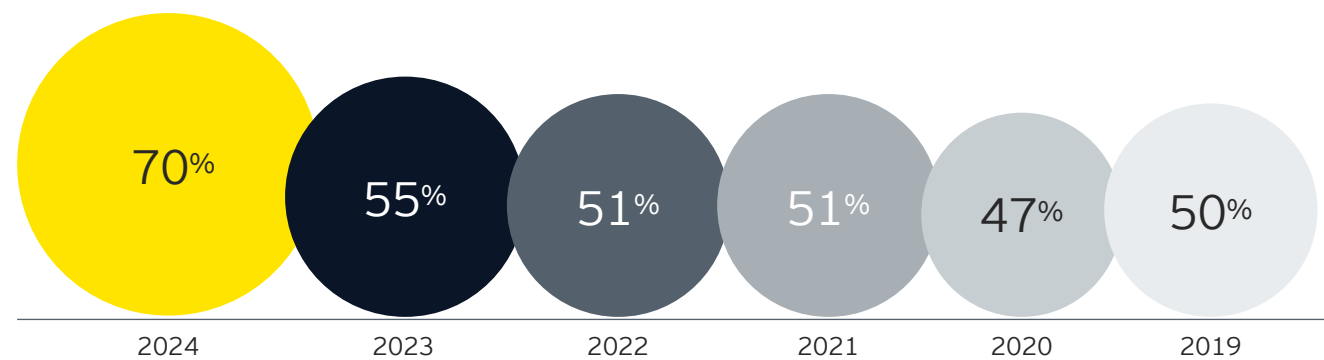
Πρόκειται για εξαιρετικά σημαντικό εύρημα, καθώς ο δείκτης αυτός καταγράφει πραγματική πρόθεση επένδυσης ή επέκτασης της υπάρχουσας δραστηριότητας, και όχι θεωρητική τοποθέτηση για την ελκυστικότητα της χώρας. Σημειώνεται ότι, η βελτίωση του δείκτη προέρχεται τόσο από τις εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις (70%, από 50% το 2019), όσο και από αυτές που δεν έχουν επενδυτική παρουσία στη χώρα (23%, από 4% το 2019).

Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο;

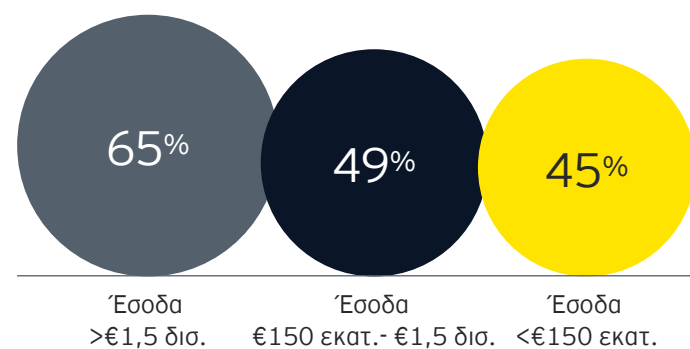
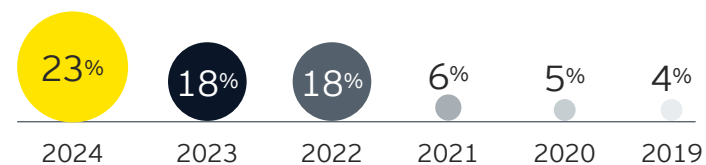
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

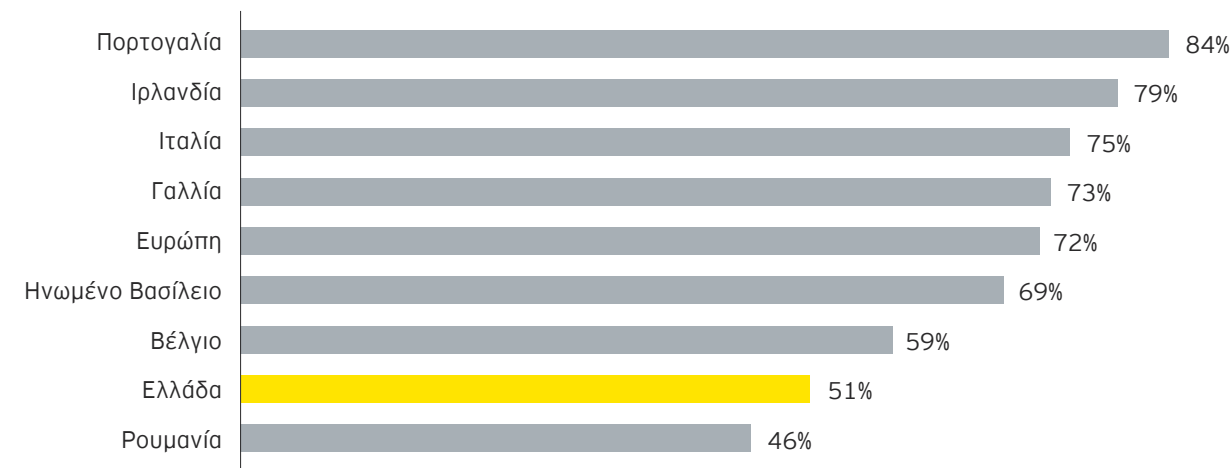

Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η πρόθεση για επενδύσεις είναι αισθητά υψηλότερη μεταξύ των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων, παρά το γεγονός ότι μεταξύ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων το ποσοστό αυξήθηκε από 20% πέρσι, σε 45% φέτος.

Παρά τη συνεχή βελτίωση του κρίσιμου αυτού δείκτη, πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η πρόθεση για επενδύσεις παραμένει αισθητά υψηλότερη στις υπό σύγκριση χώρες, με εξαίρεση τη Ρουμανία. Η Ελλάδα δίνει σήμερα

τη μάχη για την προσέλκυση επενδύσεων ξεκινώντας από ένα πολύ χαμηλότερο σημείο εκκίνησης και καλείται, συνεπώς, να διανύσει μεγαλύτερη απόσταση και να κινηθεί με ταχύτερους ρυθμούς από τις ανταγωνίστριες χώρες.

Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στη χώρα κατά τον επόμενο χρόνο;

Οι ερωτώμενοι των οποίων οι επιχειρήσεις σκοπεύουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν την παρουσία τους στην Ελλάδα, κατά τον επόμενο χρόνο, σχεδιάζουν να επενδύσουν, κυρίως, στις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις (66%) και στα γρα-

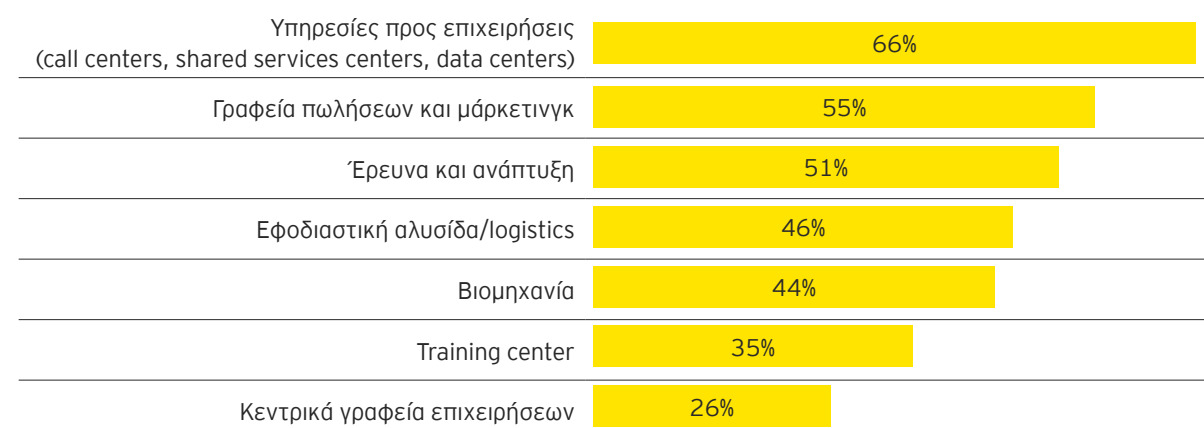
φεία πωλήσεων και μάρκετινγκ (55%). Η έρευνα και ανάπτυξη (51%) βρίσκεται στην τρίτη θέση, τη στιγμή που, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα για τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους (72%), ένα εύρημα που πρέπει

να μας προβληματίσει και που πιθανόν να παραπέμψει στο χαμηλό επίπεδο των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη στην Ελλάδα.

Τέλος, ένας στους τέσσερις (26%) σχεδιάζει να επενδύσει σε κεντρικά γραφεία στην Ελλάδα, έναντι ενός στους δύο (49%) στην Ευρώπη.

Τι είδους δραστηριότητες σκοπεύετε να αναπτύξετε ή να επεκτείνετε; (επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 128 ερωτηθέντες, των οποίων οι επιχειρήσεις σκοπεύουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα τον επόμενο χρόνο

	Ευρώπη	Βέλγιο	Γαλλία	Ιταλία
	62%	48%	39%	49%
	64%	45%	49%	48%
	72%	36%	42%	35%
	52%	41%	52%	33%
	50%	46%	46%	43%
	44%	46%	42%	40%
	49%	42%	40%	35%

Η πρόσβαση σε ανθρώπινο δυναμικό βασικός λόγος επένδυσης

Οι ερωτώμενοι των οποίων οι επιχειρήσεις σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους ρωτήθηκαν για τους λόγους για τους οποίους σκοπεύουν να το πράξουν. Οι απαντήσεις αναδεικνύουν το προφίλ και τις προτεραιότητες των επιχειρήσεων που σχεδιάζουν να επενδύσουν στη χώρα και, κατ' επέκταση τα θέματα στα οποία πρέπει η Ελλάδα να εστιάσει.

Δύο στους πέντε συμμετέχοντες (41%) απάντησαν ότι βασικός λόγος είναι η πρόσβαση σε δεξιότητες, ποσοστό υψηλότερο από όλες τις υπό σύγκριση χώρες, και φαίνεται να υποδηλώνει ότι η Ελλάδα προσελκύει επιχειρήσεις που θεωρούν τις δεξιότητες κρίσιμο παράγοντα. Σημαντικά ποσοστά συγκέντρωσαν και η μείωση του κόστους (38%), η πρόσβαση σε νέες αγορές

και πελάτες (37%), και η αξιοποίηση ευκαιριών που δημιουργούν οι νέες τεχνολογίες (35%). Αντίθετα, το όφελος από τις φορολογικές συνθήκες (24%), τα πλεονεκτήματα που παρέχει η χώρα για τη βελτιστοποίηση της εφοδιαστικής αλυσίδας (23%), η προσαρμογή στο ρυθμιστικό περιβάλλον (23%), καθώς και τα κίνητρα που δίνονται από την Πολιτεία (21%), δε φαίνεται να αποτελούν καθοριστικό παράγοντα.

Σημειώνεται ότι η σειρά κατάταξης δε διαφοροποιείται σημαντικά από αυτήν της πανευρωπαϊκής έρευνας, με εξαίρεση το κριτήριο της αντιμετώπισης ζητημάτων βιώσιμης ανάπτυξης που βρίσκεται στην τρίτη θέση στην Ευρώπη (34%) και στην πέμπτη στην Ελλάδα (29%).

Ποιοι είναι οι κύριοι λόγοι για τη δημιουργία νέων ή την επέκταση των υφιστάμενων δραστηριοτήτων; (μέχρι τρεις επιλογές)

Δείγμα: 128 ερωτηθέντες, των οποίων οι επιχειρήσεις σκοπεύουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα τον επόμενο χρόνο

Λόγος	Ποσοστό
Πρόσβαση σε δεξιότητες	41%
Μείωση του κόστους	38%
Πρόσβαση σε νέες αγορές και πελάτες	37%
Αξιοποίηση ευκαιριών που δημιουργούν οι νέες τεχνολογίες	35%
Αντιμετώπιση ζητημάτων βιώσιμης ανάπτυξης	29%
Βελτιστοποίηση των back-office λειτουργιών	26%
Όφελος από φορολογικές συνθήκες	24%
Βελτιστοποίηση εφοδιαστικής αλυσίδας και logistics	23%
Προσαρμογή στο ρυθμιστικό περιβάλλον	23%
Αξιοποίηση κινήτρων της Πολιτείας	21%

	 Ευρώπη	 Βέλγιο	 Γαλλία	 Ιταλία	 Πορτογαλία	 Ρουμανία	 Ηνωμένο Βασίλειο
Πρόσβαση σε δεξιότητες	36%	16%	13%	14%	17%	26%	34%
Μείωση του κόστους	38%	17%	14%	14%	17%	30%	38%
Πρόσβαση σε νέες αγορές και πελάτες	29%	38%	38%	35%	37%	52%	25%
Αξιοποίηση ευκαιριών που δημιουργούν οι νέες τεχνολογίες	25%	31%	21%	37%	30%	35%	41%
Αντιμετώπιση ζητημάτων βιώσιμης ανάπτυξης	34%	25%	22%	27%	23%	20%	30%
Βελτιστοποίηση των back-office λειτουργιών	26%	28%	28%	26%	31%	15%	26%
Όφελος από φορολογικές συνθήκες	27%	26%	27%	22%	34%	37%	27%
Βελτιστοποίηση εφοδιαστικής αλυσίδας και logistics	28%	37%	28%	35%	25%	33%	25%
Προσαρμογή στο ρυθμιστικό περιβάλλον	21%	23%	32%	33%	23%	11%	24%
Αξιοποίηση κινήτρων της Πολιτείας	24%	25%	26%	31%	26%	22%	22%

Τα υψηλά επιτόκια βασική απειλή για την ελκυστικότητα της Ελλάδας την επόμενη τριετία

Τα υψηλά επιτόκια και οι περιοριστικές χρηματοοικονομικές συνθήκες αναδεικνύονται ως η βασική απειλή για την ελκυστικότητα της χώρας τα επόμενα τρία χρόνια, για έναν στους πέντε ερωτώμενους (19%) όπου το αναφέρουν ως πρώτη επιλογή, ενώ συνολικά 44% συμπεριέλαβαν τον παράγοντα αυτόν μεταξύ των κύριων κινδύνων. Σημαντικά ποσοστά των συμμετεχόντων αναφέρθηκαν, επίσης, στο ύψος του δημόσιου χρέους και τις επιπτώσεις του στη φορολογία (34% στις συνολικές αναφορές), που καταδεικνύει ότι αν και το χρέος αποκλιμακώνεται, εξακολουθεί να ανησυχεί. Ο υψηλός πληθωρισμός απασχολεί το 32% των ερωτώμενων, στα ίδια επίπεδα με την Ευρώπη (31%). Αξίζει να σημειωθεί ότι, σε ελαφρώς

διαφορετικά διατυπωμένη ερώτηση πέρσι για τους κύριους παράγοντες κινδύνου που θα επηρέαζαν τα επενδυτικά σχέδια στην Ελλάδα το 2023 (και όχι τα επόμενα τρία χρόνια, όπως φέτος), ο πληθωρισμός είχε αναδειχθεί ως βασικός κίνδυνος.

Σημειώνεται ότι, η κατάταξη των κινδύνων διαφοροποιείται σημαντικά σε σχέση με αυτή που κατέγραψε η πανευρωπαϊκή έρευνα, όπου ως κορυφαίοι κίνδυνοι αναδεικνύονται η αυξημένη επιβάρυνση από το ρυθμιστικό περιβάλλον (41%), οι ευμετάβλητες τιμές ενέργειας ή/και τα ζητήματα ενεργειακού εφοδιασμού (33%) και η πολιτική αστάθεια στην Ευρώπη (επερχόμενες Ευρωεκλογές, λαϊκισμός και πόλωση - 33%).

Ποιοι είναι οι τρεις κύριοι κίνδυνοι που θα επηρεάσουν την ελκυστικότητα της Ελλάδας τα επόμενα τρία χρόνια; (επιλογή των τριών κορυφαίων απαντήσεων)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	Ευρώπη	Βέλγιο	Γαλλία	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ρουμανία	Ηνωμένο Βασίλειο
Υψηλά επιτόκια και περιοριστικές χρηματοοικονομικές συνθήκες	26%	25%	25%	47%	25%	31%	24%	58%
Το ύψος του δημόσιου χρέους (και οι επιπτώσεις του στη φορολογία)	21%	29%	26%	33%	26%	20%	19%	20%
Υψηλός πληθωρισμός	31%	22%	26%	34%	29%	28%	30%	55%
Ευμετάβλητες τιμές ενέργειας ή/και ζητήματα ενεργειακού εφοδιασμού	33%	24%	24%	15%	24%	22%	23%	16%
Γεωπολιτικές εντάσεις ή/και συγκρούσεις	27%	25%	21%	37%	22%	22%	31%	20%
Δυσχέρειες στις αλυσίδες εφοδιασμού	15%	27%	22%	18%	25%	22%	24%	13%
Ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού σε ορισμένες περιοχές	21%	29%	23%	32%	28%	25%	18%	41%
Πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα (επερχόμενες Ευρωεκλογές, λαϊκισμός και πόλωση)	33%	22%	25%	15%	25%	28%	32%	18%
Εντεινόμενες κλιματικές και περιβαλλοντικές καταστροφές	23%	21%	27%	27%	22%	23%	26%	15%
Αυξημένη επιβάρυνση από το ρυθμιστικό περιβάλλον	41%	23%	25%	23%	23%	21%	20%	26%
Φορολογική μεταρρύθμιση και οικονομικές πολιτικές των ΗΠΑ (π.χ., IRA)	9%	21%	19%	6%	21%	18%	10%	7%
Χαμηλός ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα	15%	25%	21%	13%	22%	27%	25%	9%

■ Πρώτη επιλογή ■ Σύνολο απαντήσεων

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την απόφαση για τον επενδυτικό προορισμό

Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να προσδιορίσουν τους παράγοντες εκείνους που θεωρούν σημαντικότερους, όταν επιλέγουν να επενδύσουν στην Ελλάδα.

Η ποιότητα ζωής, περιλαμβανομένων πτυχών όπως η διαφορετικότητα και ο πολιτισμός, βρίσκεται στην κορυφή της κατάταξης ως πρώτη αναφορά (14%), αλλά και στο σύνολο

των απαντήσεων (27%). Το εύρημα αυτό, για μία παράμετρο που δεν αποτελεί προφανές βασικό κριτήριο για τις επενδυτικές αποφάσεις, σηματοδοτεί, σαφώς, θετική αξιολόγηση της χώρας ως προς τον συγκεκριμένο παράγοντα.

Τέσσερις απαντήσεις συγκέντρωσαν το ίδιο ή παρόμοιο ποσοστό συνολικών αναφορών: α) η ρευστότητα των

κεφαλαιαγορών και η διαθεσιμότητα κεφαλαίου, β) η αξιοπιστία και ο βαθμός κάλυψης των υποδομών στις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες και την ενέργεια, γ) το νομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον (π.χ., νόμοι για την τεχνητή νοημοσύνη, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την προστασία δεδομένων, κ.λπ.), και δ) η δύναμη της εγχώριας αγοράς και η ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Αντίθετα με την ποιότητα ζωής, τα κριτήρια αυτά

δύσκολα μπορούν να χαρακτηρισθούν ως συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, πρέπει, όμως, να ληφθούν σοβαρά υπόψη, στον βαθμό που επηρεάζουν καθοριστικά τις αποφάσεις για επενδύσεις στην Ελλάδα.

Ποιοι παράγοντες είναι οι πιο σημαντικοί όταν επιλέγετε να επενδύσετε στην Ελλάδα;

(επιλογή των τριών κορυφαίων απαντήσεων)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	Ευρώπη	Βέλγιο	Ιρλανδία	Ιταλία	Πορτογαλία	Ρουμανία	Ηνωμένο Βασίλειο
Ποιότητα ζωής, διαφορετικότητα και πολιτισμός	20%	25%	23%	25%	24%	21%	14%
Ρευστότητα κεφαλαιαγορών και διαθεσιμότητα κεφαλαίου	32%	19%	37%	19%	16%	13%	44%
Αξιοπιστία και βαθμός κάλυψης υποδομών (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια)	17%	22%	25%	24%	19%	20%	18%
Νομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον (π.χ. νόμοι για την τεχνητή νοημοσύνη, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την προστασία δεδομένων, κ.λπ.)	13%	18%	33%	26%	23%	14%	45%
Δύναμη της εγχώριας αγοράς - ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας	27%	20%	18%	22%	20%	19%	30%
Ευελιξία και πρακτικότητα των τοπικών αρχών/ του γραφειοκρατικού και διοικητικού περιβάλλοντος	12%	21%	13%	19%	18%	15%	10%
Δεξιότητες και διαθεσιμότητα του ανθρώπινου δυναμικού	24%	25%	27%	22%	26%	26%	15%
Κόστος ενέργειας	26%	20%	25%	18%	17%	20%	18%
Σταθερότητα του πολιτικού περιβάλλοντος και του ρυθμιστικού πλαισίου	13%	22%	17%	16%	20%	26%	14%
Φορολογικό περιβάλλον	19%	15%	15%	17%	24%	26%	10%
Πολιτική προσέγγιση για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη	23%	22%	19%	22%	16%	16%	15%
Επίπεδο υιοθέτησης της τεχνολογίας	21%	18%	11%	19%	25%	22%	10%
Βαρύτητα και αντίκτυπος των εθνικών πακέτων τόνωσης της οικονομίας	12%	14%	12%	14%	15%	11%	9%
Νομικό σύστημα/απονομή δικαιοσύνης	-	-	-	-	-	-	-
Έρευνα και ανάπτυξη, και καινοτομία	21%	19%	17%	17%	13%	12%	10%
Κόστος εργασίας και λοιπά κόστη παραγωγής	20%	16%	8%	18%	19%	26%	11%

■ Πρώτη επιλογή ■ Σύνολο απαντήσεων

Είναι ενδιαφέρον, ότι η αξιολόγηση των κριτηρίων αυτών διαφοροποιείται σε σημαντικό βαθμό από τα αντίστοιχα ευρήματα της πανευρωπαϊκής έρευνας. Παράγοντες που αξιολογούνται ως σημαντικοί σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, όπως το κόστος της ενέργειας (26%), η πολιτική προσέγγιση για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη (23%), η έρευνα και ανάπτυξη και η καινοτομία (21%), το επίπεδο υιοθέτησης της τεχνολογίας (21%), αλλά και το κόστος εργασίας (20%), συγκεντρώνουν συγκριτικά λιγότερες αναφορές στην έρευνα για την Ελλάδα.

Να σημειωθεί ότι, όπως και στην πανευρωπαϊκή έρευνα, στη συγκεκριμένη ερώτηση απαντούν όλοι οι συμμετέχοντες, είτε έχουν δηλώσει πρόθεση να επενδύσουν, είτε όχι.

Τουρισμός, υγεία και logistics βασικοί πυλώνες ανάπτυξης της οικονομίας

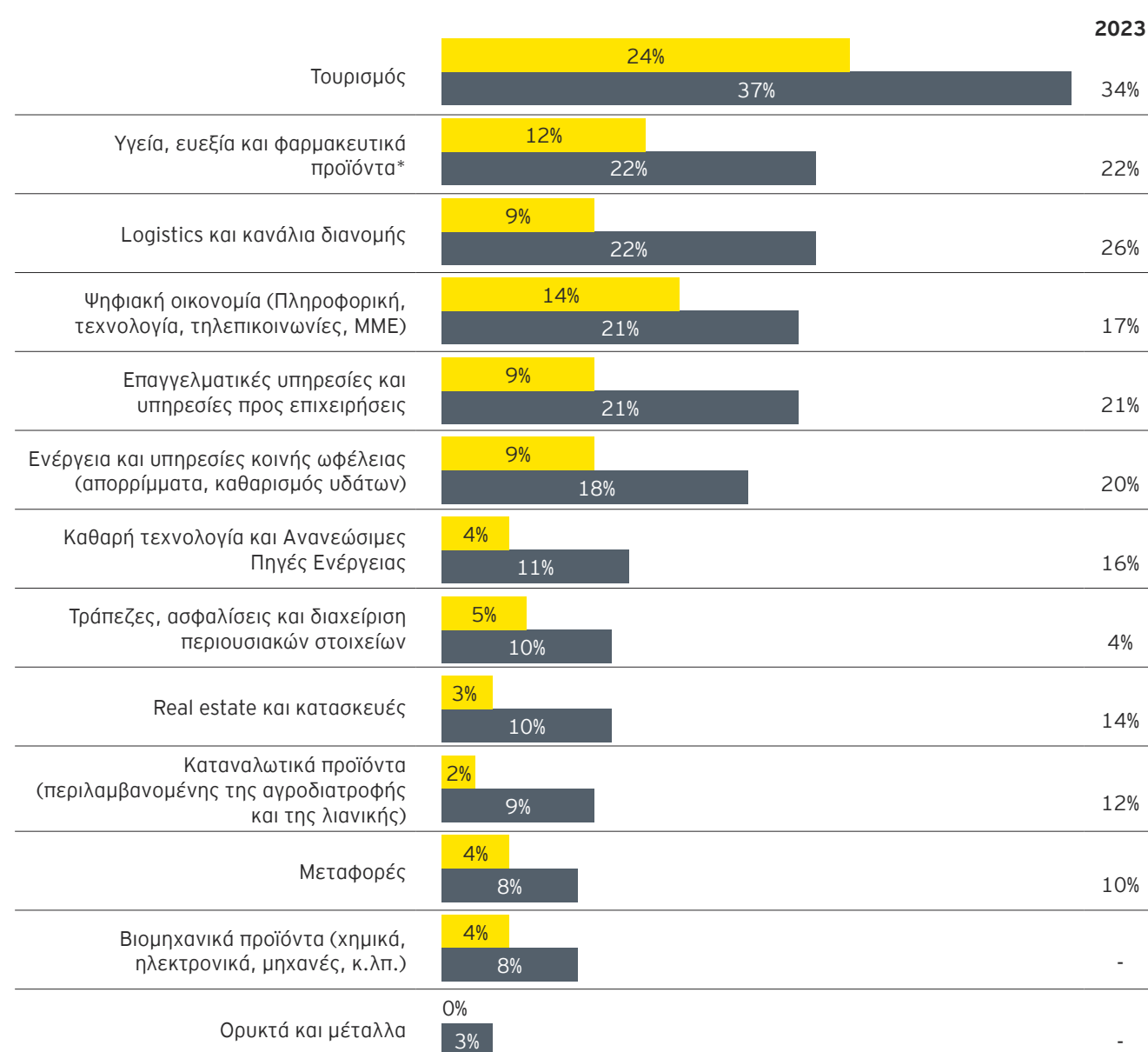
Κατά την άποψη των επενδυτών που συμμετείχαν στην έρευνα, η εικόνα δε διαφοροποιείται ιδιαίτερα σε σχέση με πέρσι. Ο τουρισμός παραμένει ο βασικός κλάδος που θα ενισχύσει την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τα επόμενα χρόνια. Ένας στους τέσσερις ερωτώμενους (24%) ανέφερε τον κλάδο ως τον βασικό πυλώνα ανάπτυξης, και πάνω από ένας στους τρεις (37%) ως έναν από τους δύο σημαντικότερους. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι το 2019 το ποσοστό συνολικών αναφορών για τον τουρισμό ήταν 69%. Η μείωση αυτή, ενδεχομέ-

νω, δείχνει ότι το αναπτυξιακό αφήγημα της χώρας αλλάζει. Ακολουθούν οι κλάδοι της υγείας, ευεξίας, και φαρμακευτικών προϊόντων (12% ως πρώτη επιλογή και 22% συνολικά), και των logistics και καναλιών διανομής (9% και 22%, αντίστοιχα), κλάδοι με σημαντικές προοπτικές. Αρκετές αναφορές συγκέντρωσαν, επίσης, η ψηφιακή οικονομία, οι επαγγελματικές υπηρεσίες και υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, καθώς και η ενέργεια και οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας.

Κατά την άποψή σας, ποιοι κλάδοι θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της Ελλάδας τα επόμενα χρόνια;

(επιλογή των δύο κορυφαίων απαντήσεων)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πρώτη επιλογή ■ Σύνολο απαντήσεων

*Σημειώνεται ότι το 2023 η συγκεκριμένη επιλογή είχε δοθεί ως «Υγεία και ευεξία».

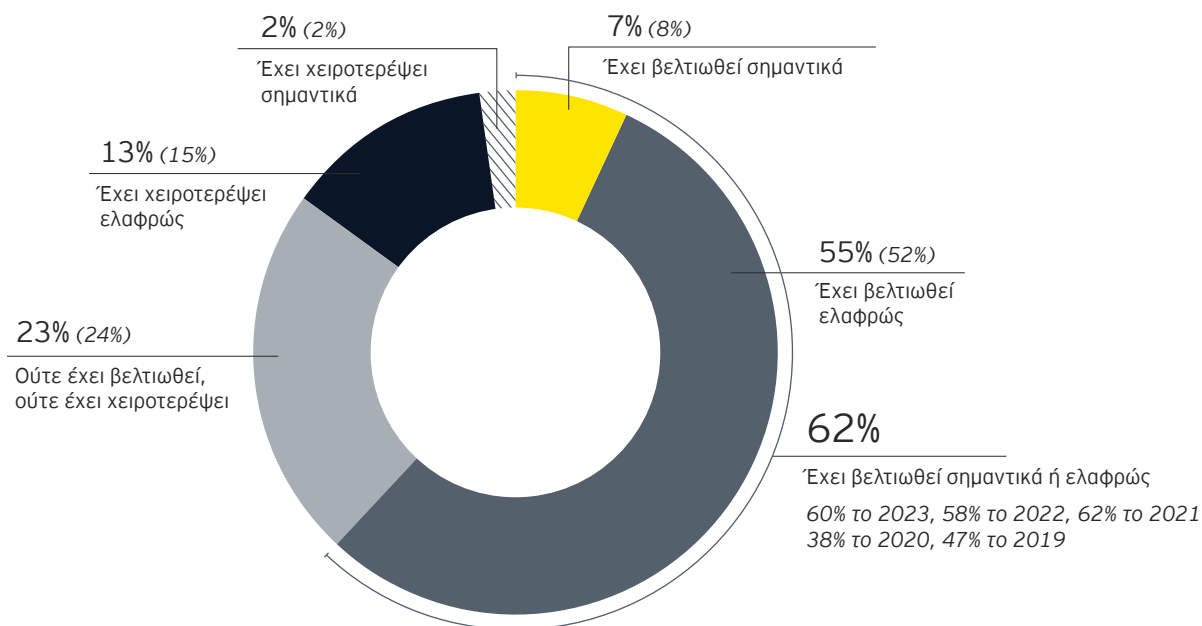
Εξακολουθεί να βελτιώνεται η άποψη των επενδυτών για την Ελλάδα...

Όπως κάθε χρόνο, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναφέρουν πώς έχει αλλάξει η άποψή τους για την Ελλάδα, ως ένα μέρος όπου η επιχείρησή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της. Το 62% των ερωτώμενων απάντησαν ότι η άποψή τους έχει βελτιωθεί, μεταξύ των οποίων, 7% διαπίστωσαν σημαντική βελτίωση. Στην ερώτηση αυτή, το ποσοστό των θετικών απαντήσεων καταγράφει μία

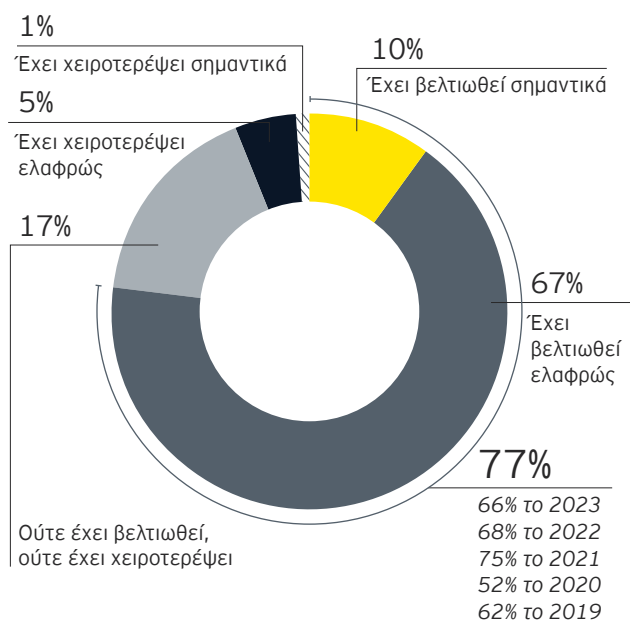
αυξητική τάση, ξεκινώντας από 47% το 2019, χρονιά που σηματοδοτούσε, σε μεγάλο βαθμό, την έξοδο της χώρας από την οικονομική κρίση και το καθεστώς των μνημονίων. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι μεταξύ των μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, μετά από μία συνεχή βελτίωση, οι θετικές απόψεις μειώθηκαν φέτος στο 39%, από 48% πέρσι.

Στη διάρκεια του τελευταίου έτους, πώς έχει αλλάξει η άποψή σας για την Ελλάδα ως ένα μέρος όπου η επιχείρησή σας μπορεί να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της;

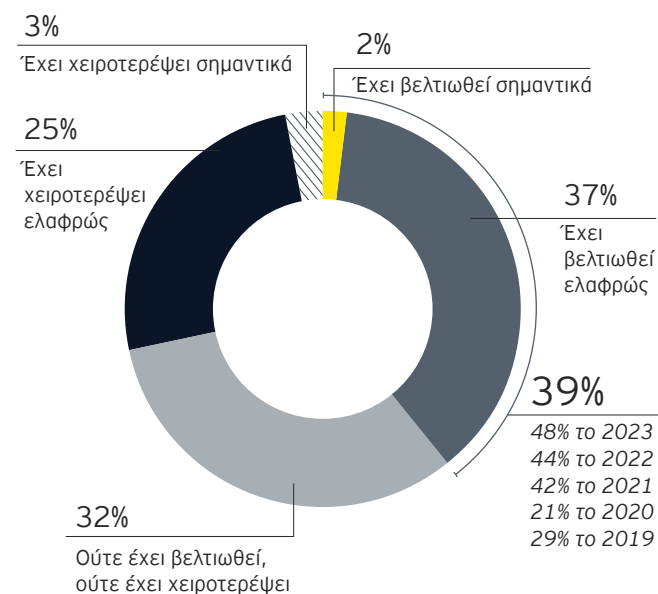
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

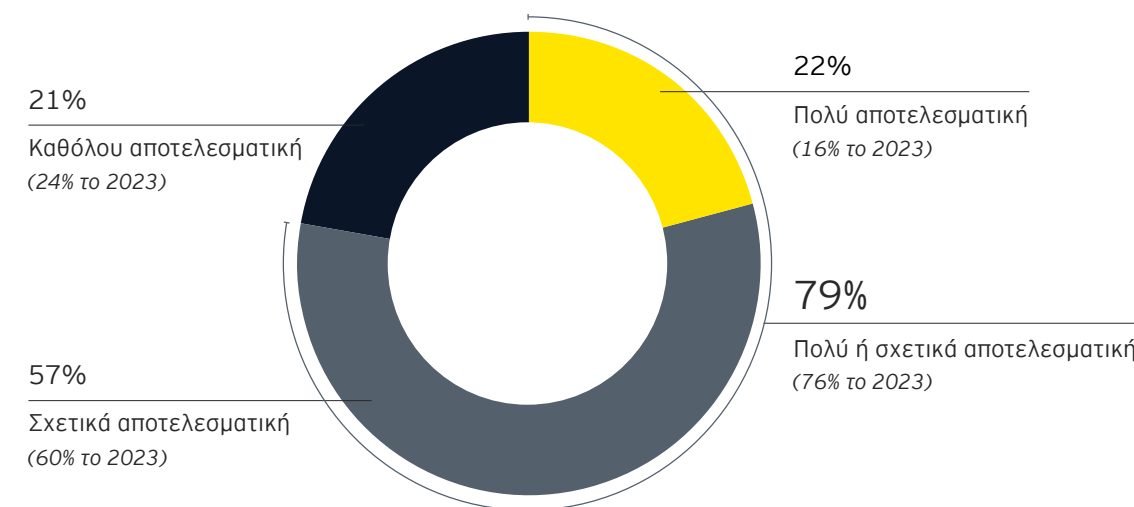
...ως αποτέλεσμα της ακολουθούμενης πολιτικής

Είναι σημαντικό, ότι η βελτίωση αυτή της εικόνας της χώρας ως δυναμικού επενδυτικού προορισμού συνδέεται, κατά την άποψη των ερωτώμενων, με την άσκηση μίας αποτελεσματικής πολιτικής για την προσέλκυση διεθνών επενδυτών. Συνολικά, 79% των συμμετεχόντων χαρακτήρισαν την πολιτική ελκυστικότητας της χώρας ως αποτελεσματική, έναντι 76% το 2023. Από αυτούς, 22%, έναντι 16% πέρσι, τη θεωρούν πολύ αποτελεσματική. Μεταξύ των επιχειρήσεων που ήδη έχουν επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα, το σύνολο των θετικών απόψεων αυξήθηκε από 85% σε 90%, ενώ μεταξύ των μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα παρέμεινε σε σταθερά

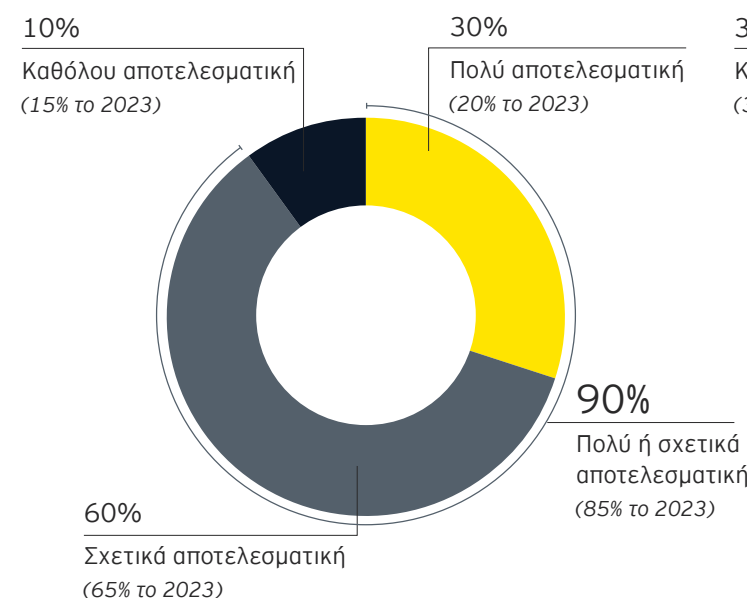
επίπεδα (63% φέτος, από 64% πέρσι). Τέλος, μεταξύ των πολύ μεγάλων επιχειρήσεων του δείγματος, το ποσοστό των θετικών απόψεων φτάνει το 87%, έναντι 75% των μεγάλων, και 78% των μεσαίων και μικρών επιχειρήσεων. Το εύρημα αυτό φαίνεται να υποδηλώνει ότι η ακολουθούμενη μέχρι σήμερα πολιτική ελκυστικότητας, η οποία έχει πράγματι οδηγήσει στην προσέλκυση εμβληματικών επενδύσεων μεταξύ πολύ μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων, βρίσκει μικρότερη ανταπόκριση μεταξύ των πιο μικρών - αλλά μεγάλων για τα ελληνικά δεδομένα - επιχειρήσεων.

Πόσο αποτελεσματική είναι η πολιτική ελκυστικότητας της Ελλάδας στην προσέλκυση διεθνών επενδυτών;

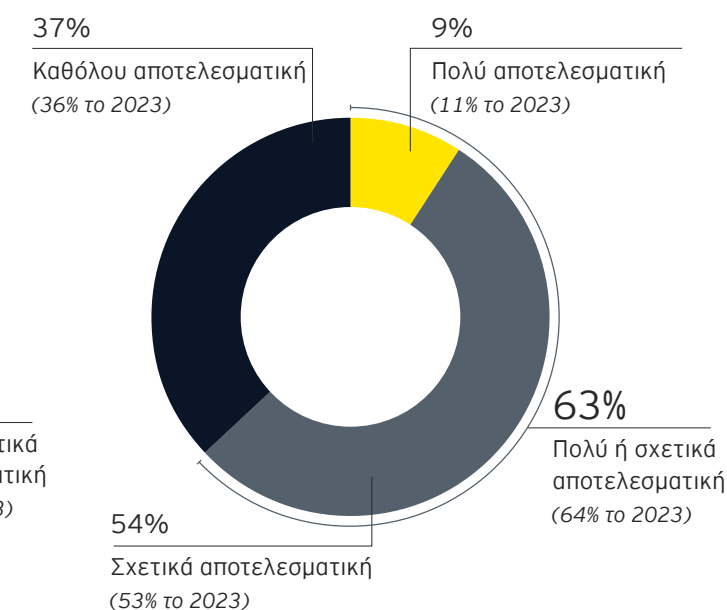
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πολύ αποτελεσματική ■ Σχετικά αποτελεσματική ■ Καθόλου αποτελεσματική

Μικτό πρόσημο ως προς επιμέρους πτυχές της πολιτικής ελκυστικότητας

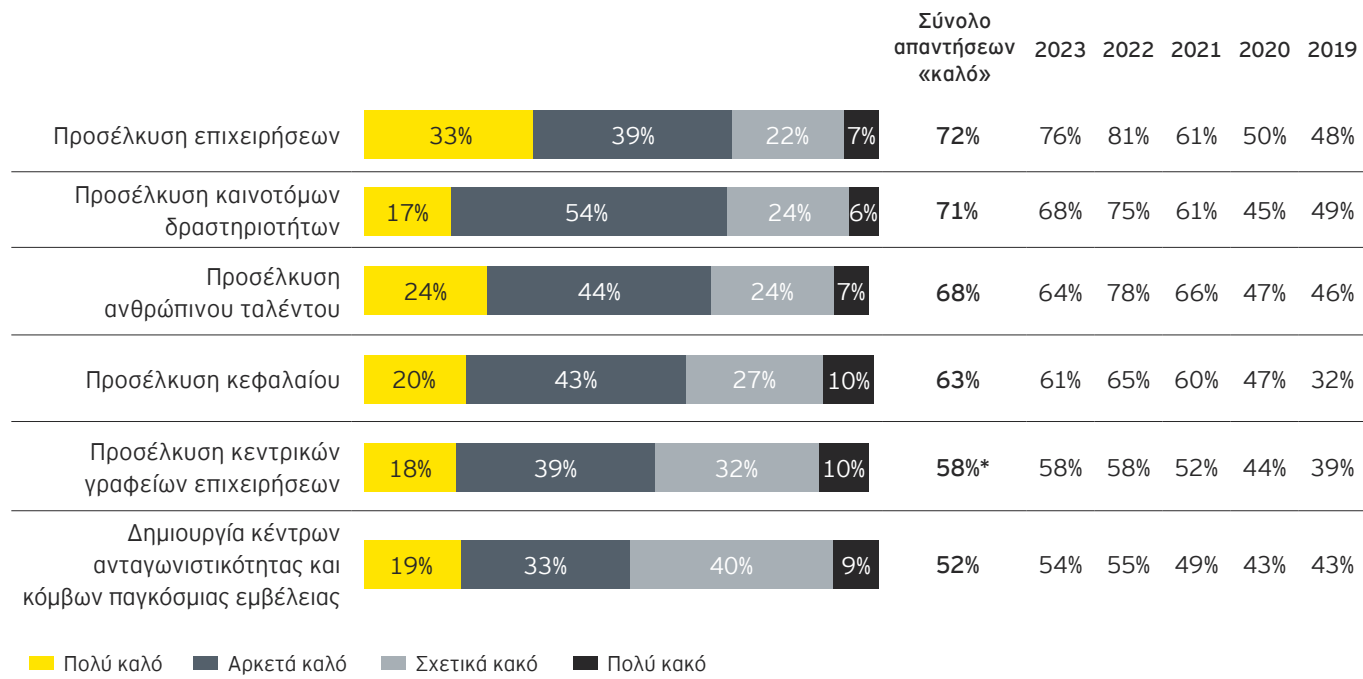
Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν και μία σειρά από βασικές πτυχές της πολιτικής της χώρας για την ενίσχυση της ελκυστικότητάς της. Όπως συνέβη και τις προηγούμενες χρονιές, με εξαίρεση το 2021, η Ελλάδα εμφανίζεται να αποδίδει καλύτερα ως προς την προσέλκυση επιχειρήσεων (72%). Στη δεύτερη θέση κατατάσσεται η προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων (71%) και στην τρίτη η προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου (68%). Συνολικά, σε τρεις από τις έξι

πτυχές της πολιτικής ελκυστικότητας η εικόνα παρουσιάζεται βελτιωμένη σε σχέση με το 2023, ενώ στις υπόλοιπες τρεις οι αξιολογήσεις υστερούν ελαφρώς σε σχέση με πέρσι.

Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι εξετάζοντας τις επιδόσεις της χώρας διαχρονικά, από το 2019, υπάρχει μία πολύ σημαντική βελτίωση, καθώς τη χρονιά εκείνη σε καμία κατηγορία το ποσοστό των θετικών απόψεων δεν ξεπερνούσε το 50%.

Κατά την άποψή σας, το επίπεδο απόδοσης της Ελλάδας είναι πολύ καλό, αρκετά καλό, σχετικά κακό, ή πολύ κακό, για κάθε μία από τις ακόλουθες πτυχές;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

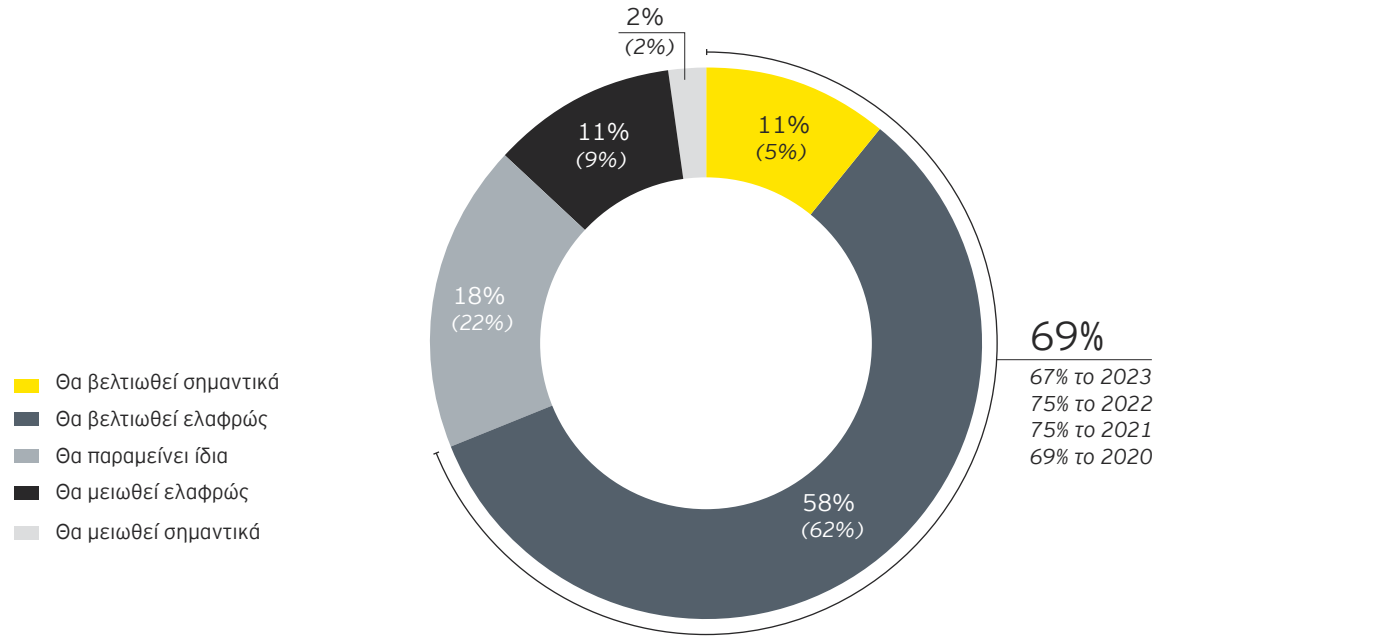
Ενισχύεται οριακά η αισιοδοξία για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Ελλάδας κατά την επόμενη τριετία

Στην περσινή έρευνα είχε καταγραφεί μία υποχώρηση του ποσοστού των ερωτώμενων που εκτιμούσαν ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί κατά τα επόμενα τρία χρόνια. Φέτος, καταγράφεται μία βελτίωση του συγκεκριμένου δείκτη με το 69% των ερωτώμενων, έναντι 67% πέρσι, να αναμένει βελτίωση, εκ των οποίων 11%, από 5% πέρσι, να αναμένει σημαντική βελτίωση. Ωστόσο, έχει αυξηθεί ελαφρώς, από 11% σε 13%, το ποσοστό όσων αναμένουν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα μειωθεί. Μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, τα αντίστοιχα ποσοστά έχουν βελτιωθεί σε

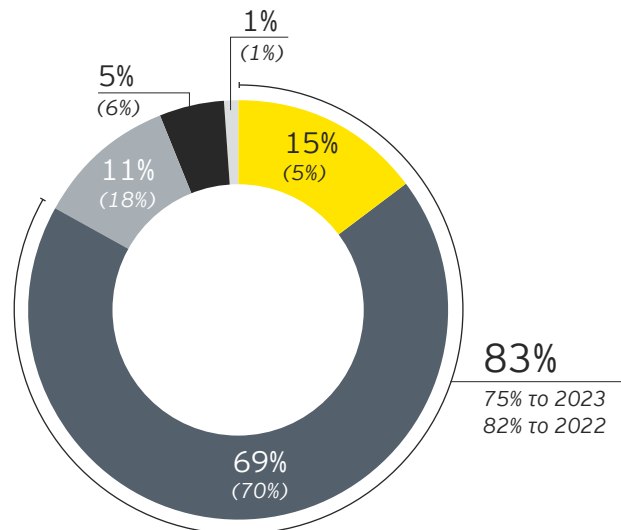
83%, από 75% και σε 15%, από 5% πέρσι. Αντίθετα, μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στην Ελλάδα το συνολικό ποσοστό μειώθηκε στο 46%, από 56%, ενώ σημαντική βελτίωση αναμένει το 5%, από 4% πέρσι. Όπως και σε άλλες ερωτήσεις, παρατηρείται ότι η τάση βελτίωσης της εικόνας της χώρας μεταξύ των μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων φαίνεται να έχει ανακοπεί, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για πιο συστηματική προβολή των αλλαγών που συντελούνται στην παγκόσμια επενδυτική κοινότητα.

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

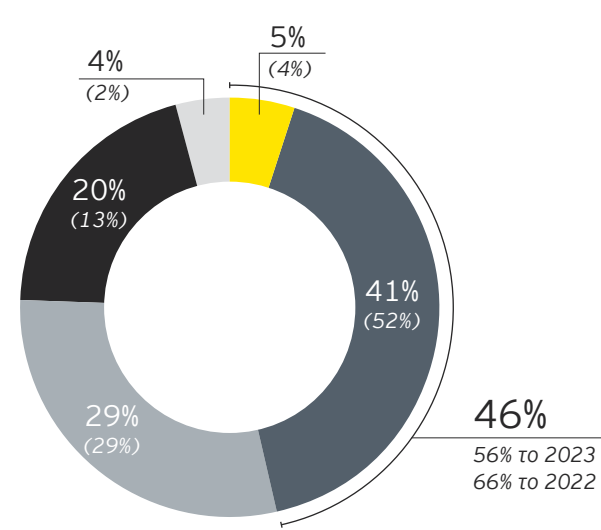
Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

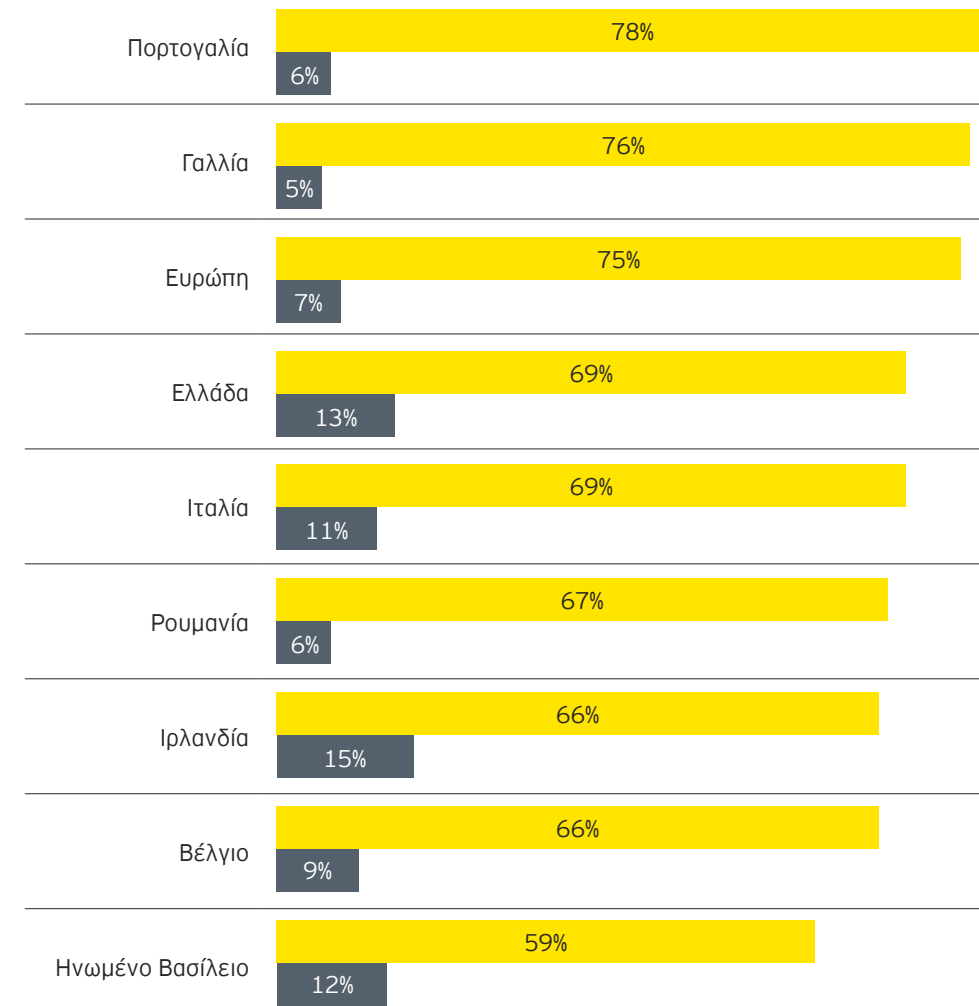
Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ενώ το 2023 το ποσοστό όσων ανέμεναν βελτίωση κατά την επόμενη τριετία στην Ελλάδα ήταν το υψηλότερο μεταξύ των υπό σύγκριση χωρών, στο ίδιο επίπεδο με την Ευρώπη συνολικά, φέτος χώρες όπως η Γαλλία και η Πορτογαλία έχουν βρεθεί πάνω από την Ελλάδα στην κατάταξη αυτή. Το εύρημα αποτελεί ακόμη μία επιβεβαίωση

του γεγονότος ότι, ιδιαίτερα σε ένα περιβάλλον δυσμενές για τις επενδύσεις στην Ευρώπη, όπως το σημερινό, ο ανταγωνισμός για την προσέλκυση επενδύσεων εντείνεται και η Ελλάδα οφείλει να κινηθεί με ταχύτερους ρυθμούς από τις άλλες χώρες που ξεκινούν από ένα υψηλότερο σημείο εκκίνησης.

Attractiveness Survey 2024: σύγκριση με άλλες χώρες

Υποδομές, γεωγραφική θέση και ισχυρή ατζέντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη, βασικά πλεονεκτήματα της χώρας

Οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι αναμένουν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί κατά την επόμενη τριετία κλήθηκαν να αναφέρουν τους βασικούς παράγοντες στους οποίους στηρίζουν αυτή την αισιοδοξία. Στην πρώτη θέση, όπως και πέρσι, βρίσκεται η ποιότητα των υποδομών (42%, από 39% πέρσι). Στη δεύτερη, από την πέμπτη πέρσι και με ποσοστό 35% από 28%, η στρατηγική γεωγραφική θέση της χώρας, αντανακλώντας τη γενικότερη στροφή των επενδυτών προς χώρες στην περιφέρεια της Ευρώπης και, ενδεχομένως, την τάση απομάκρυνσης από χώρες στην περιοχή της εμπόλεμης ζώνης Ουκρανίας-Ρωσίας. Η ύπαρξη μίας ισχυρής ατζέντας

για τη βιώσιμη ανάπτυξη (34%) παραμένει στην τρίτη θέση, επιβεβαιώνοντας ότι η στροφή της χώρας προς τις ΑΠΕ επιβραβεύεται από τις επιχειρήσεις. Ψηλά στην κατάταξη βρίσκονται, επίσης, οι ευκαιρίες για έρευνα και ανάπτυξη (31%), και η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με υψηλές δεξιότητες (28%, μειωμένο, όμως κατά τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες από πέρσι). Χαμηλά στην κατάταξη βρίσκονται οι φιλικές πολιτικές προς τις επενδύσεις (22%), τα φορολογικά κίνητρα (22%) και οι ευκαιρίες χρηματοδότησης (14%), συμπεριλαμβανομένων των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Για ποιον λόγο αναμένετε η ελκυστικότητα της Ελλάδας να βελτιωθεί;

(επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 172 ερωτηθέντες, που απάντησαν ότι θα βελτιωθεί

		2023
Ποιότητα των υποδομών	42%	39%
Στρατηγική γεωγραφική θέση	35%	28%
Ισχυρή ατζέντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη	34%	31%
Ευκαιρίες για έρευνα και ανάπτυξη	31%	30%
Διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού υψηλών δεξιοτήτων	28%	32%
Προσδοκίες για τη μεσομακροπρόθεσμη αύξηση του ΑΕΠ	26%	26%
Πολιτική σταθερότητα	24%	15%
Πολιτικές φιλικές προς τις επενδύσεις	22%	24%
Φορολογικά κίνητρα	22%	20%
Διαθεσιμότητα επιλογών χρηματοδότησης, συμπεριλαμβανομένου και του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας	14%	17%

Πολιτική και ρυθμιστική αβεβαιότητα, και ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού, οι βασικές ανησυχίες

Οι συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι αναμένουν πως η ελκυστικότητα της χώρας θα μειωθεί, ανέφεραν ως βασικούς λόγους την αβεβαιότητα για το πολιτικό και ρυθμιστικό περιβάλλον (48%), την έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού με δεξιότητες (45%), και τη συρρίκνωση της αγοράς (39%). Αυξημένα ποσοστά συμμετεχόντων ανέφεραν την ύπαρξη κινήτρων σε άλλες χώρες (24%, από 12% πέρσι), αλλά και το μέγεθος του δημό-

σιου χρέους (21%, από 8%). Αντίθετα, μειώθηκαν αισθητά οι αναφορές στις μη φιλικές πολιτικές προς τις επενδύσεις (12%, από 27%) και τα γραφειοκρατικά εμπόδια (12%, από 19%). Να σημειωθεί, ωστόσο, ότι, καθώς το δείγμα αυτό είναι σχετικά μικρό, δεν προσφέρεται για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Για ποιον λόγο αναμένετε η ελκυστικότητα της Ελλάδας να μειωθεί;

(επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 33 ερωτηθέντες, που απάντησαν ότι θα μειωθεί

		2023
Αβεβαιότητα για το πολιτικό και ρυθμιστικό περιβάλλον	48%	50%
Έλλειψη ανθρώπινου δυναμικού με δεξιότητες	45%	54%
Συρρίκνωση της αγοράς	39%	42%
Αυξημένη ρυθμιστική επιβάρυνση	36%	42%
Αυξημένα κόστη	33%	46%
Κίνητρα σε άλλες χώρες	24%	12%
Δημόσιο χρέος	21%	8%
Προσδοκίες για τη μεσομακροπρόθεσμη αύξηση του ΑΕΠ	15%	27%
Μη φιλικές πολιτικές προς τις επενδύσεις	12%	27%
Γραφειοκρατικά εμπόδια	12%	19%
Έλλειψη κουλτούρας καινοτομίας/Περιορισμοί στη δημιουργία δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης	9%	12%

Καλές οι επιδόσεις της χώρας σε κρίσιμους επιμέρους τομείς, με εξαίρεση τη φορολογία

Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, διερευνήθηκαν οι απόψεις των συμμετεχόντων ως προς μία σειρά από επιμέρους πτυχές κρίσιμων παραγόντων που επηρεάζουν την ελκυστικότητα της χώρας. Οι θεματικές ενότητες που αξιολογήθηκαν φέτος είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, η ηλεκτρική ενέργεια, η τεχνολογία, το ανθρώπινο δυναμικό και η φορολογία.

Σημειώνεται ότι, ενώ τα προηγούμενα χρόνια οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να αξιολογήσουν τις επιδόσεις της Ελλάδας συγκριτικά με άλλες χώρες, φέτος η χώρα αξιολογήθηκε αυτοτελώς σε μία τετραβάθμια κλίμακα (πολύ καλή, έως πολύ κακή). Για τον λόγο αυτόν, τα συγκεκριμένα ευρήματα δεν προσφέρονται για αναλυτικές διαχρονικές συγκρίσεις.

Για τις τέσσερις από τις πέντε αυτές θεματικές ενότητες, η γενική εικόνα που προκύπτει για τη χώρα μπορεί να χαρακτηριστεί ως ικανοποιητική, με περισσότερους από τους μισούς ερωτώμενους να αξιολογούν ως «καλές» ή «πολύ καλές» τις επιδόσεις σε όλες τις επιμέρους πτυχές κάθε ενότητας, και τον μέσο όρο των θετικών απαντήσεων να διαμορφώνεται μεταξύ 61% και 63%. Εξαίρεση αποτελεί η ενότητα της φορολογίας, όπου ο μέσος όρος των θετικών απαντήσεων διαμορφώνεται στο 53%.

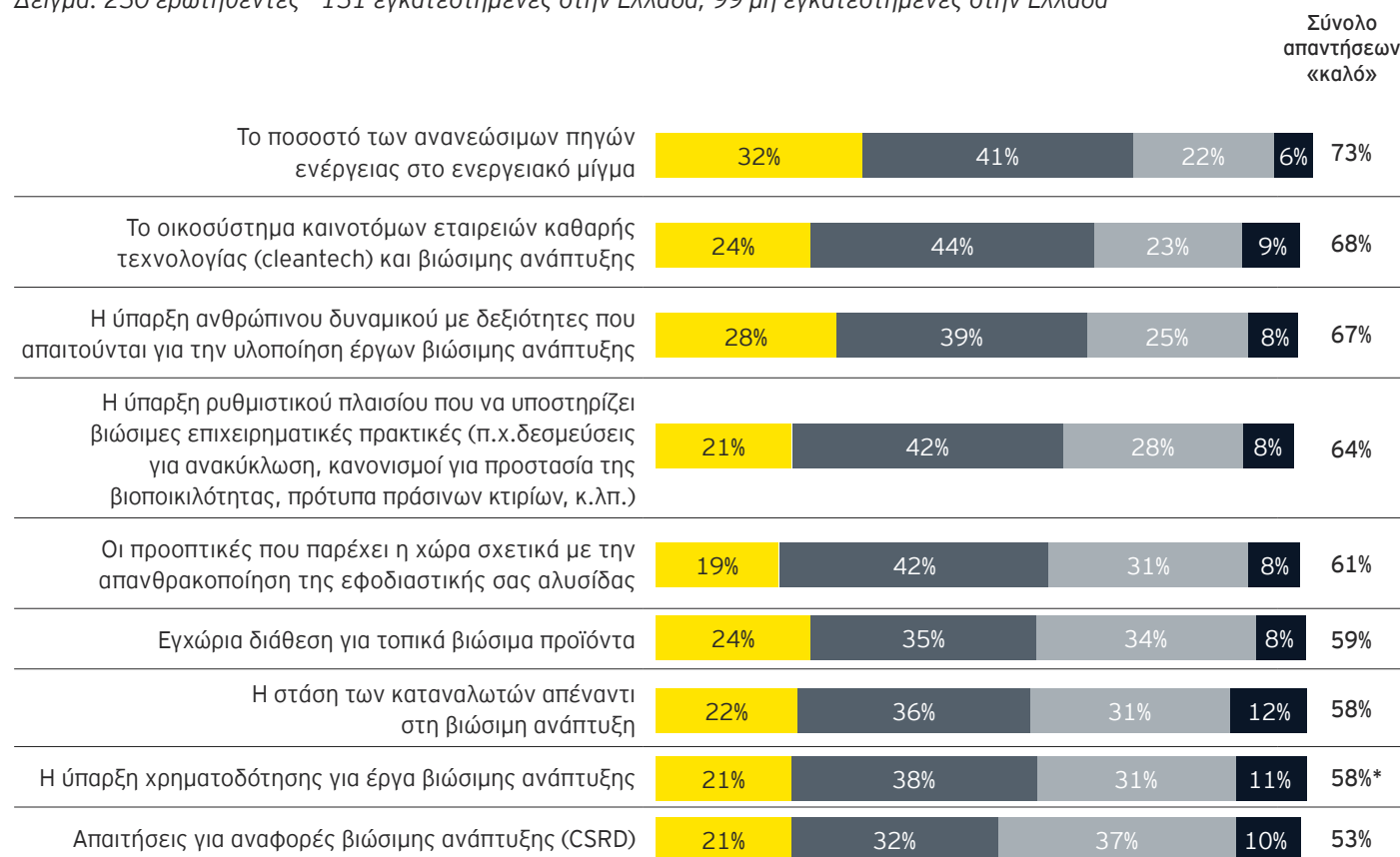
Βιώσιμη ανάπτυξη: αναγνωρίζεται η υψηλή συμμετοχή των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα

Στα κριτήρια που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, το υψηλότερο ποσοστό θετικών αξιολογήσεων (73%) συγκέντρωσε η συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα, η οποία είναι πράγματι από τις υψηλότερες στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ υπάρχουν σημαντικές ευκαιρίες επενδύσεων στην καθαρή ενέργεια γενικότερα. Θετικά αξιολογούνται, επίσης, το οικοσύστημα καινοτόμων εταιρειών καθαρής τεχνολογίας (cleantech) και βιώσιμης ανάπτυξης (68%), και η ύπαρξη ανθρώπινου δυναμικού με τις δεξιότητες που απαιτούνται για την υλοποίηση έργων βιώσιμης ανάπτυξης (67%). Κάπως λιγότερο θετικοί εμφανίζονται οι επενδυτές ως προς τη στάση των καταναλωτών απέναντι στη βιώσιμη ανάπτυξη (58%), και τις απαιτήσεις για αναφορές βιώσιμης ανάπτυξης (CSRD - 53%), όπου η ελληνική νομοθεσία δεν έχει ακόμη πλήρως ενσωματώσει τις ευρωπαϊκές οδηγίες.

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με τη βιώσιμη ανάπτυξη παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

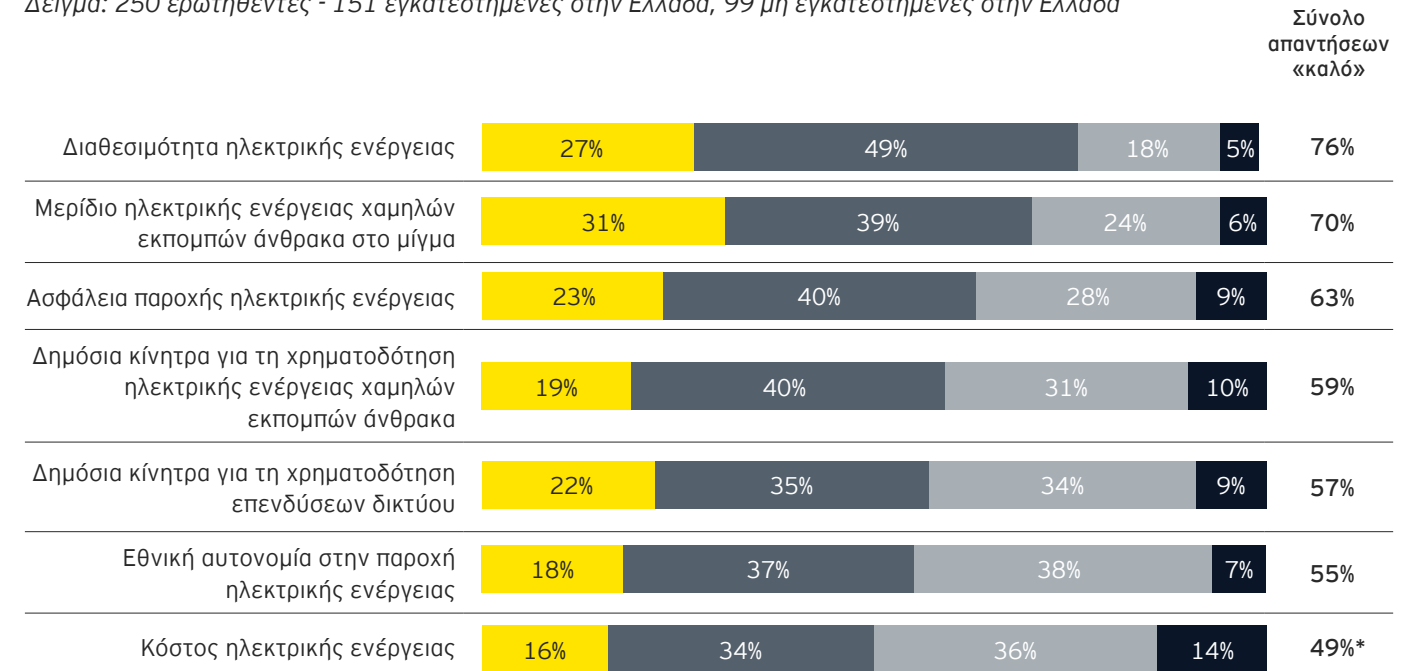
■ Πολύ καλή ■ Αρκετά καλή ■ Σχετικά κακή ■ Πολύ κακή
*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα λόγω στρογγυλοποίησης.

Ηλεκτρική ενέργεια: ικανοποιητική η διαθεσιμότητα, αλλά υψηλό το κόστος

Σε μία σειρά ερωτήσεων που αφορούν ειδικότερα τα ζητήματα της ηλεκτρικής ενέργειας, οι ερωτώμενοι εμφανίζονται ικανοποιημένοι ως προς τη διαθεσιμότητα ηλεκτρικής ενέργειας (76%) και το μερίδιο ηλεκτρικής ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα στο μίγμα (70%), ενώ συγκριτικά λιγότεροι είναι όσοι χαρακτηρίζουν θετικά τη χώρα όσον αφορά την εθνική αυτονομία στην παροχή ηλεκτρικής ενέργειας (55%), και το κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας (49%).

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με την ηλεκτρική ενέργεια παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πολύ καλή ■ Αρκετά καλή ■ Σχετικά κακή ■ Πολύ κακή
*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα λόγω στρογγυλοποίησης.

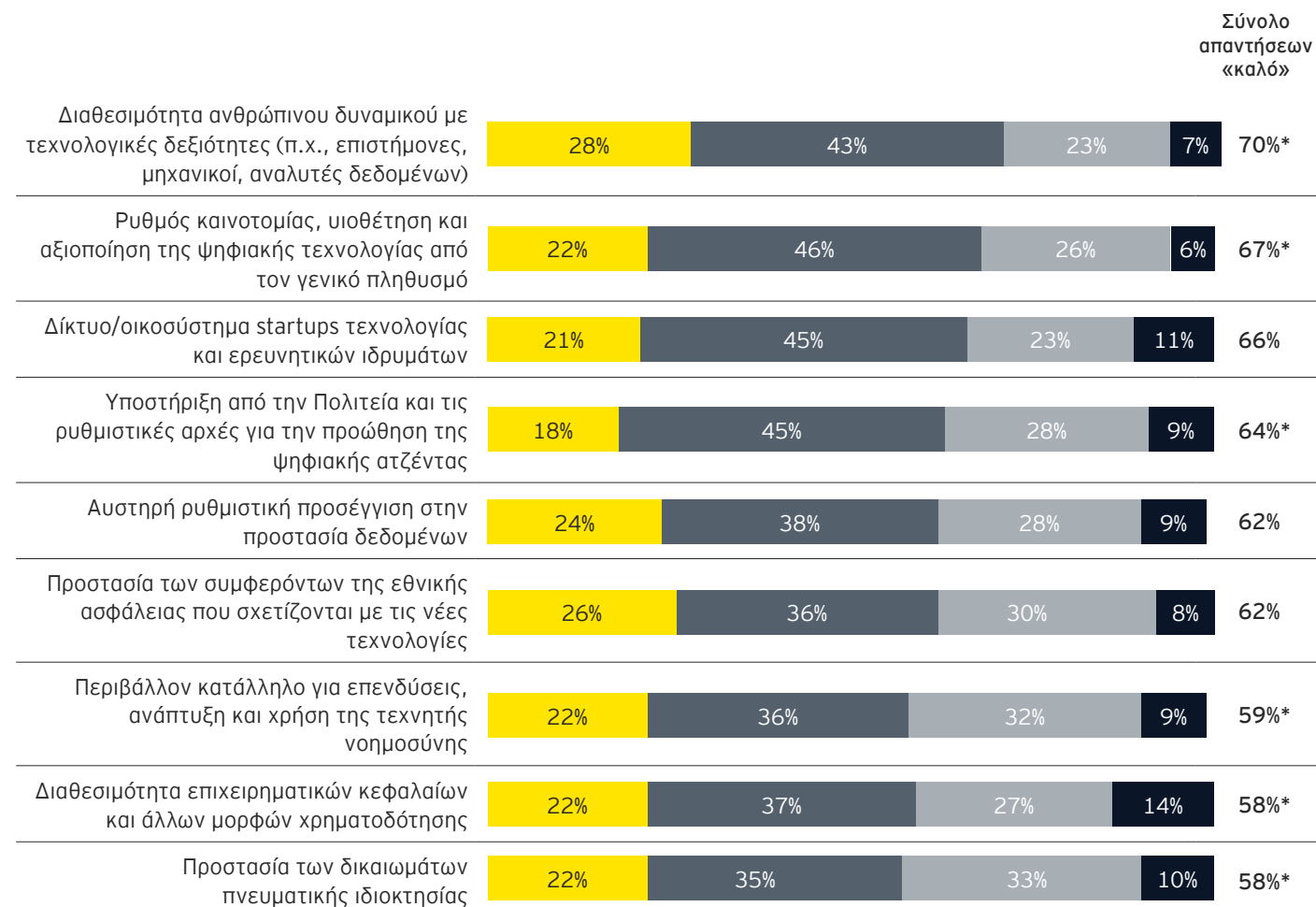
Τεχνολογία: ισχυρό χαρτί της χώρας οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού

Ως προς την τεχνολογία, οι συμμετέχοντες φαίνεται να αναγνωρίζουν τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες, όπως επιστήμονες, μηχανικοί και αναλυτές δεδομένων (70%), και τοποθετούνται θετικά, επίσης, για τον ρυθμό της καινοτομίας και την υιοθέτηση και αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό

(67%) και το οικοσύστημα/δίκτυο από startups τεχνολογίας και ερευνητικών ιδρυμάτων (66%). Λιγότερο θετικοί εμφανίζονται οι ερωτώμενοι ως προς την ύπαρξη ενός περιβάλλοντος κατάλληλου για επενδύσεις, ανάπτυξη και χρήση της τεχνητής νοημοσύνης (59%), καθώς και το επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (58%).

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με την τεχνολογία παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πολύ καλή ■ Αρκετά καλή ■ Σχετικά κακή ■ Πολύ κακή

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα λόγω στρογγυλοποίησης.

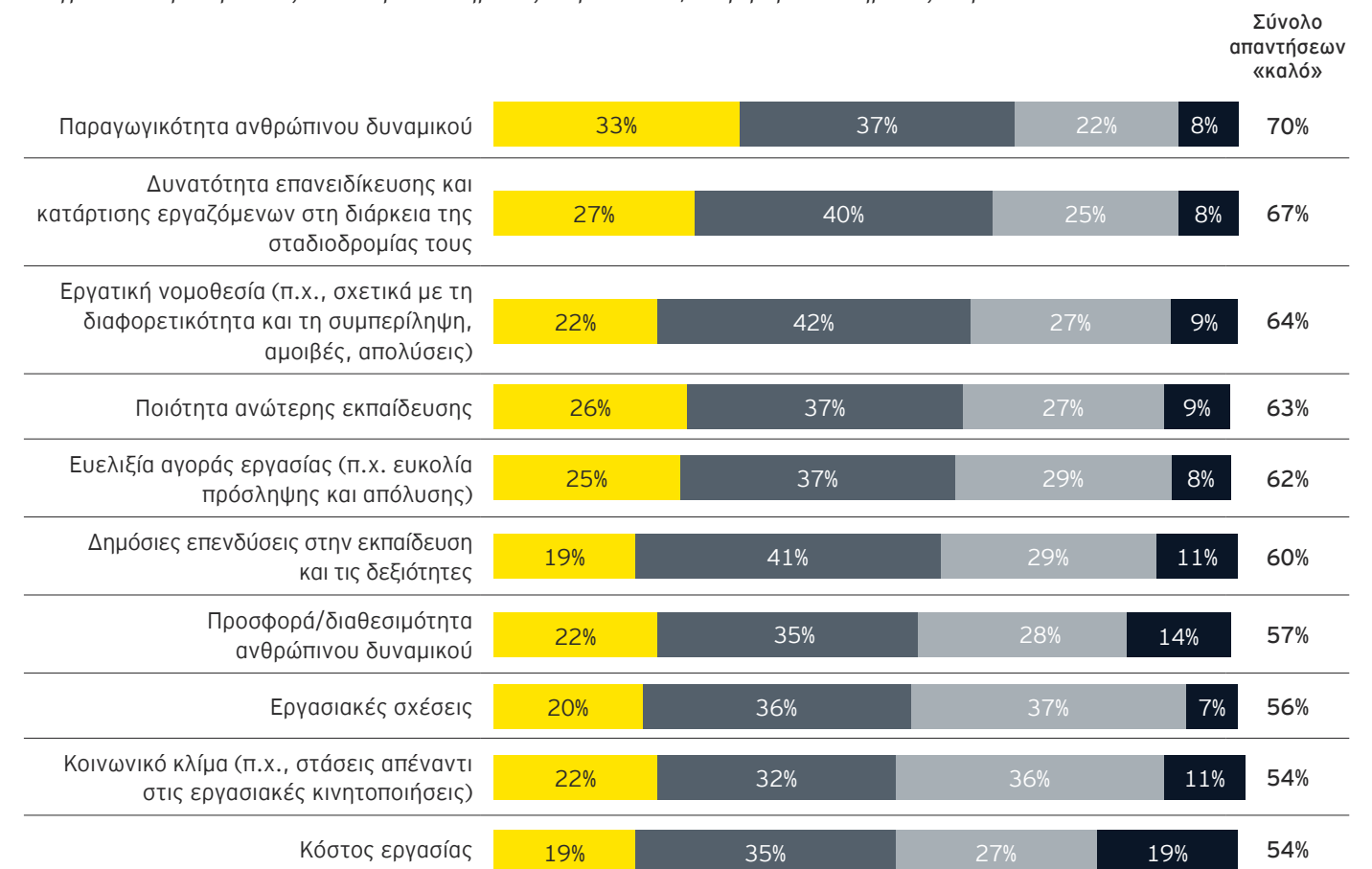
Ανθρώπινο κεφάλαιο: θετικές απόψεις για την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού

Στο κρίσιμο ζήτημα του ανθρώπινου κεφαλαίου, θετικά αξιολογείται η παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού (70%), και οι δυνατότητες που παρέχονται για επανειδίκευση και κατάρτιση των εργαζόμενων στη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους (67%). Στον αντίποδα, φαίνεται να προβληματίζει το γενικότε-

ρο κοινωνικό κλίμα, όπως η στάση απέναντι στις εργασιακές κινητοποιήσεις (54%) και το υψηλό κόστος εργασίας (54%).

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με το ανθρώπινο κεφάλαιο παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πολύ καλή ■ Αρκετά καλή ■ Σχετικά κακή ■ Πολύ κακή

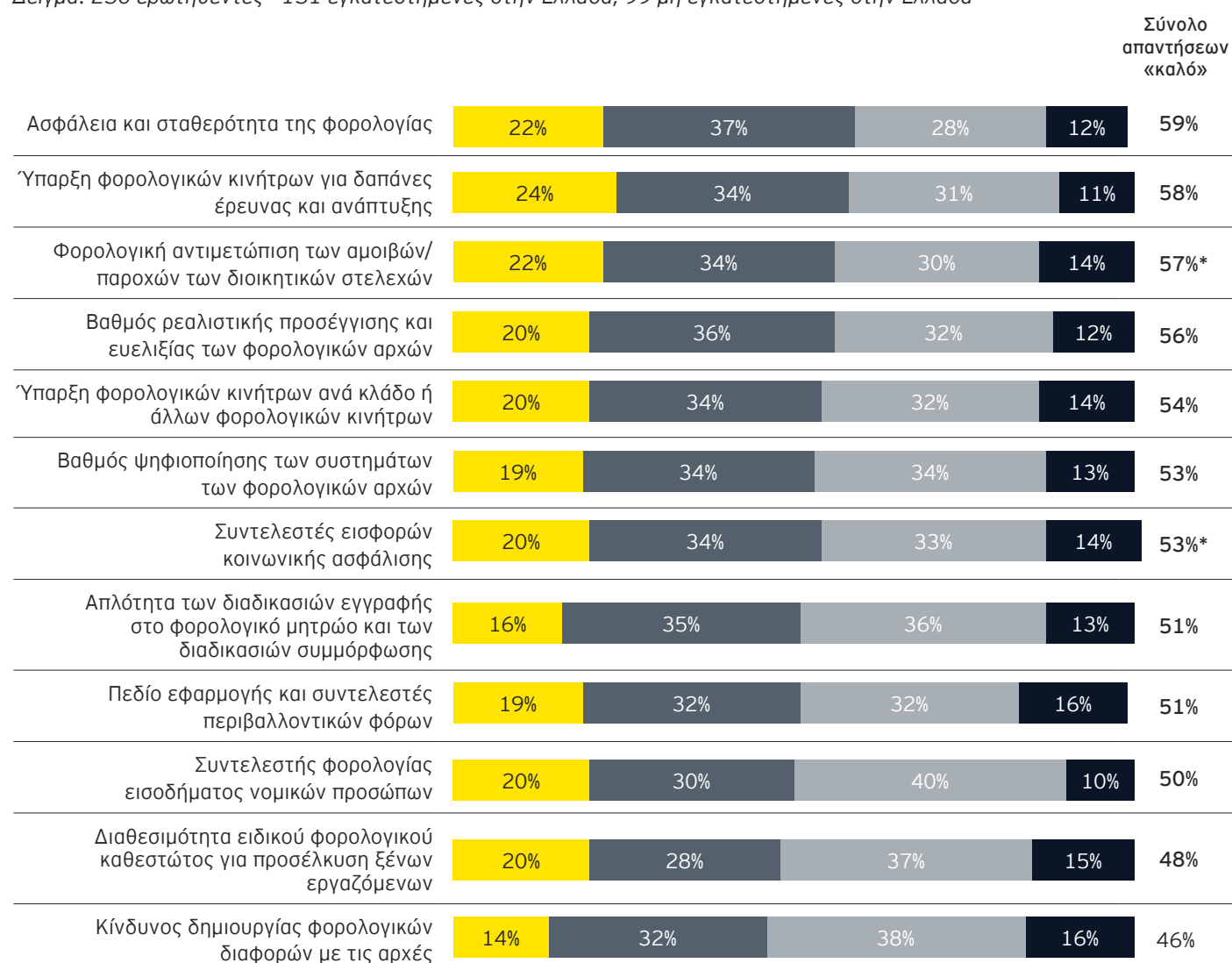
Φορολογία: προβληματίζει ο κίνδυνος δικαστικών διαφορών για φορολογικά θέματα

Λιγότερο ενθαρρυντικά είναι τα ευρήματα σχετικά με τη φορολογία στην Ελλάδα, με τα ποσοστά θετικών γνώμων να κυμαίνονται από 46% έως 59%. Σχετικά θετική άποψη έχουν οι συμμετέχοντες για τη σταθερότητα του φορολογικού συστήματος (59%), και την ύπαρξη φορολογικών κινήτρων για δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης (58%). «Κάτω από τη βάση» βαθμολογούνται η διαθεσιμότητα ειδικού φορολογικού καθε-

στάτος για προσέλκυση ξένων εργαζόμενων (48%) και ο κίνδυνος δημιουργίας φορολογικών διαφορών με τις αρχές (46%). Η χαμηλή αυτή επίδοση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η συχνή εμπλοκή της δικαιοσύνης σε φορολογικές διαφορές, σε συνδυασμό με τους αργούς ρυθμούς απονομής της δικαιοσύνης, αποτελεί σημαντικό αποτρεπτικό παράγοντα για τις ξένες επενδύσεις.

Κατά την άποψή σας, ποια είναι η επίδοση της Ελλάδας σε κάθε έναν από τους ακόλουθους σχετικούς με τη φορολογία παράγοντες;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Πολύ καλή ■ Αρκετά καλή ■ Σχετικά κακή ■ Πολύ κακή

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα λόγω στρογγυλοποίησης.

Για τέταρτη χρονιά, ανθρώπινες δεξιότητες, φορολογία, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία, βασικές προτεραιότητες για την Ελλάδα

Όπως κάθε χρόνο, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τους τομείς στους οποίους, κατά την άποψή τους, θα πρέπει να επικεντρωθεί η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία. Από την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της έρευνας καταγράφεται μία αξιοσημείωτη σταθερότητα ως προς τις βασικές προτεραιότητες που αναδεικνύουν οι συμμετέχοντες, με τρία ζητήματα να βρίσκονται στην κορυφή της κατάταξης τα τελευταία τέσσερα χρόνια.

Η ανάγκη βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, και η διευκόλυνση πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο βρίσκεται στην πρώτη θέση, με 28% των συνολικών αναφορών. Σημειώνεται ότι, τα προηγούμενα χρόνια, τα δύο σκέλη της ερώτησης (βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων και διευκόλυνση πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο) αποτελούσαν αυτοτελείς επιλογές, με την πρώτη να βρίσκεται στην πρώτη θέση από το 2021 και μεταξύ των τριών πρώτων αναφορών, σταθερά, από το 2019. Η προτεραιότητα αυτή βρίσκεται στην πρώτη θέση και σε άλλες χώρες, όπως η Ρουμανία (31%), η Ιταλία (28%) και η Γαλλία (26%). Ωστόσο, προκαλεί έκπληξη το γεγονός, σε μία περίοδο σοβαρών ελλείψεων ανθρώπινου δυναμικού, ότι στην πανευρωπαϊκή έρευνα συγκέντρωσε μόλις 12%, και βρίσκεται στην τελευταία θέση της κατάταξης.

Στη δεύτερη θέση για δεύτερη χρονιά βρίσκεται η μείωση της φορολογίας, ένα επίσης διαχρονικό ζητούμενο, αν και με μειωμένο ποσοστό αναφορών φέτος (27%, έναντι 28% πέρσι, και 33% το 2022). Το αίτημα φαίνεται να αποτελεί υψηλότερη προτεραιότητα για την Ελλάδα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου συγκεντρώνει ποσοστά μεταξύ 14% και 25%, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για περαιτέρω παρεμβάσεις στο φορολογικό σύστημα.

Στην τρίτη θέση, όπως και πέρσι, με 24% των αναφορών, από τη δεύτερη θέση τα δύο προηγούμενα χρόνια, βρίσκεται η ανάγκη υποστήριξης των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας. Η προτεραιότητα αυτή βρίσκεται στην πρώτη θέση στην πανευρωπαϊκή έρευνα με 35%, και υψηλά στην κατάταξη σε αρκετές χώρες, ιδιαίτερα όσες προσελκύουν σημαντικές επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας, όπως η Ιρλανδία (51%), το Ηνωμένο Βασίλειο (46%) και το Βέλγιο (26%).

Σημειώνεται ότι, τα δύο τελευταία ζητήματα αποτελούν χαμηλότερη προτεραιότητα σε σχέση με πέρσι για τις εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις, ενώ, αντίθετα, προβάλλονται φέτος εντονότερα από τις επιχειρήσεις που δεν έχουν παρουσία στη χώρα, υποδηλώνοντας, ενδεχομένως, ότι οι επιχειρήσεις με παρουσία στη χώρα διαπιστώνουν βελτίωση σε αυτούς τους τομείς.

Σταθερά στην τέταρτη θέση από το 2022, αλλά και την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της έρευνας το 2019, βρίσκεται το αίτημα της ενίσχυσης των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (22%). Το ζήτημα κατατάσσεται στη δεύτερη θέση πανευρωπαϊκά, με το 34% των συμμετεχόντων να το έχει επιλέξει, και υψηλά, επίσης, σε άλλες χώρες της περιφέρειας της Ευρώπης, όπως η Ιρλανδία (28%), η Ρουμανία (23%) και η Πορτογαλία (21%). Είναι σαφές ότι οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται ότι η ύπαρξη ενός υγιούς οικοσυστήματος μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων λειτουργεί υποστηρικτικά για τις ξένες επενδύσεις.

Στην πέμπτη θέση της κατάταξης ισοψηφούν τρία ζητήματα, συγκεντρώνοντας το καθένα 17% των αναφορών: η ανάγκη μέτρων για τον έλεγχο του πληθωρισμού, η ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον, προτεραιότητα που είχε βρεθεί στην πέμπτη θέση το 2022 με 26%, και η στήριξη προβληματικών κλάδων. Τα ζητήματα αυτά συγκεντρώνουν συγκρίσιμα ποσοστά αναφορών και πανευρωπαϊκά (18%, 20% και 14% αντίστοιχα).

Άλλοι τομείς προτεραιότητας που αναδεικνύει η έρευνα περιλαμβάνουν τη μείωση του κόστους εργασίας (16%), τη χαλάρωση των κανόνων του ανταγωνισμού (14%) και την ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων και πηγών ενέργειας (13%, έναντι 26% στην Ευρώπη). Το 12% των αναφορών συγκέντρωσαν η ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις (αισθητά κάτω από το 23% της πανευρωπαϊκής έρευνας και το 29% το 2021 στην Ελλάδα), η βελτίωση των κοινωνικών δομών και του συστήματος υγείας, καθώς και η μείωση του δημόσιου χρέους.

Τέλος, λιγότερες αναφορές συγκέντρωσαν οι επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης (11%), η βελτίωση του νομικού συστήματος (10%), η διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση (10%), η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών (9%), η προστασία των αλυσίδων εφοδιασμού και της βιομηχανικής κυριαρχίας (8%), και η βελτίωση του γραφειοκρατικού και διοικητικού περιβάλλοντος (8%).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι προτεραιότητες που αναφέρουν οι συμμετέχοντες στην έρευνα για την Ελλάδα διαφοροποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τις αντίστοιχες της πανευρωπαϊκής έρευνας. Ως κορυφαίες προτεραιότητες για την Ευρώπη στο σύνολό της αναδεικνύονται η υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας (35%), η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (34%), και η ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων και πηγών ενέργειας (26%). Στον βαθμό που τα ζητήματα αυτά αποτελούν προτεραιότητες για την υπόλοιπη Ευρώπη, είναι προφανές ότι πρέπει να προβληματίσουν τους διαμορφωτές πολιτικών και στην Ελλάδα.

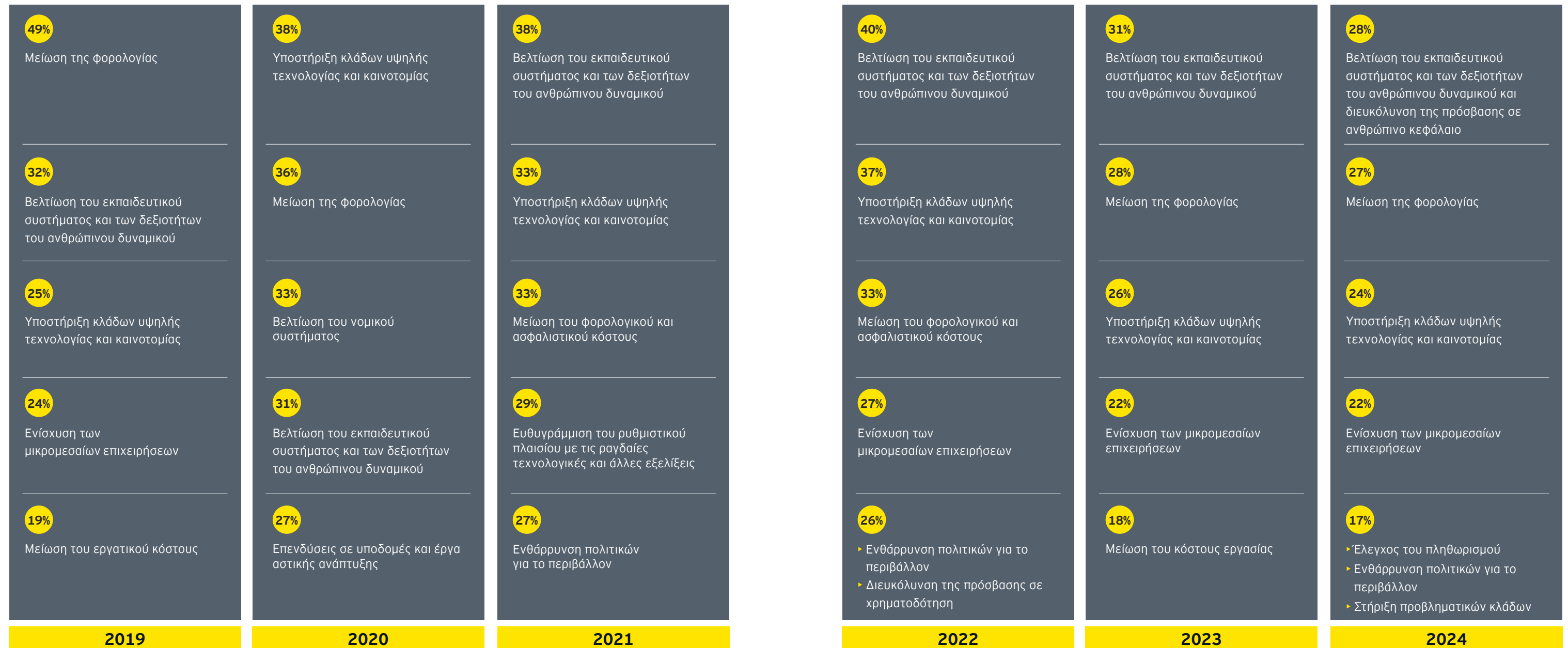
Κατά την άποψή σας, πού θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία; (μέχρι τρεις επιλογές)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	2023	Εγκατε- στημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατε- στημένες στην Ελλάδα	 Ευρώπη	 Γαλλία	 Βέλγιο	 Ιρλανδία	 Ιταλία	 Πορτογαλία	 Ρουμανία	 Ηνωμένο Βασίλειο	
Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο	28%	31%*	28%	27%	12%	26%	24%	23%	28%	24%	31%	18%
Μείωση της φορολογίας	27%	28%	24%	32%	22%	16%	20%	25%	16%	14%	19%	25%
Υποστήριξη κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας (καθαρή τεχνολογία, κ.ά.)	24%	26%	21%	29%	35%	22%	26%	51%	27%	23%	22%	46%
Ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	22%	22%	22%	21%	34%	15%	18%	28%	18%	21%	23%	38%
Έλεγχος του πληθωρισμού	17%	16%	19%	15%	18%	21%	19%	19%	13%	15%	19%	16%
Ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον	17%	14%	17%	18%	20%	15%	18%	11%	22%	18%	20%	0%
Στήριξη προβληματικών κλάδων	17%	12%	21%	11%	14%	18%	15%	11%	16%	17%	11%	18%
Μείωση του κόστους εργασίας	16%	18%	17%	14%	-	-	-	-	-	-	-	-
Χαλάρωση των κανόνων του ανταγωνισμού	14%	14%	15%	14%	15%	14%	16%	18%	10%	14%	16%	13%
Ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων και πηγών ενέργειας	13%	11%	14%	11%	26%	18%	27%	10%	19%	21%	17%	16%
Ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις	12%	11%	11%	12%	23%	25%	25%	7%	25%	24%	18%	0%
Βελτίωση των κοινωνικών δομών και του συστήματος υγείας	12%	8%	15%	8%	17%	19%	17%	17%	15%	21%	18%	17%
Μείωση του δημόσιου χρέους	12%	3%	11%	14%	12%	10%	12%	40%	16%	11%	16%	0%
Επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης	11%	8%	10%	12%	13%	20%	16%	15%	23%	23%	24%	11%
Βελτίωση νομικού συστήματος	10%	13%	11%	8%	-	-	-	-	-	-	-	-
Διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση	10%	11%	8%	12%	14%	13%	12%	9%	14%	14%	15%	14%
Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών	9%	9%	9%	8%	-	-	-	-	-	-	-	-
Προστασία των αλυσίδων εφοδιασμού και της βιομηχανικής κυριαρχίας	8%	3%	7%	10%	13%	20%	24%	14%	19%	21%	15%	8%
Βελτίωση του γραφειοκρατικού και διοικητικού περιβάλλοντος	8%	-	8%	9%	-	-	-	-	-	-	-	-

*Σημειώνεται ότι φέτος αυτή η επιλογή αποτελεί συγχώνευση δύο επιλογών των προηγούμενων ετών: βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (31% το 2023) και διευκόλυνση της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο (11% το 2023).

Κατά την άποψή σας, πού θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία; Κορυφαίες πέντε επιλογές 2019-24

Μειώνονται σταθερά τα αρνητικά στερεότυπα του παρελθόντος για τη χώρα

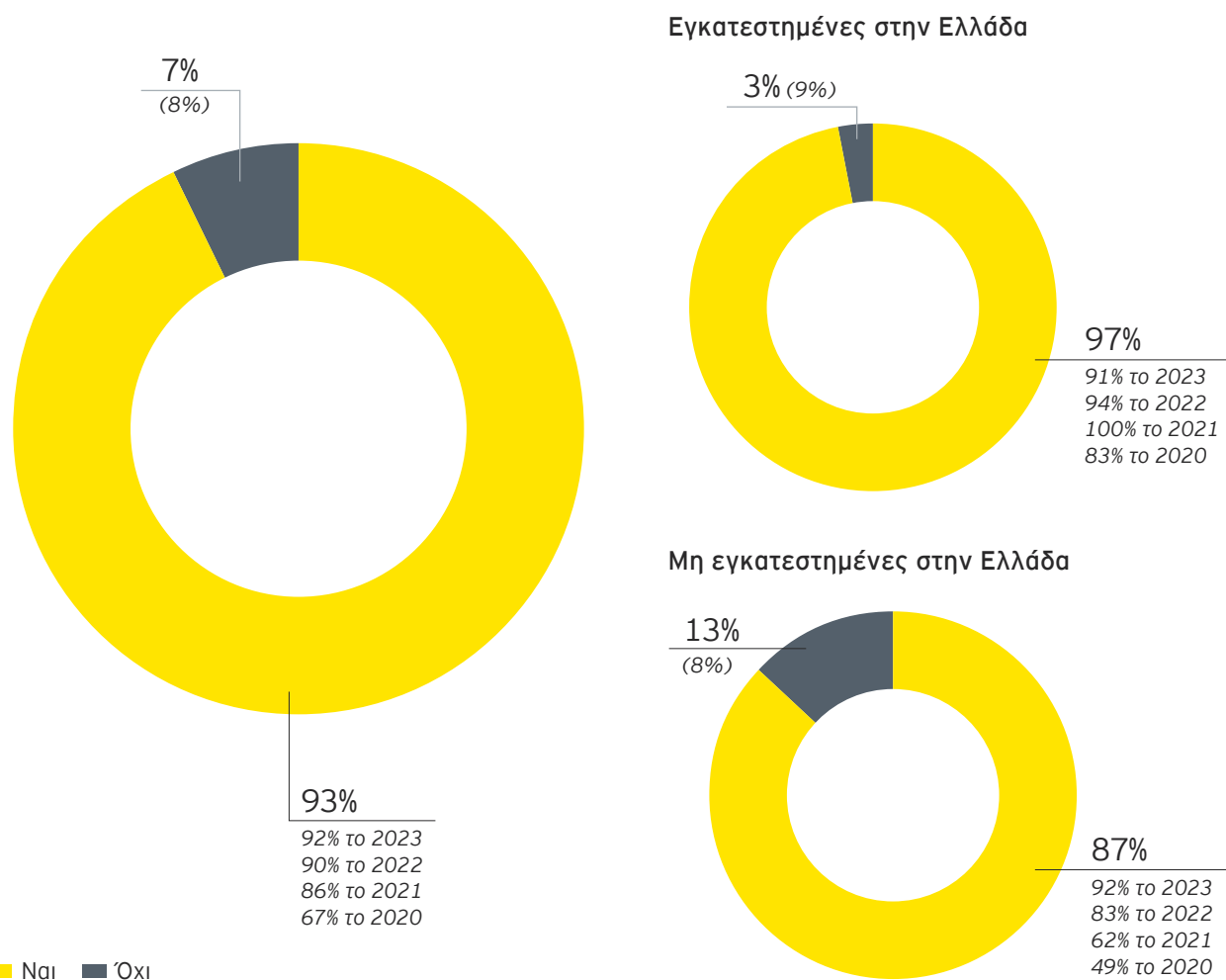
Σε όλες τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από το 2019, οι συμμετέχοντες στο τέλος του ερωτηματολογίου καλούνται να απαντήσουν σε μία κρίσιμη ερώτηση: «Αν η Ελλάδα ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα, θα ήσασταν περισσότερο πρόθυμος/η να επενδύσετε στη χώρα ή να προχωρήσετε σε περαιτέρω επενδύσεις στη χώρα;».

Το 2019, σχεδόν ένας στους τρεις συμμετέχοντες (27%) και πάνω από τις μισές μη εγκατεστημένες στη χώρα επιχειρήσεις (51%), απάντησαν αρνητικά. Οι λόγοι που επικαλούνται όσοι δηλώνουν απρόθυμοι να επενδύσουν, ακόμη και αν αντιμετωπιστούν τα προβλήματα, περιλαμβάνουν πολλούς, που μπορούν να χαρακτηριστούν ως αντικειμενικοί: το μικρό μέγεθος της αγοράς, η γεωγραφική θέση της χώρας, ο χρόνος που απαιτείται για να φανούν οι θετικές συνέπειες των αλλαγών και η προϋπάρχουσα δέσμευση σε άλλα επενδυτικά σχέδια.

Οι απαντήσεις όμως, περιλαμβάνουν και μία σειρά από τοποθετήσεις που παραπέμπουν στη βαριά κληρονομιά που δημιούργησε για τη χώρα η περίοδος της οικονομικής κρίσης, της απειλής του Grexit και της πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας. Η κληρονομιά αυτή έχει δημιουργήσει σε μεγάλη μερίδα των επενδυτών εύλογες ανησυχίες για ενδεχόμενη υποτροπή της κρίσης και αμφιβολίες για τις δυνατότητες της χώρας να αλλάξει πραγματικά. Το γεγονός ότι το ποσοστό αυτών που δηλώνουν απρόθυμοι να επενδύσουν «σε κάθε περίπτωση» έχει μειωθεί στη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών από 27% του συνόλου σε 7%, και – ακόμη σπουδαιότερο – από 51% των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στην Ελλάδα σε 13%, υποδηλώνει ότι η «προκατάληψη» αυτή που δημιουργήθηκε για το επενδυτικό περιβάλλον στη χώρα έχει σταδιακά περιοριστεί στο ελάχιστο. Πρόκειται για μία σημαντική κατάκτηση την οποία η χώρα οφείλει να προστατέψει.

Αν η Ελλάδα ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα, θα ήσασταν περισσότερο πρόθυμος/η να επενδύσετε στη χώρα ή να προχωρήσετε σε περαιτέρω επενδύσεις στη χώρα;

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Το επαγγελματικό δίκτυο των επενδυτών κύρια πηγή ενημέρωσης

Όπως και κατά την περσινή έρευνα, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν από πού αντλούν πληροφορίες για να σχηματίσουν άποψη σχετικά με την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Οι απαντήσεις ελάχιστα διαφοροποιούνται σε σχέση με το 2023, με τη μεγάλη πλειοψηφία των επενδυτών να δηλώνουν ότι ενημερώνονται από το επαγγελματικό τους δίκτυο (54%), και κυβερνητικές ή άλλες ιστοσελίδες ή blogs (41%). Σε μικρότερο βαθμό,

πηγές ενημέρωσης αποτελούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (30%), τα ταξίδια (28%), οι προσωπικές γνωριμίες (22%), και ο τύπος (19%). Ελαφρώς διαφοροποιημένες είναι οι απαντήσεις των εκπροσώπων επιχειρήσεων που δεν έχουν επενδυτική παρουσία στη χώρα, με υψηλότερα ποσοστά να ενημερώνονται μέσω των social media (32%, έναντι 28% των εγκατεστημένων επιχειρήσεων), ή να δηλώνουν ότι δε λαμβάνουν τακτικά πληροφορίες για την Ελλάδα (8%, έναντι 2%).

Με ποιον τρόπο λαμβάνετε πληροφόρηση για την ελκυστικότητα της Ελλάδας;

(επιλογή πολλαπλών απαντήσεων)

Δείγμα: 250 ερωτηθέντες - 151 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 99 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Πηγή Πληροφόρησης	2023	Εγκατεστημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα
Επαγγελματικό δίκτυο	54%	51%	47%
Ιστοσελίδες (π.χ., κυβερνητικές ιστοσελίδες, blogs κλπ.)	41%	40%	38%
Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media)	30%	27%	32%
Ταξίδια	28%	26%	32%
Μέσω προσωπικών γνωριμιών (word of mouth)	22%	23%	19%
Τύπος	19%	12%	22%
Δε λαμβάνω τακτικά πληροφορίες για την Ελλάδα	4%	4%	8%

05

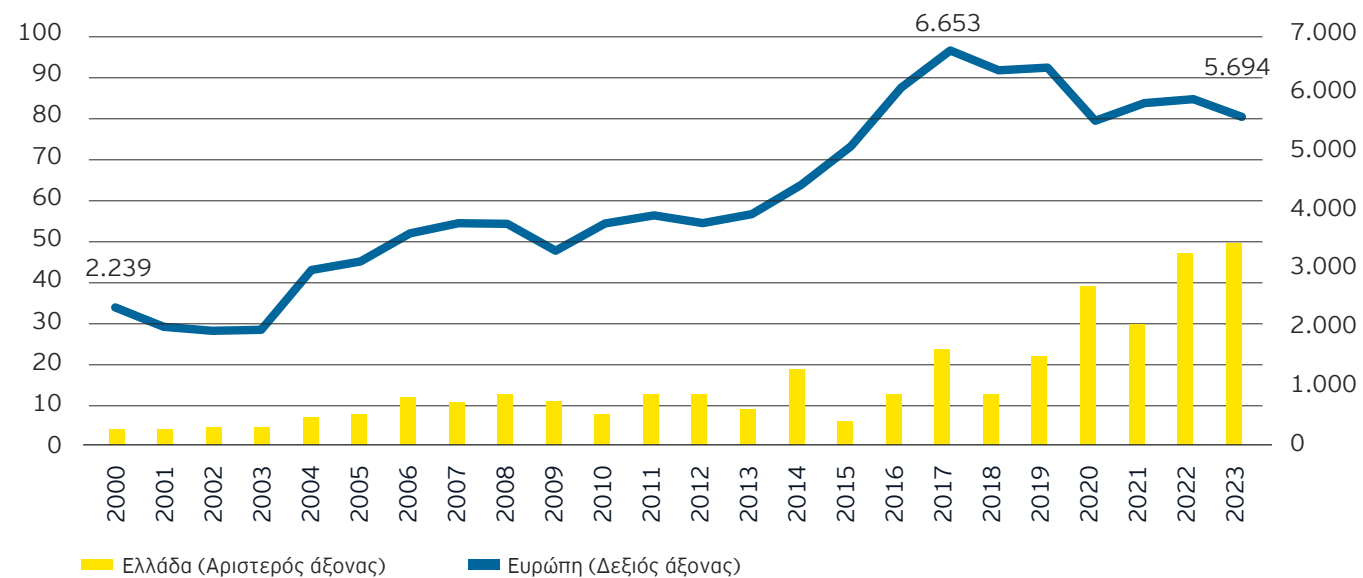
Συμπεράσματα και προτάσεις

Η Ευρώπη, με πάνω από 500 εκατ. καταναλωτές είναι σήμερα η τρίτη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο. Διαθέτει μία ισχυρή βιομηχανική βάση και αξιόλογες υποδομές, μερικά από τα κορυφαία ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα στον κόσμο, και ένα καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό. Ωστόσο, η πορεία των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια δεν εμπνέει αισιοδοξία.

Τη συνεχή ενίσχυση των επενδύσεων που οδήγησε στον τριπλασιασμό τους από τη χρονιά που ξεκίνησε η έρευνα, το

2000 και μέχρι το 2017, ακολούθησε μία περίοδος υποχώρησης των επενδύσεων με σωρευτική μείωση κατά 14%, από το 2017 μέχρι σήμερα. Στο αντίξοο αυτό περιβάλλον, η χώρα μας κατόρθωσε να ενισχύσει την ελκυστικότητά της ως επενδυτικός προορισμός και να αυξήσει εντυπωσιακά τον αριθμό των επενδυτικών έργων που προσελκύει κάθε χρόνο, φθάνοντας τα 50 το 2023. Αθροιστικά, οι επενδύσεις που προσέλκυσε μετά το 2019 αντιπροσωπεύουν το 49% του συνόλου των επενδύσεων που κατευθύνθηκαν στην Ελλάδα από την πρώτη χρονιά διεξαγωγής της ευρωπαϊκής έρευνας, το 2000.

Αριθμός ΑΞΕ Ελλάδα - σύνολο Ευρώπης (2000-23)

Ενώ μέχρι το 2019 η χώρα μας μόνο τρεις χρονιές βρέθηκε μεταξύ των 30 κορυφαίων ευρωπαϊκών προορισμών με βάση τον αριθμό των επενδύσεων, τα τελευταία δύο χρόνια έχει βρεθεί στην πρώτη εικοσάδα. Ωστόσο, η συμμετοχή της στο σύνολο των ΑΞΕ που ανακοινώθηκαν για την Ευρώπη το 2023 δεν ξεπερνά το 0,9%.

Σε ερώτηση για το ποιες ευρωπαϊκές χώρες θα είναι πιο ελκυστικές για ξένες επενδύσεις το 2024, η Ελλάδα βρίσκεται φέτος στη 19η θέση, συγκεντρώνοντας το 4% των συνολικών αναφορών.

Με βάση τις δυνατότητες που παρέχει η χώρα στις επιχειρήσεις να επενδύσουν και να αναπτύξουν την τεχνολογία, να προωθήσουν τα σχέδιά τους για βιώσιμη ανάπτυξη και να προσελκύσουν και να διατηρήσουν ταλέντα κατατάσσεται, επίσης, στην πρώτη εικοσάδα, με αναφορές που κυμαίνονται μεταξύ 4% και 6%.

Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν την πρόοδο που έχει συντελεστεί τα τελευταία χρόνια, αλλά, συγχρόνως και την απόσταση

που πρέπει ακόμη να διανύσουμε για να κατακτήσει η Ελλάδα τη θέση που της αναλογεί στον χάρτη των ευρωπαϊκών επενδύσεων.

Με απλά λόγια, για να καλύψει η χώρα το επενδυτικό κενό της τελευταίας εικοσαετίας, δεν αρκεί να διατηρηθεί ο σημερινός ρυθμός αύξησης των επενδύσεων, θα πρέπει και να ενισχυθεί σημαντικά.

Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας που καταγράφει συστηματικά η έρευνά μας τα τελευταία έξι χρόνια, δείχνουν με σαφή τρόπο την κατεύθυνση στην οποία πρέπει να κινηθεί η χώρα και τους τομείς όπου πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειές μας. Δεν είναι τυχαίο ότι τα ζητήματα των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, της φορολογίας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας βρίσκονται σταθερά, τα τελευταία χρόνια, μεταξύ των κορυφαίων προτεραιοτήτων. Παράλληλα, όμως, έχει αναδειχθεί και μία σειρά από άλλα, εξίσου σημαντικά, ζητήματα όπου απαιτούνται άμεσες παρεμβάσεις.

Στις σελίδες που ακολουθούν συνοψίζονται οι προτάσεις μας που προκύπτουν από τα ευρήματα της έρευνας, αλλά και την καθημερινή συνεργασία των ανθρώπων της ΕΥ με επιχειρή-

σεις που έχουν επενδύσει στην Ελλάδα, ή σχεδιάζουν να το πράξουν.

Ποιες ευρωπαϊκές χώρες θα είναι πιο ελκυστικές για ξένες επενδύσεις το 2024;

Κατάταξη		Σύνολο	Θα βοηθήσει την επιχείρηση ως προς τη χρήση, ανάπτυξη και επένδυση σε τεχνολογία	Θα βοηθήσει την επιχείρηση να επιτύχει τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης	Θα βοηθήσει την επιχείρηση να προσελκύσει και να διατηρήσει κορυφαία ταλέντα, με οικονομικά αποδοτικό τρόπο
1	Γαλλία	34%	31%	19%	20%
2	Γερμανία	29%	27%	19%	23%
3	Ηνωμένο Βασίλειο	25%	12%	16%	22%
4	Ελβετία	22%	15%	22%	21%
5	Ισπανία	17%	12%	10%	15%
6	Πολωνία	13%	6%	7%	7%
7	Δανία	12%	16%	9%	9%
8	Ολλανδία	12%	10%	15%	16%
9	Φινλανδία	12%	14%	16%	8%
10	Πορτογαλία	12%	3%	5%	6%
11	Ιταλία	11%	13%	10%	9%
12	Ιρλανδία	9%	10%	14%	9%
13	Λετονία	8%	6%	6%	3%
14	Νορβηγία	8%	4%	7%	10%
15	Λουξεμβούργο	6%	5%	5%	6%
16	Βέλγιο	6%	7%	4%	3%
17	Λιθουανία	6%	2%	7%	5%
18	Σουηδία	4%	5%	10%	10%
19	Ελλάδα	4%	4%	4%	6%
20	Ουγγαρία	3%	4%	2%	3%
21	Ρωσία	2%	1%	1%	3%
22	Τουρκία	2%	2%	1%	2%
23	Αυστρία	2%	4%	2%	3%
24	Σλοβακία	2%	1%	1%	1%
25	Σλοβενία	2%	1%	2%	1%
26	Τσεχία	2%	3%	2%	2%
27	Βοσνία Ερζεγοβίνη	1%	1%	1%	2%
28	Ρουμανία	1%	-	-	-
29	Εσθονία	1%	2%	1%	1%
30	Σερβία	1%	-	-	-

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

01 Ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού

Τα τέσσερα τελευταία χρόνια, στην ερώτηση σχετικά με τους τομείς όπου θα πρέπει να επικεντρωθεί η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία, η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (με την προσθήκη φέτος και της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε ανθρώπινο κεφάλαιο, στην ίδια επιλογή απάντησης) βρίσκεται σταθερά στην πρώτη θέση, συγκεντρώνοντας ποσοστά μεταξύ 28% και 40%. Παρά το γεγονός ότι οι ελλείψεις δεξιοτήτων αποτελούν ένα παγκόσμιο φαινόμενο, στην Ευρώπη η επιλογή αυτή βρίσκεται φέτος στην τελευταία θέση με ποσοστό 12%.

Το εύρημα αυτό οφείλει να μας προβληματίσει, παρά τις σχετικά θετικές αξιολογήσεις που συγκεντρώνει η Ελλάδα ως προς τους παράγοντες που συνδέονται με το ανθρώπινο κεφάλαιο. Όπως ανέδειξε η φετινή μελέτη της ΕΥ, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Ηλεκτρονικού Επιχειρείν (ELTRUN) του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών και την Endeavor Greece, το χάσμα μεταξύ τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας στην Ελλάδα παραμένει μεγάλο και αποτελεί απειλή για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας⁹⁴. Όπως υπογραμμίζει η μελέτη, ενώ η χώρα μας διαθέτει ένα καλά εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό και αξιόλογα πανεπιστημιακά ιδρύματα, υπάρχει σημαντική αναντιστοιχία μεταξύ των δεξιοτήτων που απαιτεί σήμερα η αγορά εργασίας και αυτών που παράγει το εκπαιδευτικό σύστημα. Χαρακτηριστικά, μόλις το 51% των πανεπιστημιακών τμημάτων είναι προσανατολισμένα στο παραγωγικό αναπτυξιακό άλμα της χώρας ενώ, μεταξύ 2020 και 2023, έχουν πενταπλασιαστεί οι αναζητήσεις εργαζόμενων από επιχειρήσεις, με το 32,5% από τις σχετικές αγγελίες να αφορούν την πληροφορική. Το πρόβλημα εντείνεται από την έλλειψη ευκαιριών επανακατάρτισης των εργαζόμενων, αλλά και των ανέργων.

Για τις ΑΞΕ, το φαινόμενο αυτό αποτελεί σημαντική απειλή, ιδιαίτερα σε μία φάση όπου μεταβάλλεται η ποιοτική τους σύνθεση με στροφή προς δραστηριότητες έντασης γνώσης και μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας.

Οι παρεμβάσεις που πρέπει να δρομολογηθούν αφορούν τόσο τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, όσο και την Πολιτεία:

Οι προτάσεις προς την πανεπιστημιακή κοινότητα αφορούν, κυρίως, τα προγράμματα σπουδών, τη διασύνδεση με τις επιχειρήσεις και τις ποιοτικές δεξιότητες.

► Επανασχεδιασμός και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών, με έμφαση στις αναδυόμενες δεξιότητες που

απαιτεί η σύγχρονη αγορά εργασίας, όπως ανάλυση δεδομένων, βιωσιμότητα, ανάπτυξη πελατείας, κυβερνοασφάλεια. Είναι, επίσης, σημαντικό η πανεπιστημιακή εκπαίδευση να εφοδιάζει τους πτυχιούχους με ισχυρές οριζόντιες δεξιότητες όπως αναλυτική και κριτική σκέψη, προσαρμοστικότητα, ανθεκτικότητα, ομαδικότητα, διερευνητικότητα και δημιουργική σκέψη.

- Γεφύρωση των ειδικοτήτων - δυνατότητα επιλογής μαθημάτων από διαφορετικές ειδικότητες, ώστε οι απόφοιτοι να αναπτύξουν συνδυαστική σκέψη και προσανατολισμό σε πιο προηγμένες λύσεις.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας αποφοίτησης, μέσω της εκπαιδευτικής υποστήριξης των φοιτητών, εργασιών-προόδων καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησης, παρακολούθησης κρίσιμων δεικτών φοίτησης/αποφοίτησης ανά τμήμα, και εξασφάλισης εναλλακτικών δυνατοτήτων φοίτησης για εργαζόμενους φοιτητές.
- Ενδυνάμωση των γραφείων διασύνδεσης, με στελέχωση από εξειδικευμένους επαγγελματίες, και των γραφείων μεταφοράς τεχνολογίας, τα οποία ουσιαστικά αναπτύσσουν τη δικτύωση (networking) μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων.
- Ενσωμάτωση της τεχνολογίας και της τεχνητής νοημοσύνης.
- Διδασκαλία της επιχειρηματικότητας και σε τμήματα τα οποία δεν αφορούν τις διοικητικές/οικονομικές επιστήμες.
- Κατανόηση θεμελιωδών αρχών της επιχειρηματικότητας και ανάπτυξη δεξιοτήτων στην επιχειρηματική ανάλυση (business analysis) και διαχείριση έργων (project management).

Η Πολιτεία, από την πλευρά της, οφείλει να ενθαρρύνει τα πανεπιστημιακά ιδρύματα να υιοθετήσουν αυτές τις πρακτικές, ακόμη και με ψήφιση νόμων σε κάποιες περιπτώσεις, καθώς και να εφαρμόσει τις ίδιες κατευθύνσεις και στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στο πλαίσιο αυτό, βασικές προτεραιότητες είναι οι εξής:

- Εστίαση στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι επιδόσεις των μαθητών, που συμμετείχαν στην έρευνα του Διεθνούς Προγράμματος PISA για το 2022 δεν αφήνουν περιθώρια για εφησυχασμό, καθώς τόσο στις επιδόσεις, όσο και στη δημιουργική σκέψη των μαθητών, η Ελλάδα κατατάσσεται στις χώρες με τις χαμηλότερες επιδόσεις μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ, 38η μεταξύ των 64 χωρών που συμμετέχουν⁹⁵.
- Σύγχρονος επαγγελματικός προσανατολισμός σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
- Ενίσχυση της διασύνδεσης έρευνας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας.

94. Mind the Gap: Γεφυρώνοντας το χάσμα μεταξύ Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και Αγοράς Εργασίας, ΕΥ Ελλάδος, ELTRUN & Endeavor Greece, Μάιος 2024

95. Programme for International Student Assessment/PISA, OECD, 2022

- Προώθηση των βιομηχανικών διδακτορικών, που αφορούν τη χρηματοδότηση συνεργασιών ΑΕΙ και επιχειρήσεων για την υλοποίηση ερευνητικού έργου, με στόχο την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων/υπηρεσιών.
- Εφαρμογή της νομοθεσίας του 2021 για τις εταιρείες-τεχνολογίας (spin-offs), οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την εμπορική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων και της γνώσης των ΑΕΙ και των ερευνητικών κέντρων.
- Δημιουργία περισσότερων κέντρων ικανοτήτων (competence centers) με τη συνεργασία φορέων/οργανισμών και επιχειρήσεων, τόσο για την προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας, όσο και για την ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων.
- Καλύτερη και πιο οργανωμένη διασύνδεση με νεοφυείς επιχειρήσεις (startups), ώστε οι φοιτητές να μπορούν να κάνουν πρακτική άσκηση και σε αυτές τις επιχειρήσεις.
- Ελκυστική φορολογική πολιτική για επιχειρήσεις που συνεργάζονται με πανεπιστήμια, ή/και που προσφέρουν υποτροφίες.
- Διευκόλυνση της εργασίας αλλοδαπών εργαζόμενων στην Ελλάδα, μέσω μέτρων όπως η πρόσφατη καθιέρωση της "Tech Visa", μίας νέας εθνικής θεώρησης εισόδου μονοετούς ισχύος, η οποία παρέχει τη δυνατότητα σε ταλέντα υψηλής εξειδίκευσης να εργαστούν στη χώρα.

Παράλληλα, Πολιτεία, πανεπιστημιακά ιδρύματα και ιδιωτικός τομέας θα πρέπει να προωθήσουν μαζικά προγράμματα εξειδίκευσης και επανειδίκευσης, με στόχο να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτεί σήμερα η αγορά εργασίας άτομα με διαφορετικό αντικείμενο σπουδών. Η προαναφερθείσα έρευνα, έθετε ως στόχο την επανακατάρτιση ενός εκατομμυρίου ανέργων και εργαζόμενων, με προτεραιότητα σε: (1) νέους πτυχιούχους ανέργους λόγω των θεωρητικών τους σπουδών, (2) μακροχρόνια άνεργους, (3) εργαζόμενους των οποίων η εργασία επηρεάζεται από τις ψηφιακές τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη, (4) δημόσιους υπάλληλους και (5) στρατεύσιμους.

02 Αξιοποίηση και ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης

Ένας στους τρεις συμμετέχοντες στην έρευνα των οποίων οι επιχειρήσεις σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα (35%) ανέφερε την αξιοποίηση των ευκαιριών που δημιουργούν οι νέες τεχνολογίες μεταξύ των λόγων για τους οποίους σκοπεύουν να το πράξουν. Την ίδια ώρα, στην ευρωπαϊκή έρευνα, ο βαθμός υιοθέτησης της τεχνολογίας (21%) αναδεικνύεται μεταξύ των βασικών παραγόντων που επηρεάζουν την επιλογή του προορισμού των επενδύσεων.

Η χώρα μας αξιολογείται θετικά ως προς τις επιδόσεις της σε μία σειρά από παραμέτρους που συνδέονται με την τεχνολογία, ιδιαίτερα τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες, τον ρυθμό της καινοτομίας και την υιοθέτηση και αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό, και το οικοσύστημα/δίκτυο από startups τεχνολογίας και ερευνητικών ιδρυμάτων.

Το πεδίο εφαρμογής της τεχνητής νοημοσύνης καλύπτει ένα τεράστιο εύρος πτυχών της οικονομίας με άμεσο αντίκτυπο στην ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού όπως: τη βελτίωση της παραγωγικότητας, την ενίσχυση της καινοτομίας, τη βελτίωση των υποδομών, τη διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης, την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού, τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας, την προάσπιση της εθνικής ψηφιακής κυριαρχίας και τη βελτίωση της λειτουργίας του Δημοσίου.

Λόγω της ραγδαίας εξέλιξης της τεχνητής νοημοσύνης, ο βαθμός υιοθέτησής της από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα δεν έχει διερευνηθεί σε βάθος. Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα, το 35% των 525 ελληνικών επιχειρήσεων του δείγματος (έναντι 48% σε παγκόσμια κλίμακα) έχουν ήδη υιοθετήσει την τεχνητή νοημοσύνη⁹⁶, ενώ σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη της ΕΥ και του ΣΕΒ σχετικά με τη βιομηχανία στη χώρα μας⁹⁷, 83% των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων σχεδιάζουν να αξιοποιήσουν την τεχνητή νοημοσύνη στις επιχειρησιακές τους δραστηριότητες στα επόμενα τρία χρόνια. Ωστόσο, η έρευνα Government AI Readiness Index 2023 του οργανισμού Oxford Insights, που αξιολογεί 193 χώρες ως προς τον βαθμό στον οποίο οι κυβερνήσεις τους είναι έτοιμες να υιοθετήσουν την τεχνητή νοημοσύνη, κατατάσσει την Ελλάδα στην 52η θέση, με βαθμολογία 57,95%, και πέμπτη από το τέλος μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών⁹⁸.

Το 2023, η ελληνική κυβέρνηση συγκρότησε τη Συμβουλευτική Επιτροπή για την Τεχνητή Νοημοσύνη, με επικεφαλής τον Καθηγητή της Επιστήμης των Υπολογιστών στο MIT, Κωνσταντίνο Δασκαλάκη, η οποία επεξεργάζεται προτάσεις για τη μακροπρόθεσμη διαμόρφωση εθνικής στρατηγικής για την τεχνητή νοημοσύνη, την αξιοποίησή της, αλλά και το ρυθμιστικό πλαίσιο που θα πρέπει να διαμορφωθεί.

Συγχρόνως, υλοποιούνται ήδη από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα σημαντικά έργα αξιοποίησης της τεχνητής νοημοσύνης, με την αξιοποίηση και του Ταμείου Ανάκαμψης, από το οποίο έχουν δεσμευθεί πόροι €200 εκατ. Μεταξύ άλλων, η πλατφόρμα "myGov", η ανάπτυξη υποδομής που δίνει τη δυνα-

τότητα διασύνδεσης διαφορετικών Υπουργείων, τμημάτων και διευθύνσεων, και συνδυαστικής μελέτης δεδομένων από πολλαπλές πηγές με εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης (Κεντρικός Κόμβος Διαχείρισης και Ανάλυσης Πολυδιάστατων Δεδομένων Μεγάλου Όγκου - Big Data), στην υλοποίηση της οποίας συμμετέχει η ΕΥ Ελλάδος, αλλά και έργο του Υπουργείου Δικαιοσύνης που αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του 2025 και θα επιταχύνει διαδικασίες όπως τα πρακτικά των δικών, την ψηφιοποίηση των διαδικασιών απονομής και του έγχαρτου υλικού, και θα στηρίζει τον φυσικό δικαστή μέσω της εύρεσης της κατάλληλης νομολογίας.

Ωστόσο, ο ρυθμός με τον οποίο εξελίσσεται η τεχνολογία και υιοθετείται ήδη σε παγκόσμιο επίπεδο επιβάλλει να κινηθεί η Ελλάδα με εξαιρετικά μεγάλη ταχύτητα. Άμεσες προτεραιότητες αποτελούν:

- 1 Η διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για την τεχνητή νοημοσύνη που θα εξειδικεύει τους στόχους, τις προτεραιότητες και τις πολιτικές και θα δημιουργεί το πλαίσιο συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με την ακαδημαϊκή κοινότητα και διεθνείς οργανισμούς για την επιτάχυνση της υιοθέτησης της τεχνολογίας.
- 2 Δημιουργία του ρυθμιστικού πλαισίου, εναρμονισμένου με τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς και οδηγίες, που θα υποστηρίζει την καινοτομία, αντιμετωπίζοντας, παράλληλα, ζητήματα δεοντολογίας, ιδιωτικότητας και ασφάλειας.
- 3 Εφαρμογή πολιτικών για την προστασία των δεδομένων και την ιδιωτική ζωή που θα εξισορροπούν την ανάγκη πρόσβασης στα δεδομένα, με τα ατομικά δικαιώματα.
- 4 Διατύπωση σαφών προτύπων και κατευθυντηρίων γραμμών για την ηθική χρήση της τεχνολογίας, για να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των χρηστών και της κοινωνίας.
- 5 Επένδυση σε ψηφιακές υποδομές, με προτεραιότητα στο γρήγορο internet (διαδίκτυο υψηλών ταχυτήτων).
- 6 Αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης από τον δημόσιο τομέα, αρχικά με πιλοτικά προγράμματα για τη βελτίωση

των δημόσιων υπηρεσιών, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση, οι μεταφορές και η δημόσια ασφάλεια. Η εμπιστοσύνη των πολιτών προς την τεχνητή νοημοσύνη ενισχύεται όταν χρησιμοποιείται για τη βελτιστοποίηση διαδικασιών και υπηρεσιών που τους αφορούν.

- 7 Δημιουργία πλατφορμών ανοικτών δεδομένων για να εξασφαλιστεί η προσβασιμότητα στα δεδομένα για τη βελτίωση της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης της τεχνητής νοημοσύνης.
- 8 Παροχή φορολογικών κινήτρων, για εταιρείες που επενδύουν σε έρευνα και ανάπτυξη στην τεχνητή νοημοσύνη, αλλά και επιδοτήσεων σε νεοφυείς επιχειρήσεις και μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ) για την υιοθέτηση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης.
- 9 Εφαρμογή ισχυρών μέτρων κυβερνοασφάλειας για την προστασία συστημάτων και δεδομένων τεχνητής νοημοσύνης από απειλές και παραβιάσεις, σε συνδυασμό με την εμπέδωση διαφάνειας ως προς τους χρησιμοποιούμενους αλγόριθμους και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των χρηστών και των ενδιαφερόμενων.
- 10 Ενθάρρυνση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης σε συγκεκριμένους κρίσιμους τομείς της οικονομίας, όπως η υγεία, η γεωργία, η μεταποίηση και οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, αλλά και τομείς όπου η χώρα διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως ο τουρισμός και η ναυτιλία.

Βασική προϋπόθεση για την υιοθέτηση και ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης σε κλίμακα αποτελεί η διαθεσιμότητα του κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού. Συνεπώς, οι προτάσεις για την ενίσχυση των δεξιοτήτων (Βλέπε πρώτη δέσμη προτάσεων, σελ. 103) θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη διαμόρφωση της εθνικής στρατηγικής για την τεχνητή νοημοσύνη. Το ίδιο ισχύει και με τις προτάσεις που αφορούν την έρευνα και ανάπτυξη (Βλέπε τρίτη δέσμη προτάσεων, σελ. 106), ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με την αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού του απόδημου ελληνισμού.

96. ManpowerGroup: Το 35% των ελληνικών εταιρειών έχει υιοθετήσει την τεχνητή νοημοσύνη, businessnews.gr, 5 Ιουλίου 2024

97. Χτίζοντας το μέλλον για ακόμα πιο ισχυρή βιομηχανία, ΕΥ Ελλάδος και ΣΕΒ, 22 Απριλίου 2024

98. Government AI Readiness Index 2023, Oxford Insights, Δεκέμβριος 2023

03 Ενίσχυση του τομέα της έρευνας και ανάπτυξης

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή έρευνα, η έρευνα και ανάπτυξη και η καινοτομία βρίσκονται ψηλά μεταξύ των παραγόντων που επηρεάζουν τις αποφάσεις για τον τόπο όπου επενδύουν οι επιχειρήσεις, συγκεντρώνοντας το 21% των αναφορών.

Παρότι το 2023 μόλις το 2% των επενδύσεων που κατευθύνθηκαν στη χώρα αφορούσαν την έρευνα και ανάπτυξη, συνολικά κατά το διάστημα 2000-22 το ποσοστό αυτό διαμορφώθηκε στο εντυπωσιακό 7%, μόλις δύο ποσοστιαίες μονάδες κάτω από το αντίστοιχο ποσοστό για την Ευρώπη το 2023. Συγχρόνως, σε ερώτηση για το είδος της δραστηριότητας όπου σκοπεύουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους κατά τον επόμενο χρόνο, η έρευνα και ανάπτυξη βρέθηκε στην τρίτη θέση με αναφορές από έναν στους δύο συμμετέχοντες (51%). Παρότι το εύρημα αυτό υπολείπεται σε σχέση με την Ευρώπη στο σύνολό της (πρώτη επιλογή με 72% των αναφορών), αποτελεί μία στέρεη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη στην Ελλάδα μίας δραστηριότητας που θα αποτελέσει πυλώνα της οικονομικής ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια και βρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής των επενδυτών. Είναι χαρακτηριστικό ότι, στην έρευνα για την Ελλάδα, μεταξύ άλλων εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί, ένας στους τρεις (31%) ανέφεραν τις ευκαιρίες για έρευνα και ανάπτυξη, ενώ 67% των ερωτηθέντων αξιολογεί θετικά τον ρυθμό της καινοτομίας και την υιοθέτηση και αξιοποίηση της τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό.

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει ένα ανθρώπινο δυναμικό που θα ενισχύει την έρευνα, την καινοτομία και την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, ώστε σε συνδυασμό με την ενίσχυση των δεξιοτήτων, να προσελκύσει επενδύσεις από επιχειρήσεις της επόμενης γενιάς.

Βασική προϋπόθεση αποτελεί η αύξηση της χρηματοδότησης. Το 2022, οι ακαθάριστες εγχώριες δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη, έφτασαν το 1,48% του ΑΕΠ, ποσοστό σχεδόν διπλάσιο έναντι του 2012, αλλά αισθητά μικρότερο σε σχέση με την Ε.Ε. (2,24%)⁹⁹.

Άμεσες προτεραιότητες αποτελούν:

- ▶ Η αύξηση της χρηματοδότησης της ερευνητικής δραστηριότητας των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων, σε συνδυασμό με την αξιολόγηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται, ως προς τον βαθμό ωριμότητάς τους για επιχειρηματική αξιοποίηση και απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών των πανεπιστημίων στα θέματα διαχείρισης της έρευνας.
- ▶ Η πλήρης αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF), αλλά και των άλλων ευρωπαϊκών πόρων, όπως τα προγράμματα άμεσης χρηματοδότησης.

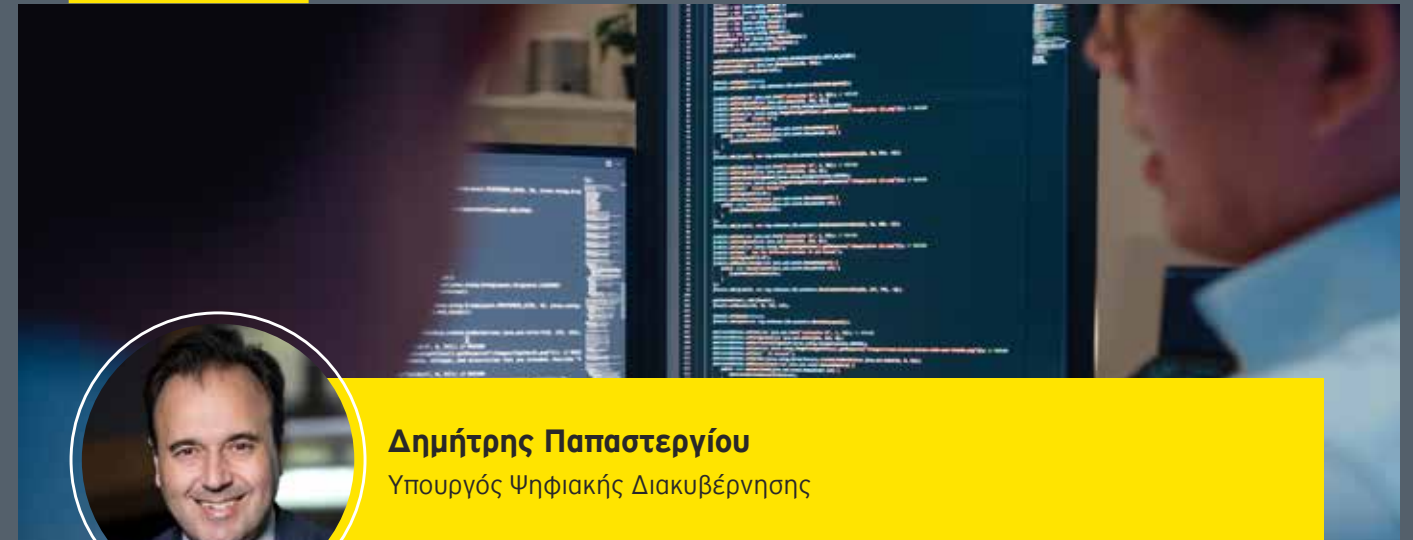
99. Gross domestic expenditure on research and development, Eurostat, 2022

- ▶ Οι σταθεροί κύκλοι χρηματοδοτικών δράσεων και προγραμμάτων, με ταυτόχρονη επιτάχυνση των αξιολογήσεων στο στάδιο της έγκρισης, αλλά και σε στάδια ενδιάμεσων ελέγχων.
- ▶ Η ενίσχυση των φορολογικών κινήτρων και απαλλαγών για επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη, σε συνδυασμό με ευρύτερη προβολή των κινήτρων αυτών.
- ▶ Η αύξηση του ποσοστού του προϋπολογισμού των επιχειρήσεων που κατευθύνεται στην έρευνα και ανάπτυξη.

Η διάθεση πρόσθετων πόρων από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα θα πρέπει, ωστόσο, να συνοδεύεται από την κατάρτιση μίας μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής για την ενίσχυση της καινοτομίας, η οποία θα παρέχει στους επενδυτές την απαραίτητη αίσθηση σταθερότητας και ασφάλειας. Βασικά συστατικά αυτής της στρατηγικής θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- ▶ Περαιτέρω ενίσχυση των ψηφιακών υποδομών, με προτεραιότητα στη γρήγορη και αξιόπιστη συνδεσιμότητα και τη μείωση του κόστους σύνδεσης. Επιτάχυνση του ρυθμού εισαγωγής και λειτουργίας του δικτύου 5G.
- ▶ Στενότερη συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκών ιδρυμάτων και επιχειρηματικής κοινότητας, με έμφαση στην έρευνα και ανάπτυξη, για να μπορεί να μετατραπεί το προϊόν της πρωτογενούς έρευνας σε εμπορεύσιμες εφαρμογές (Βλέπε πρώτη δέσμη προτάσεων, σελ. 103).
- ▶ Δημιουργία Κέντρων Καινοτομίας, μέσω συμπράξεων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, με έμφαση σε τομείς, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική, η τρισδιάστατη εκτύπωση (3D printing), η νανοτεχνολογία και η βιοτεχνολογία.
- ▶ Ενίσχυση του κανονιστικού πλαισίου για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Σημειώνεται ότι η προστασία των δικαιωμάτων αυτών συγκέντρωσε τη χαμηλότερη αξιολόγηση μεταξύ των σχετικών με την τεχνολογία παραγόντων που επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις.
- ▶ Ενίσχυση και ανανέωση του ερευνητικού δυναμικού των πανεπιστημίων και των ερευνητικών κέντρων.
- ▶ Προσέλκυση Κέντρων Έρευνας και Ανάπτυξης και Καινοτομίας μεγάλων διεθνών εταιρειών.
- ▶ Προκήρυξη έργων έρευνας και ανάπτυξης από φορείς και επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Ο ευαίσθητος τομέας της άμυνας, αλλά και τομείς όπου η χώρα διαθέτει ήδη συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως το περιβάλλον και η υγεία (cleantech και healthtech) μπορούν να αποτελέσουν τομείς προτεραιότητας.
- ▶ Προώθηση της χρήσης ανοικτών δεδομένων από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών έρευνας.
- ▶ Συνεργασία του στρατού με τα ερευνητικά ιδρύματα, κατά το πρότυπο των ΗΠΑ.

Άποψη

Δημήτρης Παπαστεργίου

Υπουργός Ψηφιακής Διακυβέρνησης

Από την έρευνά μας το 2023, αναδείχθηκε πως μεγάλο μέρος των επενδύσεων κατευθύνθηκε στον κλάδο των υπηρεσιών πληροφορικής. Θεωρείτε πως η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει hub καινοτομίας τα επόμενα χρόνια;

Πράγματι, η αγορά πληροφορικής στη χώρα μας ανεβαίνει διαρκώς – και όχι τυχαία. Τα τελευταία χρόνια, με «ηγέτη» το Ελληνικό Δημόσιο, η Ελλάδα πραγματοποίησε ένα ψηφιακό άλμα. Έτσι, δημιουργήθηκε ένα οικοσύστημα καινοτομίας, ενώ η χώρα προσελκύει σημαντικές επενδύσεις από τον χώρο της έρευνας και της πληροφορικής. Στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης στηρίζουμε εμπράκτως την εγχώρια επιχειρηματική και ερευνητική κοινότητα, αναγνωρίζοντας τη σημαντική της θέση στην επόμενη ψηφιακή ημέρα της Ελλάδας. Με δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις σε Data Centers και υποθαλάσσια καλώδια, η χώρα μετατρέπεται σε υπολογίσιμη δύναμη στον τομέα των δεδομένων.

Πρόσφατα προκηρύξαμε τον διαγωνισμό για τον υπερυπολογιστή «Δαίδαλος», ο οποίος θα συγκαταλέγεται στα πέντε κορυφαία υπολογιστικά συστήματα της Ευρώπης. Προωθούμε τη διείσδυση της ευρυζωνικότητας σε όλη την επικράτεια, ενώ οι τηλεπικοινωνιακοί πάροχοι έχουν δεσμευτεί σε επενδύσεις που προχωρούν με μεγάλη ταχύτητα. Η περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου πληροφορικής της χώρας αποτελεί στόχο μας και παράλληλα μια ευκαιρία, την οποία φροντίζουμε να αξιοποιήσουμε. Ξέρουμε πόσο σημαντική θα είναι η συνεισφορά της στην ευρύτερη οικονομική ανάπτυξη, αλλά και στην καθημερινότητα των πολιτών, η οποία με την τεχνολογία γίνεται πιο απλή.

- Καθετοποίηση των προσπάθειών ενίσχυσης του ελληνικού οικοσυστήματος καινοτομίας ανά κλάδο, θέτοντας σε προτεραιότητα κλάδους στους οποίους η χώρα διαθέτει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η αγροδιατροφή.
- Συστηματικότερη προβολή του δυναμικού startup οικοσυστήματος στην παγκόσμια επενδυτική κοινότητα.
- Δημιουργία πλαισίου για τα δικαιώματα προαίρεσης (stock options) των νεοφυών επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν να προσελκύσουν υψηλής κατάρτισης προσωπικό και να εξελιχθούν.
- Αποδέσμευση της έρευνας από τους περιορισμούς που επιβάλλουν οι κανόνες του δημόσιου λογιστικού, ώστε να ενισχυθεί η ταχύτητα και η ευελιξία.
- Παροχή κινήτρων για τη δημιουργία περισσότερων ταμείων επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital - VCs), π.χ., σε ιδιώτες και επιχειρήσεις που θέλουν να επενδύσουν σε VCs και startup εταιρείες, καθώς και θέσπιση περαιτέρω κινήτρων για τους επενδυτικούς αγγέλους.
- Ίδρυση και λειτουργία του Δικτύου Έρευνας και Καινοτομίας της Ελληνικής Διασποράς (ΔΕΚΕΔ), με στόχο τη συνεργασία ανάμεσα σε καταξιωμένους Έλληνες ερευνητές, επαγγελματίες, επιχειρηματίες και επενδυτές του εξωτερικού με το ελληνικό οικοσύστημα έρευνας και καινοτομίας.

Είναι αυτονόητο ότι οι παρεμβάσεις που προτείνονται στη δέσμη προτάσεων για τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού και τη διασύνδεση πανεπιστημιακής και επιχειρηματικής κοινότητας θα πρέπει να εντάσσονται στην εθνική στρατηγική για την καινοτομία.

04

Ενίσχυση της βιώσιμης ανάπτυξης με την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας

Από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, η κλιματική κρίση, η ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης σε βασική προτεραιότητα και οι εντεινόμενες απαιτήσεις της κοινωνίας, αλλά και της επενδυτικής κοινότητας για υιοθέτηση πρακτικών ESG, αναδιαμορφώνουν τους κανόνες της παγκόσμιας οικονομίας. Στο περιβάλλον αυτό, σύμφωνα με την EY Attractiveness Survey Europe του 2022, αλλά και του 2023, οι πολιτικές μίας χώρας για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη βρέθηκαν στις τρεις πρώτες θέσεις μεταξύ των πιο σημαντικών παραγόντων που καθορίζουν πού θα επενδύσουν οι επιχειρήσεις, από την προτελευταία θέση το 2021.

Ωστόσο, η κλιμάκωση της ενεργειακής κρίσης και η συνειδητοποίηση του υψηλού κόστους της ενεργειακής μετάβασης, σε συνδυασμό με τις ανησυχίες για την ενεργειακή ασφάλεια έχουν ωθήσει, το τελευταίο διάστημα πολλές κυβερνήσεις,

αλλά και επιχειρήσεις, να επανεξετάσουν τη στρατηγική τους και να αναθεωρήσουν τους φιλόδοξους στόχους τους. Ιδιαίτερα στην Ευρώπη, όπου οι αυξήσεις του κόστους της ενέργειας ήταν κατά πολύ μεγαλύτερες από αυτές που σημειώθηκαν σε άλλες περιοχές, όπως οι ΗΠΑ, και παρά τις μειώσεις που ακολούθησαν, οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να ανησυχούν για τη μελλοντική πορεία των τιμών και την επάρκεια της ενέργειας. Ως αποτέλεσμα, βλέπουμε στη φετινή ευρωπαϊκή έρευνα τις πολιτικές για την κλιματική αλλαγή και τη βιώσιμη ανάπτυξη να υποχωρούν στην πέμπτη θέση (23%), ενώ στην τρίτη θέση με 26% των αναφορών (από την τελευταία θέση και 10% των αναφορών πέρσι) βρίσκεται το κόστος της ενέργειας. Αντίστοιχα, ως βασικές προτεραιότητες όπου θα πρέπει να εστιάσει η Ευρώπη αναδεικνύονται φέτος, στην τρίτη θέση, η ανάπτυξη ανταγωνιστικών λύσεων και πηγών ενέργειας και στην έκτη η ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον.

Υπό τις συνθήκες αυτές, οι κυβερνήσεις στην Ευρώπη θα πρέπει να επιτύχουν μία λεπτή ισορροπία μεταξύ στρατηγικής επάρκειας, σταθερότητας των τιμών και προώθησης των στόχων της μείωσης εκπομπών άνθρακα.

Σύμφωνα με την έρευνα για την Ελλάδα, οι τρεις στους τέσσερις συμμετέχοντες (73%) αναγνωρίζουν την υψηλή συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό μίγμα της χώρας ως έναν παράγοντα στον οποίο η χώρα έχει καλές επιδόσεις, ενώ, παράλληλα, εμφανίζονται ικανοποιημένοι με τη διαθεσιμότητα (76%) και την ασφάλεια παροχής ηλεκτρικής ενέργειας (63%), όχι όμως και για το κόστος της (49%).

Πράγματι, η συμβολή των ΑΠΕ στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας αυξήθηκε από 37,8% το 2021 σε 43% το 2022, ξεπερνώντας τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (41%)¹⁰⁰, με περαιτέρω βελτίωση το 2023. Ωστόσο, η εικόνα για τη συμβολή των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ενέργειας είναι λιγότερο θετική (22,68%, έναντι 23,02% της Ε.Ε. το 2022¹⁰¹), καθώς η διείσδυση της καθαρής ενέργειας στις μεταφορές και τη θέρμανση-ψύξη υπολείπεται σημαντικά.

Οι προοπτικές της χώρας για την περαιτέρω ενίσχυση των ΑΠΕ με την προσέλκυση επενδύσεων επιβεβαιώθηκε πρόσφατα από την τελευταία έκδοση της εξαμηνιαίας έρευνας EY Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI - Ιούνιος 2024), η οποία αξιολογεί τις 40 κορυφαίες οικονομίες του κόσμου και τις κατατάσσει ως προς την ελκυστικότητα των επενδυτικών ευκαιριών σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της στη γενική κατάταξη φθάνοντας στη 16η, από τη 18η θέση τον Νοέμβριο του 2023, ενώ, συγχρόνως, ανέβηκε στη δεύτερη από την τρίτη θέση του προσαρμοσμένου δείκτη, ο οποίος δίνει μία πιο αντικειμενική εικόνα, καθώς αποτυπώνει τις επιδόσεις των χωρών σε σχέση με το ΑΕΠ τους.

Για να αυξήσει περαιτέρω τη διείσδυση των ΑΠΕ, η Ελλάδα θα πρέπει να επενδύσει στο δίκτυο, που σήμερα λειτουργεί ως φραγμός για τη σύνδεση νέων φωτοβολταϊκών μονάδων, και σε συστήματα αποθήκευσης ενέργειας, και να επιταχύνει τις διαδικασίες για την αδειοδότηση σταθμών υπεράκτιας αιολικής ενέργειας.

Θα πρέπει, επίσης, να εντείνει τις προσπάθειες στην κατεύθυνση της ηλεκτροκίνησης, της οποίας η διείσδυση είναι από τις χαμηλότερες στην Ευρώπη, μέσω, κυρίως, επενδύσεων στα δίκτυα φόρτισης, ή και ενίσχυσης των κινήτρων προς τους ιδιοκτήτες οχημάτων, παράλληλα με την προώθηση της ηλεκτροκίνησης των σιδηροδρόμων.

Η μείωση του κόστους της ενέργειας μεσομακροπρόθεσμα θα προέλθει, κυρίως, από την προώθηση των ΑΠΕ, των οποίων το κόστος συνεχίζει να συμπιέζεται παγκοσμίως με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας. Ωστόσο, βραχυπρόθεσμα θα πρέπει να επιδιωχθούν μειώσεις του κόστους, ιδιαίτερα για τις ενεργοβόρες βιομηχανίες, μέσω της περαιτέρω απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και της τόνωσης του ανταγωνισμού στην αγορά των πετρελαιοειδών.

Σε ό,τι αφορά την ενεργειακή ασφάλεια, και για όσο διάστημα συνεχίζεται η εξάρτηση της χώρας από τα ορυκτά καύσιμα, θα πρέπει να ενταθούν οι επενδύσεις σε υποδομές, όπως οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης και οι θερμαστικοί σταθμοί αποθήκευσης και αεριοποίησης (FSRU) υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), οι διασυστορικοί αγωγοί φυσικού αερίου και οι υποθαλάσσιοι αγωγοί ηλεκτρικής ενέργειας.

Παράλληλα, η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει τις επενδύσεις στον τομέα της διαχείρισης των αποβλήτων, όπου οι επιδόσεις της χώρας υστερούν σημαντικά, ενισχύοντας, παράλληλα, την ανακύκλωση, αλλά και την πρόληψη δημιουργίας αποβλήτων, και να προχωρήσει στην υιοθέτηση και εφαρμογή μοντέλων κυκλικής οικονομίας σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων.

Μεγάλη έμφαση πρέπει να δοθεί, επίσης, στη βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων, καθώς εκτιμάται ότι το 34% των περιοχών της χώρας αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης, ενώ σημαντικό πρόβλημα για την Ελλάδα αποτελεί και η υφαλμύρωση των παράκτιων υδροφόρων οριζόντων, λόγω του μεγάλου μήκους της ακτογραμμής. Η Ελλάδα καταναλώνει 1.047 m³ ανά κάτοικο, ανά έτος (στοιχεία 2016) πολύ υψηλότερο από οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα, με το 83,5% της κατανάλωσης να αφορά τη γεωργία.

Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο νόμου υπό την εποπτεία της ΠΑΑΕΥ, ενισχύει τη διαφάνεια και δημιουργεί ένα σταθερό και προβλέψιμο περιβάλλον για τις επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες ύδατος. Με αυτήν την έννοια, αποτελεί σημαντικό βήμα που

μπορεί να ενισχύσει και να επιταχύνει τις αναγκαίες επενδύσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των δικτύων, την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων και την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών.

Σε αυτό το πλαίσιο η πολιτική για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων θα πρέπει να επικεντρωθεί, μεταξύ άλλων, σε:

- Υποδομές σε φράγματα και αρδευτικά συστήματα, μέσω της αξιοποίησης των πόρων του ΤΑΑ και των εργαλείων ΣΔΙΤ.
- Εκσυγχρονισμό της αγροτικής παραγωγής με επενδύσεις στην έξυπνη και βιώσιμη γεωργία, ώστε να εξορθολογιστεί η διαχείριση του νερού.

Τέλος, συνεχίζοντας τις προσπάθειες που ξεκίνησαν με τη δημιουργία του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, η Ελλάδα πρέπει να εντείνει τα μέτρα για τη θωράκισή της απέναντι στην κλιματική αλλαγή. Αυτό περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη διαρκή αξιολόγηση των κλιματικών κινδύνων για όλες τις κρίσιμες υποδομές και τους δημόσιους φορείς, την ενδυνάμωση της πρόληψης με έμφαση στα συστήματα έκτακτης προειδοποίησης, την ενίσχυση της άμεσης απόκρισης, την αναθεώρηση του οικοδομικού κώδικα και, βέβαια, την έμφαση στην αποκατάσταση οικοσυστημάτων.

05

Ελκυστικότητα του φορολογικού συστήματος

Η μείωση της φορολογίας βρίσκεται φέτος στη δεύτερη θέση μεταξύ των προτεραιοτήτων όπου πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειες της χώρας (27%), και περιλαμβάνεται μεταξύ των τριών πρώτων θέσεων της κατάταξης από το 2020, ενώ στην ευρωπαϊκή έρευνα κατατάσσεται στην πέμπτη θέση (22%).

Ωστόσο, όπως όλες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις στη μετά-COVID εποχή, και η ελληνική κυβέρνηση, που αντιμετωπίζει την πρόσθετη πρόκληση της μείωσης του δημόσιου χρέους, είναι υποχρεωμένη να αυξήσει τα δημόσια έσοδα και να εξασφαλίσει δημοσιονομικά πλεονάσματα για τα επόμενα χρόνια. Συνεπώς, τα περιθώρια μείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης, για το ορατό τουλάχιστον μέλλον, είναι περιορισμένα και συνδέονται, κυρίως, με την περιστολή της φοροδιαφυγής. Άλλωστε, ένας στους τρεις συμμετέχοντες στην πανευρωπαϊκή έρευνα (32%) αναγνωρίζει ότι ο βαθμός ρεαλιστικής προσέγγισης και η ευελιξία των φορολογικών αρχών αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σχετικούς με τη φορολογία παράγοντες που συνυπολογίζουν όταν επιλέγουν πού να επενδύσουν.

Η υιοθέτηση από την Ευρώπη του παγκόσμιου ελάχιστου φορολογικού συντελεστή 15% για εταιρείες με έσοδα άνω των €750 εκατ., ενδέχεται, να μειώσει τις δυνατότητες ορισμένων χωρών να προσελκύουν επενδύσεις μέσω εξαιρετικά χαμηλών συντελεστών.

100. Eurostat: Με το 43% της ενέργειας στην Ελλάδα το 2022 - Στο 41% η Ε.Ε., energypress.gr, 21 Φεβρουαρίου 2024

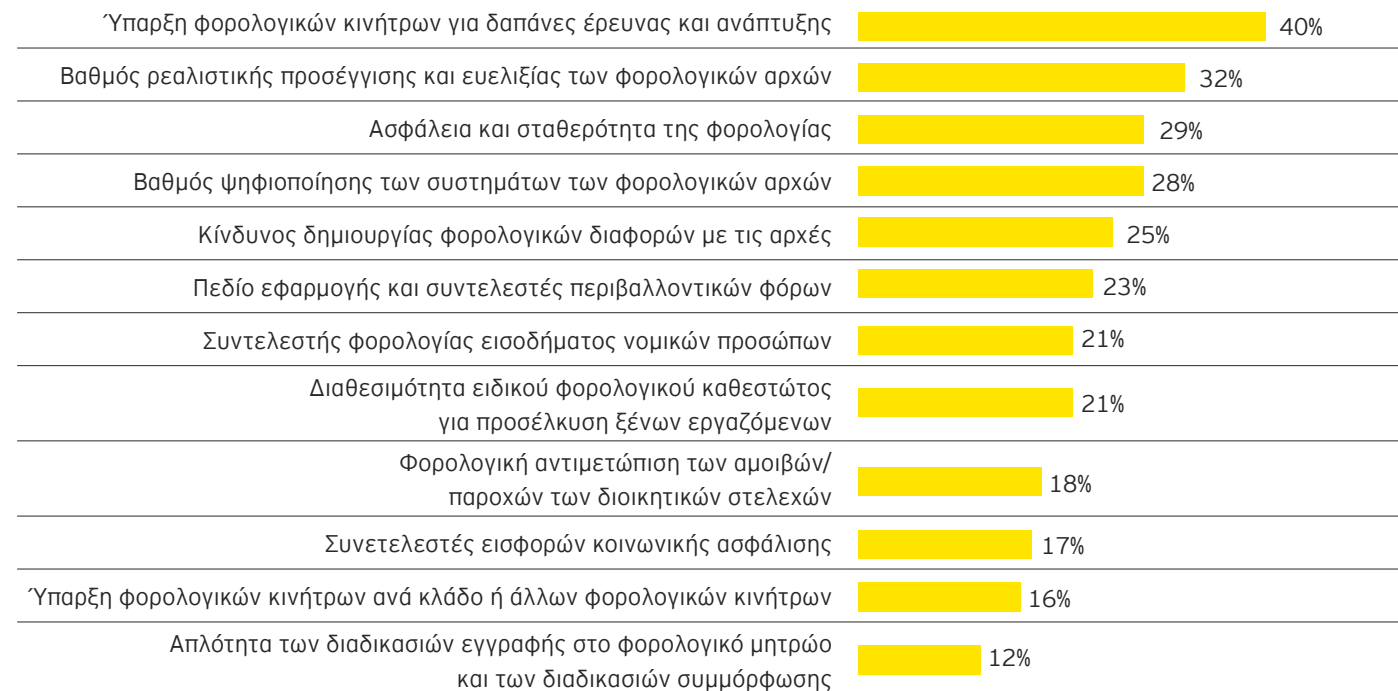
101. Share of energy from renewable sources, by country, European Environment Agency, 27 Μαρτίου 2024

Ήδη, χώρες όπως η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και η Ελβετία, οι οποίες είχαν ιστορικά χαμηλότερους συντελεστές εταιρικού φόρου, έχουν υιοθετήσει τον νέο συντελεστή, ωστόσο, η θέση άλλων μεγάλων οικονομιών, όπως οι ΗΠΑ, είναι λιγότερο σαφής, με το ενδεχόμενο της αποκήρυξης της συμφωνίας από μία πιθανή μελλοντική κυβέρνηση Trump να μην μπορεί να αποκλεισθεί¹⁰².

Σε κάθε περίπτωση, είναι βέβαιο ότι, και μετά την παγκόσμια φορολογική μεταρρύθμιση, ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών για την προσέλκυση επενδύσεων μέσω φορολογικών ελαφρύνσεων θα συνεχισθεί με άλλες μορφές, όπως η παροχή εκπλάσεων φόρου, επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις. Ήδη, ο ΟΟΣΑ επιβεβαίωσε πέρσι ότι θα παρέχει ευνοϊκότερη μεταχείριση για ορισμένες εκπλάσεις φόρου, όπως αυτές που προβλέπονται στον νόμο για τη μείωση του πληθωρισμού των ΗΠΑ (IRA).

Θα πρέπει, επίσης, να δοθεί έμφαση σε μία σειρά από παράγοντες που, σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, οι επιχειρήσεις αξιολογούν ως σημαντικούς όταν επιλέγουν τον προορισμό των επενδύσεών τους. Σημειώνεται ότι, το συγκεκριμένο ερώτημα δεν περιλαμβάνεται στην ελληνική έρευνα, ωστόσο ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν τις επιδόσεις της Ελλάδας ως προς τους παράγοντες αυτούς.

Ποιοι από τους ακόλουθους σχετικούς με τη φορολογία παράγοντες είναι πιο σημαντικοί όταν επιλέγετε μια χώρα για επένδυση;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe 2024, Ιούνιος 2024 (σύνολο ερωτηθέντων: 500).

102. EY Attractiveness Survey Europe 2024, EY, Ιούνιος 2024

Άποψη

Κωστής Χατζηδάκης
Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

Πώς ένα σταθερότερο και πιο business-friendly φορολογικό πλαίσιο, μπορεί να καταστεί ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την προσέλκυση επενδύσεων;

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ύπαρξη ενός ανταγωνιστικού φορολογικού πλαισίου είναι ζωτικής σημασίας προϋπόθεση για την προσέλκυση επενδύσεων.

Και πράγματι. Την τελευταία πενταετία κάνουμε σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, κάτι που αποτυπώνεται και στη βελτίωση της διεθνούς κατάταξης της χώρας στον σχετικό Δείκτη Διεθνούς Φορολογικής Ανταγωνιστικότητας. Δεν είναι μόνο οι σημαντικές μειώσεις φόρων που έχουμε ψηφίσει. Είναι και οι πρωτοβουλίες για τον εκσυγχρονισμό του φορολογικού συστήματος, τη μείωση της γραφειοκρατίας και την αξιοποίηση των ψηφιακών

τεχνολογιών. Αλλά και η συστηματική προσπάθεια που καταβάλλουμε για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, κάτι που θα επιτρέψει την περαιτέρω μείωση των φορολογικών συντελεστών για όλους. Ενώ στην παρούσα φάση επεξεργαζόμαστε φορολογικά κίνητρα για την ενθάρρυνση των συγχωνεύσεων και της καινοτομίας.

Παραμένουμε προσηλωμένοι στον στόχο της διαμόρφωσης ενός πιο δίκαιου και παραγωγικού φορολογικού συστήματος που θα αποτελεί μοχλό οικονομικής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι προτεινόμενες - στοχευμένες για την Ελλάδα - παρεμβάσεις περιλαμβάνουν:

- 1** Μείωση του φορολογικού και του κοινωνικοασφαλιστικού βάρους των μισθωτών και των συνταξιούχων. Το μέτρο αυτό δε θα συμβάλει μόνο στη μείωση του εργατικού κόστους των επιχειρήσεων που επενδύουν στην Ελλάδα, αλλά θα συμβάλει, παράλληλα, και στη διατήρηση και προσέλκυση ενός υψηλού επιπέδου ανθρώπινου δυναμικού στο πλαίσιο του brain gain. Με δεδομένο ότι οι πόροι αυτοί αποτελούν βασική πηγή εσόδων για το Δημόσιο, το μέτρο θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί, σε μεγάλο βαθμό, από την αποτελεσματική αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.
- 2** Ενίσχυση των φορολογικών κινήτρων για επενδύσεις στην έρευνα και ανάπτυξη και ουσιαστική διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτά για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Το ζήτημα αυτό αξιολογείται ως το σημαντικότερο μεταξύ των σχετικών με τη φορολογία κριτηρίων πανευρωπαϊκά, από το 40% των ερωτώμενων, ενώ οι επιδόσεις της Ελλάδας αξιολογούνται θετικά από το 58% των συμμετεχόντων.
- 3** Περαιτέρω ψηφιοποίηση των φορολογικών συστημάτων. Η πρόοδος που έχει συντελεστεί στον τομέα αυτόν είναι

εντυπωσιακή, ωστόσο, με δεδομένη τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, παραμένουν περιθώρια βελτίωσης, που θα πρέπει να στοχεύουν στην ουσιαστική εξυπηρέτηση των φορολογούμενων με τη χρήση τεχνολογικών εργαλείων. Ειδικότερα η αξιοποίηση της τεχνητής νοημοσύνης, ιδιαίτερα στον τομέα της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, μπορεί να εξασφαλίσει σημαντικά έσοδα.

- 4** Περαιτέρω εκσυγχρονισμός και απλούστευση του φορολογικού πλαισίου, μέσω ορθολογικής ερμηνείας των νόμων και μέσω της αναθεώρησης παλαιότερων αναχρονιστικών φορολογικών νομοθετημάτων, σε συνδυασμό με την ορθή ενσωμάτωση ευρωπαϊκών νομοθετημάτων στο εσωτερικό δίκαιο. Η κατάργηση του Τέλους Χαρτοσήμου για πάνω από 600 συναλλαγές που ανακοινώθηκε τον Ιούλιο και η αντικατάστασή του από το Ψηφιακό Τέλος Συναλλαγής για όσες συναλλαγές θα συνεχίσει να υφίσταται, αποτελεί σημαντικό βήμα, που φαίνεται να κινείται στη σωστή κατεύθυνση.
- 5** Περαιτέρω ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων στη φορολογική πολιτική, με τη θεσμοθέτηση κινήτρων και αντικινήτρων.

06 Επιτάχυνση του ρυθμού απονομής της δικαιοσύνης

Στην ερώτηση σχετικά με τις επιδόσεις της χώρας ως προς μία σειρά από παράγοντες που συνδέονται με τα φορολογικά θέματα, οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιφύλαξαν τη χειρότερη αξιολόγηση ως προς τον κίνδυνο δημιουργίας φορολογικών διαφορών με τις αρχές, με το 54% των ερωτώμενων να θεωρούν τις επιδόσεις της Ελλάδας κακές.

Το ζήτημα, ωστόσο, είναι ευρύτερο, καθώς δεν αφορά μόνο τις φορολογικές διαφορές, αλλά συνδέεται γενικότερα με τους εξαιρετικά αργούς ρυθμούς απονομής της δικαιοσύνης, που συχνά οδηγούν σε καταστάσεις αρνησιδικίας.

Η βραδύτητα αυτή έχει στοιχίσει στη χώρα μας πολλές καταδίκες από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε σημαντικές αποζημιώσεις, αλλά έχει και σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη και, ειδικότερα, στην προσέλκυση επενδύσεων. Οι επιχειρήσεις αναζητούν για τις επενδύσεις τους προορισμούς όπου οι τυχόν δικαστικές διαφορές επιλύονται σε σύντομο διάστημα και με χαμηλό κόστος, και όπου τα δικαιώματά τους (ιδιοκτησιακά, πνευματικών δικαιωμάτων, κ.λπ.) προστατεύονται αποτελεσματικά. Αντίθετα, οι αργοί ρυθμοί απονομής της δικαιοσύνης αποτελούν παράγοντα αυξημένου ρίσκου και, στην αντίληψη των επενδυτών, συχνά συνδέονται με φαινόμενα κακοδιοίκησης και διαφθοράς.

Σύμφωνα με το Rule of Law Index του World Justice Project, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 123η θέση μεταξύ 142 χωρών, με βάση τον βαθμό στον οποίο η αστική δικαιοσύνη υπόκειται σε υπερβολική καθυστέρηση¹⁰³.

Ο εκτιμώμενος χρόνος που απαιτείται για την επίλυση δικαστικών αστικών και εμπορικών υποθέσεων σε πρώτο βαθμό στην Ελλάδα είναι, με διαφορά, ο μεγαλύτερος στην Ε.Ε. Είναι χαρακτηριστικό ότι αυξήθηκε από 469 ημέρες το 2012, σε 746 το 2022, σε σύγκριση με 116 στη Λιθουανία, 160 στη Ρουμανία, 238 στην Πορτογαλία, και 540 στην Ιταλία, που βρίσκεται δεύτερη στην κατάταξη. Η εικόνα επιδεινώνεται περαιτέρω αν συμπεριληφθούν οι υποθέσεις σε δεύτερο και τρίτο βαθμό, φθάνοντας τις 1.239 ημέρες. Η Ελλάδα βρίσκεται, επίσης, στην τελευταία θέση ως προς τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας από τα δικαστήρια και τις δικωτικές αρχές. Εξίσου αποκαρδιωτικά είναι τα στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των εκκρεμών αστικών, εμπορικών και, ιδιαίτερα, διοικητικών υποθέσεων, αλλά και τον χρόνο εξέτασης ζητημάτων από τις επιτροπές ανταγωνισμού¹⁰⁴.

Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο, η Ελλάδα καταλαμβάνει, επίσης, την τελευταία θέση ως προς την αντίληψη των επιχειρήσεων για την αποτελεσματικότητα της προστασίας των επενδύσεων από τη νομοθεσία και τα δικαστήρια, με το 71% να δηλώνουν πολύ ή αρκετά ανασφαλείς, έναντι 10% στο Λουξεμβούργο που βρίσκεται στην πρώτη θέση¹⁰⁵.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι αργοί ρυθμοί απονομής της δικαιοσύνης στην Ελλάδα παρατηρούνται παρά τον αισθητά υψηλότερο αριθμό δικαστικών λειτουργιών ανά εκατό χιλιάδες κατοίκους, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη (28 δικαστικοί λειτουργοί στην Ελλάδα το 2020-22, έναντι 18 στην Ε.Ε.¹⁰⁶). Τα μέτρα, συνεπώς, που απαιτούνται θα πρέπει να αποσκοπούν στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων, την απλοποίηση των διαδικασιών, την εκπαίδευση και αξιολόγηση των δικαστικών λειτουργιών, και τη βελτίωση της διοίκησης των δικαστηρίων. Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει κινήσεις σε αυτή την κατεύθυνση, όπως με τις προβλέψεις των Ν. 4871/2021 και Ν. 4938/2022. Ωστόσο, με δεδομένο το μέγεθος του προβλήματος, θα πρέπει να κινηθούμε με πολύ ταχύτερους ρυθμούς.

Οι προτάσεις μας περιλαμβάνουν:

- 1** Ψηφιοποίηση όλων των διαδικασιών, και διαλειτουργικότητα των Δικαστηρίων και των Εισαγγελιών με άλλες δημόσιες υπηρεσίες, όπως η Ελληνική Αστυνομία, το ΣΔΟΕ, κ.λπ.
- 2** Θέσπιση αποσβεστικών προθεσμιών για τον προσδιορισμό και τη συζήτηση ένδικων μέσων μετά την άσκησή τους.
- 3** Καθολική εφαρμογή των ηλεκτρονικών επιδόσεων χωρίς καμία εξαίρεση.
- 4** Αποσυμφόρηση των δικαστηρίων από υποθέσεις που μπορούν να ρυθμιστούν εξωδικαστικά.
- 5** Περαιτέρω ενίσχυση των θεσμών της διαιτησίας και της διαμεσολάβησης.
- 6** Αύξηση του κόστους της προσφυγής στη Δικαιοσύνη (π.χ., παράβολου μήνυσης, κ.λπ.), χωρίς να πλήττεται το συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στη Δικαιοσύνη.
- 7** Εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργιών.
- 8** Επιμόρφωση και εξειδίκευση των δικαστών, ιδιαίτερα σε οικονομικά/επιχειρηματικά ζητήματα, και σύνδεση της εξέλιξης των δικαστικών λειτουργιών με την παρακολούθηση των υποχρεωτικών προγραμμάτων επιμόρφωσης, όπως προβλέπεται από τον Ν. 4871/2021.

103. Rule of Law Index, World Justice Project, 2023

104. The 2024 EU Justice Scoreboard, European Commission, 11 Ιουνίου 2024

105. Perceived independence of the national justice systems in the EU among companies, Eurobarometer Report, Φεβρουάριος-Μάρτιος 2024

106. Police, court and prison personnel statistics, Eurostat

- 9** Δημιουργία συμβουλίου με στελέχη υψηλής κατάρτισης και εξειδίκευσης, που θα υποστηρίζει τους δικαστές στην κατανόηση οικονομικών στοιχείων.
- 10** Επανασχεδιασμός της χωροταξικής κατανομής των δικαστηρίων, η οποία διαμορφώθηκε με βάση τις ανάγκες της χώρας πριν από 50 χρόνια.
- 11** Εισαγωγή των αρχών διοίκησης (management) στη διεύθυνση των δικαστηρίων.
- 12** Συστηματική επιθεώρηση και αξιολόγηση των Δικαστικών Λειτουργιών βάσει αντικειμενικών και μετρήσιμων κριτηρίων, και αυστηρή εφαρμογή του Ν. 4938/2022, που προβλέπει πειθαρχικές κυρώσεις, στέρηση μισθού, ή και οριστική αποπομπή για τη μη έγκαιρη ολοκλήρωση υποθέσεων.

Για να μπορούν να υλοποιηθούν τα ανωτέρω, θα πρέπει να διασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία του Γραφείου Συλλογής Στατιστικών Δικαιοσύνης (JustStat), και η δημοσιοποίηση των στοιχείων που αφορούν τον ετήσιο προϋπολογισμό/ υπηρεσία, τον αριθμό υπηρετούντων δικαστικών λειτουργιών, τον αριθμό υποθέσεων, τον αριθμό εργαζόμενων, καθώς και στατιστικά στοιχεία συζητούμενων, αναβαλλόμενων, ολοκληρωμένων υποθέσεων, ώστε να υπάρχει λογοδοσία και να ενημερώνεται ο πολίτης για τη λειτουργία και για το κόστος της δικαιοσύνης.

07 Ενίσχυση των υποδομών για την αξιοποίηση των ευκαιριών που δημιουργεί το reshoring

Μετά τη σημαντική συρρίκνωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων την περίοδο της οικονομικής κρίσης, η χώρα έχει επιτύχει σημαντική πρόοδο τα τελευταία χρόνια στην ανάπτυξη των υποδομών. Ενδεικτικά, η ολοκλήρωση βασικών αυτοκινητοδρόμων, και η υπογραφή συμβάσεων για νέους, όπως ο Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (ΒΟΑΚ) και η νέα Περιφερειακή Οδός Θεσσαλονίκης, η αναβάθμιση των 14 μεγάλων περιφερειακών αεροδρομίων και ο προγραμματισμός αντίστοιχων παρεμβάσεων στα μικρότερα αεροδρόμια, η αναμενόμενη ολοκλήρωση της πρώτης γραμμής του μετρό Θεσσαλονίκης και η πρόοδος της Γραμμής 4 στην Αθήνα, η ιδιωτικοποίηση σημαντικών λιμένων της χώρας, και, στις υποδομές τηλεπικοινωνιών, η εξάπλωση του δικτύου 5G.

Η πρόοδος αυτή αντικατοπτρίζεται και στα ευρήματα της φετινής έρευνας για την Ελλάδα: 42% των ερωτώμενων που εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί κατά την επόμενη τριετία, ανέφεραν την ποιότητα των υποδομών ως τον βασικό λόγο. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι στην ερώτηση για τους παράγοντες που θεωρούν σημαντικότερους, όταν επιλέγουν να επενδύσουν στην Ελλάδα, οι συμμετέχοντες κατέταξαν την αξιοπιστία και τον βαθμό κάλυψης των υποδομών στις μεταφορές, τις τηλεπικοινωνίες και την ενέργεια στις πρώτες θέσεις (27%), ενώ στην αντίστοιχη ευρωπαϊκή

κή έρευνα το κριτήριο αυτό βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις, με μόλις το 17% των αναφορών.

Ωστόσο, είναι σαφές ότι, για να διατηρήσει και να ενισχύσει την ελκυστικότητά της η Ελλάδα οφείλει να συνεχίσει να επενδύει στη βελτίωση των υποδομών της. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε μία περίοδο κατά την οποία πολλές επιχειρήσεις επιλέγουν να μεταφέρουν δραστηριότητες πλησιέστερα στις εγχώριες αγορές τους (reshoring), δημιουργώντας σημαντικές ευκαιρίες για επενδύσεις, ιδιαίτερα στη βιομηχανία και τα logistics, για τις οικονομίες που βρίσκονται στην περιφέρεια της Ευρώπης. Η θέση της Ελλάδας στη νοτιοανατολική πύλη της Ευρώπης την καθιστά ιδανικό προορισμό για αυτού του είδους τις επενδύσεις. Είναι ενδεικτικό ότι, σε ερώτηση για τους κλάδους που αναμένεται να ενισχύσουν την ανάπτυξη της Ελλάδας τα επόμενα χρόνια, τα logistics και τα κανάλια διανομής βρίσκονται στην τρίτη θέση, μετά τον τουρισμό και την υγεία, την ευεξία και τα φαρμακευτικά προϊόντα, συγκεντρώνοντας το 22% των αναφορών.

Στο πλαίσιο αυτό, έργα στα οποία θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα είναι τα ακόλουθα:

- 1** Το σιδηροδρομικό δίκτυο πρέπει να καταστεί απολύτως ασφαλές και η πλήρης ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Διαχείρισης Σιδηροδρομικής Κυκλοφορίας (ERTMS) είναι επιτακτική.
- 2** Διασύνδεση του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου με τις βασικές λιμενικές υποδομές (κατά προτεραιότητα, Πειραιά, Θεσσαλονίκης, Καβάλας, Αλεξανδρούπολης, Πάτρας και Βόλου), αλλά και με τις βιομηχανικές περιοχές της χώρας, με έμφαση στην ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας και στην υιοθέτηση σύγχρονων τεχνολογιών.
- 3** Βελτίωση της συνδεσιμότητας με παγκόσμιους εμπορικούς διαύλους και άλλους κόμβους, αξιοποιώντας, κυρίως, το σιδηροδρομικό δίκτυο και το ελληνικό ναυτιλιακό οικοσύστημα.
- 4** Περαιτέρω ανάπτυξη του δικτύου των αυτοκινητοδρόμων, με την επιτάχυνση σημαντικών έργων, όπως ο ΒΟΑΚ, η Κεντρική Οδός, η νέα περιφερειακή οδός Θεσσαλονίκης, οι εθνικές οδοί Πάτρας-Πύργου και Ιωαννίνων-Κακαβιάς.
- 5** Ολοκλήρωση των νέων κέντρων εμπορευματικών μεταφορών και logistics στο Θριάσιο Πεδίο στην Αττική, το αντίστοιχο στο πρώην στρατόπεδο Γκόνου στη Θεσσαλονίκη, καθώς και το νέο επιχειρηματικό πάρκο στη Φυλή.
- 6** Εξορθολογισμός του κόστους των διοδίων για τις εμπορευματικές μεταφορές, ψηφιοποίηση των διοδίων στους μεγάλους οδικούς άξονες και δυνατότητα σημαντικών μειώσεων για τη χρήση πολυτροπικών/συνδυασμένων μεταφορών.
- 7** Ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών πάρκων αλυσίδας εφοδιασμού, κατά το πρότυπο των δύο πρώτων μεγάλων επενδύσεων που πραγματοποιούνται ήδη στη βιομηχανική ζώνη των Οινόφυτων και στην Ηγουμενίτσα.

Άποψη

Χρήστος Σταϊκούρας
Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών

Ποιες είναι οι προτεραιότητες για την αξιοποίηση της στρατηγικής θέσης της Ελλάδας ως κόμβου μεταφορών και διαμετακομιστικού εμπορίου στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Ευρώπης, ειδικά υπό το πρίσμα του nearshoring τα τελευταία χρόνια;

Η Ελλάδα βρίσκεται στη 19η θέση στον παγκόσμιο χάρτη των εμπορευματικών μεταφορών, όπως κατέδειξε η τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ ο κλάδος συνεισφέρει περίπου στο 1/10 του ΑΕΠ της χώρας.

Τα θετικά αυτά στοιχεία μόνο εφησυχασμό δεν επιτρέπουν.

Σε ένα άκρως ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, οφείλουμε να εντείνουμε την προσπάθειά μας, ώστε να αναδειχθεί η Ελλάδα ως κύρια πύλη εισόδου.

Για την επίτευξη του εθνικού αυτού στόχου, το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών εφαρμόζει την Εθνική Στρατηγική για την Εφοδιαστική Αλυσίδα, η οποία επικεντρώνεται στους ακόλουθους άξονες:

- Δημιουργία νέων εμπορευματικών κέντρων.
- Σύνδεση του σιδηροδρομικού δικτύου με τους λιμένες και τις ΒΙΠΕ και ανάπτυξη νέων ευρωπαϊκών σιδηροδρομικών εμπορικών διαδρόμων.

- Ψηφιακός μετασχηματισμός, όπως το συγχρηματοδοτούμενο έργο FENIX.
- Βιώσιμη και Πράσινη Εφοδιαστική, με σκοπό τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος του τομέα.
- Βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης των επαγγελματιών του κλάδου.

Η δέσμη αυτών των πολιτικών θα καταστήσει την ελληνική εφοδιαστική αλυσίδα περισσότερο ελκυστική, τόσο ως προς τις υπηρεσίες μεταφοράς, όσο και ως προς τη δυνατότητα επεξεργασίας των εμπορευμάτων, που θα επιτρέψει την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας, φέρνοντας ακόμη πιο κοντά τον παραγωγό με τον τελικό καταναλωτή.

- 8** Ολοκλήρωση και επιτάχυνση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα στα περιφερειακά λιμάνια, μέσω παραχωρήσεων, και δημιουργία υποδομών logistics ενδοχώρας (hinterland) πέριξ των λιμανιών, με την παροχή όχι απλά αποθηκείσεων πολλαπλών θερμοκρασιακών ζωνών, αλλά και ελαφριών μεταποιητικών διεργασιών, όπως συσκευασίας/επανασυσκευασίας, κ.λπ.
- 9** Αναβάθμιση της τεχνολογίας, της καινοτομίας και του ανθρώπινου κεφαλαίου, για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών μοντέλων και του απαιτούμενου μετασχηματισμού των αλυσίδων εφοδιασμού.
- 10** Επέκταση του ωραρίου λειτουργίας όλων των τελωνείων της χώρας σε 24ωρη βάση, 7 ημέρες την εβδομάδα, για διευκόλυνση της εμπορικής κίνησης και την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.
- 11** Δημιουργία αυτοματοποιημένης ροής εγγράφων, με χρήση ηλεκτρονικών υπογραφών και άλλων τεχνολογιών ψηφιοποίησης, για την ταχεία και αξιόπιστη επεξεργασία, διακίνηση και αρχειοθέτηση εγγράφων.
- 12** Η ανάπτυξη δικτύου σταθμών φόρτισης ΙΧ/ΔΧ είναι κομβικό σημείο για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων. Τέλος, ένα δίκτυο σταθμών εξυπηρέτησης και στάθμευσης γύρω από τις μεγάλες πόλεις για την παροχή υποστήριξης στον νέο στόλο, προσφέροντας έξυπνα συστήματα διαχείρισης για ευκολότερη πλοήγηση, ενισχυμένη ασφάλεια και επαυξημένη απόδοση.
- 13** Η δημιουργία Παρατηρητηρίου Εφοδιαστικής Αλυσίδας θα λειτουργήσει σαν «εγκέφαλος» στρατηγικής και καινοτομίας. Συγκεντρώνοντας κορυφαίους εμπειρογνώμονες, θα αναλύει δεδομένα, θα προβλέπει δυσλειτουργίες, και θα προωθεί τη συνεργασία για να ενισχύσει την ανθεκτικότητα και την αποτελεσματικότητα ολόκληρου του κλάδου.
- 14** Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη των δικτύων ευρυζωνικότητας υπήρξε σημαντική στη χώρα μας και για τα δίκτυα οπτικών ινών, αλλά και για τα ασύρματα δίκτυα 5G. Παρόλα αυτά η Ελλάδα παραμένει χαμηλά στους δείκτες ψηφιακής ανταγωνιστικότητας (DESI), ιδιαίτερα στη διείσδυση και την αποδοχή των παρεχόμενων υπηρεσιών από τον πληθυσμό. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στα κίνητρα που θα βελτιώσουν τη ζήτηση των καταναλωτών (π.χ., voucher για οπτική ίνα στο σπίτι).

08

Μεγέθυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) και ο σημαντικός ρόλος των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων

Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) βρίσκεται στην τέταρτη θέση της κατάταξης (22%) μεταξύ των τομέων όπου θα πρέπει να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση. Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, το ζήτημα

βρίσκεται στη δεύτερη θέση και υποστηρίζεται από έναν στους τρεις ερωτώμενους (34%). Είναι, δε, χαρακτηριστικό ότι το αίτημα δεν προβάλλεται μόνο από τις μικρές και μεσαίες (33%), αλλά και από τις μεγάλες (35%) και πολύ μεγάλες επιχειρήσεις (33%) με την ίδια ένταση. Ακόμη και οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις αναγνωρίζουν τη σημασία των ΜμΕ για την ευρωστία μίας οικονομίας και συνειδητοποιούν ότι η ύπαρξη ενός δυναμικού οικοσυστήματος ΜμΕ μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην επιτυχία μιας επένδυσης.

Στην Ελλάδα, οι ΜμΕ αντιστοιχούν στο 99,9% του συνόλου των επιχειρήσεων, ποσοστό συγκρίσιμο με την Ε.Ε. (99,8%). Ωστόσο, απασχολούν μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζόμενων (84,6%, έναντι 65,2%) και παράγουν μεγαλύτερο ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας (67%, έναντι 53,1%). Μεταξύ των ΜμΕ, το ποσοστό των πολύ μικρών επιχειρήσεων (0-9 απασχολούμενοι) φθάνει το 94,7%, έναντι 4,8% των μικρών (10-49 εργαζόμενοι), και 0,5% των μεσαίων (50-249 απασχολούμενοι)¹⁰⁷.

Οι ΜμΕ επλήγησαν έντονα από την οικονομική κρίση, και ειδικότερα, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις δεν έχουν ανακάμψει ακόμη πλήρως ως προς τον αριθμό τους, τους απασχολούμενους και την προστιθέμενη αξία που δημιουργούν. Η αύξηση της παραγωγικότητας των ΜμΕ συνδέεται άμεσα με τη μεγέθυνσή τους. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτούνται πιο επιθετικά μέτρα που θα συμβάλουν στο scale-up, όπως παροχή πρόσθετων φορολογικών κινήτρων και οικονομικών ενισχύσεων για τις συγχωνεύσεις, αλλά και τις εξαγορές ΜμΕ, καθώς και πρόσβαση με ευνοϊκότερους όρους των επιχειρήσεων που προέρχονται από Σ&Ε στους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του ΕΣΠΑ. Ωστόσο, είναι απαραίτητη, επίσης, και η εκπαίδευση των επιχειρηματιών και η υιοθέτηση μίας νέας επιχειρηματικής κουλτούρας, πιο θετικής προς τις συνεργασίες.

Πέραν της μεγέθυνσης, η αύξηση της παραγωγικότητας των ΜμΕ προϋποθέτει επενδύσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, πρόσβαση σε χρηματοδότηση, τεχνολογική αναβάθμιση και ψηφιοποίηση, προσέλκυση ανθρώπινου δυναμικού με σύγχρονες δεξιότητες και μεγαλύτερη έμφαση στην εξωστρέφεια. Μία σειρά προτάσεων, που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι:

- 1** Απλοποίηση και επιτάχυνση από την πλευρά των τραπεζών των διαδικασιών αίτησης και αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, σε συνδυασμό με βελτίωση της διαφάνειας ως προς την παρεχόμενη χρηματοοικονομική πληροφόρηση από τις ΜμΕ.
- 2** Υποστήριξη της πρόσβασης των ΜμΕ στις κεφαλαιαγορές και σε ιδιωτικά κεφάλαια ως εναλλακτικές πηγές για τη χρηματοδότηση των επενδυτικών τους σχεδίων.

- 3** Ενημέρωση, αναφορικά με τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά προγράμματα και μείωση της γραφειοκρατίας για τη συμμετοχή των ΜμΕ σε αυτά.
- 4** Κίνητρα για τη στρόφη της παραγωγικής βάσης σε ένα πιο εξωστρεφές προφίλ και σε προϊόντα και υπηρεσίες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και τεχνολογικού περιεχομένου, διευκολύνοντας έτσι την άντληση κεφαλαίων για περαιτέρω ανάπτυξη.
- 5** Παροχή περαιτέρω κινήτρων για την ενίσχυση των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη, και καινοτομία.
- 6** Παροχή περαιτέρω διευκολύνσεων και κινήτρων για την προώθηση των συγχωνεύσεων και εξαγορών και συνεργασιών, κατά το πρότυπο των σχετικών προβλέψεων του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και των πρόσφατων παρεμβάσεων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.
- 7** Ενδυνάμωση της κουλτούρας συνεργασίας μεταξύ των επιχειρηματιών για τη δημιουργία μεγαλύτερων συνεταιριστικών σχημάτων, με ταυτόχρονη προσέλκυση εξειδικευμένων στελεχών διοίκησης.
- 8** Μείωση των γραφειοκρατικών εμποδίων και της πολυπλοκότητας των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης δημόσιων συμβάσεων, στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Δημόσιων Συμβάσεων Περιόδου 2021-25, με σκοπό την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων.
- 9** Ελάφρυνση του διοικητικού φόρτου και του κόστους συμμόρφωσης των ΜμΕ, μέσω της περαιτέρω ψηφιοποίησης των δημόσιων υπηρεσιών.
- 10** Υποστήριξη των ΜμΕ στην ανεύρεση ανθρώπινου δυναμικού. Σε ό,τι αφορά το προσωπικό υψηλής κατάρτισης θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η στενότερη διασύνδεση των ΜμΕ με τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, τα προγράμματα

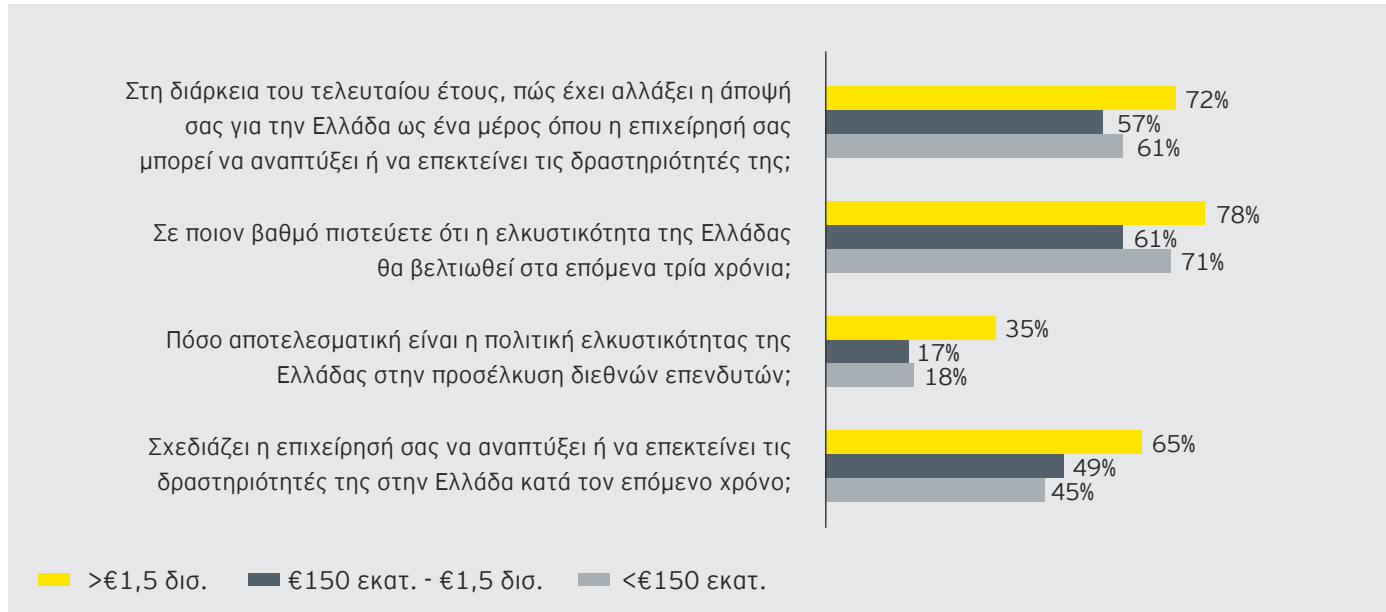
πρακτικής άσκησης και εκπαίδευσης/επανακατάρτισης των εργαζόμενων (Βλέπε πρώτη δέσμη προτάσεων, σελ. 103), σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση των προσπαθειών για το brain regain. Συγχρόνως, όμως, οι ΜμΕ πρέπει να ενισχυθούν στην προσπάθεια προσέλκυσης ανειδίκευτου προσωπικού, όπου σήμερα πολλές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στον τουρισμό και τον αγροτικό τομέα δυσκολεύονται να καλύψουν τις κενές θέσεις.

- 11** Προγράμματα mentoring και συμβουλευτικής.
- 12** Ανάπτυξη υποδομών, όπως βιομηχανικά πάρκα, επιχειρηματικά κέντρα και ψηφιακά κέντρα δεδομένων, για την υποστήριξη του ηλεκτρονικού εμπορίου και των ψηφιακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- 13** Ενίσχυση του ψηφιακού μετασχηματισμού και του εκσυγχρονισμού των ΜμΕ, προκειμένου να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στις ολοένα αναπτυσσόμενες απαιτήσεις της αγοράς.
- 14** Σημαντική βοήθεια για την τόνωση της επιχειρηματικότητας θα αποτελέσει και μία πιο γενναιόδωρη προσέγγιση του ζητήματος της «δεύτερης ευκαιρίας», κατά το πρότυπο άλλων χωρών. Για παράδειγμα, επιχειρηματίες που είχαν στο παρελθόν δάνεια σε καθυστέρηση δεν έχουν σήμερα πρόσβαση στους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Άλλες ευρωπαϊκές χώρες έχουν υιοθετήσει πολύ πιο εκσυγχρονισμένες διατάξεις σε αυτά τα ζητήματα και έχουν αναπτύξει τους κατάλληλους μηχανισμούς που τους επιτρέπουν να διακρίνουν ποιοι επιχειρηματίες διαθέτουν σήμερα τα εχέγγυα για να χρηματοδοτηθούν από τους πόρους αυτούς. Είναι, σημαντικό συνεπώς, να επανεξεταστούν τα κριτήρια ένταξης σε προγράμματα χρηματοδότησης, ώστε να υπάρχει δυνατότητα δεύτερης ευκαιρίας σε επιχειρήσεις που σχετίζονται με κόκκινα δάνεια και επιχειρηματίες που έχουν βιώσει οικονομικές δυσκολίες στο παρελθόν.

Εκτός, όμως, από την ανάγκη ενίσχυσης των ΜμΕ, η έρευνα αναδεικνύει και ένα άλλο ζήτημα που αφορά τη διαφοροποίηση των αντιλήψεων μικρών και μεσαίων, μεγάλων και πολύ μεγάλων επιχειρήσεων απέναντι στην ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού. Συγκεκριμένα, οι εκπρόσωποι μικρότερων επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα εμφανίζονται αισθητά λιγότερο θετικοί ως προς τη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας τον τελευταίο χρόνο, λιγότερο

αισιόδοξοι για την εξέλιξή της την επόμενη τριετία, λιγότερο ικανοποιημένοι με την αποτελεσματικότητα της πολιτικής ελκυστικότητας, και πιο απρόθυμοι να επενδύσουν στην Ελλάδα τον επόμενο χρόνο. (Σημειώνεται ότι ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων του δείγματος σε μικρές και μεσαίες, μεγάλες και πολύ μεγάλες – έσοδα έως €150 εκατ., €150 εκατ. - €1,5 δισ. και πάνω από €1,5 δισ. – δε συμπίπτει με αυτόν της ΕΣΛΤΑΤ για την Ελλάδα).

Για το φαινόμενο αυτό, που παρατηρείται και στην πανευρωπαϊκή έρευνα, έχουν δοθεί δύο βασικές ερμηνείες. Αφενός, οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση ως προς την αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών και, ειδικότερα, των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που αποτελεί τα τελευταία τρία χρόνια βασικό εργαλείο για την προώθηση των επενδύσεων, ενώ οι μικρότερες δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στις «βαριές» του διαδικασίες για να αξιοποιήσουν τους πόρους του. Αφετέρου, οι μικρότερες επιχειρήσεις φαίνεται να δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στο διαρκώς αυξανόμενο βάρος της συμμόρφωσης με το ρυθμιστικό περιβάλλον. Το πρόβλημα αφορά ολόκληρη την Ευρώπη, εμφανίζεται, όμως, πιο έντονο στην Ελλάδα. Σύμφωνα με έρευνα της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, το 81% των ΜμΕ στην Ελλάδα αναφέρουν το θεσμικό πλαίσιο (business regulations) ως ένα σημαντικό εμπόδιο στην επενδυτική τους δραστηριότητα, έναντι περίπου 60% του ευρωπαϊκού μέσου όρου¹⁰⁸.

Η Ελλάδα έχει κατορθώσει τα τελευταία χρόνια να προσελκύσει εμβληματικές επενδύσεις από σημαντικό αριθμό πολύ μεγάλων επιχειρήσεων. Η προβολή των επιτυχιών αυτών συνέβαλε καθοριστικά στην αλλαγή του αφηγήματος για τη χώρα. Ωστόσο, για να βελτιωθούν σημαντικά οι επιδόσεις της

χώρας, και να διατηρηθεί η ανοδική πορεία των επενδύσεων στο μέλλον, είναι σημαντικό η επιτυχία αυτή να επεκταθεί και μεταξύ του πλήθους των μικρότερων επιχειρήσεων, ιδιαίτερα όσων τα έσοδα κινούνται μεταξύ €150 εκατ. και €1,5 δισ.

Η προσέλκυση, ωστόσο, αυτών των επιχειρήσεων απαιτεί μία εντελώς διαφορετική προσέγγιση. Τα τελευταία χρόνια, το βάρος των επαφών με τις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις έχουν αναλάβει, σε σημαντικό βαθμό, στελέχη της κυβέρνησης και, σε κάποιες περιπτώσεις, προσωπικά ο ίδιος ο Πρωθυπουργός. Η επικοινωνία και η προβολή της χώρας μεταξύ του πολύ μεγαλύτερου αριθμού των μεγάλων και μεσαίων επιχειρήσεων θα χρειαστεί μία ευρύτερη και πολυεπίπεδη κινητοποίηση ολόκληρου του κρατικού μηχανισμού.

Πέραν των Υπουργείων που εμπλέκονται στις μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν άμεσα την ελκυστικότητα της χώρας, λειτουργεί σήμερα στο πλαίσιο του ευρύτερου δημόσιου τομέα ένα πλήθος υπηρεσιών και οργανισμών που, άμεσα ή έμμεσα, έχουν ως αποστολή την προβολή της χώρας στο εξωτερικό και την προσέλκυση επενδύσεων. Ευθύνη τους είναι η επιθετική αναζήτηση, ενημέρωση των επιχειρήσεων αυτών, η εξέταση των αιτημάτων και των προβληματισμών τους, και η διευκόλυνση στην υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων.

Παράλληλα, και καθώς το προφίλ των επενδύσεων που προσελκύει η Ελλάδα μεταβάλλεται, θα πρέπει να πλαισιωθούν οι ελληνικές διπλωματικές αποστολές σε συγκεκριμένες, κρίσιμες περιοχές που πρωταγωνιστούν σήμερα στην καινοτομία στους τομείς της ψηφιακής τεχνολογίας, των τεχνολογιών καθαρής ενέργειας και της υγείας, με επιστημονικούς συμβούλους εξειδικευμένους στους αντίστοιχους τομείς.

Με δεδομένο τον προβληματισμό, ιδιαίτερα των μικρότερων επιχειρήσεων, που αναδεικνύει η έρευνα σχετικά με το κόστος συμμόρφωσης με το ρυθμιστικό πλαίσιο, η Ελλάδα θα πρέπει να εναρμονίσει πλήρως το ρυθμιστικό της περιβάλλον με τα ισχύοντα στην Ε.Ε. και να εξασφαλίσει ότι αυτό δεν επιβαρύνε-

ται περαιτέρω με ένα πρόσθετο επίπεδο εθνικών απαιτήσεων συμμόρφωσης, καταργώντας νόμους και διατάξεις, όπου αυτές καλύπτονται από τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς.

Τέλος, για την προσέλκυση των επιχειρήσεων αυτών πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα της φορολογίας. Είναι αξιοσημείωτο ότι, στην ερώτηση για τους τομείς όπου πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειες για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας, οι επιχειρήσεις με έσοδα μεταξύ €150 εκατ. και €1,5 δισ. ανέφεραν τη μείωση της φορολογίας σε ποσοστό 34%, έναντι 20% των μικρότερων, αλλά και των μεγαλύτερων επιχειρήσεων (28%).

108. EIB Investment Survey 2023, European Union overview, European Investment Bank, 2024

09 Μετασχηματισμός της εγχώριας βιομηχανίας και προσέλκυση βιομηχανικών επενδύσεων

Σχεδόν μία στις τρεις επενδύσεις (31%) στην Ευρώπη το 2023 κατευθύνθηκε στη βιομηχανία. Στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό ήταν μόλις 12%, και 18% στην περίοδο 2000-22. Συγχρόνως, μεταξύ των δραστηριοτήτων όπου σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τι δραστηριότητές τους οι επιχειρήσεις του δείγματος, η βιομηχανία βρίσκεται σχετικά χαμηλά, στην πέμπτη θέση μεταξύ επτά επιλογών, ενώ μόλις 8% των ερωτώμενων ανέφεραν τα βιομηχανικά προϊόντα μεταξύ των κλάδων που θεωρούν ότι θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της χώρας τα επόμενα τρία χρόνια.

Ωστόσο, όπως τονίζεται στην πρόσφατη μελέτη που παρουσίασε η ΕΥ σε συνεργασία με τον ΣΕΒ¹⁰⁹, στο νέο παραγωγικό μοντέλο που έχει ανάγκη η χώρα για να επιτύχει βιώσιμους, υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η βιομηχανία οφείλει να κατέχει κυρίαρχη θέση. Η Ελλάδα, συνεπώς, θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειές της για την προσέλκυση βιομηχανικών επενδύσεων. Συγχρόνως, οι ελληνικές βιομηχανικές επιχειρήσεις θα πρέπει να προχωρήσουν στον δραστικό μετασχηματισμό των λειτουργιών τους, ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις μεγάλες προκλήσεις του αύριο.

Τα δύο αυτά εγχειρήματα, της προσέλκυσης βιομηχανικών επενδύσεων και του μετασχηματισμού της εγχώριας βιομηχανίας συνδέονται άμεσα μεταξύ τους. Οι επενδύσεις, μέσω της εισαγωγής τεχνολογίας και βέλτιστων πρακτικών, αλλά και της ενίσχυσης του ανταγωνισμού, μπορούν να λειτουργήσουν ως καταλύτες για την επιτάχυνση του μετασχηματισμού. Συγχρόνως, όμως, η μετάβαση της ελληνικής βιομηχανίας σε αυτό το νέο μοντέλο θα ενισχύσει σημαντικά την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού για διεθνείς βιομηχανικές επιχειρήσεις.

Η παγκόσμια τάση της μετακίνησης παραγωγικών δραστηριοτήτων πλησιέστερα στις εγχώριες αγορές των μεγάλων επιχειρήσεων που καταγράφεται τα τελευταία χρόνια υπό την πίεση

των πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων (reshoring), η οποία εξηγεί και την ανθεκτικότητα των βιομηχανικών επενδύσεων στην Ευρώπη, δημιουργεί μία μεγάλη ευκαιρία για την Ελλάδα. Η σημαντική αύξηση των επενδύσεων σε χώρες στην περιφέρεια της Ευρώπης, όπως η Τουρκία, η Ουγγαρία, Τσεχία, η Βουλγαρία και η Ελλάδα, επιβεβαιώνει τη διαπίστωση αυτή.

Όπως αναλύει διεξοδικά η κοινή μελέτη της ΕΥ με τον ΣΕΒ, η ελληνική βιομηχανία παρά τα πλήγματα που δέχθηκε, ιδιαίτερα στα χρόνια της κρίσης, έχει αποδείξει την ανθεκτικότητα και την προσαρμοστικότητά της, και σήμερα βρίσκεται σε τροχιά ανάκαμψης, με πρωτοπόρες μία σειρά από βιομηχανίες που επενδύουν στην καινοτομία, παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα με υψηλό τεχνολογικό περιεχόμενο και διεκδικούν με αξιώσεις μία θέση στην παγκόσμια αγορά.

Για να παραμείνει η ελληνική βιομηχανία σε αυτήν τη θετική τροχιά, και να αντιμετωπίσει, συγχρόνως, τις μεγάλες σημερινές προκλήσεις, θα πρέπει οι επιχειρήσεις, με την υποστήριξη της Πολιτείας, να υιοθετήσουν μία κουλτούρα βιομηχανικής αριστείας και να προχωρήσουν στον δραστικό τους μετασχηματισμό, επενδύοντας στη βιώσιμη ανάπτυξη, την ψηφιακή τεχνολογία και το ανθρώπινο δυναμικό τους.

Προτεραιότητες για την ελληνική βιομηχανία σήμερα αποτελούν, μεταξύ άλλων η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, η υιοθέτηση πρακτικών της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης (Βιομηχανία 4.0), η αύξηση της ανθεκτικότητας των εφοδιαστικών αλυσίδων, η ενσωμάτωση αρχών βιομηχανικής αριστείας, η υιοθέτηση λύσεων τεχνητής νοημοσύνης και, βέβαια, η μεγέθυνση των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, μέσα από επενδύσεις, συγχωνεύσεις και εξαγορές, συνεργασίες και συμπράξεις.

Οι παράλληλες προτάσεις που διατυπώνονται στην παρούσα έρευνα σχετικά με τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού, την έρευνα και ανάπτυξη, αλλά και τις υποδομές και την ενεργειακή μετάβαση, αφορούν, επίσης, τον μετασχηματισμό της βιομηχανίας.

Άποψη

Σπύρος Θεοδωρόπουλος
Πρόεδρος ΣΕΒ

Ποια είναι τα σημαντικότερα εμπόδια/αντικίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων στη βιομηχανία;

Η προσέλκυση επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας αποτελεί κείμενο στόχο προκειμένου η Ελλάδα να καλύψει το χαμένο επενδυτικό έδαφος, να τονώσει την εγχώρια παραγωγή της και να βελτιώσει τα πραγματικά διαθέσιμα εισοδήματα των εργαζομένων. Απαιτείται όμως μία διαφορετική λογική που να κινητοποιεί **περισσότερες και μεγαλύτερες παραγωγικές επενδύσεις με ξεκάθαρους όρους και ταχείες διαδικασίες αδειοδότησης.**

Συγκεκριμένα χρειαζόμαστε (α) αποτελεσματικά επενδυτικά κίνητρα, στο πλαίσιο ενός λειτουργικού αναπτυξιακού νόμου, με σημαντικά μεγαλύτερα όρια επιδοτήσεων, (β) απλούστερη εργασιακή νομοθεσία και δυνατότητα ευελιξίας στην εργασία, ώστε να βρίσκουν

εργαζόμενοι και επιχειρήσεις αμοιβαία επωφελείς λύσεις, (γ) αντιμετώπιση του μη ανταγωνιστικού κόστους ενέργειας που πλήττει όλες τις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα την ενεργοβόρο βιομηχανία, (δ) σημαντική αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για ένα μεγάλο αριθμό επαγγελματιών που χρειάζονται οι επιχειρήσεις σήμερα, (ε) απλοποίηση και επιτάχυνση της διαδικασίας αδειοδότησης, (στ) θέσπιση επενδυτικών ζωνών με ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο για την εγκατάσταση μεγάλων «εκ του μηδενός» επενδύσεων.

Τέλος, **ο καλύτερος συντονισμός της δημόσιας διοίκησης** για την υλοποίηση των παραπάνω περνά μέσα από ένα **Υπουργείο Βιομηχανίας.**

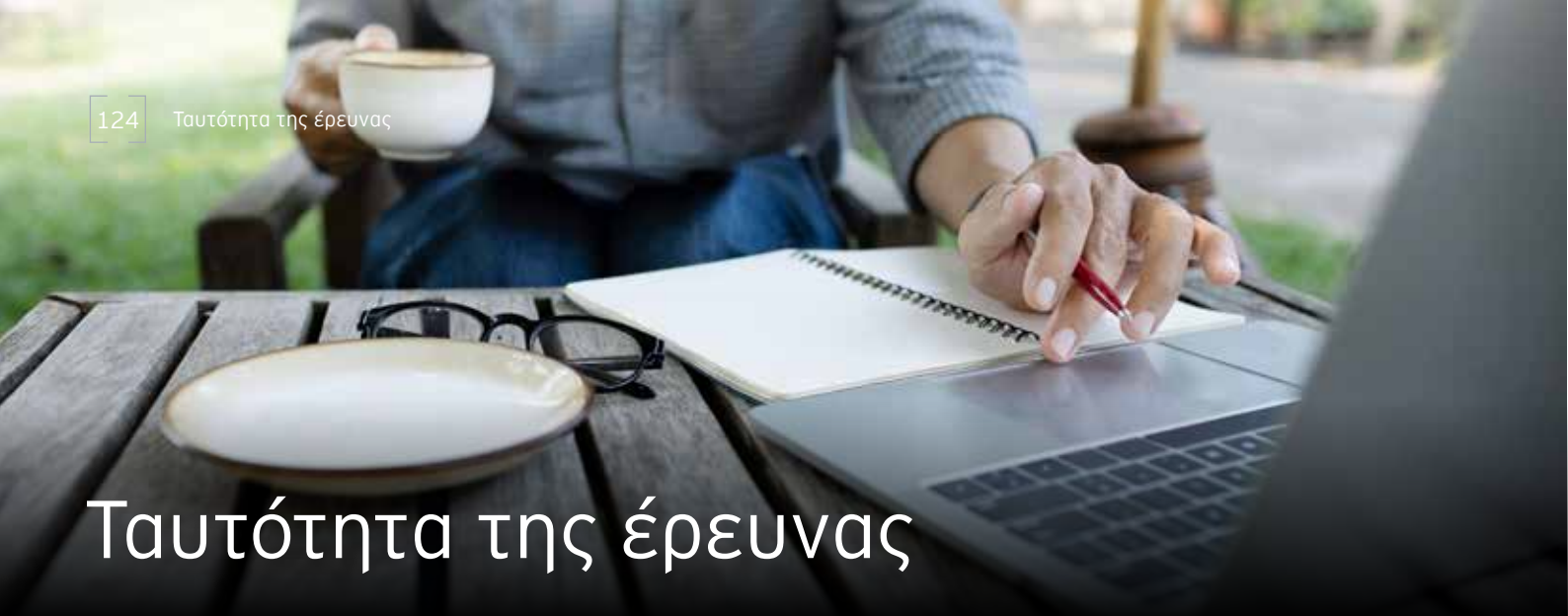

Η ανοδική πορεία των ξένων επενδύσεων στην Ευρώπη φαίνεται, τα τελευταία χρόνια, να έχει ανακοπεί. Στο αντίξοο αυτό περιβάλλον, η Ελλάδα έχει κατορθώσει να βελτιώσει τις επιδόσεις της, αυξάνοντας σταθερά τον αριθμό των επενδύσεων που προσελκύει, ενώ, παράλληλα, οι αντιλήψεις της επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της χώρας, όπως καταγράφονται μέσα από μία σειρά από κρίσιμους δείκτες, βελτιώνονται.

Ωστόσο, η βελτίωση των επιδόσεων της χώρας σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες αποτελεί τη μία μόνο όψη του νομίσματος. Η κρίσιμη σύγκριση είναι αυτή με τις επιδόσεις των χωρών που μας ανταγωνίζονται. Στη σύγκριση αυτή, καταγράφεται μία σαφής βελτίωση τα τελευταία χρόνια, έχουμε, όμως, σημαντικά περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης, καθώς, ως χώρα, ξεκινούμε από ένα χαμηλό σημείο εκκίνησης.

Στη μάχη για την προσέλκυση επενδύσεων, η Ελλάδα καλείται σήμερα να ανταγωνιστεί ισχυρές οικονομίες που φαίνεται να ενισχύουν την θέση τους, όπως η Γαλλία, αλλά και ανερχόμενους παίκτες, όπως η Πορτογαλία, η Τουρκία και μια σειρά από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που διεκδικούν δυναμικά ένα μερίδιο των ευρωπαϊκών ΑΞΕ.

Περιθώρια εφησυχασμού, συνεπώς, δεν υπάρχουν. Τα βήματα προόδου που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια είναι σημαντικά, αλλά δεν επαρκούν. Η χώρα θα πρέπει να παραμείνει σταλάντευτη στην πορεία των μεταρρυθμίσεων και να επικεντρωθεί στα κρίσιμα ζητήματα που επηρεάζουν καθοριστικά τις επενδυτικές αποφάσεις. Οι προτάσεις που καταθέτει η ΕΥ μέσω της έρευνας αυτής αποτελούν τη συμβολή της σε αυτήν την κατεύθυνση.

Ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων, από την FT Longitude, για λογαριασμό της EY Ελλάδος, μεταξύ 8 Μαρτίου και 4 Απριλίου 2024. Συνολικά, διεξήχθησαν 250 συνεντεύξεις, εκ των οποίων 125 στην Ελλάδα και 125 στο εξωτερικό. Καθώς από τη δεύτερη κατηγορία, 26 επιχειρήσεις έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα, συνολικά το 60% των επιχειρήσεων του δείγματος (n=151) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.

Οι επιχειρήσεις προέρχονται (πλην της Ελλάδας) από 24 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τις χώρες προέλευσης των σημερινών και δυνητικών ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Χρόνος διεξαγωγής έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 8 Μαρτίου και 4 Απριλίου 2024.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Συμμετείχαν 250 στελέχη από ξένες επιχειρήσεις:

125 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα

125 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εκτός Ελλάδας

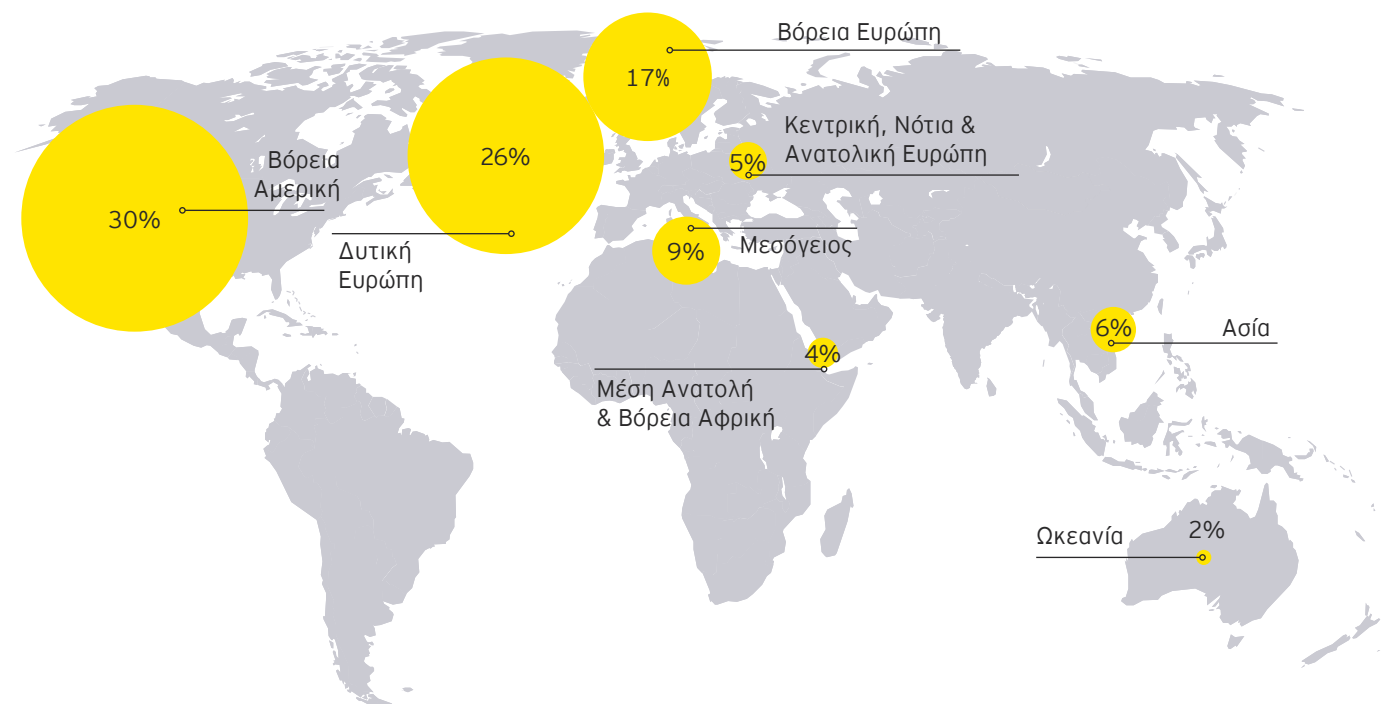
↳ 26 εκ των οποίων έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα

Συνολικά, το 60% των επιχειρήσεων του δείγματος (n=151) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, ενώ το 40% (n=99) δεν είναι ακόμη εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

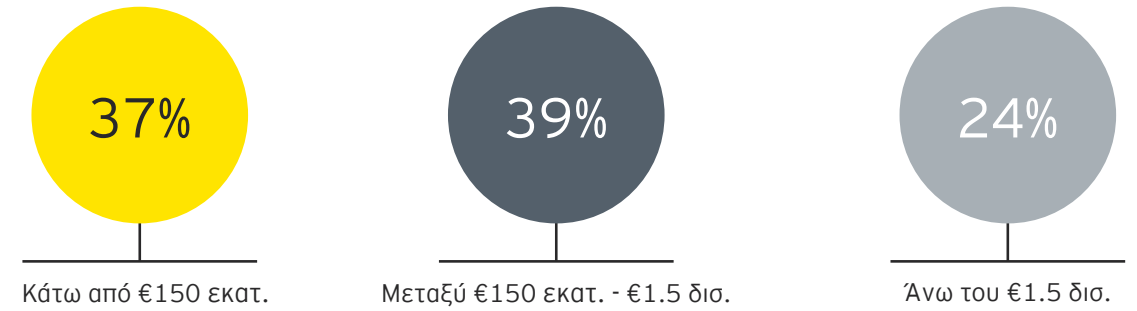
Συλλογή δεδομένων

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων σε στελέχη επιχειρήσεων από 24 χώρες.

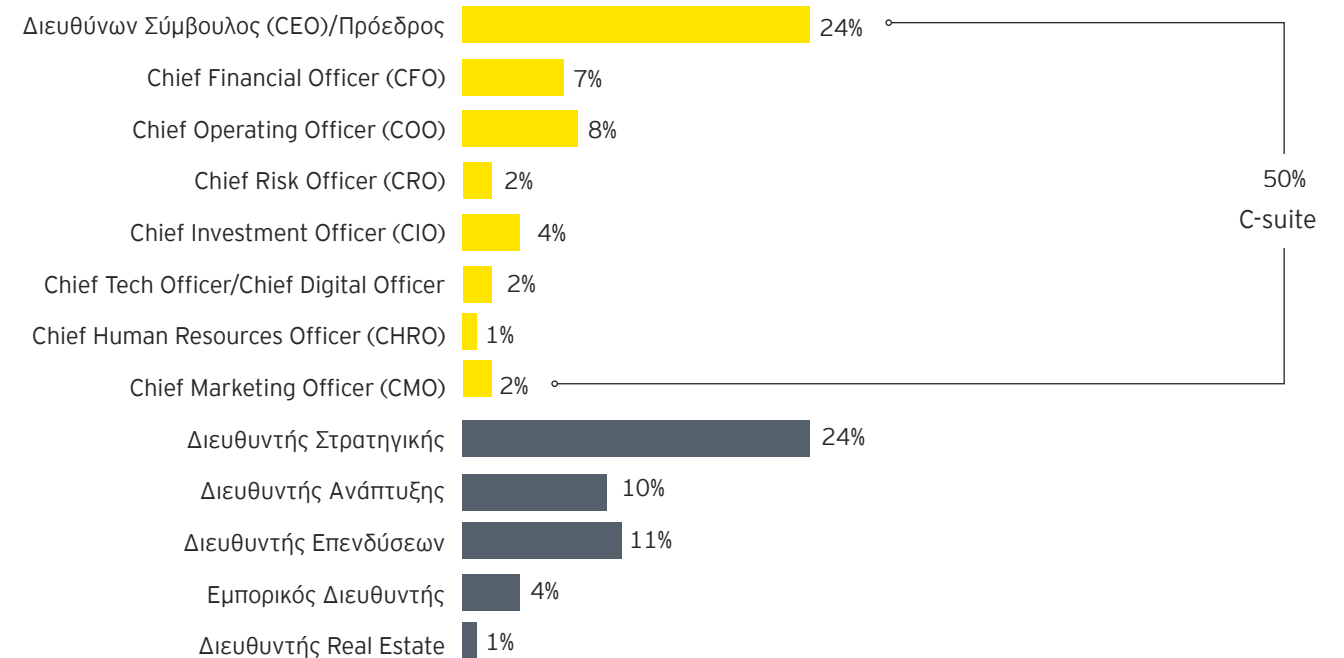
Περιοχή προέλευσης επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα

Μέγεθος εταιρειών (κύκλος εργασιών)

Επαγγελματική θέση ερωτηθέντων

Δραστηριότητα κλάδου

Αναφορικά με τις συγκρίσεις:

Η φετινή έρευνα για την Ελλάδα διεξήχθη για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά από τον ίδιο πάροχο (FT Longitude), όπως και για όλες τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Σε όλες τις χώρες η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα και πριν τη διεξαγωγή των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Ωστόσο, τα συγκριτικά στοιχεία παρατίθενται προς ενημέρωση και οποιαδήποτε σύγκριση πρέπει πάντα να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή.

Σημείωση: Λόγω στρογγυλοποίησης, τα ποσοστά στα διαγράμματα της έρευνας μπορεί να μην αθροίζουν στο 100% (+/- 1%).

Μεθοδολογία

Οι εκτιμήσεις για τις ΑΞΕ στην Ευρώπη βασίζονται στην ανάλυση της βάσης δεδομένων EY European Investment Monitor (EIM). Αυτή η βάση δεδομένων καταγράφει τις ΑΞΕ που δημιουργούν νέες εγκαταστάσεις και νέες θέσεις εργασίας. Δεν περιλαμβάνει τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τις συγχωνεύσεις και εξαγορές (Σ&Ε), παρουσιάζοντας έτσι την εικόνα των επενδύσεων στις μεταποιητικές βιομηχανίες και στον κλάδο των υπηρεσιών από αλλοδαπές εταιρείες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Τα δεδομένα των ΑΞΕ είναι ευρέως διαθέσιμα. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν επενδύσεις σε εταιρείες, εάν ο ξένος επενδυτής αποκτήσει πάνω από το 10% των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας και αναλάβει κάποιο ρόλο στη διοίκησή της. Περιλαμβάνουν, επίσης, ιδία κεφάλαια, επανεπενδυόμενα κέρδη και ενδοεταιρικά δάνεια.

Παράλληλα, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έρευνά μας, περιλαμβάνουν επενδύσεις και σε φυσικά περιουσιακά στοιχεία, όπως τα εργοστάσια και ο εξοπλισμός, με αποτέλεσμα, αυτά τα δεδομένα να μας δίνουν πολύτιμη πληροφόρηση για:

- ▶ Τον τρόπο ανάθεσης των έργων ΑΞΕ
- ▶ Τις δραστηριότητες στις οποίες πραγματοποιούνται επενδύσεις
- ▶ Πού τοποθετούνται γεωγραφικά τα έργα
- ▶ Ποιος διεκπεραιώνει αυτά τα έργα

Το EY EIM είναι μια κορυφαία, διαδικτυακή βάση δεδομένων, που παρακολουθεί τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται εντός της Ευρώπης. Η EY EIM εστιάζει σε ανακοινώσεις επενδύσεων, στον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται και στο σχετικό κεφάλαιο που έχει επενδυθεί, όπου αυτό είναι εφικτό. Η βάση δεδομένων παρακολουθεί περισσότερες από 10.000 ειδησεογραφικές πηγές, ενώ, για την επιβεβαίωση των δεδομένων που συλλέγει, οι ερευνητικές της ομάδες επικοινωνούν απευθείας με πάνω από το 70% των εταιρειών που πραγματοποιούν αυτές τις επενδύσεις.

Οι ακόλουθες κατηγορίες επενδύσεων δεν περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων EY European Investment Monitor:

- ▶ Σ&Ε και κοινοπραξίες (εκτός εάν οδηγούν σε επεκτάσεις με νέες εγκαταστάσεις ή νέες θέσεις εργασίας)
- ▶ Επενδύσεις χαρτοφυλακίου (συντάξεις, ασφαλιστικά και χρηματοοικονομικά κεφάλαια)
- ▶ Συμφωνίες για άδειες χρήσης
- ▶ Επενδύσεις αντικατάστασης εργοστασιακού και άλλου παραγωγικού εξοπλισμού (π.χ. αντικατάσταση παλαιών μηχανημάτων χωρίς δημιουργία νέας απασχόλησης)
- ▶ Εγκαταστάσεις λιανικής πώλησης και αναψυχής, ξενοδοχεία και real estate*
- ▶ Έργα κοινής ωφέλειας (δίκτυα τηλεπικοινωνίας, αεροδρόμια, λιμάνια και άλλες παρόμοιες εγκαταστάσεις)*
- ▶ Εξορυκτικές δραστηριότητες (μεταλλεύματα, ορυκτά και καύσιμα)
- ▶ Μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (φιλανθρωπικά ιδρύματα, εμπορικοί σύλλογοι, κυβερνητικοί φορείς)

* Επενδυτικά έργα από εταιρείες που εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες, συμπεριλαμβάνονται στα δεδομένα μας μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, οι λεπτομέρειες μιας νέας ξενοδοχειακής επένδυσης ή μιας εγκατάστασης λιανικής πώλησης δε θα καταγράφονταν, αλλά εάν το ξενοδοχείο ή η εταιρεία λιανικής αποφάσιζε να εγκαταστήσει τα κεντρικά της γραφεία ή ένα κέντρο διανομής σε ευρωπαϊκή χώρα, τότε αυτή η επένδυση θα συμπεριληφθεί στη βάση δεδομένων μας.

Στην παρούσα έρευνα, εργάστηκαν οι:

Ελισάβετ Βανδώρου, Δανάη Γεωργοπούλου, Γιάννης Δήμου, Κωνσταντίνος Θανάσκος, Στέλλα Θεοδωσά, Γιώργος Θεοδωρακάκης, Λάμπρος Ίσκος, Ευτυχία Κασελάκη, Θεόδωρος Κατωπόδης, Κιάρρα Κόντη, Νίκος Λιάκος, Έφη Λιαροκάπη, Θάνος Μαύρος, Γαβριήλ Μιχαήλ, Γιάννης Μουμτζής, Κωνσταντίνος Νικολάου, Ήρα Παππά, Μιλένα Πεκλάρη, Μαρία Ρηγάκη, Γιάννης Σαράντης, Ευάγγελος Μάξιμος Σκοπελίτης, Χρήστος Ταραντίλης, Κωνσταντίνος Τσεβά, Marie-Armelle Bénilo και η FT Longitude.

Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness

Οι έρευνες Attractiveness Surveys της EY αναγνωρίζονται ευρέως από πελάτες, μέσα μαζικής ενημέρωσης, κυβερνήσεις και σημαντικούς δημόσιους φορείς ως βασική πηγή γνώσης για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Εστιάζοντας στην ελκυστικότητα μιας συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας ως επενδυτικού προορισμού, οι έρευνες της EY αποσκοπούν στο να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να λάβουν επενδυτικές αποφάσεις και τις κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν τους παράγοντες που λειτουργούν ως εμπόδια για την ανάπτυξη.

Οι έρευνες αναλύουν, παράλληλα, τόσο τα πραγματικά δεδομένα, όσο και τις αντιλήψεις ως προς τις ΑΞΕ σε μια χώρα ή περιοχή. Τα ευρήματα βασίζονται στις απόψεις αντιπροσωπευτικών ομάδων διευθυντικών στελεχών εγχώριων, αλλά και διεθνών επιχειρήσεων.

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα έχει ιστορία 23 ετών και περιλαμβάνει εις βάθος μελέτες για την Ευρώπη, μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών χωρών, την Αφρική, την περιοχή της Μεσογείου, την Ινδία, την Ιαπωνία, τη Νότια Αμερική, την Τουρκία και το Καζακστάν.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

ey.com/attractiveness #EYAttract

EY contacts

Γεώργιος Παπαδημητρίου

Διευθύνων Σύμβουλος
+30 210 2886 417
georgios.papadimitriou@gr.ey.com

Ανδρέας Χατζηδαμιανού

Επικεφαλής Ελεγκτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 519
andreas.hadjidamianou@gr.ey.com

Ηλίας Βυζάς

Επικεφαλής Τμήματος Συμβουλευτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 676
elias.vyzas@gr.ey.com

Σπύρος Καμινάρης

Επικεφαλής Φορολογικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 415
spyros.kaminaris@gr.ey.com

Τάσος Ιωσηφίδης

Επικεφαλής Τμήματος Συμβούλων Εταιρικής
Στρατηγικής και Συναλλαγών
+30 210 2886 423
tassos.iossiphides@gr.ey.com

EY

EY Greece

eygreece

@EY_Greece

EY Greece

EY | Building a better working world

Στην EY, σκοπός μας είναι η δημιουργία ενός καλύτερου εργασιακού κόσμου, παράγοντας μακροπρόθεσμη αξία για τους πελάτες μας, τους ανθρώπους μας και την κοινωνία, και οικοδομώντας εμπιστοσύνη στις κεφαλαιαγορές.

Αξιοποιώντας τα δεδομένα και την τεχνολογία, οι πολυσυνθετικές ομάδες μας, σε περισσότερες από 150 χώρες, οικοδομούν την εμπιστοσύνη μέσω της διασφάλισης της καλής λειτουργίας των επιχειρήσεων και βοηθούν τους πελάτες μας να αναπτυχθούν, να μετασχηματιστούν και να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα.

Μέσω των Ελεγκτικών, Συμβουλευτικών, Νομικών και Φορολογικών Υπηρεσιών μας, καθώς και μέσω των Συμβουλευτικών Υπηρεσιών Εταιρικής Στρατηγικής και Συναλλαγών, οι ομάδες της EY θέτουν καλύτερες ερωτήσεις, για να καταλήξουν σε νέες απαντήσεις στα περίπλοκα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος μας σήμερα.

Ο όρος EY αναφέρεται στον παγκόσμιο οργανισμό, και μπορεί να αναφέρεται σε μία, ή περισσότερες, από τις εταιρείες μέλη της Ernst & Young Global Limited, καθεμία από τις οποίες αποτελεί ξεχωριστή νομική οντότητα. Η Ernst & Young Global Limited, μια βρετανική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης δια εγγυήσεως, δεν παρέχει υπηρεσίες σε πελάτες. Πληροφορίες αναφορικά με τον τρόπο που η EY συγκεντρώνει και χρησιμοποιεί τυχόν προσωπικά δεδομένα, καθώς και περιγραφή των δικαιωμάτων των υποκειμένων σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων, είναι διαθέσιμα στον σύνδεσμο ey.com/privacy. Για περισσότερες πληροφορίες για τον οργανισμό μας, παρακαλούμε επισκεφθείτε το ey.com.

© 2024 EY

All Rights Reserved.

ey.com

Επωνυμία: ΕΡΝΣΤ ΚΑΙ ΓΙΑΝΓΚ Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία Παροχής Συμβουλευτικών Υπηρεσιών
Διακριτικός Τίτλος: ERNST & YOUNG BUSINESS ADVISORY SOLUTIONS
Νομική Μορφή: Ανώνυμη Εταιρία
Έδρα: Χειμάρρας 8B, Μαρούσι, 15125
Αριθμός ΓΕΜΗ: 001576101000

Επωνυμία: ΕΡΝΣΤ & ΓΙΑΝΓΚ (ΕΛΛΑΣ) Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές Α.Ε.
Διακριτικός Τίτλος: ERNST & YOUNG
Νομική Μορφή: Ανώνυμη Εταιρία
Έδρα: Χειμάρρας 8B, Μαρούσι, 15125
Αριθμός ΓΕΜΗ: 000710901000

Το εν λόγω υλικό έχει δημιουργηθεί για σκοπούς γενικής πληροφόρησης και δεν προορίζεται για χρήση ως λογιστική, φορολογική, νομική ή άλλη επαγγελματική συμβουλή. Παρακαλούμε επικοινωνήστε με τους συμβούλους σας, για εξειδικευμένη καθοδήγηση.